UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA

A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI

Dr. BOROS GYÖRGY.

XXII. ÉVFOLYAM.

„ELLENZÉK"-NYOMDA KOLOZSVÁRT.

1909.

I. Költemények:

Oldal

Szeretlek, imádlak. Tarcsafalvi Albert 7
Hiszek. Tarcsafalvi Albert 37
Egy házról. Nil 45
Néhanap. Nil 46
Uj sir. Tarcsafalvi Albert 120

II. Vallásos és erkölcsös tárgyu közlemények.

A szerkesztő asztaláról. 2, 17, 33, 65, 81, 100, 115, 133, 149, 165, 185
Ujévi hangok. Br. Petrichevich Horváth Kálmán 6
Unitárius imádság. Medán Endre 13
Családaink az egyházi életben. Kisgyörgy Sándor 20
Romlott gyermekek. Székely Jenő 22
Husvét ünnepén 36
Ürmössy Miklós elnöki beszéde 38
A halhatatlanság hitének megvilágitása (Charles E. St. John) forditotta Kiss Sándor 40
Terjed-e az unitárius vallás? 68
Imádság. Egy távolban élő nő 84
Pünkösd ünnepén. Dr. B. Gy. 84
A protestáns modernizmus réme 101
Az andesek Krisztusa. Perczelné Kozma Flóra 136
Ima. Kovács Lajos 151
A Dávid Ferenc Egylet XXV. közgyülé e 153
Pataky László gondnok beszéde 186
A protestantizmus haladása. Perczelné Kozma Flóra és B. Gy. 195

III. Életrajzok és történetiek.

Veress György. B. 9
Gyulay László. B. Gy. 23
Darwin. B. 47
Kozma Gyula. Ü. Gy. 85

Oldal

Unitárius egyháztörténeti adatok 97
Kinda Sándor kapitány 109
A magyarországi unitáriusok helyzete és jövője. Józan M. 117
Dr. Hale Edward Everett. B. 121
Sándor János 125
Emlékezés egy jóltevőnkről, néhai ifj. Demeter Jánosról. Sándor Gergely 128
Dávid Ferenc ünnepe 135
Sepsiszentgyörgy. G. M. 135
A Genfi utról. Ürmössy Miklós 140
A hódmezővásárhelyi unitárius egyházközség alapitási idejéhez. Hermann Béla, Józan Miklós 182 202

IV. A Nők világa.

Roosvelt az anyákról 26
Az utazásról. Heinrich Józsa 49, 72
A nők szerepe az egyházban. Osváth Gábor 69
Két nő pap. K. S. 89
Sóhaj. Berde Mária 92
A vallás és az ember. Pénzes Mihályné szül. Simó Mária 140
Uti emlékeimből. Ürmössy Miklósné 170
Miért?! Berde Mária 188
A nők munkaköréből. Kovács Sándorné 188

V. Vegyes tartalmu közlemények.

Egyházi és iskolai mozgalmak 15, 30, 61, 79, 96, 113, 131, 148 164, 203
Miért kell, hogy tagja legyek a Dávid Ferenc Egyletnek? 1
Három napig a föld alatt. Mózes Mihály 8
Levél a szerkesztőhöz. Péterfi Zsigmond 11
Abrudbányai levél. Egy katholikus 12
Irodalmi pályázat 14
Az unitárius név 27
Füzesgyarmatról. Gyarmati 27
Levél a szerkesztőhöz. Ürmössy Jenö 28
Az „én Unitárius imádságom.“ Szerk. 29
Értesités. Ferencz József 31
Pályázat vallástanári állásra 32
Hiveink áldozatkészsége. Kiss Sándor 43
Levél Amerikából a Harvard egyetem rektorától 47
Az E. K. Tanácsból. V. 52. 57

Oldal

Iszlai Márton 54
Estélyeink 55
Az utolsó estélyről 56
A Budapesti Dávid Ferenc Egyletből. Józan M. 57
Március 15 a budapesti Dávid Ferenc Egyletben. Ujvári László 59
A szegény tanulók barátja. Pap Mózes 59
Külföldi hirek 60
Iskola gondnoki beiktatás 76
Tanáraink értekezlete Székelykereszturon 77
Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató levele 78
Két levél. G. I. J. M. 91
Az ifjakhoz 92
A Dávid Ferenc Egylet köréből 94
A mező kincsei 98
Székelyudvarhelyi levél 99
Elnöki meghivó. Br. Petrichevich Horváth Kálmán 99
Üdvözlő beszéd 104
Mértékletesség Amerikában. Kiss Sándor 105
Keleti elbeszélés. Ford. Árkosi Tamás 108
Vadrózsák a székelyföldről 110
Irodalom 112, 130
Üdvözlet 126
A zsilvölgyében, Egyházlátogatás 130
Alföldi dolgok 132
Imádkozz. Z. S. 147
Dávid Ferenc emlékére 164
Christiániai levelek. Hangerud Herman 168
Nőink Dávid Ferenc emlékére 176
Levél Törökországból. Ajtai Kovács Albert 177
A Dávid Ferenc Egylet választmánya 179
Tiz éves találkozó. Szentmártoni Kálmán 181
Rendkivüli unitárius főtanács 192
A kolozsvári uj lelkész beiktatása 199
25 év után. i. t. 190
Dávid Ferencz Estély Balázsfalván 200
Budapesti Dávid Ferencz Egylet őszi beköszöntő estélye .. 201

Az orsz. iparegyesületi ezüst disz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: *HANGSZERKÉSZITŐ MESTER,* ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállitója.

Kolozsvár,
Wesselényi Miklós-u. 18.

Finom hegedük, violák és csellók készitési müterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készitményü forgott hurok.
A legnehezebb javitások müvészies kivitelben elkészittetnek.

! Akinek böröndkell, Wesselényi Miklós-utca 5. sz. !

ne tévessze el az igazi böröndkészitőt - - -

Ajánlja saját készitésü utazó és kézi böröndeit és kosarait olcsó árakban.

Kühlstock Máté
bőrönd-gyáros.

Mindenféle könyvnyomdai munkákat, modern kiállitásban, gyorsan és jutányos árakért készit az

„Ellenzék"- Nyomda

Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Januárius. 1. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

Miért kell, hogy tagja legyek a Dávid Ferencz Egyletnek? 1
A szerkesztő asztaláról 2
Ujévi hangok Báró Petrichevich Horváth Kálmán 6
Szeretlek, imádlak. Tarcsafalvi Albert 7
Három napig a föld alatt Mózes Mihály 8
Veress György (nekrolog) B. 9
Levél a szerkesztőhez Péterfi Zsigmond..... 11
Abrudbányai levél. Egy katholikus 12
Unitárius imádság. Medán Endre 13
Irodalmi pályázat..... 14
Egyházi és iskolai mozgalmak 15
Szerkesztői üzenet 16

Egyleti tagok és előfizetők az uj év első hónapjaiban küldjék be csekély dijukat s csatlakozanak a „Unitárius Közlöny“ pártolóihoz.

Többeknek egy mutatványszámot is küldünk, hogy barátjuknak elhüldhessék,

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Az „Unitárius Közlöny“ pártolói.

Az uj esztendő örömmel és jó kedvvel kezdjük meg, mert olvasóinknak alább következő diszes sora mutatja, hogy az „Unitárius Közlöny“-ért szivesen áldoznak. Köszönjük az előljáróknak s kérünk mindenkit, hogy bármily csekély összeggel csatlakozzék. Buzgóságból önkéntesen adakoztak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán	50 K
2. Arlov Viktorné Sopron 2 szegény helyett	4 K
3. Boros György Ladamos	4 K
4. Röszner Valéria Nagybánya	2·30 K
5. Dr. Hankó Domokos	20 K
6 Firtos Dénes Beszterce ..	2 K
7. Pákei Lajos Kolozsvár	30 K
8. Dr. Ferenczi Géza képviselő	5 K
9 Ifj. Pataky László képviselő (igéret) Dézsfalva	10 K
10. Gyulay Árpád Kolozsvár	5 K
11 Dr. Kozma Endre Székelyresztur	5 K
12. Létay Gábor Lugos.....	5 K
13. Berde Ferenc jbiró Fogaras	2 K
14. Szentannai Sámuel	2 K
15 Pap Mózes igazgató-tanár	3 K
16. Ekárt Andor lelkész.....	1 K
17. Kiss Sándor esperes.....	5 K
18. Vaska Béla lelkész Kökös	1 K
19. Vári Albert lelkész	2 K
20. Orbók Ferenc Kolozsvár	2 K
21. N. N. főtanácsi tag	3 K
22. Ürmösi Károly lelkész....	1 K
23. Dr. Boros György Kolozsv.	10 K
24. Kovács József Kolozsvár ..	2 K
24. Péterfi Zsigmond Kolozsvár .	17 K
25. Özv. Gál Sándorné Valaszút.	2 K
26. Dr. Hintz Györgyné Kolozsvár	5 K
27. Pál Miklós Lugos	1.20 K
28. Perczel Ferencné Budapest .	42 K
29 Balázs János Szentháromság.	1 K
30. Nagy Béla Kraszna	10 K
31. Dr. Fleischmann Manóné és leánya Budapest	6 K
32. Józan Miklósné Budapest ..	4 K
33. Boér Gergely Kolozsvár ...	10 K
34. Ürmösi József lelkész 2 példány Unitárius Közlönyt ...	4 K
	K 209 50

Ékszerek, ezüstnemüek, órák, angol, francia, württembergi és berndorfi :: :: különlegességek :: ::

a legjutányosabban beszerezhetők
angol rendszer szerint

Sárga János

ékszerész s egyházi szerek műintézetéből

KOLOZSVÁR, MÁTYÁS KIRÁLY-TÉR 13.

Tájékoztatásul 2000 ábrával ellátott árjegyzék ingyen és bérmentve. — Ékszerek-, órák-, ezüstnemüekből stb. valasztékot is készséggel küld.

A nők figyelmébe. Több izben tapasztaltuk, hogy nőink közül sokan szeretnék megszerezni a »Szivemet hozzád emelem« női imádságos könyvet, de az árát igen magasnak találják. Minthogy az irónak és kiadónak az volt a főcélja, hogy minél több nő találjon benne lelki vigasztalást és enyhületet, az érdekeltek figyelmébe hozzuk, hogy ha egy községből egyszerre *legalább öt példányt* rendelnek, egy példány ára 2 kor. 40 fillér helyett 2 kor. lesz s a postai költséget is a kiadó fizeti. Az imakönyv nagyon tartós és diszes teljes vászon kötéssel van ellátva. Bőrkötés 6 kor., selyem és bársony 10 kor, gyönyörü bőrkötés 14 korona. Ajándéknak bármelyik alkalmas.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. JANUÁRIUS. 1. SZÁM

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

Miért kell, hogy tagja legyek a Dávid Ferenc-Egyletnek?

Azért, mert a hit- és lelkiismeretszabadság nagy apostolának a nevét dicsőiteni kötelesség.

Azért, mert a Dávid Ferenc-Egylet a vallásos békét, a felebaráti szeretetet, a felvilágosodást s a hittel párosult mivelődést munkálja.

Azért, mert a Dávid Ferenc-Egylet szivesen lát körében bármely egyházhoz tartozó egyént, férfit és nőt s örömest munkálkodik vele a jóért, tehát a maga körében megvalósitotta az egység és egyenlőség magasztos evangeliumát.

Azért, mert a Dávid Ferenc-Egylet tagjainak a csekély tagdijért még lapot (Unitárius Közlöny, havi lap) is küld, amely hasznos, épületes olvasmányokat, tudositásokat közöl előkelő iróktól.

Azért leszek tagja a Dávid Ferenc-Egyletnek, mert azzal hasznára leszek magamnak és családomnak, s azért is, mert kedves dolog a derék és jó emberek társaságában lenni.

Alapitó tagdíja 50 kor., rendes tag díja 5 évre kötelezőleg évi 2 kor. Az Unitárius Közlöny előfizetési díja egész évre 2 kor. 40 fillér.

A szerkesztő asztaláról.

Ujévünket újult kedvvel és szorgalommal kezdjük meg, mivel olvasó közönségünk szépen nyilatkozott az „*Unitárius Közlöny*“ mellett. Huszonkét év alatt huszonkét száznál több rendes olvasónk volt. Sokan elhunytak, de mindig jöttek ujak, mert átlátták, hogy az unitáriusság ereje az egységben s az összetartásban áll, s ennek az Unitárius Közlöny ernyedetlen harcosa.

*

A cimlap második oldalán feltünő számmal szerepelnek a nők. Ennek végtelenül örvendünk, már csak azért is, mert igazolják elődeiket, azokat a bátor nőket, akik utját állották az ellenségnek megvédették a templomot az elfoglalástól, a gyülekezetet az elveszéstől. A mai unitárius nők méltók őseikhez.

*

Az 1909 évi újévi beszédekben, tehát január folyamán lelkészeinknek kitünő tárgyul fog kinálkozni a Dávid Ferenc ünnepre készülés megemlitése és ismertetése. Az egyházközségek örténelmének, nevezetes embereinek, alapitóinak, jóltevőinek életrajzát, jó cselekedeteit, hitbuzgóságát föl kell sorolni az Egyh. Képv. Tanácshoz benyujtandó iratban. Ehez a hivek is hozzájárulhatnak, ha a lelkésznek tudomására hozzák a mit tudnak. Főképpen fiatal lelkészek veszik jó hasznát az ilyen segitségnek. Máskülönben is elő kell készitni a hiveket a nagy ünnepre, hadd igyekezzenek ők is emlékezetessé tenni az 1910. évet. Akik alapitványt akarnak tenni, akik nevöket megakarják örökitni, akik az egyházközség épületeit kiakarják épittetni, egyhamar nem fognak jobb alkalmat találni.

*

Elnökünk a Dávid Ferencz-Egyletért. Az Unitárius Közlöny mult évi utolsó számában egy ablak maradott. Egy betöltetlen hely. Érdemes elnökünknek a Dávid Ferencz-Egyletért hozott áldozatait akartuk kimutatni, de olyan nagy dolognak bizonyult, hogy a nyomda nem várta meg, amig könyveinket végiglapozzuk. Most immár számolhatunk. Nagyszivü elnökünk 1894-ben kezdette meg szakadatlan áldozatait 50 koronával. Azóta a persely-alapot állandóan gyarapitja, az Unitárius Közlöny jövedelméhez évenként 50 koronával járul hozzá. 1908 végén 965 K. tekintélyes összegből áll áldozata. Isten tartsa meg és áldja meg!

*

Gyönyörködve nézem a hópelyheket. Olyan fehérek, mint a menyasszonyi koszoru, s olyan tiszták, mint a kis gyermek

ártatlansága. Ha kérdezem, honnan jönek, hosszu regét beszélnek el. Onnan jönek a magasból s a messziségből. Nagy utat jártak be, amig ideértek. Egyikök látta a tengert, a másik a hegyek magas csucsáról szállott föl, a folyó öléből kelt ki a másik, sokan a házakból menekültek el. Mindenik fölfelé sietett, amig csak gőzszem és páralehellet volt. De ott fönn a nagy sereg között mindenik elveszitette önállóságát, s lett belőlük egy nagy koválygó tömeg, amit felhőnek nevez az ember. Ámde aki egyszer izlelte a szabadságot, mindig vágyik utána. S mit tettek e kicsiny pelyhek? Midőn a hideg szél kavarni kezdette, ők nagy merészen szárnyra keltek s addig szállongtak, amig ide értek. Bizony nagy bánatjukra, mert itt az emberek sárba tiporják, összerongálják s addig űzik, zavarják, amig egyszer ismét fölszállnak, s valahol másutt, más világban ismét csak visszakerülnek. Mert az ők életük is, mint az emberé, vergődés az örökös születés és örökös halál között.

*

Az amérikai elnökválasztás sok jót eredményezett az unitáriusoknak. A választás előtt erősen támadták az unitáriusokat az orthodoxok és mondottak ellenök sok igaztalan dolgot. A választás után a Roosevelt levelére hasonlóan feleltek. A vége az lett, hogy az unitáriusok, még azok is, akik eddig közömbösek voltak, önérzetre ébredtek, s az egész Egyesült Államok területén hatalmas szószéki beszédekben világosították föl a közönséget.

*

Egy nagyon okos uri hölgygyel beszélgettem. Sok más kérdés mellett a vallás is szóba jött, de ezuttal vegyest a politikával. Az insbrucki osztrák egyetemi tanárt említette meg. Irni akarok neki Prágába — úgymond —, miután oda tették, hogy ott kevesebbet árthasson. Megirom, hogy ne sokáig tétovázzon, mert az a vallás, amit ő hirdet, immár tisztázva van s unitárius vallásnak nevezik. Megirom, hogy folyamodjék Magyarországra, mert itt szervezett egyházban hirdetik régóta. Különben sajnálom — mondá a hölgy gyors fordulattal — sajnálom, hogy nem csapták el az egyetemről, mert ekkor csinált volna Ausztriában egy kis forradalmat a vallásban, a mire éppen nagy szükség volna ott is. Anélkül nem térnek magukhoz azok az elmaradt papi népek. Hogy a szerkesztő mit mondott, az most nem lényeges, de jóval inkább az, hogy ez a müvelt úri hölgy nem az unitárius egyház tagja. Szép lenne, ha csakugyan irna az üldözött professornak.

*

Jézus három kenyérrel és öt hallal háromezer embert vendégelt meg, s még maradt annyi morzsa, hogy abból is sokan megelégittettek azóta a mai napig. Az ilyent mennyei eledelnek nevezzük. Régen mannának nevezték. Mindenki élvezhetné ezt a táplálékot, ha mindenki tagja lenne a mennyországnak. De sokan nem akarnak tagjai lenni, sokan nem hisznek ilyesmiben, némelyek nem törődnek olyanokkal, a mik nem e világból valók. E miatt oly nagyon sok az elégedetlen ember. E miatt beteg a társadalom. E miatt történik oly sok gonoszság. A világi javak megszerzése sok nyugtalansággal jár. Minél többje van valakinek, annál elégedetlenebb. Ha mindenki elmenne Jézushoz és tőle kérne eledelt és italt, bizonynyal senki sem volna elégedetlen. Aki jót akar embertársának, küldje el Jézushoz. Tanitsa meg, hogy a Jézus evangeliuma étel és élet, aki azzal táplálkozik, soha meg nem éhezik.

*

Ugy zaklat, űz, kerget az élet minden nap, s nem vesszük észre, hogy azért, mert nem menekülünk abba a csendes tóba, amelyben meg lehet pihentetni életsajkánkat. Az Ur napjai legyenek a mi csöndes pihenő tavunk, s mi engedjük át életünket, lelkünket a szent és szép gondolatoknak s érzelmeknek, hadd feledjük a bajt s áldjuk az Istent, aki forrása minden jónak.

*

Milton János, a nagy angol költő, az „Elveszett paradicsom" halhatatlan mestere, december 9 én (1608) született. A múlt év dec. 9-én 300 éve látta meg a napot ő, aki sötétségben töltötte élete nagy részét, mint vak s mégis világit az emberiségre mindazóta, s meg nem szűnik ezzel a munkájával soha, mig lesznek olyan emberek, akik meg tudják becsülni a müvészileg szépet s hisznek a láthatatlan valóságban. A Milton szelleme nagyon jótékony hatásu ma is, s boldog az az ifju, még a nagy is, aki végig olvashatja munkáit.

*

Családi politika. Az uj választási törvény az irás és olvasás tudatához köti a választói jogot. Ha minden 24 éven felüli egyén nem lesz választó, azt magának tulajdonithatja. Az irástudatlanság különben is szégyenitő dolog. Valóban nagyon keveset adhat magára az a család, amelyben nem lesznek választók. Hogy minden nagykoru férfi választó lehessen, azon már családi érdekből is segíteni kell. Azok a családtagok, akik tudnak irni, olvasni, tanitsák meg a tudatlanokat. Ez a jogos és helyes családi politika.

Darányi Ignácz, ami népünk atyja. Miniszteri székből még csak Kossuth Lajos tett annyit a népért, amikor visszaadta szabadságát. Darányi ellátja a földmivelő népet ésszel, pénzzel, állattal és vetőmaggal, hogy a legnagyobb jövedelmet biztosithassa munkájával. Elvitázhatatlan tény, hogy a magyar földmives osztály szerte e hazában mindenütt erősödik. Hála érette Darányi miniszternek !

*

Az uj népvezérek. Nem a papok, hanem a Jakabok. Igy nevezik azokat, akik hazánkban szociálista felforgató beszédeket tartanak. Szeretik az utcát, mert tudják, hogy a lármára mindenki összefut. Szeretik a zárthelyet, mert ott már bizalmasan lehet bujtógatni Legjobban szeretik a zavart, mert tudják, hogy amikor tisztán látó a nép, belát az ők szennyes ablakukon s észreveszi, hogy a tüzhelyükön bolonditó italokat kevernek össze-vissza. Aki ismeri a magyar népet, aki tudja milyen okos, milyen meggondolt és óvatos szokott lenni, bámulja, hogy az ilyen ámitókkal szóba áll. Ezeknél egy hajszállal sem különbek azok a hajóügynökök, akik kivándorlásra csábitják őket. Hát nemcsak azt mondjuk, hogy valamint eddig, ezután is hallgassanak a papjukra, aki nemcsak azért lakik a falu közepén, mivel a templom is ott van, hanem azért, hogy mindenki könnyen föltalálja és kikérhesse tanácsát.

*

Az ujesztendő csak azoknak kedves, akiknek nem uj, hanem régi. Szeretjük ujnak nevezni, mert abban a csalódásban ringatjuk magunkat, hogy előlkezdjük, pedig ugyancsak folytatjuk. Szeretjük abban a hitben ringatni magunkat, hogy az ujesztendőben minden jobban lesz, mint az óban volt. Jobban lenne, ha mi jobbak lennénk, de mi olyanok vagyunk, mint az iszákos ember minden kijózandás után fölfogadjuk, hogy „soha többé.“ Megigérjük, hogy „igy meg ugy“ megjavulunk. De valamiképpen a háboruhoz csak pénz s ismét csak pénz kell, ugy a megjavuláshoz akarat, csak akarat kell, de erős, de határozott. Az erős akarat tud ujesztendőt teremteni bármikor is. De azért mégis jó követni az irás tanácsát : az alkalmat áron is megvegyétek! Kövessük, mert hátha csakugyan jobbakká leszünk s uj életet kezdünk az ujesztendőben. Vajha ugy lenne !

Újévi hangok.

Szerkesztő barátom megkért, hogy pár újévi gondolatot irjak az „Unitárius Közlöny"-be. Miután év kezdete ugy gondolám: jó lenne, ha nem bús, leverő hangoknak lennék szószólója, mely árnyékát veti előre.

De, amint körülnézek, bizony csak lehangolót látok magam előtt.

A társadalmi életnek megváltozott a képe. Tagjai, kik békés egyetértésben éltek egymással — most külön csoportokba verődve, mintha széthuzni kivánnának.

A vallás, mely bölcsője, megindítója minden jónak, nemesnek és a felebaráti szeretet kapcsával füzött össze mindeneket a közös cél, az emberi szeretet nagy munkájában — elválasztani kiván — ellenséges indulat csiráit ülteti keblébe; mintha tervszerüen szeretnék lerombolni azt, mit annyi évek békés együttléte és a kölcsönös, igaz kereszténi szeretet alkotott.

Mily célból?

Ezt nem mondja meg nyiltan senki, csak — ha a már kitaposott nyomon előre indulunk, jutunk el a forráshoz, mely a középkor sötét gondolataitól átitatott vallási türelmetlenség talajából veszi eredetét és onnan ontja miazmáit.

Pár év alatt odajutottunk, hogy a legujabb, a felvilágosodottság korából — 3 és félszázaddal hátrább, az 1500-as évek közepén, annak sivár viszonyai között találjuk magunkat.

Mit mondjam meg, ugyis már annyit emlegették, honnan fuj reánk, csendes sétálókra e kelletlen szél, mely arcunkba vág. Ezt önök enélkül is kitalálják.

Hogy a vallási érdekek ezen észlelhető ütközéséből, mi is megkapjuk a magunk jóakaró ellenségünket, ki kicsinységünket bekebelezni kivánná, azt is előre — minden jóstehetség nélkül — állithatjuk.

Ily körülmények között védekeznünk kell, ha nem akarjuk, hogy elnyeljenek, a már családi otthonunkat csapkodó hullámok.

Légy résen kicsiny seregünk: Mindenki háza küszöbén, nyitott szemmel, őrt állva!

Támogassuk egymást, intézményeinket; adakozzunk tehetségünkhez mérten, ahol szükséges.

Bizony szomoru hangok ezek a Dávid Ferenc-Egylet huszonötéves fennállásának üdvözletére, ahelyett, hogy szivünk kivánsága szerint, igy szólhatnánk minden vallásfelekezeti tagjaihoz: Fel a nemes versenyre — termékenyítő munkára, békességben, szeretettel, egyetértve!

Báró Petrichevich Horváth Kálmán.

Szeretlek, imádlak!

Kinek a létele nincs időhöz kötve
S változatlan maradsz örökre, örökre,
Rendezed, kormányzod az egész világot,
Teremtményid minden seregét megáldod:
Egy kis fészek enyhén, Uram, én is várlak —
Szeretlek, imádlak!

Hiába teríti rám az éjjel fátylát,
Látom fényes arcod tiszta ragyogását,
Szemeidet örök villámtüzben égni,
Lelkedből lelkünket jósággal tetézni.
Szemet hullatni a gyönge kis madárnak —
Szeretlek, imádlak!

Látom homlokodon — mely gyémántnál tisztább —
Égi jegygyel irva a teremtés titkát
Oly magasságban, hogy eszünk alig járja,
Csupáncsak, ha hitben indulunk utána
S átjárja szivünket mélységes alázat —
Szeretlek, imádlak!

Látom az esti fényt, hajnal pirkadását,
Isteni ajakad páros mosolygását,
A tengerek mélyén gyöngytermesztő kezed,
Emberek lelkében a lehelletedet,
Szentséges szivedet kelyhén a virágnak —
Szeretlek, imádlak!

Hová emberi szem nem követhet tovább,
Sejtem én, látom én ott is lábad nyomát,
S habár minden csillag ide nem világol,
Övék egy-egy sugár a Te koronádról,
Nem jut ebből földi császárnak, királynak —
Szeretlek, imádlak!

Szeretlek, imádlak . . . s küzködök magammal,
Nem bántlak-e, Uram, esdeklő szavammal,
Hogy mikor szétnézel az egész világon,
Itt telepedjél meg a kárpáti tájon,
Ahol már régóta rosz csillagok járnak —
Szeretlek, imádlak!

Aki nevelgetted nemzetéltünk fáját
S tengerekbe hajtod a négy folyam árját,
Uram! a magyar nép kis kunyhói várnak
Szeretlek, imádlak!

Tarcsafalvi Albert.

Három napig a föld alatt!

Két ismert bányabetyár tünődve haladt a verespataki bányahegyek felé, jobbra balra vizsga szemekkel tekintgetve vizsgálódnak, nem kiséri-e valaki utjokban. Beszélgetésükből kivenni csak ennyit lehet: Lehet, hogy lesz szerencsénk ez éjjel, de vajjon nem maradunk-e egyszer örökre a föld alatt".

Miután semmi hir sincs arról, hogy valamelyik bányában szabad arany volna, nem lesi utjokban senki. Ismert bányabetyárok bár, de lopni onnan, ahol nincs, nem lehet — ez a véleménye azoknak, kik e jó madarakat látják.

Felébred lelkükben az az ijesztő gondolat: „nem maradunk-e egyszer örökre a föld alatt", de az arany kisértő fénye viszi őket. Viszi a bányák meredélyein, hol minden eltévesztett lépés maga a halál, s hol egy ilyen lépés rettenetes megtorlása a megtévedésnek. Ember nem járta sziklaüregek közt, hol csak Isten lehet jelen, száll a bányákba le a bányatolvaj, elfelejti, hogy Isten ott is lát mindent.

Ilyen magukról és Istenről elfelejtkezett két bányászszal történt a következő eset.

Tiltott helyeken, kiaknázott bányákon keresztül, hol minden eltévesztett lépéssel a halál torkában lehettek, szállottak le egy elhagyott bánya mély üregébe, hol a sötétség rengetegében eltévesztették a kijárást. Hasztalan próbáltak menekülni, nem sikerült. Az őrületig kétségbeesve, mentőkért hasztalan kiabáltak. Nem volt kihez fordulni. Istent hivták segitségül — imádkoztak. Eltelt egy rémséges nap, el őrülésig menő halálgondolatokkal, s gyötrő éhséggel a második is. Harmadik napon egy parányi helyen a napvilágot látták felettük. De a szűk nyiláson menekvésre gondolni sem lehetett Hanem egy, a mindenkinek megkegyelmező Isten jóságának sugallata ébredt fel elkinzott lelkükben.

És ez az volt: vessék le a felső ruhájokat, gyujtsák meg, hátha a parányi sziklaüregen a füst felszállva, akadnak emberek, kik arra gondolnak, hogy lent a bányák rémei között nyomorult emberek vannak — és segitségükre sietnek. Gyötrő kinjaikat a hit csillapította, de mert rendre minden ruhájokat eléget-

ték magukról, már minden remény megszünt. Csak a mindenütt jelenvaló Isten gondviselése nem szünt meg. O az, ki képes megbocsátani, s ki csakugyan bányászokat vezérelt a bánya fölé, kik a füstöt észrevéve, arra a gondolatra jöttek, hogy lent megtévedt embereknek kell lenni, kik halállal küzdenek.

Sietve keresték az ezen irányba vezető bányának tárnáját s meg is találták majdnem félig megdermedve, az ijedségtől, éhségtől agyongyötrött bányarablókat, kiket gondozás után visszaadhattak az életnek

Nagy büntetés és megérdemlett büntetés volt ez az ők tévelygésükért. Ezt a büntetést az igazságos Isten mérte rájok, akinek törvényét megszegték, aki a legsűrübb sötétségben is úgy lát, mint a legtisztabb napfényben. De akinek végtelen kegyelme is ott van a küldött szenvedések között.

Gondoljunk hát többet az istennel, legyünk hát vallásosabbak, ha kegyelmére számítani akarunk. Vegyük hát gyakrabban és áhitattal, buzgó imádsággal ajkunkra az ő szent nevét.

Tartózkodjunk az ő törvényeinek megszegésétől. S ha „megszabadít veszedelmektől, melyek ránk jőnek mindenfelől", szent nevének hiaba felvétele helyett, áldjuk, imádjuk s mindenünkért, a mink van, egyedül neki adjunk hálát, — mert lám nélküle egy biztos lépést sem tehetünk.

Mózes Mihály.

VERESS GYÖRGY.

Meghalt egy derék munkás férfi, aki maga az erő, a mozgékonyság és a hasznos munkásság volt. Brassó városban lakott az árkosi nemes székely, mert iparral foglalkozott. A székelyt jellemző kitartás, ügyesség, szorgalom megáldotta őt mindenféle szép sikerrel. Nagy családot alapított, derék fiakat nevelt föl, s nemcsak nevelésükről, hanem arról is gondoskodott, hogy legyen modjuk a független munkára, ha különben arravalók lesznek. Veress György már mint családfő is méltó volt a nagyközönség elismerésére.

Iparát (cipész) oly virágzóvá tette, hogy Brassó vidéke és Románia is fölkereste.

Tudásával, igazán erős magyar érzelmével a brassói magyarság körében vezető szerepet vitt. Az utóbbi évtizedek magyarosodása Veress György nélkül messze hátra volna mostani állásától, mert V. Gy. minden lépést azért tett, hogy a félrevezetett nemzetiségeket megnyerje, a nagyobbára szegény ma-

gyarokat erőhöz juttassa. Személyesen tapasztaltuk, hogy Brassóban számottevő, nagyrabecsült ember volt.

A cipésztársulat elnökséggel tisztelte meg és szivesen követte vezérét. A brassói polgárikör alelnökséggel tisztelte meg, mert tudta, hogy hasznos szolgálatait nem nélkülözheti. Tagja

volt a város képviselőtestületének és előlharcolt a magyar érdekek kivivásában. Bizony érdekes dolog lenne, ha föl volna jegyezve az a nagy küzdelem, a mit ezek a magyarok a magyar hazában a magyarok jogáért folytattak. V. Gy. büszke volt minden parányi sikerre, s ilyenben sokszor volt része. Igazgatósági tagja volt az Iparkamrának, a Népbanknak s sok más intézetnek. Nélkülözhetetlennek tartották ott a hol erős kezü és nyilt eszü emberre volt szükség.

Valóban sok szépet és jót lehetne elmondani róla, mint polgár emberről, de talán még annál is többet, mint unitárius

egyháztagról, mert Brassóban az unitárius egyház alapitása a Killyéni Endre igazgató és a Veress György érdeme. Voltak lelkes segitő társaik, de ők voltak a vezérek. V. Gy. nevét diszitette az „első gondnok" megtisztelő cím. Eszét, szivét, rajongó unitárius szeretetét bele vitte ebbe a szent ügybe. A szervezett I. egyházközség, tekintélyes vagyona a Veress Gy. nevét aranyoza be. Aggódva várták, hogy rendes papi állást is szervezni fog, de ez az utódokra maradt. Vajha ne késnék sokáig.

Halála óriás részvétet keltett az egész városban. Temetése olyan volt mint azoké, a kiket nagyon tiszteltek és becsültek. Két jeles papunk Vaska Béla és József Lajos temették el. Mi elismerésünk, mély tiszteletünk és nagyrabecsülésünk koszoruját tesszük emlékkövére. Adjon Isten hazánknak s az unitárius egyháznak sok ilyen emberet. *B.*

Levél a szerkesztőhez.

Igen tisztelt barátom!

Kitüntető figyelmed által jutottam az „Unitárius Füzetek"-hez, melyekben „az unitárius vallás története és főbb vonásai" ismertetnek. Fogadd ezért leghálásabb köszönetemet.

Ezen füzetet többször figyelemmel átolvastam és mondhatom, nagy lelki gyönyörüséget találtam benne. Boldogit az a tudat, hogy a vallásra vonatkozó gondolkozásom evvel mindenben megegyezik.

Minden dogmatika és misticismus távoltartása mellett ezen tanok legalkalmasabbak az emberi lelket igazi vallásos érzésre fölemelni.

A vallások dogmatikus és mistikus tanai legtöbbször hatástalanok, mert részben érthetetlenek, részben positiv tudásunkkal össze nem egyeztethetők, s ezért sok esetben a vallástalanságot eredményezik.

Csodálatos, hogy a XX. században a par excellence keresztény társadalom is még mindig mellőzi Jézusnak az ember boldogságára és üdvözítésére hirdetett törvényét: „szeresd felebarátodat." Pedig ez nemcsak vallási kinyilatkoztatás, hanem az emberi társadalom boldogulására és az emberi faj fenntartására mellőzhetetlen természetszerü szükség.

A természettudományok által bebizonyitott biologiai tény, hogy a fajok fennmaradásának legerősebb fenyegetése az őt környező élőlényektől származik, és hogy a hozzá legjobban hasonló lények nyomják legsulyosabban.

Lényegében ez versenyfolyamat, melyben azonban nem keveredik sem erkölcsi, sem értelmi elem, mint az emberi társadalomban. — A természetnek ez a vastörvénye keresztezi mindenütt az emberi haladás és boldogulás útját. Az eszes ember felfelé törekvő harca fizikai, társas vagy lelki fegyverekkel a természet ősi zsarnoki versenytörvényével szemben folyt le.

A fizikai világban annyira vitte, amennyire a feltalálás segitségével vihette. Ebből eredt az anyagi civilizáció.

A felvilágosult ember etikai törvénykönyve sem más, mint ész, értelem és vallási érzület által finomult érzékenység szülte eszközök az ember állati természetének elnyomására s a versenyző önzés leláncolására az emberiség boldogulásának érdekében.

Az unitárius vallás tanai ez utóbbi cél elérésére legalkalmasabbak. Meggyőződésem szerint dr. Brassai Sámuel azon mondása: „Az unitárius vallás a jövő vallása“ egy fölismert igazság. Hogy ez mielőbb beteljesedjék, szivből kivánom.

A szent célra mellékelek 20 koronát.

Kolozsvar, december hó.

Tisztelő igaz hived
Péterfi Zsigmond.

Abrudbányai levél.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Ismerve az igaz unitárius vallást, nem tartom merészségnek, hogy katolikus létemra becses lapjában egy kis helyet kérek.

Katolikus vagyok az volt századokon keresztül minden elödöm s azok lesznek — hiszem — utodaim is, mert valamennyien ragaszkodtunk vallásunkhoz, de a mellett tiszteltük a mások vallását is és hiszem tisztelni is fogjuk.

Jó emlékezetü és felejthetetlen apósom unitárius ember volt, több évig nálam lakott, együtt éltünk, mig a halál elnem ragadta közülünk, együtt élésünk előtt is mindig a legnagyobb tisztelettel voltam az unitárius, a tiszta eszmék, a szeretet e vallása iránt, hiszen sokszor hallottam felejthetetlen Mozes András beszédeit és hallom jelenlegi lelkészünk hazafias és keresztényi beszédeit, de olyan odaadó tiszteletet, olyan szeretetet mégsem éreztem e vallás iránt, mint akkor és azután, midőn drága apósom szájából hallottam magyarázni, midőn láttam és tapasztaltam az ő vallás szeretetét, türelmességét és ragaszkodását vallásához s ugyan akkor tisztelve az én vallásomat. Ez volt az igazi szeretet vallása.

A sokszori érintkezés, a tiszta eszmék fejtegetése, a vallási türelem magyarázása s a szeretet vallásának dokumentálása engem meglepett elragadott és addig érzett tiszteletem nagyobbodott, ugy annyira, hogy élvezetet találtam az unitárius vallás iránt érdeklődni és igy becses lapjának sok időn keresztül buzgóbb olvasója nem volt mint én a katolikus ember.

Elhalván drága apósom az Isten egy másik jó unitáriust adott nekem vőmben, kit szintén vallásosságáért is nagyon tudok becsülni és igy ismét nem volt hiányom, mert becses lapját élve hettem.

Megtanultam, hogy az unitárius vallás általános hitelvei a józanész itéletének, az erős meggyőződésnek hirdetői — Nem zár ki senkit kebeléből, hanem szivesen látja ha esz-

méit hirdető igéit meghallgatják, s midőn ezt teszi, soha a más vallás felekezeteket nem gyalázza, nem hasonlitja össze saját vallásával a más rovására, hanem hirdeti a szerető Jézus vallását, az önzetlen Jézust ki kebelére oleli a hivő emberiséget, s hidje el Szerkesztő ur, hogy ezen tény lélekemelő és tiszteletet követelő és ezért van az, hogy a legtöbb katolikusi tisztelettel adózik az unitárius vallásnak.

Alkalmam van nemcsak becses lapját, — hanem a székelykereszturi „Unitárius Egyház" című lapot és olvasni és azt olvasva, — engedje meg ha őszintén nyilatkozom — nem tartom unitárius lapnak, nem tartom e szeretet vallása, az önzetlen Jézus vallása lapjának, nem azon régi unitárius szellem, mely a tűrelmet, meg a békét és szeretetet hirdeti, hanem egy olyan szellemben vezetett lap, mely nem hódit, tiszteletet nem nyer, hanem idegenit.

Legutóbbi számában is a katolikus vallást három féle képen is ki pelengérezi, ez nem a hagyományos unitárius tűrelem, nem az elismert szeretet vallása.

Csak ezt és határtalan tiszteletemet akartam külömben az igaz unitárius vallás a szeretet és tűrelem vallása iránt kifejezni.*

Egy katolikus.

Köszönjük az Unitárius Közlönyre vonatkozó szives nyilatkozatot, azt azonban fölötte sajnál uk, hogy laptarsunkról szóló kritikájával kapcsolta össze, mert azt meg a tisztelt levél iró ur is sajnálná ha katholikus létére az unitáriusok között viszálkodást idézne elő. Szerk.

Unitárius imádság.

Szerkesztette: **Medán Endre.**

Legfelségesebb Uristen! Fogadd legmélyebb tiszteletemet és hódolatomat!

Hálát adok nagy Uristen eddig vett jótéteményeidért, kérlek szépen és alázatosan, légy nékem segitségül ezután is.

Neked ajánlom jó Isten lelkemet, eszemet, oltalmadba ajánlom gondolkozásomat, egész lényemet egész valómat és minden vagyonomat. Ne vond még tőlem segélyedet, mert: hostis ab insidiis Dominus nisi protegat omnem excubiae humanae praesidiumque nihil. (Az ellenség incselkedéseitől, ha a Ur minket nem védelmez emberi oltalom és felügyelet, mit sem érnek.)

* Ez a levél a mult év őszén érkezett, de nem tudtuk kiadni mivel nem volt rá terünk. Szerk.

Ments meg Uram engem minden szégyentől, gyalázattól, erőszakosságtól, részegségtől, kapzsiságtól, restségtől, minden gyengeségtől, minden szerencsétlenségtől, minden becsületsértéstől, minden rosz embertől minden betegségtől, minden veszélytől, minden kártól, minden rosz gondolattól, melyekbe én bele nem egyezem, melyeknek én számtalanszor ellentmondok. Ments meg Uram a rosz emberek rosz cselekvényeitől és durvaságaitól, minden vadálattól és azoknak dühétől, attól a furfangos szellemtől mely engemet oly sok rosz gondolattal és malheurrel, kelemetlenséggel elláraszt. Törd meg felettem való hatalmát. Hozzád fohászkodom hatalmas Alkotó kinek parancsszava nekünk mindenható, könyörülj jó Isten e világ minden szenvedő lényein.

Adj nekem jó Isten józanészt, bölcsességet, belátást, hogy magamat ezen a kietlen világon tájékozhassam, erőt, egészséget, szerencsét, erélyt kitartást a munkára, béketürést végzetszerü büntetéseim elviselésére. — Bocsásd meg Uram büneimet enyhitsd, röviditsd meg végzetszerü büntetéseimet. Adj nekem és családomnak a jó erkölcsöknek megfelelő csendes életet, csendes végkimulást. Hozzád fohászkodom hatalmas alkotó kinek parancs szava nekünk mindenható, könyörülj jó Isten e nyomoruságos világ minden szenvedő lényein, jó Isten ne hagyj el, jó Isten ne hagyj el!!

Ne hagyj el jó Isten, mert én is a te teremtményed vagyok.

Nagy Uristennek az igazság legtisztább forrásának nevében Amen.

Szám: 1173—1908.

Irodalmi pályázat.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa a következő pályázatot hirdeti ki:

Megirandó a magyarországi Unitárius Egyház története oknyomozólag. Pályázók kötelesek a mű tervezetét és egy pár fejezetet egészen kidolgozva beküldeni. A beérkező pályaműveket, illetve pályaterveket az E. K. Tanács megbiráltatja s a birálat eredményéhez képest megadja a megbizást a mű megirására 1912. évi december 31-ig terjedő időre.

A mű terjedelme 25--30 nyomtatott ív lehet. Díja 4000 korona. A tulajdonjog az egyházé.

A pályatervek 1910. évi december hó 31-ig nyujtandók be Ferencz József unitárius püspökhöz Kolozsvárt.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt 1908, évi december hó 9-ik napján tartott üléséből.

Ferencz József s. k.,
unitárius püspök.

Végh Mihály s. k.,
titkár.

Szám: 117—1908.

Pályázat egyházi beszéd megirására.

Közönséges vasárnapi ünnepre népszerű nyelven unitárius egyházi beszéd irandó a protestáns hitélet szabadelvű irányának szellemében s a nép vallásos kitének és erkölcsi érzésének serkentésére a következő pályatételre: Miként teljesitse az unitárius ember Jézus Krisztus példáját követőleg családja, hazája, vallása és embertársai iránti kötelességeit s miképpen szolgáltathatja e kötelességek teljesitésének bizonyitékait?

A pályázat föltételei ugyanazok mint a megelőzőknél.

A pályamüvek 1909. évi junius hó 30-ig posta utján az unitárius püspöki hivatalhoz küldendők be, később beérkező művek pályázatra nem hocsáttatnak.

Nyomtatásban már megjelent beszédek nem versenyezhetnek.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Végh Mihály,
titkár.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Elkésve. Lapunkat a hónap elején szoktuk szélküldeni, de ezuttal a végére jutottunk, mert a kiadó nyomda munkásai a lapot félig elkészitve otthagyták s a mai napig sem tértek vissza. Ezt sztrájknak nevezik, de most már harc, mert a nyomdatulajdonosok végét akarják vetni ennek a modern zsarnoki önkénynek. A szakszervezetek rendezik a sztrájkot olyan vezetők inditásai al akiknek a szekerére okos ember nem szokott felulni. Most már uj munkások dolgoznak. Olvasóink legyenek türelemmel a mig lejár a harc. Érdekes, hogy mikor a nyomdai munka bérét éppen létszeresére emelték föl, akkor packázznak némely „vezérek“ és tönkre teszik a becsületes munkást, aki balgán felül nekik. Mi sajnáljuk a dolgot, de nem segithetünk rajta. Kolozsvárt minden irodalmi vállalat hasonló bajban szenved.

A D. F. E. elnök uraknak a választmánytól fontos tartalmu körlevél ment, a mely érdemes a választmányi tagok figyelmére.

Az esperes urak az 1908. év folyamán az Unitárius Közlöny hasábjain rendre megfognak szólalni, oly közérdekü kérdésekben, a melyek az egyházi és vallási élet benső rugóit érintik. Az esperesi vizsgálat alkalmával hiveink sok üdvös tanácsot fognak kapni ezen lelki vezérektől. Vajha hatása lenne!

Teaestélyeink lesznek még a következő műsorral februárius 7-én. Háziasszonyok: Kozma Ferenczné és dr. Nyiredy Gézáné. Műsor: 1. Felolvasás, tartja: Radnóti Dezsőné. 2. Zongora, Szász Edit. 3. Költemények, irta és felolvassa: Jékey Aladár. 4. Ének, Héja Endréné. 5. Szavalat, Kreszta Riza. 6. Zongora, Boros Irén. 7. Monolog, Győrfy István. 8. Ének: Zsigmond Ferenc és Koller János. 4-ik estély márczius 7-én. Háziasszonyok; Ferencz Józsefné és Gyöngyössy Béláné. Műsor: 1. Felolvasás, tartja: Nagy Gyula. 2. Szavalat, Sámi Erzsi, a költeményt irta dr. Nagy György czéggy. képviselő. 3. Ének, Székelyhidi Ferenc. 4. Zongora, Várady Erzsi. 5. Szavalat, Hadházy Sándor. 6. Ének, dr. Perl Ottóné. 7. Költemények, irta és felolvassa: Nil. Egyleti tagjaink vegyék figyelembe a ki-

jelölt napokat és jelenjenek meg családjukkal együtt. Kedves és kedélyes estélyre számithatnak, a mint a két első estélyen szerzett tapasztalatok bebizonyitották. A concert után teát szolgálnak ki a háziasszonyok. Az alatt cigányzene szól s az ifjuság a maga módja szerint mulat. Belépődijak: személyjegy 2 K, családjegy 3 személyért 4 K, s minden további csládtag 1 K. A hölgyek egyszerü öltözetben jelenjenek meg.

Az egylet pénztárába f. évi nov. 26-tól dec. 24-ig rendes tagsági díjat fi, zettek: Kanyaró Ferenc Mocsolya 908-ra Csiky Viktorné Torockószentgyörgy 905—907-re, Barabás Sándor Alvinc, Balázs János Szentháromság 908-ra, Percel Ferenc, Perczel Ferencné, Percel Flóra, özv. Kozma Ferencné Budapest 909-re, Darkó Gábor Bereck 908–909-re, özv. Dézsi Mihályné Nagyajta 908.

Előfizetői díjat fizettek: Unitárius Egyházközség Tiszabő 908-ra, Kiss József Árkos 907 908-ra, Ko ozsvári Pál Mikes, Létay József Torockó 908–909-re, Szinte Ferenc Sepsikőröspatak 909-re, Gál Ferenc Verespatak 905-re.

Alapitói díjban 50 koronát fizetett Reitter Aladárné Kolozsvár.

Az U. K. költségeire ajándékoztak: Péterfi Zsigmond Kolozsvár 17 koronát, özv. Gál Sándorné Valaszút 2 koronát, dr Hintz Györgyné Kolozsvár 5 koronát, Ádámosi Ferenc Desakna 10 koronát, Kolozsvári Pál Mikes 1 korona 20 fillért, Perce Ferencné Budapest 42 koronát, Balázs János Szentháromság 1 koronát, Nagy Béla Kraszna 10 koronát, dr. Fleischmann Manóné és leánya Budapest 6 koronát, Józan Miklósné 4 koronát, az egylet pers lyére Reitter Aladárné Kolozsvár 10 koronát. — Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1908. dec. 24-én.

Gálfi Lőrinc, pénztárnok.

1886-ban végzett osztálytarsak október 25-én tartott találkozasukon Kolozsvárt fölujitották a mult kedves emlékét és alapitványt tettek a főgymnasium iránt érezett hálájuk kifejezéséül A begyűlt 19) koronához hozzájárult dr. Nyerges Gábor főorvos 40 K, dr. Sándor Balázs, dr. Langfelder Arthur ezredorvosok, Lőrinczy Dénes esperes, Vári Albert, Péter Sándor lelkészek, Gálfy János igazgató 2 —20 K, Pap Mózes gymn. igazgató 30 K. Igért dr. Albert Áron ügyvéd 60 K. Ekárt Andor lelkész 30 K. Mozes András posta és távirda főtiszt 30 K. László György körjegyző 10 K Mindezek az osztálytársak jelenvoltak. a találkozón és ezen az uton is kérik a távolmaradottakat járuljanak hozzá az alapitványhoz, a mely immár be van adva az unitárius egyház pénztárabá. p. s.

Köszönet. A kissolymosi unitárius egyházközség temploma urasztala számára Göncz Jolán tanitónő k. a. egy saját készitményü szép urasztali teritőt; — Lukácsi Judith tordátfalvi születésü kissolymosi lakós szintén egy értékes urasztali teritőt adományoztak. Fogad.ák a nemes keblü, vallásos buzgóságú adományozók a szép és követésreméltó cselekedetért az egyházközség hálás köszönetét.

Kissolymos, 1908.

Kereső Pál, gondnok. *Kovács Lajos*, lelkész.

A részvét oly nagy az emberek szivében, hogy ha váratlan nagy csapás sujtolja embertársainkat egyszerre az egész mivelt világ kinyujtja kezét a szerencsétlenek fölsegitésére. A siciliai (messinai földrengés szörnyü veszedelme az életben maradottak körül csoportositott minden nemes érzésü embert. De a gonosztevők sem maradtak el. A védetlen romok között százával kezdettek garázdálkodni a fosztogató hiénák. Csak ugy lehetett megszabadulni tőlük ahogy azoktól a vadaktól szoktak.

Az Unitárius Közlöny 1908. évi 5-ik számára nagy szükségünk van, a kik beküldik előre is fogadják köszönetünket.

Szerkesztői üzenet.

Sokaknak, kik lapunkat sürgették és mindenkinek, a kit megvárakoztattunk köszönetet mondunk az érdeklődésért és a türelemért. Más helyen megmagyaráztuk az elkésés okát. Attól tartunk, hogy a második szám is csak a hónap közepe felé fog megjelenni. A pontosság nem tőlünk függ.

83 a barátok mond

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Februárius. 2 szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 17
Családaink az egyházi életben Kisgyörgyi Sándor 22
Romlott gyermekek. Székely Jenő 23
Gyulay László (arcképpel).... 26
Nők világa 27
Az unitárius név. Füzesgyarmatról 27
Levél a szerkesztőhöz. Ürmössy Jenő 28
Egyházi és iskolai mozgalmak 30
Értesités. Ferencz J. püspök 31
Pályázat vallástanárságra 32

Egyleti tagok és előfizetők az uj év első hónapjaiban küldjék be csekély dijukat s csatlakozanak a „Unitárius Közlöny“ pártolóihoz.

Többeknek egy mutatványszámot is küldöttünk, hogy barátjuknak elküldhessék,

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Az „Unitárius Közlöny“ pártolói.

Mindig szaporodó olvasóinknak alább következő diszes sora mutatja, hogy az „Unitárius Közlöny“-ért szivesen áldoznak. Köszönjük az előljáróknak s kérünk mindenkit, hogy bármily csekély összeggel csatlakozzék. Buzgóságból önkéntesen adakoztak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán ..... 50 K
2. Arlov Viktorné Sopron 2 szegény helyett ..... 4 K
3. Boros György Ladamos 4 K
4. Röszner Valéria Nagybánya 2·30 K
5. Dr. Hankó Domokos .... 20 K
6. Firtos Dénes Beszterce .. 2 K
7. Pákei Lajos Kolozsvár .... 30 K
8. Dr. Ferenczi Géza képviselő 5 K
9. Ifj. Pataky László képviselő (igéret) Dézsfalva ..... 10 K
10. Gyulay Árpád Kolozsvár 5 K
11. Dr. Kozma Endre Székelyresztur ..... 5 K
12. Létay Gábor Lugos ..... 5 K
13. Berde Ferenc jbiró Fogaras 2 K
14. Szentannai Sámuel .... 2 K
15. Pap Mózes igazgató-tanár 3 K
16. Ekárt Andor lelkész..... 1 K
17. Kiss Sándor esperes..... 5 K
18. Vaska Béla lelkész Kökös 1 K
19. Vári Albert lelkész ..... 2 K
20. Orbók Ferenc Kolozsvár 2 K
21. N. N. főtanácsi tag ..... 3 K
22. Ürmösi Károly lelkész.... 1 K
23. Dr. Boros György Kolozsv. 10 K
24. Kovács József Kolozsvár .. 2 K
24. Péterfi Zsigmond Kolozsvár . 17 K
25. Özv. Gál Sándorné Valaszút. 2 K
26. Dr. Hintz Györgyné Kolozsvár 5 K
27. Pál Miklós Lugos ..... 1.20 K
28. Perczel Ferencné Budapest . 42 K
29. Balázs János Szentháromság. 1 K
30. Nagy Béla Kraszna ..... 10 K
31. Dr. Fleischmann Manóné és leánya Budapest ..... 6 K
32. Józan Miklósné Budapest .. 4 K
33. Boér Gergely Kolozsvár ... 10 K
34. Ürmösi József lelkész 2 példány Unitárius Közlönyt ... 4 K
35. Varga Dénesné Torda 1 pd. U. K. .....
36. Szabó Mihály Kolozsvár.. 1 K
37. Dr. Geley József B.-hunyad 2·60 f
38. Nagy Elemér Gurahoncz 2 K
39. VásárhelyiF.-né Szentgyörgy 2 K
40. Kádár József Dés..... 2 K
41. Gálfalvi István Harangláb 2 K
42. Csiky Károly Kolozsvár.. 1 K
43. Nagy Elemér Szentkereszt 3 K
44. Ifj. Izsák Antalné Dés.... 2 K
45. id. Daniel Gábor Budapest 8 K
46. Hegedüs Mihály Prázsmár 1 K
47. Kiss Kovács István Kolozs. 1 K
48. Nagy Gergely Nagykároly 1 K
49. Létay László Temesvár .. 1 K
50. Gál Ambrus „ 1 K
51. Csipkés Manó „ 1 K
52. Máté Sándor Bágyon.... 1 K
56. Szatmári Miklós Ujzsolzsa 60 f
57. Móricz Márton Kolozsvár 2 K
55. Röszler Valéria (2-ik adomány) ..... 2 K
56. Ürmössy Jenő M.-Palatka 100 K

A nők figyelmébe. Több izben tapasztaltuk, hogy nőink közül sokan szeretnék megszerezni a »Szivemet hozzád emelem« női imádságos könyvet, de az árát igen magasnak találják. Minthogy az irónak és kiadónak az volt a főcélja, hogy minél több nő találjon benne lelki vigasztalást és enyhületet, az érdekeltek figyelmébe hozzuk, hogy ha egy községből egyszerre *legalább öt példányt* rendelnek, egy példány ára 2 kor. 40 fillér helyett 2 kor. lesz s a postai költséget is a kiadó fizeti. Az imakönyv nagyon tartós és diszes teljes vászon kötéssel van ellátva. Bőrkötés 6 kor., selyemes bársony 10 kor, gyönyörü bőrkötés 14 korona. Ajándéknak bármelyik alkalmas.

UNITÁRIUS FŐGIMN. KÖNYVTÁRA KOLOZSVÁR

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. FEBRUÁRIUS. 2. SZÁM

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Ki a nagyobb jóltevő? Az-e a ki jó ebéddel lát el, vagy az, a ki egy jó gondolatot ad? Mi az utolsót tartjuk nagy és valódi jóltevőnek, azt a ki egy jó gondolatot ad, mert igaz, hogy az ebédet élvezzük, hasznát is vesszük, de ha a gyomrunkat nem rontjuk el vele, egy fél nap mulva már csak a halvány emléke a mienk. Ellenben a jó gondolat gyökeret ver lelkünkben, új gondolatot ébreszt, benépesíti lelkünket eddig ismeretlen nagy eszmékkel, melyek új munkára, új vállalatra serkentenek, tehát a mindennapi kenyeret, a munkával járó boldogságot biztosítják számunkra. Ezért becsülön én nagyra az olyan könyvet, ujságot, még a kis papirlapot is, a melyben egy jó gondolatot találok. Ezért szeretem az olyan papot, a ki gondolatot prédikál, de szerintem nem csak az a pap, a ki szószékről beszél, hanem mindenki, a kinek szavát hallhatom.

*

A gondolat. Ősszel mindenhol láthatni, miként szállongnak holmi apró sárkányok a levegőben. Keressük a kis törpéket, a kik fölbocsájtották, de sehol sem látjuk. Az iskolában, vagy a természetrajzi könyvekből megtanulhatjuk, hogy ezek a kis sárkányok picinyke pókocskák léghajói. Az anyapók elbocsátja utjokra s ők mennek, repülnek a merre a szél hajtja, s egyszer valahol megszállnak, tanyát vernek. Éppen igy száll a gondolat is, de a gondolatnak sokkal többféle szállitója van. Az irás, főképpen a nyomtatott, rendkivül gyorsan repíti szét. Az emberek tovább viszik, hol megtoldva, hol megcsonkitva. A szószék a legáltalánosabb gondolat szóró. Erről minden vasárnap millió, meg millió ember viszi tovább. Ha mindig mindenki csak jó gondolatot közölne, az emberek rendre mind megjavulnának.

Ha szivedben nagyobb volna a szeretet, mint a gyülölet, te sokkal boldogabb volnál, mert a gyűlölet szúró tövis, a mely mindig növeli a sebet maga körül, mignem az egész szív, majd az egész lélek beteggé lesz, te pedig keresed az orvost, de hiába keresed, mert betegséged immár gyógyithatlan. Okos ember addig veti ki szivéből a gyülölet szálkáját, amig nem nő gerendává, mert akkor már késő. Az ilyen okos embert nevezem én bölcsnek és Jézus igaz tanitványának.

*

A jó pásztor őrizi a nyájat és gondot visel a báránykákra. Ő tudja, hol legelnek, tudja hol kapnak oly forrást, a honnan ihatnak, eltereli őket onnan, a hol mételyt szedhetnének föl. De a nyáj is hűséges az ő pásztorához. Szavát megérti, hangját ismeri s egyetlen intésre engedelmeskedik neki és a tilalmas felé nem közeledik.

Ismertem egy jóságos székely anyát. Sok gyermeke volt, de a papnénak jóval több. Ez az anya oly hűséggel felkereste a papi lakot, mint ha a papi gyermekeknek is őrizö pásztora lett volna. Látta és tudta, hogy kedves papnéjának jól esik a szives figyelem. Mindkettő megkönnyebbült midőn elpanaszolhatták egymásnak az élet sok baját, gondját.

*

A protestáns theologiák ifjai febr. 3-ik s következő napjain Kolozsvárt gyülést tartottak. Öt református, három evangélikus és egy unitárius, összesen nyolc intézet ifjuságának kiválasztott jeles tagjai, már csak igy magában véve is, érdekes, szép társaságot alkotnak, amelyben gyönyörködni lehet. De ha emellett még a nyugodt komolyság, a megfontolt egyetértés uralkodik minden mozdulatukon, akkor valóban elismerés illeti őket. Ránk a három napig tartó tanácskozás azt a hatást tette, hogy a jövendő papjai komolyan fogják föl az előttük álló nagy föladatokat. Szeretnek is, tudnak is gondolkozni.

*

A theologus ifjak szövetkezése nem uj keletü dolog. Több éve kisérleteznek, de hol egy, hol más ok miatt sikertelenül. Ez uttal annyiban célhoz jutottak, hogy alapszabályaikat megállapitották s a szövetség tisztikarát megválasztották. A szövetkezetbe bele vannak véve az unitárius theologusok is, sőt egyik alelnöki tisztet unitáriussal töltötték be. Ez igy véve nagy és örvendetes eredmény, mert azt mutatja, hogy ők, a kiket sem magas egyházpolitikai érdek, sem dogmai tekintet nem vezet, — többre becsülik a szeretetet és az egyetértést mindennél. Nem

is vallják kárát, mert mind a vallásos életnek, mind a keresztényi szeretetnek nagy szolgálatára lesznek, s egyházaikat bizonnyal jobban felvirágoztatják, mint azok, a kik csak azt keresik, a mi elválaszt. Bizony kedves látvány volt midőn a debreceni. református ifjak a kolozsvári unitáriusakkal megkötötték a barátságot és együtt ürítették a szeretet vendégségének poharát.

*

Mindenki megelégedve jött el a D. F. E. estélyéről febr. 7-én. A concert olyan nagyszerü volt, a milyet még ebben a városban is ritkán élvez a közönség. A felolvasás okos, kedves, a szavalatok kiválók, a zongora-játékok meglepők, az énekeg elragadók. Négy nő, hat férfi mind a legjavából. Mindenre meik felelt a közönség, — mert a nagy tornacsarnokban semm üres hely nem maradt. Élvezhettük a teát, kedves asszonyaink társaságában, a táncot is szép ifjuságunk között.

*

Ha nem mondanók is immár mindenki tudja, hogy a Dávid Ferenc Egylet csak kölcsönös elhatározással és meg-meg ujuló áldozattal tarthatjuk fönn. Ne gondolja az olvasó, hogy ettől az áldozattól megmenekülhet. Ha megmenekül, annál roszszabb, mert nem a D. F. E. veszit, hanem az, a ki azt hiszi, hogy takarékos volt. Vannak olyan dolgok, a melyek szemmel nem láthatók s kézzel nem foghatók meg s mégis meg vannak és működnek.

*

Unitáriuskodás. Nem valami könnyü, nem is nagyon szép szó, de annál tartalmasabb. Azt jelenti, hogy minden unitárius ember, de minden gondolkozó egyén, a ki hiszen Istenben és bízik az emberiség jövőjében, arra törekszik, hogy az isteni sugalom és az emberi gondolat erkölcsi érzés alapján kormányozza minden egy ember s minden más ember életét és cselekedetét.

*

Huszonhárom felnőlt embert tanitott meg irni és olvasni egy tanitónő Pálfi Jakab Juliánna, Kajávtó kolozsmegyei községben. Talán soha sem láttnnk bolbogabb embert. Mintha legalább is egy nagy vagyont nyert volna! Szivünkból üdvözöljük!

Családaink az egyházi életben.

A családalapitás gyakorlása egykoru az emberiséggel, a mit a teremtés története szépen és ékesen igazol. — Ebben volt lerakva és biztosítva az emberi nemzet fennmaradásának és mivelődésének alapja eleitől fogva s ma is ezen a biztos alapon látjuk fenállani és a tökéletesség felé haladni az emberiséget.

A jó családok a vallásos élet melegágyai, mert ezekből kerülnek ki, a szülők gondos nevelése és jó példaadása mellett, az egyház fenntartó oszlopai, áldozó erényü munkás tagjai s őrizetéről és fejlődéséről atyailag gondoskodó hiv vezérei.

A családok élete belejátszik a haza és a nemzet életébe is, de legfontosabb szerepe van az egyház életében, mert ez minden jóléleknek legközvetlenebb közös otthona, ahol Istenével, mint édesatyjával társaloghat, örömét megszentelődni, bánatát megvigasztalódni legközvetlenebbül érezheti, vallásos érzelmeinek nemes cselekedetekben való megnyilatkozásához erőt, bátorságot merithet.

Vegyük csak gondolóra a mi unitárius egyházunkat s a mindennapi tapasztalat után indulva, minden nehézség nélkül világossá lesz előttünk, hogy a multakban annyit üldözött, jogaitól és javaitól sokszor megfosztott és nagy fejedelmi adományokkal sohasem támogatott egyházunk, falukon és városokon, kisebb nagyobb gyülekezetekké alakulva, miként tartotta fenn magát s miként nyert ujabb meg ujabb támogatást, erősödést a benne élő, bár szerény tehetségü, de lelkesülni tudó és áldozni kész családok által?

Ilyen családok pedig, hála az egek urának, mindig voltak s vannak és lesznek is. mert valamint a szent Dávid parancsa: *Tégy jól, a te jóakaratodból, a Sionnal*, nem volt puszták elhangzó szó, ugy az apostoli intésnek is: *A szentek szükségére adakozók legyetek!* mindig voltak hiv követői s ezeknek nemes példáin növekedvén a családok gyermekei, bizonnyal hihetjük, hogy az áldozatkészség szent erénye a messze jövőben is erős oszlopa lesz az egyházi élet biztositásának.

Szegények és gazdagok egyaránt versenyeznek az áldozatokban a szerint, a mint hagyományos szokássá lett az egyes családokban *az anyaszentegyház iránti buzgó szerelem.* Egyiket az örvendetes valósulásra jutott reménység boldogitó eredménye, másikat a lesujtó fájdalomban s a mérhetetlen gyászos szenvedés ölében talált vigasztalódás érzete, Isten iránti hálára s ennek kapcsolatán az egyház iránti jó cselekedetre vezeti, a

mint ezt hosszas és már végéhez közeledő lelkészi és esperesi pályámon sokszor tapasztalám.

Hányszor töltötte el lelkemet, az itt és ott tapasztalt jólelkü áldozatok látásán érzett magasztos öröm? Hányszor láttam a szegény özvegyek filléreit sorakozni a gazdagok nagyobb áldozatai mellé, hogy az egyház, valamely közbejött romlásán közös jóakarattal segitsenek? És hányszor tapasztaltam, hogy egy-egy hanyatlásra indult s a részvétlenség miatt romlás felé közelgő egyházközség uj életre hivásához, ujabban támadt buzgó lelkek adták meg a jelszót s az egyházias szellemet féltékenyen őrzött jó családok tevékeny áldozatai mentették meg a végromlástól s adtak uj irányt annak fejlődéséhez, fölvirágzásához.

Nekem ugy tetszik, hogy a családok életében legnagyobb áldásul adatott a vallásos érzés, amely az Istent, Jézus példája után, édes atyjának és az embereket testvéreknek hirdeti s ez által Isten- és emberszeretetre vezérel. Amely családok lelkében honos ez az érzelem, ott nem burjánozhatik fel az erkölcstelenség, roszakarat, boszu és irigység, hanem ezek helyett a család jólléte és egész munkálkodása azon a jelszón alapul, amelyet Jézus egész életével érvényre emelni törekedett: *Dicsőség legyen Istennek, béke a földön és az emberekhez jóakarat!* Ennek hatása alatt adatott ki a legfőbb parancsolat: *Szeressed az Istent és szeressed felebarátodat!*

Ahol ezeken épitik fel a család belső életét, legnagyobb áldásul veszik a vallásosságot s az egyházias szellem ápolásával a munkás és takarékos életet és az ebből származó lelki megelégedést és boldogságot, a miből önként következik az egyház iránti szeretet, áldozatkészség és szent öröm. És a midőn a családok életében erősödni látjuk az egyházi élettel való szentszövetséget, kettős öröm tölti el lelkünket, mert nemcsak a család jelen boldogságának látása örvendeztet, hanem az ilyen családi élet példáján növekedő ujabb nemzedék jövendő boldogulása és általok is az egyháznak leendő boldogitása édes és biztató reményt ad.

Ezek szerint hát, akik az egyházért élni és munkálkodni lelkökhöz forrott kedves kötelességül ismerik, s az egyházi élet jövő fennmaradását és boldogulását szivök szerint óhajták, igyekezzenek — családi életök áldozó erényeinek gyakorlásával Isten szerint való életet élni s utódaikat is ebben gyakorolni, Istent és embert szeretve hív és igaz munkában lelni megelégedést s örömet! E végre legyen jelszavunk az apostol intése: *Vigyázzatok a nyájra, melyben a szentlélek vigyázókká tett titeket!*

Kisgyörgy Sándor.

Romlott gyermekek.

A napokban az utcasarkon egy jókora kis fiu, 13 éves lehetett, állott és kinálta 4 filléres ujságját. Szivesen vettem, de nem szivesen emlékezem vissza rá, mert midőn elváltunk megpillantottam, lábán kötővel odaszoritva talpnélküli rongyos cipő volt. Nem volt nagy hideg. A fiu nem didergett, talán nem is fázott. El volt foglalva az ujságjával. Mégis magához kötötte szivemet s ma is ott tartja.

Egy korábbi alkalommal két suhanc fiu, ezek is olyan 14 év körüliek lehettek s elég jó ruha volt rajtok, jött szembe az utcán. Szitkozódtak, ledérkedtek s éppen előttem egy kis leányt erősen meglöktek. Figyelmeztettem, hogy nem szabad bántani. Nagyon gorombán visszafeleltek és tovább mentek. Egy jó emberem látta a jelenetet s azonnal megszólitott s jóakaratulag igy szólt:

— Hogy áll szóba az ur azokkal. Nem tudja, hogy azok valahol meglesik és kővel megdobálják. Jaj azok szörnyü gazemberek! — Az én iparos barátom tudta, vagy tudhatta kivel van dolgom. Én megtöbbentem és azóta sokszor elmondottam az esetet.

Most ujból előttem áll, de ugy tetszik, hogy nemcsak abben az utcában, nemcsak ebben a városban, hanem még a falukban is látok olyan elvetemült, züllött fiut, elvétve leányt is. Egy nagy hadsereg telne ki ezekből a rosz uton járókból.

A jó hadsereg javitni is, rontani is tud. Jó hadvezér vezetése alatt sokat lehet elérni velök. Ha magukra hagyjuk még jobban összekeverednek azzal a szennyel és piszokkal, amelyet arcukról nem akarnak, a szivükről nem tudnak lemosni.

Egész köteteket lehetne betölteni azokkal a mesékkel és rémhistóriákkal, amelyek az ilyen gyermekek életéhez füződnek a 10—20 év között. Olvasóinkra bizzuk, hogy a maguk emlékezetéből állitsák elé a kis gonosz Pisták és szurtos Jancsik viselt dolgait. Mi nem lehetünk ezen a helyen regényirók, hanem maradunk iránymutatóknak.

Közelebbről megalakitották Kolozsvárt a „Gyermekvédő ligát.“

Éppen azokra a gyermekekre irányul a figyelem, akik immár kinőttek a szülői fegyelem alól s akiknek nincs szülőjük. Azokra akik télen fölverik a szomszéd pincéjét, vagy kamráját, nyáron a gyümölcsös kertjét.

Hogy lehessen elbánni velök? Ugy ha minden jó ember védelmökre indul, úgy ha nem megvetéssel fordulunk el tőlük, hanem szeretettel közeledünk feléjük, hogy ők bizalommal viseltessenek irántunk.

Gyönyörü feladat, ámbár nagyon nehéz, mert miként a tövisgyomlálásnál, itt is kapunk kézszurást s még nagyobb bántalmat is. A rosz gyermek olyan mint a vad csemete. Csak beojtással lehet megjavitani. — Törzse erős, levelei épek, csak a virágzása gyenge s a gyümölcse fanyar és haszontalan.

Hát ha egy izletes szép almáért érdemes fáradni és várakozni, egy becsületes jó emberért nem sokkal inkább-e?

Először higyjük el, hogy senki sem olyan rosz, amilyennek látszik. A megvadult makrancos paripát egy biztos kezü ember szép szóval magához téríti s nemcsak az ember, hanem maga az oktalannak nevezett állatt is, örvend az eredménynek.

Éppen azért kell az ifjura forditanunk figyelmet, mert abban a makacsság és rosz, még nem szilárdult meg.

Nagyon szeretnők ha az, aki szavainkat olvassa és hallja, azonnal megnevezné magának, vagy bizalmasának, kiknek volna szükségük erre az elbánásra? Még jobban szeretnők ha akadna is azonnal valaki, aki elhatározná, hogy azt a bizonyos gonosz Pistát megszólítja s ha módját ejtheti megis bizza valamelyes kis munkával.

Csak az első lépés nehéz.

Amikor javíthatatlanra akadunk, legyen gondunk arra, hogy a Gyermekvédő ligának Kolozsvárra bejelentsük, kezébe adjuk. Ő majd szakszerüleg fog elbánni vele.

Egy másik föladatunk, hogy azt, akit a törvény megbüntetett, mi ne büntessük. Akit lopás miatt elzártak, ne nevezzük „tolvajnak", mert ezzel ismét belekergetjük a bűnbe.

Könnyebb rosszat tenni, mint jót, de jót tenni erény.

Székely Jenő.

GYULAY LÁSZLÓ

szül. 1832., megh. 1909. jan. 25-én.

Megilletődéssel vesszük kezünkbe a tollat, mert olyan nemes szivü jó embert, oly elsőrendű unitárius férfiut kell elbúcsúztatnunk, a kit nagyon nehéz lesz pótolni.

Gyulay László minden ízében lelkes és áldozó unitárius volt, de sem nem elfogult, sem nem szűkkeblű másokkal szemben. Olyan volt, mint a legjobb családapa, a ki nagyon szereti gyermekit, — de azoknak barátait mindig örömmel látja maga körül.

Gyulay László bizalmas embere volt Ferencz József unitárius, és jó barátja Szász Domokos ev. ref. püspöknek. Soha senkitől sem követelt magának semmit, de a legnagyobp bajban mindig legelőször jelent meg, hogy segitsen. Mikor köszönetre került volna a sor, már hiába keresték nem volt megtalálható.

Sok gyászháznál tőle kapták az első vigasztalást s a legnehezebb föladatokat észrevétlenül ugy végezte el, — mintha a család tagja lett volna. Ezt a megbecsülhetlen érdemét ismerve jól esett szivünknek, hogy a legutolsó pillanatban ott voltunk

ágya mellett. Csöndesen, békésen, zajtalanul húnyt el. Éppen úgy, a hogy élt. Régóta gyöngélkedett, de betegségével nem terhelt senkit. Még az utolsó napon is fölkelt ágyából. A milyen kis termetű, éppen olyan élénk és energikus volt.

Minden unitárius ügyet magáénak tekintett. Ha adakozni kellett Gy. L.-ra mindig bizo yosan lehetett számítani. Ha közügyről volt szó, ő mindig helyt állott. — Nagyon kevés világi ember mondhatja el, hogy a hódmezővásárhelyi és fűzasgyarmati új egyházakat látta. Gy. L. nem mnlasztotta el ezt a kellemes kötelességet.

Nagyon jó gyakorlati érzéke volt. Kolozsvárt minden olyan bizottságba kinevezték, a hol pontos és gyors munkát várlak. Uj és régi házak építése kör l ő bizonnyal ott volt. — Elnöke volt a számvevő- és nyugdíj bizottságnak.

Unitárius érzelmét mutatja hogy a kolozsvári kollegiumhoz ezer koronás alapítványt tett. Jellemző rá nézve, hogy kétezret akart adni s egyik jó barátja figyelmeztetésére szállította egyezerre, hadd maradjon árva unokáinak.

A kolozsvári egyházközségnek tizenhat esztendeig gondnoka volt. Égett a búzgóságtól, hogy a pénzügyi belyzetet javítsa. Gyűjtő-ívét senkisem utasíthatta el, miután tudták, hogy ő mindig adni szokott. A leányiskola kis növendékeit mindig megajándékozta valamely kedves dologgal. Végül alapítványt tett, hogy ezután is jusson nekik az övéből.

Itt jegyezzük meg, hogy jó barátai ez iskolai alapítvány gyarapítására koszorú megváltás címen máris szép összeget adtak össze.

Mint családfőben öszpontosult minden jóság, szeretet és gyöngédség. Első neje első gyermeke születésekor elhunyt. — Apai szivével nemesen pótolta az anyai szeretetet is. Unokáit oly édesen növelte, dédelgette utolsó lehelletéig. Második kedves neje és családtagjai is mindig jó érzéssel vették körül, mert tudták, hogy megérdemli.

Közhivatalt viselt 40 éven keresztül szülővárosánál. Legalól kezdette s mint főpénztárnok végezte be. Oly pontos és oly lelkiismeretes volt kényes hivatalában, hogy rá mindig teljes bizalommal tekintettek az érdekeltek.

1848—49-ben, mint 17 éves ifju résztvett a haza védelmi harcában. Két csatán Szebennél és Segesvárnál volt jelen. Elfogták, de tekintettel fiatal korára nem sorozták be, hanem hazabocsàjtották.

Temetésén az igaz és mély részvét nagy mértékben megnyilvánult. A kopórsónál Csiló Salamon lelkész, a sírnál gondnoktársa Gyöngyössy Béla és a városi pénztárnok, Fikker Lajos búcsuztak el tőle megható szavakban.

A nagy családban özvegyén kivül, szintén özvegy leánya Tóth Károlyné és négy unoka fogja sokáig, örökké hálásan emlegetni az igazi jó atyát. Mi nagyszámú barátai nem leszüuk hűtlenek kedves emlékéhez.

B. Gy.

Nők világa.

A „Nők Világa“ visszakerül ide a régi szük helyére. Egy cseppet sem örvendünk rajta, de nem is veszítjük el reménységünket, mert ha az „*Unitárius Közlöny*“ költségire adott összegek kimutatását megtekintjük, nőinknek oly nagy számát látjuk ott, a mely bizonyítja, hogy a mi nőink fogékonyok a vallás erkölcsi mivelődés iránt, s készek az áldozatra.

—

Egy mintaszerű nőt veszítettek el az angol unitáriusok. — Pritchard Marian volt a neve. Harminc teljes esztendőt szentelt az unitárius vallás szent ügyének. A vasárnapi iskolai oktatásnak igazi apostola volt. Mint tanitó, iró, titkár, elnök mindig azért fáradozott. Gyönyörű könyveket irt, elragadó szépen tudott beszélni, ércesen csengő hangján. Élete utolsó napján is egy könyv javitásán fáradott. Beteg volt, de mindig dolgozott, halálig. Mély, nagy űrt hagyott az angol unitáriusok között. Mint személyes, jó barátunkat fájlaljuk mi is.

—

Roosvelt az anyákról.

Az amerikai Egyesült Államok volt elnöke — Roosevelt Washingtonban megjelent az *Anyák Kongresszusán* és olyan tanácsokat adott a nőknek, hogy jónak látjuk lejegyezni nőolvasóinknak.

Az anya a nemzeti életnek legfőbb és legszilárdabb alapja. Sokkal fontosabb tényező, mint a legkitünőbb államférfi, az üzletember, a művész vagy a tudományos ember.

Megvetem és elitélem azt a férfit, a ki goromba, figyelmetlen, gondatlan, őnző a nőkkel s különösen a saját családjában levő nőkkel szemben. Az anyai fájdalmak mindenkit leköteleznek a nők iránt. Nagyon közönséges, durva lelkű ember az a ki nem veszi figyelembe és nem méltányolja azt a sok gyötrelmet, aggodalmat, fájdalmat, a melyet az anyák gyermekeikkel kiállanak. Az anya csak egy éjszakai nyugalmáról sem bizonyos, valameddig gyermekei teljesen nem nőttek föl.

Megvetem és elitélem azt a férfiut, a ki nem ismeri föl s nem érezi a kötelességét teljesítő nő iránti tartozásait. De a nőt is megvetem és elitélem, ha nem teljesiti] kötelességét. Éppen olyan szégyen, ha a nő kitér a kötelesség elől, mint ha a katona elhagyja a helyét.

Az unitárius név.

Észak-Amerikában nem mindenik unitárius gyülekezet használja az unitárius nevet. A louisvillei unitáriusok közelebbről határozott állást foglaltak mellette. Igy nyilatkoznak: az unitárius nevet olyan jónak tartjuk, a melynél jobb nincs. Sokan azt hiszik — igy szól a nyilatkozat — hogy ez jobb bármely felekezet nevénél, mert sokkal megfelelőbben kifejezi azt a gyönyörü és lelkesitő gondolatot, a mi az Isten és ember közötti egységben, az összes igazságok egységében és a tudomány egységében s a valláshoz való felséges viszonyokban rejlik. Ez kifejezi azt az egységet, a melylyel az összes felvilágosult és jó emberek egy közös célra, minden igazsággal igyekezzenek. Kifejezi az emperi nem egységét abban a lelki testvériségben, a mely arra törekszik, hogy az emberszeretetet és istenszeretetet tegye minden nemzetű és fajú emberek között a testvériség és atyafiság összekötő kapcsává.

Füzesgyarmatról.

Folyó évi január hó 24-én volt Füzesgyarmaton Kiss Sándor helyettes lelkész beiktatása rendes lelkésszé. Ugyanekkor volt az egyházközségben az esperesi vizsgálószék és tisztujitás. A 6 évvel ezelőtt megalakult egyházközséget ugyanaz a keblitanács vezette ez időn keresztül. Ennek feje idős Gyáni András volt.

Ez az ember az alföldi magyar gazdának és a magyar fajnak egy erős, jól megtermett mintája. Idős ember, hisz 1838-ban született. Apja kisbirtokos volt. Ő azt a kicsit nagyra nevelte. De másnak is szivesen dolgozott. Három izben volt háromhárom évig a község birája. Mindenkinek jó tanácscsal tud szolgálni, mert életbölcsessége a munka és takarékosság. Ne legyen az ember fösvény — mondja mert a fösvénység nem takarékosság. A cselédekkel, mint családtagokal kell bánni.

Szeretett templomba járni, màr gyermekkorától kezdve.— Saját szavait irjuk ide: „Szerettem hallgatni, a mit a papok mondottak s meg kötelességemnek is tartottam azt hallgatni.— Fiatal koromban szerettem dalolni s mindig kedveltem az egyházi éneket is. A józanságnak vagyok a hive, a részeg embert messze elkerülöm. Magam életemben kétszer ittam többet a kelleténél, de akkor is tudom úgy viseltem magamat, a mint tisztességes emberhez illik. Az unitárius vallásról Papp Lajos rek-

tortól hallottam először. Ez a köztiszteletben álló férfiú, itt iskolamester volt. Különben papi képesítése volt, de az állása jobb volt, mint valami szegény eklézsia. Az unitárius vallás a legtisztább vallás — mondotta ő — ma a reformátusok is foglalkoznak vele.

Ezeket s ezekhez hasonlókat mond az ősz gondnok, kit ez alkalommal az egyházközség közönsége örökös tiszteletbeli gondnokává választott. A hófehérhaju 70 éves ember még korántsem mutat vénembert. Mozgása, beszéde, üde és éltető. — Most unokák veszik körül, kik között hínti szét szeretetének szellemét s hirdeti az örökifjuság titkát.

Ezeket tanuság okáért irtuk, mert az öreg embertől mindíg lehet tanulni, de az ilyen bölcs öreg szavát érdemes meghallgatni és megtartant. Még csak annyit mondunk: az Isten Gyáni Andrást sokáig éltesse!

Gyarmati.

Levél a szerkesztőhöz.

Dr. Boros György „Dávid Ferencz egyleti" titkár urnak

Kolozsvár.

Kedves barátom!

Midőn haza jöttél Angliából magasztos eszmékkel megrakottan, ezelőtt 25 évvel az az eszme fogant meg benned, hogy Jézus meleg szeretetében, a mi nagy magyar unitáriusunk Dávid Ferenc neve alatt egyletté alakitsd a hivőknek és szerető szíveknek tömegét.

Egyletté, mely érintkezéseiben, összejöveteleiben, egyes egyének tanitásaiban fejlessze és ébren tartsa Jézus és az egymás iránti szeretetet s a kikben szunnyadozik, azokban felkeltse. Hivó szavadra sokan sereglettek köréd. Látszik, hogy az eszme szép és magasztos volt, mert a lelkek szintugy megkivánták az érintkezéseket. Az egylet túlélte gyermek-korát és az ezzel járó járó nehézségeket és a kis mustármagból terebélyes fa nőtt. A kis egyletből nagy lett, sőt számtalan gyökeret és ágakat hajtva ma már egyesiti nem csak az egész unitárizmust, hanem a szabad gondolkozóknak egész légióját is, — itt nálunk Magyarországon.

Most hogy már 25 éves és ily szép multra tekinthetünk vissza, lelkesülten mondhatjuk el, hogy fáradozásaitokat siker koronázta. Az is mutatja az eszme magasztosságát, hogy a nagy

és lelkes tömegen kivül oly kimagasló alakok álltak, munka és vezető társakul melléd, — mint Brassai Sàmuel, Ferenc József püspök és Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok, kik nemes lelkük nagy súlyával segitették elő a nagy eszmét, a nagy célt, a Jézus és egymás szeretetének felkeltését, melyet te tűztél a zászlóra.

Most, hogy a jelen évi közgyülésen ismét felemelted kérő és lelkesitő szavad, hogy a kor és szellemi élet haladtával és a megnehezedett életviszonyok és a minden téren való drágulás következtében az egylet, különösen nyomdai költségek tekintetében fenn tarthassa magas nivóját, hiszem sok lelkesült egyén sietett a maga garassait az egylet oltárára lerakni. Én a magam részéről szintén e lelkesültek között kivánok lenni és ide mellékelve küldök egyszáz koronát, mint alapitó tag. Kérlek fogadjátok szivesen e csekélységet a „Dávid Ferenc Egylet javára."

Maradtam szives üdvözlettel

M.-Palatkán, 1909. jan. 1-én

Tisztelő barátod:

Ürmössy Jenő.

Az én „Unitárius imádság"-om.

Lapunk folyó évi 1-ső számában Medán Endre, volt országgyülési képviselő ur „Unitárius imádsága" megjelent. Az imádság revisiója nem ment át a kezünkön s ennek következtében megjegyzés nélkül benne maradott egy pár olyan kifejejezés, a mely ellenkezik az unitárius fölfogással. Mi nem szoktunk „végzetszerü büntetetéseinkről" beszélni, mivel nem hiszünk a végzetben (fatum). Nem a „nagy Uristen", hanem a Jézus nevében imádkozunk stb.

Az iró öreg ur nem régóta unitárius. Vallásunkat tanulmányozta, megszerette és csatlakozott hozzánk. Látszik gondolata menetéből, arra mutatnak előttünk szokatlan és idegen kifejezései, hogy önállóan formálta meg gondolatait. Az imádság címét módosítanunk kellett volna az „unitárius" jelző kihagyásával, de miután az nem történt meg, ezuttal szükségesnek láttunk ennyit tájékozásul elmondani.

Szerk.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Uj papjaink. Kiss Károly Petrozsényben jan. 17-én köszöntött be uj muukakörébe s jó kədvvel neki is fogott az érdekes missiónak. Beiktató lelkésze Mózes Mihály volt, a ki a zsilvölgyi missiót megteremtette. Bartók Gézát Polgárdiban Józan Miklós esperes január 31-én iktatta be. Az ifju pap az egymás iránt való szeretet ápolására és az egyház tovább épitésére vállalkozott beköszöntőjében. Kiss Sándor Füzesgyarmat első rendes papja febr. 24-én foglalta el szószékét erős hittel, sok szép gondolattal. Munkásságát örömmel fogadják nemcsak hivei, hanem idegenek is.

Gyulay Árpád pénzügyi tanácsost királyi tanácsossággal tüntette ki a király. A megérdemelt elismeréshez gratulálunk.

Faluvégi Áron számvizsgálót a miniszterelnök p. ü. miniszteri számtanácsossá nevezte ki. A hosszu és fáradhatlan munkásság jutalmát örömmel fogadták budapesti egyházunk tagjai, kik között Faluvégi sok idő óta kiváló buzgóságot fejt ki. Lapunk olvasói előtt is ismeretes ez a név, szellemes és tartalmas cikkeiről.

Fekete Gábor szeretett főgondnoknak családját váratlanul sulyos csapás érte. Veje Bodolla Gábor székelyudvarhelyi törv. elnök elhunyt febr. 9-én. A kitünő biró és az előkelő család iránt széles körben nagy részvét nyilvánult meg.

Létay Gábor a lugosi erdőigazgatóság számvevőségi főnöke, — egyh tanácsos elhunyt jan 25-én. Nején és fián kivül nagy család gyászolja.

Végh Zsigmond egyh. és püspöki titkárunk sokat szenvedett fia febr. 19-én a szülői háznál elhunyt 19 éves korában. — Ha a szenvedés boldogit, ez az ifju megszerezte az érdemet az örök beldogságra.

Az unitárius tanárok értekezlete ápril. 5-én Székelykereszturon lesz. Az értekezlet főbb pontjai: elnöki megnyitó, felolvasások: dr Gál Kelemen: Reformok a középiskolai nevelésbe; Gálfi Lőrinc: Őszinteség a nevelésbeg; dr Szolga Ferenc: A természettudományok köréből. Az értekezlet nyilvános lesz. Az érdeklődők szives figyelmét ez uton is felhivjuk rája.

Esperesein\ től kért cikksorozatun kat Kiss György Sándor esperesével a mai számban megkezdettük.

Theologiai tanároknak az országos tanári nyugdijintézetbe fölvételéről az ev. ref. konventnek kijelentette a vall. és közokt. miniszter, hogy nem lát elvi akadályt, csak a törvénynek a papképzésre vonatkozó intézkedéseit lehessen mednyugtatóan megszüntetni.

Elhunytak. Özv. Gelei Józsefné Székely Juliánna élete 86-ik évében jan 21-én Abrudbányán. — Özv. Komis Lászlóné Almádi Juliánna, Boros Sándorné édes anyja 65 éves korában hoszas szenvedés után. Legyen csendes pihenése!

Még mindig tart a nyomdászok strikeja s e miatt lapunk nem állhatott vissza a rendes kerékvágásba, de jó reménységgel biztatnak. Addig is szives türelmet kérünk olvasóinktól. – Az E. K. Tanács köréből s több közérdekü cikk, s a nyugtázás a jövő számra maradt.

Szerkesztői üzenet.

Glosszák cim alatt uj rovatot nyithatnánk a januáriusi nyomdász sztrájk jóvoltából, annyi kedves és kevésbbé kedves széljegyzet és nyitott levélke jött szerkesztőségünkhəz. — *Egy kisasszony* azon aggódik, hogy „elfeledkeztünk róluk, pedig olyan jól esik hirt hallani a kedves Kolozsvárról.— Kérjük ezután ránk is gondolni, hogy ne legyünk az eifeledtek között."

Értesités.

A siciliai földrengés által sujtottak segélyezésére 47—1909. sz. alatt templomainkban januárius 24-re elrendelt perselygyüjtésből a beérkezés sorrendjében egyházközségenként a következő összegeket vettem kezemhez:

Bágyon 21 K 30 f, Kolozsvár 23 K 34 f, Budapest 10 K, Sepsikőrispatak 22 K, Várfalva 17 K 01 f, Torockószentgyörgy 3 K, Alsó- és Felsőszentmihályfalva 4 K, Székelykaál 5 K 40 f, Bözödujfalu 6 K, Kadács 7 K, Magyarsáros 8 K 78 f, Homoródszentmárton 8 K, Szőkefalva 9 K, Tordatur 10 K 39 f, Csekefalva 10 K, Székelyudvarhely 12 K, Marosvásárhely 12 K 20 f, Mészkő 14 K, Székelykeresztur 12 K, Bözöd 22 K, Sinfalva 30 K, Székelyszentmihály 41 K 34 f, Kövend 30 K, Ürmös 20 K, Vargyas 17 K 54 f, Nagyajta 12 K, Muzsna 4 K, Kökös 10 K, Felsőrákos 20 K, Gyepes 4 K 75 f, Homoródkeményfalva 12 K 14 f, Lókod 10 K 82 f, Homoródszentpál 35 K, Alsórákos 12 K 70 f, Kálnok 11 K 06 f, Datk 30 K, Okländ 7 K 70 f, Verespatak 4 K, Pipe 5 K, Bordos 5 K, Magyarszovát 6 K 36 f, Tarcsafalva 10 K, Alsójára 10 K, Nagykede 10 K, Siménfalva 10 K, Székelyszentmiklós 11 K 83 f, Rava 20 K, Énlaka 20 K, Torda 23 K, Homoródhéviz 28 K, Aranyrákos 42 K 56 f, Derzs 45 K, Marosszentbenedek 2 K 50 f, Ádámos 7 K 60 f, Szentháromság és Kisadorján 7 K 20 f, Sepsiszentkirály 10 K, Nyárádszentmárton 10 K 02 f, Nyomát 10 K, Deésfalva 11 K 30 f, Sárd 12 K 10 f, Árkos 12 K 58 f, Kissolymos 18 K 28 f, Tordátfalva 22 K 50 f, Ujszékely 32 K 70 f, Iszló 1 K, Recsenyéd 6 K, Homoródszentpéter 18 K 98 f, Komjátszeg 20 K, Homoródjánosfalva 24 K, Homoródabásfalva 27 K 14 f, Dombó 24 K 10 f, Firtosváralja 5 K, Csehétfalva 5 K, Fiátfalva 9 K, Nyárádszentlászló 10 K, Gagy 13 K 50 f, Városfalva 14 K 90 f, Firtosmartonos 19 K 48 f, Szentábrahám 14 K 10 f, Szentgerince 20 K, Magyarzsákod 10 K 50 f, Polgárdi 17 K 98 f, Szabéd 4 K 30 f, Szentiványlaborfalva 15 K, Ikland 1 K, Kénös 10 K 60 f, Harangláb 3 K 62 f, Kőrispatak 6 K 50 f, Homoródalmás 46 K, Karácsonfalva 15 K, Alsóboldogasszonyfalva 17 K, Medesér 23 K. Összesen 93 egyházközségből 1376 K 70 f, amit a mai napról beküldöttem a Magyar Általános Takarékpénztárnak Budapestre, értesitvén erről az olaszországi segélybizottságot.

Abban nem kételkedhettem, hogy a mi unitárius népünk meghallja a segélykiáltást és szivére veszi a sicilliai földrengés által sujtottak szerencsétlen sorsát, de hogy ez iránt tett felhivásomnak ily szép eredménye lesz, ezt alig reméltem. Mert ez az eredmény nemcsak szép, de szerintem valóban meglepő, s ezért nem mulaszthatom el hiveink ezen áldozatkészsége fe-

lett teljes elismerésemet nyilvánitani. Lám, mily segitségére lehetnénk egymásnak is egyházi szükségeinkben például egy templomban egy paplak, egy iskolaház felépitésénél, ha szivünk azért összedobbanva kezet fogunk. Mert tegye csak szivére kezét bárki szeretett hiveim közül, a ki ezen 1376 kor. 70 fillérhez filléreivel vagy koronáival hozzájárult vagy más uton adakozott a szicilliak segélyezésére s kérdem, szegényebbnek érzi e magát? Ellenkezőleg, nem azt érzi e, mintha gazdagabb lett volna egy jó, egy szép, egy nemes cselekedettel, a minek értékét számokban kifejezni nem lehet? Vajha ez tanulságot szolgálna mindnyájunknak egyházunk iránt is, az itt-ott nyilvánuló szükséghez képest az áldozatkészségre.

Miután nem lehetetlen, hogy egy-két egyházközségünkből, a honnan a mai napig nem jött be hozzám a templomban esetleg még gyült perselypénz, később fog az nekem beküldetni, arról én is szintén később tehetem meg az értesitést.

Kolozsvár, 1909. február 12.

Ferencz József s. k.,
unitárius püspök.

Pályázat vallástanári állásra.

A kolozsvári unitárius kollegium igazgatósága 1909. évi szept. hó 1-én elfoglalandó vallástanári állásra pályázatot hirdet. Evi fizetés 2400 K, az államtól 200 K fizetéskiegészités, rendes tanárrá megválasztása napjától számitva ötször 5 évenként 200 K, ötödéves korpótlék, lakáspénz évi 900 K és jogot nyer a fizetési fokozatokhau üresedés szerint szabályszerü előléptetésre. A megválasztandó köteles tagja lesz az országos tanári nyudijintézetnek. Pályázhatnak azok a lelkészek és lelkészjelöltek, a kik az 1909. évi főtanács által megállapitott szabályzat szérinti vallástanári képesitéssel bírnak, vagy igazolják, hogy a szabályzatnak életbelépését megelőzőleg valamely állami vagy felekezeti középiskolánál három éven át, mint hitoktatok működtek. Az okmányokkal kellően fölszerel pályázati folyamodványok 1909. évi junius hó 15. napjáig a Méltóságos és Főtisztelendő E. K. Tanácshoz címzetten az alulírt igazgatósághoz küldendők be.

A kolozsvári unitárius kollegium igazgatóságának 1909. évi február hó 25-én tartott üléséből.

Gál Jenő, isk. felügyelő gondnok *Dr. Gál Kelemen*, igazgató.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Március-Április. 3-4. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 32
Husvét ünnepén 36
Hiszek. Tarcsafalvi Albert 37
Ürmössy Miklós, elnöki beszéde 38
A hallhatatlanság hitének megvilágitása 40
Hiveink áldozatkészsége. Kiss Sándor 43
Egy házról. Nil. 45
Néhanap. Nil. 46
Darvin. B 47
Levél Amérikából, a Harvard-egyetem rektorától..... 47
Nők világa 49
Az E. K. Tanácsból. 52
Iszlai Márton 54
Estélyeink 55
Az utolsó estélyről 56
A budapesti Bávid Ferenc Egyletből. Józan főtitkár 57
Március 15. a budapesti Dávid Ferenc egyletben Ujvári László 58
A szegény tanulók barátja Pap Mózes 59
Külföldi hirek..... 60
Egyházi és iskolai mozgalmak 61
Irodalom 64

Többeknek egy mutatványszámot is küldöttünk, hogy barátjuknak elküldhessék,

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT

Az „Unitárius Közlöny“ pártolói.

Mindig szaporodó olvasóinknak alább következő diszes sora mutatja, hogy az „Unitárius Közlöny“-ért szivesen áldoznak. Köszönjük az előljáróknak s kérünk mindenkit, hogy bármily csekély összeggel csatlakozzék. Buzgóságból önkéntesen adakoztak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán ..... 50 K
2. Arlov Viktorné Sopron 2 szegény helyett ..... 4 K
3. Boros György Ladamos 4 K
4. Röszner Valéria Nagybánya 2·30 K
5. Dr. Hankó Domokos .... 20 K
6. Firtos Dénes Beszterce .. 2 K
7. Pákei Lajos Kolozsvár .... 30 K
8. Dr. Ferenczi Géza képviselő 5 K
9. Ifj. Pataky László képviselő (igéret) Dézsfalva ..... 10 K
10. Gyulay Árpád Kolozsvár 5 K
11. Dr. Kozma Endre Székelyresztur ..... 5 K
12. Létay Gábor Lugos..... 5 K
13. Berde Ferenc jbiró Fogaras 2 K
14. Szentannai Sámuel .... 2 K
15. Pap Mózes igazgató-tanár 3 K
26. Ekárt Andor lelkész..... 1 K
27. Kiss Sándor esperes..... 5 K
28. Vaska Béla lelkész Kökös 1 K
29. Vári Albert lelkész..... 2 K
20. Orbók Ferenc Kolozsvár 2 K
21. N. N. főtanácsi tag ..... 3 K
22. Ürmösi Károly lelkész.... 1 K
23. Dr. Boros György Kolozsv. 10 K
24. Kovács József Kolozsvár .. 2 K
24. Péterfi Zsigmond Kolozsvár . 17 K
25. Özv. Gál Sándorné Valaszút. 2 K
26. Dr. Hintz Györgyné Kolozsvár 5K
27. Pál Miklós Lugos ..... 1.20 K
28. Perczel Ferencné Budapest . 42 K
29. Balázs János Szentháromság. 1 K
30. Nagy Béla Kraszna ..... 10 K
31. Dr. Fleischmann Manóné és leánya Budapest ..... 6 K
32. Józan Miklósné Budapest .. 4 K
33. Boér Gergely Kolozsvár ... 10 K
34. Ürmösi József lelkész 2 példány Unitárius Közlönyt ... 4 K
35 Varga Dénesné Torda 1 pd. U. K. .....
36 Szabó Mihály Kolozsvár.. 1 K
37 Dr. Geley József B.-hunyad 2·60 f
38 Nagy Elemér Gurahoncz 2 K
39 VásárhelyiF.-né Szentgyörgy 2 K
40 Kádár József Dés..... 2 K
41 Gálfalvi István Harangláb 2 K
42 Csiky Károly Kolozsvár.. 1 K
43 Nagy Elemér Szentkereszt 3 K
44 Ifj. Izsák Antalné Dés.... 2 K
45 id. Daniel Gábor Budapest 8 K
46 Hegedüs Mihály Prázsmár 1 K
47 Kiss Kovács István Kolozs. 1 K
48 Nagy Gergely Nagykároly 1 K
49 Létay László Temesvár .. 1 K
50 Gál Ambrus „ 1 K
51 Csipkés Manó „ 1 K
52 Máté Sándor Bágyon.... 1 K
55 Szatmári Miklós Újszolzsa 60 f
56 Móricz Márton Kolozsvár 2 K
57 Röszler Valéria (2-ik adomány) ..... 2 K
56. Ürmössy Jenő M.-Palatka 100 K
57. Borbély Péter Toroczkó 2·88 L
58 Bölöni Vilmos Kőröspatak 1 K
59. Máthé László Nagyenyed .. 2 K
60. Koronabank ajándéka (pers.) 10 K
61. Deréki Gy.-né Br. Györffy Róza Magyarszó, persely s NőkVilága 100 K

A nők figyelmébe. Több izben tapasztaltuk, hogy nőink közül sokan szeretnék megszerezni a »Szivemet hozzád emelem« női imádságos könyvet, de az árát igen magasnak találják. Minthogy az irónak és kiadónak az volt a főcélja, hogy minél több nő találjon benne lelki vigasztalást és enyhületet, az érdekeltek figyelmébe hozzuk, hogy ha egy községből egyszerre *legalább öt példányt* rendelnek, egy példány ára 2 kor. 40 fillér helyett 2 kor. lesz s a postai költséget is a kiadó fizeti. Az imakönyv nagyon tartós és diszes teljes vászon kötéssel van ellátva. Bőrkötés 6 kor., selyemes bársony 10 kor, gyönyörü bőrkötés 14 korona. Ajándéknak bármelyik alkalmas.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. MÁRCIUS-ÁPRILIS. 3—4. SZÁM

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Husvét ünnepén ne azt kérdezd vajjon valósággal föltámadott e a Jézus, hanem azt, vajjon valaha föltámad-e az ember. Ne az érdekeljen, vajjon a halottaknak van-e föltámadások, hanem arra gondolj, vajjon méltó voltál-e erre az életre?

Te azt látod, hogy az utolsó sohajjal megszakad és megis szűnik az élet. Nem gondolod meg, hogy a halál és az álom édes testvérek. Az álom tündérkert, melyben az élet és a tudás gyümölcsét gyűjtik össze a jövőre.

*

Ha egy kissé mélyebben gondolkozva fontolgatjuk ünnepeink jelentőségét, ugy találjuk, hogy a karácson és a nagypéntek a testi élet, a husvét és pünkösd a lelki élet változatait örökítik meg. A testi életnek van kezdete, lenni kell végének is, a lelki életnek vannak jelenségei, de azokat nem érinti a halandóság. A karácson és a husvét a keresztény vallás halhatatlan prófétája nevéhez van fűzve. A husvét a lélek örök életét, a a pünkösd a lélek örök munkásságát jelenti. A születés ünnepén áthatja szivünket az öröm, a halál ünnepén elárasztja lényünket a bánat. A lélek ünnepein megtaláljuk a vigasztalást és azt a felséges reménységet a mely soha meg nem szégyenit.

*

Mikor a fa rügye duzzadni kezd és meglátjuk rajta az első repedést, azt a fehér vonalat, a mely a rűgy barna arcán mutatkozik, ugy érezzük magunkat, mint a mikor a kis gyermek ajakán az első mosolyt megsejtjük. Még messzi van a zöld levél, még sokáig kell lesnünk a kis embert mig az első valóságos mosollyal megajándékoz, de immár bizonyosok vagyunk, hogy megjön a tavasz a természetben is, a családban

is. Ej ha lehetséges volna, hogy a természettel mindig karöltve járjon az ember, mennyivel ritkább volna a tévedés és a bűn.

*

Hogy a vallás világában mily nagy változás van, mi sem bizonyitja jobban, mint a pápa ujabb levelei a Pascendi és Ne temere. Egyikben a felvilágosodás, a tudomány és a modern haladás ellen tör pálcát, a másikban az egyéni szabadság és jog ellen. Azzal azt akarja elérni, hogy az emberek ne olvassanak tudományos könyveket, ne csináljanak korszerü biblia magyarázatokat, a másikkal azt, hogy ne szeressék embertársokat, csak azoknak a vallását, s azt is csak akkor ha katolikus. Azt akarná, hogy a katolikus ifju ember ne a leányt vegye el, a kibe szerelmes, hanem a vallását, melyet a pápa gyülöl, mivel protestáns. Minél több ilyen pápai irat lát napvilágot, annál bizonyosabb lesz, hogy a katolikus egyház tagjai nem behunytszemmel járnak, hanem tanulnak és tanitnak uj igazságokat. Csak nézzünk szét. A protestáns világ tagjai mind jobban tömörülnek. Az ellentétek apadnak. Mindeki halad előre. A katolikus egyház tagjai is tömörülnek, de nem a pápai levelek körül, hanem a hit és tudomány uj zászlói alatt. Ez igy van jól s másképen nem is lehet!

*

Örömmel értesült minden magyar ember, hogy a Netemere hatályát a pápa Magyarországra nézve megszüntette, mert saját hiveit megmentette a lelki tépelődéstől. Bizonyos, hogy ezzel eleje vétetett számos családban a vallási békétlenségnek, de az is látható, hogy Magyarország törvényeivel szemben semmiféle idegen hatalom nem tehet semmiféle intézkedést megtorlatlanul. Jobb a békesség a háborunál.

*

A Dávid Ferenc-Egylet a ma hirdetett társadalom-tudományi eszméknek a gyakorlati megvalósitója vallásos alapon. A munka megbecsülését hirdeti, az ellentétek megszüntetését sürgeti, az életet könnyebbé, terhet elviselhetőbbé tenni igyekszik. A vallásra alapitja minden gondolatát, de a nemzeti erőt növeli tagjaiban, mert arról van meggyözödve, hogy valamint minden ember csak akkor tesz számot, ha önerején tud dolgozni és élni, ugy a nemzet is.

*

Jelek és tények. A jelek nem mindig fedezik a tényeket. Hogy milyennek látunk némely jeleket, nagy mértékben attól függ honnan nézzük. A ki mélyen fekvő helyen áll, a reggeli köd és párázat miatt homályt lát, rosz időt sejt, lehangoltnak érezi magát. A ki fenn áll a magas bércek élén jól látja, hogy a

hegyek ormait tiszta napsugár aranyozza be s tudja, hogy egy pár óra mulva eloszlatja a völgyből is a homályt s a tiszta fényben fog fürödni és örvendezni az egész természet és minden a mi benne van. A templomi szószék ilyen messzelátó. Ez magyarázza meg, hogy a jó pap mindig tud vigasztalást nyújtani.

*

A tudomány emberei, mindig arra törekednek hogy az emberiség életét meghosszabitsák és boldogságát növeljék. A betegségeknek nem a gyógyitása a fődolog, hanem megakadályozása. A járványok azért olyan veszedelmesek mert egyszerre egész községet, egész várost elárasztanak, s a gyengébbeket elragadják. Mert hát az a fő hogy a betegnek legyen ereje az étlenség, a fájdalom és az emésztő láz elviselésére. Az orvos segiti az erőt és mérsékeli a baj terjedését. Ha jobban ügyelnénk az étel és ital tisztaságára, ha soha sem nyulnánk ételhez, mielőtt kezünket megmossuk, ha soha sem nyulnánk a szánkhoz, mikor pénzzel járunk, sokkal kevesebb baj érne, mert nem hurcolnók be a házba és testünkbe.

*

A kicsi gyermek és az öreg ember mindig kedves előttem. A gyermek mozgékonysága a gyorsan rohanó időt, az öreg csöndessége az örökkévalóságot mútatja. A türelmetlen emberek nem szivesen hallgatják a gyermek örökös uj kivánságait, s az öreg embernek könyen szemébe mondják: hát még mindig itt van? Szeretnék, hogy a gyermek immár tegyen valami hasznosat, s nem bánnák ha az öreg ember immár tovább nem alkalmatlankodnék! Hogy e miatt több baj nem történik annak köszönhetjük hogy mindenki volt gyermek s még lehet öreg.

*

A biblia mi és mi nem? A biblia Isten kijelentése és emberek munkája. Isten kijelentése minden nagy gondolat, de ember alkotása a szobormű, a festmény, a költemény, a dráma, a szónoki beszéd, a próféta szava, Mózes törvénye, Jézus evangéliuma. Mindenik nagyon távol áll az eredeti gondolattól. Miután Isten ugy teremtette az embert, hogy gondolkozzék, kötelessége minden embernek keresni az eredetit, az istenit. Minthogy a biblia az isteni gondolatot igyekszik kifejezni, akkor teljesitjük legjobban vallásos kötelességünket ha megértjük és másokkal is megértetjük.

Husvét ünnepén.

Békesség néktek.

Emeljétek föl a nehéz követ. Nyissátok ki a sirok ajtait, bocsássatok világosságot a nehéz hantok közzé. Elég volt immár a tétlen álom, a munkátlan pihenés. Legyen ujjá minden. Keljen ki sirjából mind az, a miben életcsirája lappang!

Ezt harsogja a tavasz hirnöke. És lám a néma föld megérti, mert az utak szélén az erdők aljában, a réten, a mezőn: mindenütt áttör a száradt avaron az uj, gyönge, vékonyka fűszál, nyílik a sárga, a fehér, meg más szelid virágocska. Föltámadott halottaiból az élet, tapsol örömében a patak, dalol az erdő és a madárkák fészkét ágai közé öleli a sivár jegenye és redves fűz is.

Az ember? Mit mivel az ember? A helyett, hogy fényesitené ekéje vasát: élezi kardját s gyűjti halomra a gyilkoló golyót, s a helyett, hogy földbe vetné, hogy uj vetést növeljen, a kemény kövek közé teszi és porrá őröli a buzaszemet, hogy most nem életet, hanem halált termeljen a közelgő tavasz. Emberhalált!

Mit jelent ez? Azt, hogy minden megérti és teljesíti a természet s az Isten törvényét, csak az ember nem. Azt jelenti, hogy az embert ujra kell teremteni, vissza kell tériteni a természethez, ki kell békiteni önmagával. Azt jelenti, hogy az embernek is jobb volna a telet alvásra használni, mert akkor talán ha eljön a kikelet, a helyett hogy öldökölni készülne embertársát, nemesítni igyekezne őt. Menynyivel jobb és szebb munka volna a tudatlanok tanitása, a roszak javitása, a gonoszok szelíditése!

És mi az oka hogy mindig egymás ellen tör az ember, s a helyett, hogy élvezné a békét, készíti a háborut? Bizonnyal az, hogy még soha nem értette meg Jézust, s ha megértette, nem követi példáját, nem tartja intéseit.

Ugy van! A husvéti nagy ünnepen, midőn a lélek diadalát kellene megünnepelnünk, sajgó szivvel tapasztaljuk, hogy az ember nem lélek, hanem test szerint él. Bánkódva szemléljük, hogy a rövid emberi élet tavaszát nem használjuk föl az ujraszületésre. Nem öltünk magunkra uj ruházatot az ó helyett.

Ama nevezetes husvét előtti szomoru napon történt, hogy midőn Jézust az egyik hűtlen tanitvány elárulta, a hű tanitványnak ilyen intést adott: tedd szablyádat hüvelyébe, mert, valakik fegyvert fognak, fegyvertől kell elveszniök. Ezt adja ajkunkra a közelgő husvét alapigéül, a mai napok izgalmas, szomoru hangulata között. Arra hív föl Jézus, hogy mindenki

legyen ennek szószólója. Mindenki követelje a békét, a nyugalmas, csöndes munkát. De mindenki csak békét hirdessen. Harsogja túl a fegyver dörgését a béke kiáltása, hiszen a fegyverben álló ezerekkel szemben milliók vagyunk, s a mi részünkön van namcsak a nagy mester, Jézus, hanem az egész evangélium, a keresztény vallás, az emberi sziv, az isteni törvény. Hát ha ennyien egyet akarunk, akkor meg fog valósulni s ugy fog lenni.

Hiszek.

Beszéljetek nekem akármit,
Porszemből rakjatok hegyet,
Világ piacára hordjátok
Mit *őserőtök* ront, teremt;
A fellegekből ágyuszóra
Öntözzétek a földet végig:
Örök titkok kemény diója
Töretlen, bár a haj fehérlik.
S amikor itt lenn minden veszve van,
A haldokló csak egy nevet tanul:
Uram, Uram, Uram, Uram!

*

Megmérhetitek a világot,
A hold ezüstjét, napnál az aranyt,
Erejét dörgésnek, villámnak,
A homokszemet alant.
Tenger mélységére leszállni
S gyöngyökből rakni palotákat
Már tudtok is . . . Hanem hiába,
— S ez gőgösek, már szörnyen bánthat —
Csak egy rózsára, mely naptól pirul,
Nem tudtok adni egy szirom-ruhát,
Csupán az Ur, az Ur, az Ur.

*

Járhattok mesés utakon fent,
Ahol a sas elfáradott,
Az Oceánt mutathatjátok
Vas szörnyek alatt, mint rabot.
Északról a zord jégmezőket
Horhadjátok uyugatra, délre,
De nem leheltek soha éltet

A földnek egy pici rögébe . . .
S ahol a lélek gyászba öltözött,
Vigasz csöppet a poharába
Csak Isten tölthet, aki szent, örök.

*

Hiszek. Nem járok ifju bölcsek
Koldus szegény lábanyomán . . .
Ha a tudás a birodalmam,
Hozzá a hit a koronám.
Hiszek. Apró tudósocskákkal
Égdöngetésre ki nem állok,
Hitem kertjébe nyulván által,
Szedek gyümölcsöt és virágot.
S ha szenvedés ér? Ha veszély közel?
Leszáll az Ur — csupán én látom, én,
S a jobb karjával engem átölel.

*

Beszélhettek nekem akármit:
Mi az élet, mi a halál?
Kezetekben nincs müvész-szerszám,
Csupán csak — vakoló kanál.
Épithettek, de millióknak
Döntitek rommá templomát,
Kifosztjátok az élőt s holtat:
Itt a határ, nincsen tovább! . . .
Beszélhettek . . . Én látva látom
Fölöttem majd a nyilt eget
S szólok, akik már fönn lakoznak:
Megyek, én édesim, megyek!

*

. . . Beszélhettek nekem akármit,
Szivem rongygyá nem tépitek —
Hiszek. Hiszek. Hiszek.

Tarcsafalvi Albert.

Ürmössy Miklós, elnöki beszéde.

a budapesti „Dávid Ferene egyletnek" márc. 14-én tartott ünnepi felolvasó ülésén

A nemzet Géniuszának varázsló, szent ihlete, talán az évnek egy napján sem szállja meg lelkünket oly mámoros, intenziv erővel, — mint mikor az ébredő tavasz meghozza nekünk március 15-két, mint a szabadság ünnepét!

Mert a mi nemzeti Géniuszunk, a szabadság fenséges eszméjével annyira egybe forrt, hogy mintegy annak glórifikációját szimbolizálja az nekünk.

Minden téren, még a vallás téren is, lehetnek oly nézetek, felfogások és hitelvek, melyek fajhoz és nemzetiségekhez vannak kötve. De a szabadság eszméje, egyetemleges, közös gondolata, érzése az egész emberiségnek, faj és vallás különbség nélkül.

S a szabadság eszméje azért drága kincse mindnyájunk lelkének: mert az emberiség haladásának, felvilágosultságának, a tudás és egyéni akarat érvényesülésének szellemi snükségleteit és jogait foglalja magában. Nem csoda tehát, ha az emberiség fejlődésének történelmében piros vérnyomok jelzik a szabadság Géniuszának évezredeket meghaladó utjait. De a kiontott vérnek minden csöppje a föld göröngyéről felszállt az emberi lélekbe s nemzedékekről nemzedékekre megtermékenyitette az emberi fantáziát s kiváltotta az emberi lélekből azt a hatalmas enerzsiát, mely soha nem lankadó, örök küzdelemre tette képessé az emberi fajt.

És e nagy küzdelem minden téren megteremtette a maga dicső és halhatatlan martyrjait. A hitélet terén, a kereszténység megalapítójának tragikus fenséges alakja, — a tudományok terén, mély elméjű, nagy szellemű férfiak vértanui halála, — s a népek és nemzetek szabadság küzdelmeinek legendás, hősi alakjai, mind, mind történelmünknek, emlékeinknek és szent kegyeletünknek váltak örök eszményeivé.

S nincs nemzet talán széles e világon, mely létéért és alkotmányos szabadságáért nehezebb küzdelmeket vivott volna és viv ma is — mint a magyar! S nincs talán e hazában göröngy, melyet a szabadságért küzdők vére ne áztatott volna meg.

Mi unitáriusok, kiknek első pöspökünk is a lelkiismeret szabadságának lett martyrjává, ugyis mint e hitfelekezet tagjai s ugyis, mint e hazának gyermekei, sziveink érctáblájára bevésve őrizzük meg, mindazon nagyjaink neveit: Kik hazánk szabadságáért küzdöttek és haltak el.

S te, márciusnak verőfényes, szép tavasza, hintsd be, illatos, himes virágaiddal hegyeinknek és rónáinknak mind ama megszentelt hantjait, melyek alatt nemzeti hőseink alusszák dicső örök álmaikat. S szellője a tavasznak, vedd ringó szárnyaidra e napon, lelkünk mély kegyeletének s megemlékezésének szent fohászát és röpitsd föl azt a magasba a népek nagy Istenéhez, kihez esdve könyörgünk: áldja meg hazánkat, védje nemzetünk!

A halhatalanság hitének megvilágitása.

— Charles E. St. John. —

Elérkezett az idő, hogy a halhatatlanság hitét illetőleg is bizonyos szinvonalra emelkedjünk. Szónokaink gyakran ugy beszélnek a lélek halhatatlan életéről, mint *reményről*. A remény fogalma azonban határozatlan s nem fejez ki elég erőt. Pedig e tárgyról is éppen olyan megyőződésünk kell, hogy legyen mint bármely másról. Ha lelkem halhatatlanságára godolok, én a remény szót sohasem használom. Bizonyos vagyok arról, hogy halhatatlan lény vagyok s az örök életről teljes meggyőződéssel beszélek. Ha egyáltalán valamit tudok, ugy azt tudom, hogy az ami szellemi, tuléli azt ami anyagi.

Ha valamely egyház nem bir elég szellemi erővel arra, hogy az örök élet gyönnyörű visioját a lélekbe olthassa, el fog hervadni s az emberiség tiszteletét el fogja veszitení.

Sokan élnek szépen, anélkül, hogy e látomásuk meglenne. De senkisem él olyan szépen, hogy szebben ne élhetne. Nincs ember ki ne tudott volna jobban élni, mint a hogy élt. Aki a halhatatlanság hite nélkül magas erkölcsi álláspontot ért el, el sem lehet képzelni, hogy mit vihetett volna véghez azzal; esetleg olyan dolgokat tehetett volna, mit még barátai sem remélhettek. Ez a hit életerő, mely nélkül a lehető legszebb életet senki sem élheti. A társadalom ezt tudja, s ha a halhatatlanság hitét csak a mult babonákkal terhelt egyházaiban találhatja fel, kész a liberális egyházakat elhagyni s oda menni ahol e hitet megtalálja.

I.

Seperjük el előzetezen a halhatatlanságnak pár hiányos felfogását, melyekre azok szoktak támaszkodni, kik annak nagy és érthető visiojáig el nem jutottak.

1. Ilyen egy „láthatatlan karról" való nézet. Ez egy láthatatlan khorus, hol halhatatlanságunkat azon befolyásokban találjuk fel, melyeket magunk után hagyunk halálunk után. Szép gondolat, hogy minden tettünk nyomot hagy maga után e földi életben. De tegyük fel, hogy aki ma jót tesz, annak eredménye fenn marad mig ember lesz e földön s akkor enyészik el mikor az ember. És micsoda hatása lenne azoknak a tetteknek miket még az évek során véghez vinnénk? Ezek is addig hatnának amig az ember él. Azonban ez és ehhez hasonló gondolatok világosan mutatják, hogy a halhatatlanságnak ez a magyarázata nem kielégitő.

2. Másik felfogás azon a nyugalmon és békén alapszik, melyre a letört lelkek támaszkodnak sötét perceikben, hogy

majd jön az óra, midőn lelkük beleolvad abba a végtelen szellembe, amely tovább működik. A végtelen hatalmát azonban, ha az összes lelkek beleolvadnak akkor sem tudják növelni; de ha csak egy lélek is beleolvad Istenbe, a világ mindannyiszor megfosztatik egy független lény erkölcsi és szellemi erejétől. Valószinübb, hogy a teremtő isteni hatalom minden lelket olyannak alkot, mely az Istenért élhet és működhetik, de szabad akarata van az ellenkezőt is tenni. Én ugy fogom fel, hogy az végtelen veszteség volna a világra nézve, hacsak egy halandó is beleolvadna a mindenhatóba. Vessük el tehát e nézetet is.

II.

Gondoljunk egy emberi lelket azon a ponton, amelyen — jóllehet nem tudjuk hol és mikor — élni kezd. Teljes mértékben evolutionisták vagyunk, de, hogy az emberi lélek ész és testbeli elődeitől mikor válik el, azt nem tudjuk. Nem ismerjük a fejlődés azon pontját, midőn Isten a lelket mindattól ami azelőtt volt és azután lesz különbözővé, szóval egyénné tesszi. A lélek származásáról keveset tudunk, de életét ismerjük. Egy ponton indulva, a csecsemőkort, az életen keresztül való haladást és amég előttünk titokzatos állapotot véve fel, ugy találjuk, hogy a lélek olyan erő, mely multját mindig ismeri, s tudja a multban nyert vivmányait. Annak az életnek, mely felé mi megyünk szintén öntudatosnak kell, hogy legyen, melyben az aki él ismeri önmagát, tudja, hogy ő az az egyén, aki mindig volt, a különbség legfenebb az, hogy szabadabb és érettebb. Jelenünk mindig egy ismert logikus multon alapszik s mindig meg lesz az a lelki örömünk, hogy ugy élhessünk a jelenben, hogy jövőnk fényes legyen. Ez röviden kifejezve az én felfogásom a halhatatlan lélekről.

Emberek jönnek hozzám, kérdezve: Miként tudod bizonyitani a halhatatlanságot? Bizonyitsd be, hogy az én lelkem halhatatlan! Ezt bizonyitani azonban nem lehet. A keresztény egyház erejének felét századokon keresztül erre vesztegette. S csodálatos, hogy Szentkönyvünk minden lapja e világos meggyözödéssel van tele. Nem jelentéktelen dolog az sem, hogy ez képezte Jézus tanitásának középpontját. Nem keveset jelent az, hogy a legnagyobb szellemek egy vagy más formában mindig hittek a halhatatlanságban. De ezek közül egy sem feltétlen bizonyiték. Ezek után is bárki visszautasíthatja a halhatatlanság hitének elfogadását. Foglaljuk el tehát azt az álláspontot, hogy bizonyítani nem tudunk s nem is alkalmazhatunk szellemiekben olyan bizonyitékokat mint a természettudományokban. De van ennél jobb bizonyitékunk, s a lélek halhatatlanságának igazságát meg láthatjuk napról napra.

Az örök élet nem másvilágon van. Nem is halálunk után nyerjük meg azt. Ugy lennénk akkor ezzel is mintha például az életről és Istenről semmit sem tudnánk azelőtt, mielőtt egy más világra mennénk. Világ pedig csak egy van. Az a nagy világ, melyen Isten uralkodik. Mi most e világon vagyunk s azon törvények szerint élünk, amelyek szerint örökké élni fogunk. S ha e szerint élünk, vezetve Isten jelenléte által, meg fogjuk érteni az ő vezetését. Az örök élet jelenben levő valóság, olyan ez, melyet e földön birhatunk. Jézus is ezt tanítja, kinek célja az volt, hogy az embereknek több életet adjon, és pedig nem akkor, mikor már azt mondják roluk, hogy halottak. Mikor hozzám jő egy ember, s arra kér, hogy bebiszonyitsam lelke halhatatlanságát, én látom lelkének halhatatlanságát kisugárzani szemeiből, látom abból a komolyságból, mely lelkében van.

Az örökélet valóságát nem érv fogja magmutatni nekünk, hanem az, ha az igazságot és szellemi erőt s az emberszeretetet mindenkinek elébe helyezzük. Miért van eltöltve a világ irókkal, művészekkel és papokkal, kik a léleknek a test felett való fensőbbségét hirdetik? Minden *anya*, aki azért, hogy a gondjára bizott kicsineket gondozhassa, feláldozza személyes kedvteléseit, olvasmányait és társadalmi érintkezéseit, azok előtt akiknek szivük van, az örökélet valóságát megérteti. Gyermekei felett örködve lelkét és életét adja át a hűségnek napról napra s igy örökéletet él. Minden *ápoló*, ki borzaztó betegségek enyhitésére a társadolom szolgálatába adja magát, a test gyengeségével szemben a lélek nagyságát mutatja nekünk. Minden *katona* kit a háboruban a hazaszeretet indit, ki kötelességét bármely áldozat árán teljesiti, ki elhagyja azokat kik neki a legkedvesebbek, családját, otthonát, munkáját, keresetét; ki tűr, szembeszáll veszéllyel, bármilyen fogyatkozásai is legyenek a jelenben, az örökéletet tanitja nekünk. Minden *szenvedő* ki szenvedni tud csendesen, ki Krisztus seregébe lépik, az önfeláldozás erejét tanitja nekünk, mely áldozatok árán is egy eszmén csüggeni kész; ez is az emberi élet nagyságát és az örök élet valóságát bizonyitja. Nem bizonyitják ők az örökéletet hanem birtokolják. Nem szükség a bizonyiték, mert mi azt bennük látjuk. Ki akarná nekem érvekkel bizonyitani azt, hogy az én legkedvesebb barátom engem szeret? Azt bizonyitani nekem, amit napról napra után élek, sértés lenne. Én tudom azt és megnyugszom benne.

Nem Jézus módszere-e ez, ki igy szokta megilágitani a lelki dolgokat? Nem találjuk, hogy Jézus valahol érvelne a lélek halhatatlanságáról, ő azt természetes ténynek veszi.

Nézzük bármely halandó életét e földön. Vegyük pld. az asztalost. Miként használja ő a mult dolgokat arra, hogy halhatatlan dolgokat készítsen? Hónapokon keresztül használja egy szerszámát, amig elkopik. Mikor elkopott eldobja s vesz elő másikat. Habozás nélkül változtatja. Amint a feltalálók fejlesztik mindig jobb és jobb szerszámokat használ. Végre eldobja szer számait s mások munkájára ügyel fel, ekkor már agyával dolgozik. Jő aztán az öregség. Izmai roszul működnek. Végre miként a szerszám a test elkopik. Testünk nem több mint egy szerszám. Olyan szerszám mellyel többet lehet dolgozni mint bármi más szerszámmal, de törekvéseinkben nem egyszer ahelyett, hogy segitene, inkább gátol. Mily gyakran voltak gondolataink, miket a test gyengesége nem engedett kifejeznünk! Végre is a test elhagy bennünket. Elhagy gyakran pályánk tetőpontján. Eldobjuk e fontos szerszámot. Aztán megyünk előre, öntudatosan cselekedve amit a lélek sugall. Megyünk, hogy találjuk egy jobb szerszámot. Valjon milyen az a szerszám? Annak természetéről nem tudunk, nem is álmodhatunk. Az által fejezzük ki lelki életünket ha teljesítjük Urunk és Istennünk munkáját! *Kiss Sándor.*

Hiveink áldozatkészsége.

Ha az áldozatkészség keresztény erény: akkor ennek az erénynek a gyakorlásából az unitárius egyház hivei kivették a részöket, az egyház három évszázados fennállása idején, kezdettől mind a jelenig.

Első jelenség az egyházi igazgatás szervezésénél tünik fel — a közigazgatás közegeinek olyan csekélyszerü dijazásával, a mi csaknem a hihetetlenséggel határos Például: jeleni pénzértékben a püspök fizetése 1200 korona; főiskolai tanároké 600 korona; papoké és más egyházi hivatalnokoké mind ahoz hasanló volt az 1800-as évekig.

A másik jelensége az áldozat készségnek a templomok és iskolák épitése és berendezése; melyhez a hivek közmunkával és pénzadományokkal s a szükséges anyag egybehordásával járultak.

Harmadik: hogy az egyházközségek hivatali kara és a kezelő személyzet tagjainak nem volt fizetése. Megtiszteltésnek volt beszámitva annak a kit megválasztottak gondnoknak, presbiternek, vagy akárminő hivatalnoknak.

Áldozatkészség mívei azok az alapítványok, melyek az

egyházi főigazgatás kezelése alá tartoznak s a melyeknek évenkinti kamat jövedelme fedezte a közigazgatási kiadásokat.

A hálás utókor erkölcsi kötelessége, hogy a kegyelet és emlékezés megszentelő érzületével gondoljon vissza, azokra a jóltevőkre, kik az elmult idők megpróbáltatásai közt az üldözött egyház megvédésére s fenntartására javaikat áldozták.

Ha voltak, a kik áldoztak a közigazgatás javára: voltak az egyházközségek javára eső áldozatkész tagjai az unitárius egyháznak.

Az egyházközségek régi okiratai beszélnek arról, hogy az unitárius egyházközségek fekvőségei: erdőkön, mezőken mind adakozás nyomán lettek legtöbbnyire azok örökjavai. Adományoztak egyes birtokosok is, igen a községi közbirtokosságok is kisebb s nagyobb parcellákat; célja volt az ilyes áldozatkészségnek, hogy a felmerülő közös kiadások fedezésére s a belső emberi fizetések pótlására szolgáljon az adományozott fekvőségek jövedelme.

Pénz adományok és az egykázköszségek birtokában levő telkében lett épitkezéshez nyers anyag adományozásáról s az ahoz szükséges közmunkákról is találunk feljegyzéseket. Ott vannak templomokon, tornyokon, és más épületeken a feliratok: „Épült buzgó áldozatokból." és más hasonlók . . . Ismerek egyházköszséget, melynek a levéltárában található okiratokból kitünik, hogy kétszáz évvel ezelőtt épített temploma költségének a pénzösszege akkor 600 renes forint (jelenben körülbelül 500 kor.) a többi rész áldozatkészségből került ki; az a templom most megér 25000 koronát.

De kérdjük: Volt-e idő, volt-e korszak — hogy ne legyen szükséges az áldozatkészség?

Ha nem volt olyan korszak; de híveink megértették az idő és a korszakok intését. Soha sem hiányzott a nemes indulat, a közügy pártolása és segélyezése a minden időben felmerült áldozatkészség által.

Nem szünt meg, nem veszett el az áldozatkészség ma sem. Csak ott pang, a hol közvagyon s annak az egyházközségek fentartására elégséges jövedelme van. — Szegénynek nevezett, közvagyonnal nem biró egyházközségekben pénz- és magtár alapok létesültek közadokozásból, áldozatkészségből. A nép megértette, hogy a menyiben újabb igények támadtak, megsokszorozódott az egyházi élet szüksége és kiadása. Áldozatkészség volt mindenkor; lesz, mert lenni kell. Nem halt ki a hit-

buzgóság. Feltámad még a közönyösség göröngyeivel elhantolt áldozó erény is; mert a keresztény jellem szellemi táplálékból él.

Sepsiszentkirály, 1908. dec. 4-én Kiss Sándor.
esperes.

*

Kiss Sándor háromszéki esperes, kitől e cikket közöljük, 1840-ben született, 1565-ben lett pap Laborfalván, 1878-ban egyházi jegyző s 1904. december 14-én esperes.

EGY HÁZRÓL.*

(Máli néninél 909. I. 10.)

Rozoga, sánta, kopottas székek
Barna gerendák, homályos tükrök:
Vágyom közétek...

Mosolygó szivvel gondol az rátok
Kit odavertek színes, kavargó
Élethullámok...

Áldott békesség, nyugalma csöndje
Fehér falakról, fakó képekről
Bólint, köszönt le...

Öreges, finom párfümje árad
A gyöngédségnek, a szeretetnek,
A tisztaságnak...

Álmok suhannak tétova szárnyon,
Mind ott álmodták valaha őket
A vén diványon...

S a kit igába hajtott az élet
Ünnepnapokra bús áhitattal
Mind oda tér meg...

Hogy ernyedt, fázós lelkét befödje,
Lágyan boritsa álmodni hivó
Babonás csöndje.

*Felolvastatott a Dávid Ferenc Egyletben Kolozsvárt.

Szomoru szivét ott mindig várja
Egy öreg szívnek, egy igaz szívnek
Halk muzsikája.

Barna gerendák, két fakult ablak
Mennyi sok kincset rejtenek titkon
És mennyit adnak!

Rozoga, sánta, kopottas székek
Mosolygó szivvel gondolok rátok:
De jó is néktek.

Nil.

NÉHANAP.

Néhanap gőgös, fénykoronás
Barna fejemet magasra tartom
És diadalmat lángol az arcom.

Néhanap forró, csókos dalok
Kacagnak lelkem zengő hu'jából
Szikrázó fénytől, naptól, sugártól.

Néhanap bátor, hangos a szóm
Tán vakmerő is, riasztón kondúl.
Ittas az izzó könnyes mámortúl.

Néhanap aztán — koldus vagyok....
Remegő, gyáva, gyönge a hangom,
Csilingel mint a lélekharangom.

Vak éj borul rám, fagyos, hideg.
Sugaras lelkem szintelen, bágyadt,
Tüzét felisszák álmok és vágyak.

S meghajlik titkon büszke fejem,
Mosolygó arcom lángja kihamvad....
Megvetett roncsa vagyok magamnak.

Nil.

Darwin.

Az emberi nem eredetének és fejlődésének a tanulmányozását Darwin egészen uj alapra helyezte. Ezt legegyszerübben úgy magyarázhatnók: Darwin az embert vissza helyezte a természetbe. Még talán az sem lenne túlzás, ha azt mondanók: vissza helyezte a paradicsomba, ahol eredeti és természetes egyszerüségben élt, a természet többi teremtményeivel együtt.

Igaz, hogy a biblia magyarázatával ellentétbe lépett, de az is igaz, hogy a bibliai ember megértésére senki sem tett nagyobb szolgálatot. Akár azt vizsgáljuk a mi a biblia legelső, akár azt a mi a második fejezetében van, ha elfogulatlanul járunk el meggyőződünk, hogy ott is az ember természetes fejlődésére gondoltak. A biblia Istennek tulajdonit minden munkát, Darwin ez ellen nem szólott. Ő a tudományos eljárást követte s bebizonyitni igyekezett, hogy a tökéletesedés fokozatos.

Nem vonakodunk kimondani, hogy az isteni igazságoknak egyik legnagyobb prófétája Darwin volt. A Darwin elmélete még a Jézus megismerésére és megértésére is renkivül nagy segitség. A fejlődésnek és haladásnak oly tökéletes eredménye, a milyen Jézusban valósult meglep és föllelkesít. Mihelyt Jézust embertől származott embernek tekintjük, azonnal látjuk, mily rendkivül nagy a fejlődés és tökéletesedés lehetősége az emberben.

Darwin 1809. február 12-én született Srewsburyban Angliában. Meghalt 1882-ben április 19 én szivbajban. Szülői nagyon gondos nevelésben részesitették. „A világ csodái" cimü könyv hivta föl figyelmét a természet tanulmányozására. 1831-ben indult első föltedező tengeri utjára. Roppant gazdag gyüteménynyel tért haza. „A fajok eredete" cimü világhirü könyvét föltedezései alapján irta 1859-ben.

Családi visszonyairól érdekes adatokat közelhetünk. Atyja orvos volt. Anyja és neje is a Wedgwood családhoz tartozott, amely erős unitárius volt. Anyai nagyapja unitárius pap volt, s őt is az unitárius papi pályára szánták, de nem érzett hajlandóságot rá.

B.

Levél Amérikából, a Harvard-egyetem rektorától.

A Harvard egyetem az Amérikai egyesült államok legrégibb, legnépesebb s az egész világ 3—4-ik népességü egyeteme. A XVII-ik száz közepén alapittatott s azóta a mai napig állandóan fejlődik. Teologiai fakultása a legujabb időig egészen unitá-

rius volt, a minthogy az egyetem vezetése is jobbára unitáriusok kezében volt. De ezt a tanulók hátrányosan soha sem érezték, ellenben, a ki ott végzett mindig a legnagyobb örömmel tekintett vissza akadémiai éveire. Ezt azzal bizonyítják be, hogy az évzáró országos nagy ünnepségén ezernyi ezren gyülnek össze a régi tanulók, s osztály-találkozót rendeznek. Barátkoznak, informálják és lelkesítik egymást.

Ennek az egyetemnek az a kiváló sajátossága van, hogy rektorát nem egy évre hanem életére választja, hadd legyen módja megmutatni mit tud véghez vinni az intézet érdekében. Nagyon megválogatják az embereket. Ezelőtt 32 évvel dr. Eliot Károly tanárt érte ez a nagyszerű kitüntetés. Csak a hatalmas egyetem történelme tudja elbeszélni mit tett dr. Eliot érette. Ujra teremtette és meg háromszorozta épületeit, intézeteit, muzeumait, tanszereit s minden szervét.

Valóságos varázsló befolyása volt dr. Eliotnak a pénzes emberekre. Ezelőtt néhány évvel a keleti tudományoknak muzeumot és más épületeket akart teremteni. Kétmilliónyolcszázezer dollárra volt szüksége. Felhívást bocsátott ki s négy hónap alatt az egész összeg együtt volt.

Dr. Eliot immár elégségesnek tartja az egyetemen végzett munkát s a f. egyetemi évben nyugalomba vonul.

Ebből az alkalomból lapunk szerkesztője, a ki vendége volt a rektornak, levélben kereste föl, melyre következő válasz érkezett:

Harvard University, Cambridge 1908. december 27.

Kedves Uram! December 9-én kelt nagyon barátságos levele mind feleségemnek, mind nekem nagy örömet okoz. Örvendünk, hogy kellemes emlékei vannak ámérikai utjai és combridge-i látogatásárol. Mindketten reméljük, ha a Harvard Egyetemtől megválunk még lesz időnk, és alkalmunk arra, hogy a mint ön is gondolja — az eddiginél is több és nagyobb buzgóságot fejtsünk ki azért az egyszerü vallásos hitért a melynek az unitarismus áll a szolgálatában.

Egy pár napot töltöttünk már Budapesten s nagyon szeretnők ha ismét meglátogathatnók.

Elképzelem, hogy figyelmét megragadta az Egyesült állomok ez évi elnök választása, mely hatalmas bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy az unitáriusság nem akadály bármily magas tisztség elnyerésére. Az ugynevezett középnyugati államokban a presbyteriánus papok megkisérelték elterelni a szavazókat Taft-tól, tisztán azért, mivelhogy unitárius, de minden kisérletük tökéletes fölsüléssel végződött. Ohio àllamban, ahol Taftnak majd nem 50.000 szavazat többsége volt, a szavazók ugyanazon a napon

kormányzóvá egy demokratát választottak meg 17000 szótöbbséggel a köztársaságival szemben. És ez a demokrata jelölt is unitárius volt.

Massachusetts államban ismételten unitárius volt nemcsak a kormányzó, hanem az alkormányzó is. A jelen évben választottak is mindketten unitáriusok. Hasonlóan unitárius Boston főpolgármestere.

Attól tartok, hogy Magyarországról ilyen hireket nem egyhamar fogunk kapni. De talán ez sincs oly messze, hiszen az Egyesült államok 80.000.000 lakosából tényleg csak mintegy 80.000 vallja magát unitáriusnak mert más nevet viselnek.

B. Gy.

Vagyok nagy tisztelettel és jó kivánatokkal igaz híve

Eliot W. Károly.

Nők világa.

Az utazásról.

Heinrich Józsa igazgatónő felolvasása a Dávid Ferenc egyletben.

A gyönyörű májusi hónap ma már nem pusztán a fakadó rózsák hava, hanem az úti tervek, böröndök és egyéb készségek ideje is. Az első meleg napsugár hívja, csalogatja a hosszú télen át a négy fal közé szorult emberiséget ki a szabadba — el a rendes lakóhelytől; s mint Milton mi is elhatározzuk, hogy nem mindig maradunk a városban vagy otthon, hanem a tavasz csábító hívására elhagyjuk tanyánkat — és kezdetét veszi a modern népvándorlás, amely a tetőpontját a „szünidőben“ éri el de azért kisebb-nagyobb mértékben késő őszig tart.

Hajdan nem volt az a nyári útrakélés olyan közszükséglet mint jelenleg. Még ezelőtt 40—50 évvel is sokkal nagyobb dolognak tartották, ha valaki csupa kedvtelésből utazgatott mint most, amidőn már-amint a poroszok a kevésbbé vagyonos osztályt nevezik-a„ kis emberek“ is lehetővé teszik a nyaralást, a nyári kéjutazást. A vándorlási ösztön régebben is meg volt az emberben, az úti kalandok, élmények akkor is sajátságos vonzóerővel bírtak — azonban a közlekedő eszközök tökéletlensége kötötte az embereket inkább a röghöz. Ma azonban az espress vonatok, a gyorsgőzhajók és automobilok korában, midőn a messzeség már csak üres fogalommá sülyed, — sokkal könnyebben valósítható meg az álom, a vágy a citrom-és na-

rancsvirág illatát Itáliában beszívhatni, az éjféli napot Norvégiában megcsodálni, belemerülni Páris zajongó örömeibe és belefulni London sűrü ködébe. Minden utazási kedve mellett az európai még sem érte el a globe-trotter világrekordját, amiben mint sok másban az amerikai vezet. Az Észak-Amerikai volt elnök bájos leányának kirándulásai Japán, China és a Csendes-Ocean szigeteire, nem keltettek a milliardosok hazájában valami nagy szenzációt. Nálunk a tengeren túli utazások még meglehetősen ritkaságszámba mennek.

Ha rászánjuk magunkat a tengeren túli országokba ellátogatni, akkor nem annyira az utazási kedv mint inkább bizonyos meghatározott cél visz bennünket oda mint a szt. Luis i kiállítás, a békekongresszus — vagy valami családi traditió vagy kegyeletnek való áldozása. Az idegen világrészek közül főleg Amerika vonz és annak is leginkább északi része az Egyesült Államok — aztán Afrika Nilus vidéke — Cairo — a sphinxek és piramisok hazája — no meg vallási buzgalmunk Jeruzsálemet is bekapcsolja vágyaink szinhelyévé. — Már a ritkább esetek közé tartozik, ha sétáinkat a világ körül Ázsiára, vagy épen Ausztráliára kiterjesztjük. A nagy utazások, a hetekre, hónapokra terjedő világjárások ez ideig még főleg a férfiak kiváltságaihoz tartoznak ámbár e tekintetben a nők sem szívesen szorulnak háttérbe és nem riadnak vissza az út fáradalmaitól, hanem örömest állják ki a meleget, hideget, kényelmetlenséget — már sokszor talán holmi titkos feminista elvből is: megmutatni, hogy a nő is bír kitartással, le tud mondani a kényelemről és hősies elszántsággal viseli el a vasútak füstjét az országutak porát, a tengeri vihart, a borát, a siroccot s mi egyéb elementáris erőket. — Az utazásoknál a nők azonban azt is bebizonyították, hogy nemcsak üdülés végett, hanem komoly célokból is kelnek sokszor útra mint azt egy tudós német nő Pfeiffer Ida tette. akinek utazásai közben összegyüjtött természeti kincsei, ásványai, növényei komoly tanulmányáról, éles megfigyeléseiről tettek tanuságot. úgy hogy 1842-ben, olyan időben, midőn a nők tudományos munkássága ritkaságszámba ment s igen talált méltánylásra, — Páris és Berlin tudományos világa a bátor kutató nő érdemeit elismerve, őt a földrajzi és természettudományi társulatuk tiszteletbeli tagjává választotta. A kutatók közül felemlíthetjük még a francia származásu Axeline Tinnét és ujabban Holub Afrika utazó feleségét, aki férjét minden fáradságos expeditiójára elkisérte és hűséges munkatársa volt. — India és Japán voltak Kozmutza Kornélné utazásainak színhelyei. Bájos, közvetlen leírásokban ismerteti„ Sétáit a világ körül, "amely leírások már azért is olyan von-

zóak különösen reánk nőkre nézve, mert aszszonyi szemmel kiséri figyelemmel a körülötte lévő nevezetességeket s a japán háztartásról, lakomákról tud sok érdekeset elmondani. Egy másik. világot járó magyar nő Mocsáry Béláné Fáy Mária, aki 1893-ban indult világot látni, aki mindig szerette a természetet és az utazást, mint ő mondá, és aki nem bánta meg, hogy huga kiséretében elindult Egypomba Nubiáig, Palesztinába és Görög Törökországon át visszajött India és Ceylon volt egy másik utazásának célpontja. Családi életében nem lelt sok boldogságot, azért a természet szépségeiben és az utazás veszélyeiben keresett vigasztalást és talált megnyugvást.

Vigasztalást és megnyugvást az utazásokban keresett bánatos szívére egy koronás asszony, aki szívünkhöz oly közel állott : Hazánk Pátronája, Erzsébet királyné.

Kétségtelen, hogy az utazás egyik üdvös hatása a szórakoztatás ; hiszen a tömérdek új benyomás, a folyton változó környezet, a megszokott viszonyoktól annyira eltérő körülmények elterelik figyelmünket ügyeink-bajainktól s gondolataink irányát megváltoztatják érzelmeinkre is vidítólag hatnak. Azért érthetőnek találjuk, ha bánatának eloszlása végett valaki útra kél. — De éppen a sok új benyomás, a lépten-nyomon kínálkozó tapasztalatszerzés eredményezi, hogy minden utazás egyszersmind tanulságos is ; így magában egyesíti a hasznosat a kellemessel ; — felüdít, edzi a testet, rugalmassá teszi a lelket — s gazdagítja az irodalmat útleírásokkal, a jourokat úti élmények elbeszéléseivel. — Egy szellemes úri nő bevallotta egyszer, hogy a saison elején mindig csak félve keresi fel a különböző utazásaikról visszatért ismerőseit. — Félve, mert retteneteseknek találja az úti éleményeknek vég nélkül való elmondását.

Van is abban valami. Hiszen nem mindenki született festőnek, költőnek, elbeszélőnek ; hányan vannak akik "jelzőszegény-" ségben szenvednek, s számtalanszor ismétlik : nagyon szép volt, igen szép volt és még nehányszor„ szép-" et emlegetnek s nem képesek megmondani, miben állott ez a „szép." Persze az elbeszélő maga újra átéli, a „szép" vidékben való gyönyörködtetést — de a szegény hallgató — alig bírja az ásítást elnyomni. Sokszor az elbeszélő és hallgató érdekkörei homlokegyenest eltérnek egymástól — és míg az elbeszélő kellő lelkesedéssel visszaemlékszik az elfogyasztott bécsi szeletek és pilseni v. müncheni sör által nyujtott gyönyörökre, addig a szegény hallgató minden társadalmi önuralmát igyekszig igénybe venni, hogy legalább látszólag is érdekeltséget áruljon el. A szakadatlan, órahosszáig tartó beszéd kifárasztja a hallgatót,

aki legfeljebb: „úgy" ah !- igen- nel szakíthatja meg a beszéd áradatát !- Igy aztán rendesen a mesélő élvez — a hallgató kinlódik. De nyujthatnak ezen elmondott útleírások sok élvezetet is, az persze mindig az elbeszélő képességétől függ és attól, hogy mit választ elbeszélésének tárgyául.

S valamint a mesélő és a hallgató izlésének egybe hangzónak kell lennie, hogy az elbeszélés és a meghallgatás mindkét félnek egyenlő élvezetet nyujtson, éppen olyan fontos az utitárs megválasztása is. — Nincsen talán annál kinosabb, mintha két olyan társ kél együtt útra, akinek ízlése, felfogása, műveltsége, temperamentuma nem egyezik meg egymással. Az egyik minden és semmi iránt érdeklődik — azaz mindenre csak rátekint s nincsen türelme bár valamit alaposan megnézni. A másik az ellentéte, Nem óhajt folytonosan ide-oda futni-lótni, hanem szeretne behatóan egyet-mást megtekinteni. Vagy ha az egyik ízlése a piacz, a kirakatok, az áruházak — a másiké pedig a muzeum és képtárakra irányul; az egyik estéit a sörcsarnokokban a másik a szinházakban szeretné tölteni. — Ilye útitársak valóban csak gyötrik egymást s sem az egyik. sem n másik nem élvezi utazását, amitől pedig annyit várt és remélta Valódi élvezetet csak akkor nyujthat nekünk az utazás, ha azt. „jó" azaz saját izlésünknek megfelelő társaságban tehetjük meg. Most olyan gyakran találkozunk nagy útitársaságokkal, akik egyelőre megállapított terv szerint végig száguldoznak két-három országon. Ennek a társas utazásnak is vannak előnyös és árnyoldalai is. Mindenesetre az egyes tagjai ilyen társas vándorlásnak meg vannak kímélve sok mindenféle aprólékos gondtól, mint az idegen városokban a szállás kereséstől, étkező helyek megválasztásáról, belépő jegyek szerzésétől, hiszen minderről gondoskodik a társasutazás szerzője, az impreszárió.

Viszont megint körülbelül teljesen le kell mondania az egyénnek hajlamáról, ízléséről s bele kell magát abba a helyzetbe élni, hogy egy 10 - 20 emberből álló csapatnak csak egy tagja ! —

A társas utazásoknak egy válfaja a tanulmány-

Az E. K. Tanácsból.

(Január 13 és február 10-én tartott ülések.)

Az elnöki előterjesztésekből fádalmas érzéssel vétetett tudósul Gyulay László E. K. Tanácsi tag, egyházunk iránt igazi lelkes szerettel viseltetett afia halála. Az E. K. Tanács jegy-

zőkönyvileg is megörökitette emlékét a hátrahagyott családjának részvétirat küldését határozta el. A titkári jelentésből megemlítjük, hogy az 1907. évi XXVII. t. c. alapján tanitói fizetés kiegészitésére ujabban: Patakfalvi frtök ravai, Fneretzi Áron, Szabó Margit, m. sárosi, Tana János, Kisgyörgy Tamás, Markus Juliánna bölöni tanitó illetve tanitónők, korpótlék fedezésére Iszlai Márton, kolozsvári, József Dénes dombói, Kádár Sándor sepsiköröspataki tanitók részére engedélyezte a megfelelő államsegélyt. Lelkészeink jelen év első félévi kongruajába 57005 K 18 f államsegély utaltatott ki, a kereszturi gimn. részére 1909 évre 17000 kor. iskolafenntartás államsegély. A magyar Nemzeti Muzeumi igazgatóság értesitette egyházunkat, hogy ádámosi templomban levő műrégiséget hajlandó megvenni 4000 korona árban. A vallás és közoktatási mininzter felkéretett a belügyminiszterrel egyetértőleg intézkedni az iránt, hogy az nnitárius ó rövidisésére „Unitár"- allapíttassék meg, mivel az „Unit." rövidités gyakran félreértésekre szolgál okul, kivált a státisztikai kímutatásoknál. Bodor Sándor és Gálfi Mihály lelkészek felvétettek a belsö emberi nyugdijintézet tagjai közé. Özv. Eekete Domokosné lelkészné 600 korona nyugdij a kiskoru gyermekeinek együtessen 500 korona nevelési járúlék néhai Ürmősi Sándor nyug. lelkész hátrahagyott árváinak együtessen 504 korona nevelési járulék utaltott ki évenként. Néhai Albert János afiának, hátramaradt gyermekei elhunyt édes apjuk emlékére, kifejezett óhajtásához képest 1000 korona alapítványt tettek a kolleg. konviktus javára. Dr. Rajner Gyula volt budapesti lakós egyházunk egyetemének 1000 koronát hagyományozott. Mindkét alapítvány köszönettel fogadtatott el. Ürmössy Jenő a afiának, levele mely szerint a gazdasági bizottsági tagságot megtartja, örömmel fogadtatott, viszont sajnálattal vétetett tudomásul Gyöngyössy Béla afiának, lemondása. Az eként megüresedett biz. tagságal megbizatott ideiglenessen Albert Dénes. Egyben a Gyulay László halálával megüresedett pénzügyi biz. tagságra, számvevőség és nyugdijbizottsági elnöknek ideiglenesen megbizatott Gyöngyössy Béla. Az alamori „László" tanyán elemi népiskola szervezhetésére, államsegély tekintetéből, a vallás és közokt. miniszter előzetes beleegyezése kéretett. A kolozsvári kólleg. és keresztényi tanárok valamint központi tisztviselők lakáspénze 1909. január 1-től az állami tanárok és tisztviselőkéhez hasonló arányban rendeztetett. A füzesgyarmati körlelkészségre Kiss Sándor lelkészjelölt és a petrozsényi kérlelkészségre Kiss Károly polgárdii klelkészjelölt kinevezése tudomásul vétetvén, szükséges intézkedések megtétettek. A főtisztelendő püspök ur jelentése a kezelése alatt álló Dávid Ferenc és ezredéves alapok

1908 év végén állásáról köszönettel és a szép eredmény feletti öröm kifejezésével vétettek tudomásul. A régi osztálytársak alapítványa 3303 korona 67 fillér a kolleg konviktus javára köszönettel fogadtatott. Ugyszintén árkosi Benkő Mihály kolozsdobokaköri f. ü. gondnok nemeslelkü áldozatkészsége, mely szerint a konviktus javára korábban tett igéret-alapitványát 4200 koronában befizette. Kuncz Elek kormányképviselőnek kolozsvári főgimnáziumunkban tett hivatalos látogatásáról felterjesztetett jegyzőkönyv, melynek tanusitása szerint minden tapasztaltak felett teljes megelégedését fejezte ki, örömmel vétetett tudásul.

V.

Iszlai Márton.

Március 27-én az unitárius kollegium ifjusága táncmulatságot rendezett. Közreműködött a dalkör és az Apolló-kör, Tercettel Sándor János, Pongrácz Ádám és Incze Gábor. Bámulatra és örökös mosolyra ragadó monologjával Boros László VII. Kevéssel az est előtt megpendült az eszme, kogy Iszlai Márton immár XX. éve teremtette meg az ifjusági énekkart. Miután ez a foglalkozás a legfárasztóbb és legnehezebb tanitói munka, úgy itélte a kollegium tanári kara, hogy Iszlai Mártonnak jubiláris esztendejévé kell tenni a huszadikat. Ugy történt A mulatsággal kapcsolatban kedves meglepetést szereztek neki. Midőn a concert végére járt, a papnövendékek nevében Györfi István IV., az önképzőkör elnöke találó, kedves szavakban méltányolta a theol. énekkar megteremtőjét és vezetőjét és karmesteri értékes ezüstpálcát nyujtott át neki elismerésük jeléül. Nemes Nagy Lajos VIII. lelkes beszédben tolmácsolta az ifjuság érzelmeit s szép emléktárgyat nyujtott át. Dr. Gál Kelemen igazgató a tanári kar és kollegium nevében adott kifejezést az elismerésnek azért a sok sikerért, amelyet az ifjusággal az ének megkedveltetésében és mivelésében elért. Egy értékes ezüst-koszorut nyujtott át emlékül.

Iszlai Márton meghatottan köszönte meg a kitüntetést, amelyet ő ugy tekint, mint az éneküygydiadalát a közoktatásban.

Ezután sokan siettek meleg üdvözletükkel, melyek között megható az a szép levél, amelyben Fekete Gábor főgondnok ur emlékezett meg a kitünő énektanár sikeres munkásságáról.

Ez az est rövid története. De ezzel mi nem elégedhetünk meg, mert a Dávid Ferenc-Egyletnek s az unitárins éneküygynek sok kötelezettsége van Iszlaival szemben.

Midőn az Egylet működni kezdett és énekpályázatot hirde-

tett, Iszlai, akkor még tordai tanitó, nyerte el a pályadijat, 1888. óta, midőn Kolozsvárra jött, az egylet gyülésein Iszlai mindig jelen volt énekkarával, hol egyikkel, hol a másikkal. A D. F. E. férfi és női énekkarát Iszlai vezette.

Nem könnyü mérlegelni és méltányolni azt a munkát, amivel egy négyes énekkar betanitása és vezetése jár. A közönség mindig csak a kész eredményt látja, azt élvezi és tapsolja, ujrázza, de csak a karmester tudja, mily sok fáradságába kerül, amig száz hangból egy összhangzatos dal áll össze. Mi mindig hálásak voltunk, s most őszinte örömmel tapsoltunk Iszlainak a sikerhez.

Ám, ez a munkának csak időre szóló része. Iszlai állandó és maradandó szolgálatot is tett énekügyünknek. Az egyházi énekkönyvet négyes vagy kevesebb szólamokra kidolgozta, új dallamokkal s több új szöveggel bővitve kiadta. Most a Jékei Aladár és Tarcsafalvi Albert közreműködésével a halotti énekkönyv kiadásán dolgozik. Mi máris ismerjük egypár megható halotti énekét.

Ez a munkásság a mi körünkben nemcsak husz évi időt, hanem uj időt, uj föllendülést, nagy haladást és finomabb izlést jelent azon a téren, amelyen korszerüsitésére égető szükség volt.

Még csak azt emlitjük meg, hogy Iszlai immár egy most megjelent amerikai énekes könyvben is szerepel, ami szintén nem utolsó dicsőség.

Üdvözöljük az ének koszoruzott jeles mesterét és kivánunk neki még sok dicsőséget.

Estélyeink.

A Dávid Ferenc Egylet III-ik estélye Kolozsvárt febr. 7-én fényesen és oly jól sikerült, hogy nem is lehet kellőképpen méltatni. A nagy tornacsarnok tömve volt előkelő szép közönséggel. Háziasszonyaink: Kozma Ferencné és Nyiredi Gézáné állandóan buzgólkodtak jó segitő társaikkal a tea-asztal körül. A műsor kitünő volt minden izében: Radnóti Dezsőné felolvasása Tompa költészete a nőről, okos, gondos, kedves munka. Szász Edit és Boros Irén kisasszonyok zongorajátéka nemcsak kielégitette, hanem meg is lepte a közönséget. Jékei Aladár kedves költőnk verseit Hidvégi Ernő szinművész oly igazán adta elő, ahogy a költő gondolta és kivánta, midőn a nagybecsü darabokat megteremtette. Kreszta Riza gyönyörü hangja és ki-

tünő szavalói tehetsége meghatott mindenkit. Györfi István monologja jól mulattatott. Az ilyesmiért mindig hálás a közönség. Lovag Koller János és Zsigmond Ferenc énekei, a báró Mannsberg-Árvéd zongorakisérete mellett bármely művészestélynek diszére válnának. Mindkét férfiunak oly gyönyörü s iskolázott hangja van, amilyet keresve is ritkán lehet találni. Kitüntető tapsban és elismerésben bőven kijutott mindenik szereplőnek. Mi a Dávid Ferenc Egylet hálás köszönetét nyilvánitjuk e helyen is.

Az estélyen a teázás és a tánc kedvesen és kedélyesen folytatódott egészen éjfélig. A tiszta lövedelem tekintélyes összegre megy.

Az utolsó estélyről.

Az Ellenzékből vesszük át a következő tudósitást : Az eltávozott Karneval herceg őszintén sajnálhatja, hogy nem érhette meg a kampánynak ezt a legutolsó de legkiemelkedőbb báljàt, a mi egyébként csak azt a régi igazságot bizonyitja, hogy végén csattan az ostor. Es a farsang krónikásainak, a midőn az elite bálok excelsiorját konstatáltuk a Dávid Ferenc egylet estélyén, egyszersmind le kell szögeznünk azt a tényt, mint igazságot, hogy ez az egyesület egyszerre óriási arányokban hóditotta meg Kolozsvár uri közönségét s egy csapásra nőtte bele magát a köztudatba, mint életerős, kitünően vezetett korszerü, erkölcsi testület. Tagadhatatlan, hogy ezt a sok szépet és jót, amit a Dávid Ferenc egylet három e szezoni estélyéröl elmondhatunk, csak sokszorosan hatványozott formában használhatja az elfogulatlan kritika : irván a most lezajlott estélyről. Tisztelet és elismerés adassék dr. Boros Györgyné r. biz. elnöknek és Fa gh Erzsébeth titkárnak, akiknek páratlan buzgalma és akadályokat nem ismerő lelkes fáradozása teremtette meg az idei farsang négy, fényben és sikerben egyaránt gazdag estélyét.

A frappánsul összeállitott műsort Nagy Gyula „A hivatról" tartott humoros felolvasása vezette be, majd Sámi Erzsi szavalta dr. Nagy György képviselő talpraesett verseit zajos sikerrel, amely után Várady Erzsi felsőleányiskolai tanitónő nagy tudással és elmélyedéssel előadott zongora játéka következett. Nil néhány csodaszép, finom hangulatu, megragadó melankóliáju költeménynyének elszavalásával lágy poezist varázsolt a szerelmes szivekbe Daday László, aki után Székelyhidy Ferenc dr. énekelt Farkas Ödöntől és Schumantól dalokat a nála megszokott szép sikerrel. A zongorakiséretet egy kurtaruhás kis lány látta el, Hirschfeld Manyika s még a szakértő-

ket is meglepte bámulatosan érett felfogásával, kész és biztos teknikájával. A közönség zajosan megtapsolta mindniket és ez óvációkból kijutott Hadházi Sándornak is, aki Szabó Endre egyik humoros költeményét szavalta el derültséget keltve.

A háziasszonyi tisztet Ferencz Józsefné és Gyöngyössy Béláné teljesítették kedves szeretetreméltósággal.

A műsor után az uri társaság kedvencének Puskás Bélának a muzsikájára táncra perdültek a párok. Mámoros, rózsaszinü köd ereszkedett a bálozókra — köröttünk mindenütt megelégedten mosolygó mamák — s a forró báli éjszakán át pompás hangulatban soha nem látott jókedvvel és vigassággal járta az aranyifjuság.

A Budapesti Dávid Ferenc Egyletből.

A Budapesti Dávid Ferenc Egylet házi bálja február 14-én szép közönséget gyüjtött egybe. Magas szinvonalu hangversenyünkön közreműködtek: Müller Eugenia, Bárdos Béla, Richter István, Rényi (Rosenfeld) Aladár dr., Halmágyi Anna, Pichler Elemér, Török Irma és Pessi Margit. Vacsora után a fiatalság táncra perdült. Bevétel: 763·60 K. Kiadás: 361·80 K. Tiszta jövedelem: 401·80 K. — Felülfizetni szivesek voltak: Perczel Ferencné 56 K, Ürmössy Miklós és neje, dr. Ürmössy Gyula és neje 40—40 K, Faluvégi Áronné 25 K, Nérei Ödönné, Botár Jánosné, Pessi Jánosné, Ferenc Józsefné, Török Kálmánné, Grúz Albertné, dr. Boros Györgyné, dr. Székely Ferencné, Polgár Lipótné, Józsa Mihályné, Gmehling Hermanné, L. dr. Sándor Balázsné, dr. Daniel Gáborné, Bulyovszky Lilla 20—20 K, Dr. Gotthárd Zsigmondné, Szinte Gáborné, Józan Miklósné, Tejfalussy Ferencné, özv. Pulszky Ferencné, Dimény Józsefné, Radicke Harryné, Wendler Irma 10—10 K, Rácz Adorjánné 6 K, Sámi Endréné, Nagy Sándorné, dr. Korchmáros Kálmánné, dr. Máthé Györgyné, Pessi János 5—5 K, Klauzál Gáborné, Gömöry Károly, Kárpáti István 4—4 K, H. N. 3 K, T. S., Szitnyay Elek, Buzogány Gyula 2—2 K, özv: Bogyayné, Ujváry László 1—1 K. Összesen; 575 korona. — Fogadják a nemesszivü adakozók egyletünk hálás köszönetét.

Budapest, 1909. március 11.

Józan, főtitkár.

Március 15. a budapesti Dávid Ferenc egyletben.

Március 14-én tartotta a *budapesti Dávid Ferenc egylet* márciusi felolvasását. Ugy a felolvasások mint az ima, énekek és az orgona számok beillettek a márciusi hangulatba. Minden egyes száma a válogatott szép műsornak egy hitért, hazáért és szabadságért küzdésre lelkesítő dolog volt. *Hymnus* hangjai csendültek fülünkbe *Krausz* Gusztáv művészi orgonajátéka mellett és ezután lépett a szószékre *Józan* Miklós esperes, hogy imádkozzék a tőle szokott ihlettséggel: hitért hazáért és szabadságért. Valósággal az égbe ragadott mindannyiunkat, mert színről színre láttuk az Istent. *May Münster* Cornélia gyönyörű, kellemes sopran hangján énekelta *Erkel* „Magyarok Istene" című hazafias templomi énekét. A szabadságot dicsőitette lelkes szavakban az egylet elnöke *Ürmössy* Miklós, beszélt lelkiismeret szabadságról, nemzetünket, mint a mely nemzet a legtöbbet küzdött a szabadságért, a szabadság hirdetőjeként elmelve ki; mert hazánk minden göröngyét a szabadságért kiontott vér szentelte meg. Utána illusztris elnöktársa *Perczelné Kozma* Flóra lépett a felolvasó asztalhoz, hogy; „Modern szabadgondolat és reformációi haladás" című értekezését felolvassa. Nagy tanulmányra, hitért, hazáért és szabadságért rajongó szívre és az unitárius egyház tanait apostolként hirdető lélekre vall az a munka, a mit „egyletünk lelke" a mai nap felolvasott. Végre a sok munka után elmehettem, a hova lelkem oly sokszor vágyott, a Dávid Ferenc Egylet felolvasására. Vasárnap volt és igy én is, a megélhetésért küzdő ember időt szakithattam magamnak, hogy szellemileg és lelkileg nemesítő szórakozásban vegyek részt. De mint örült lelkem, mikor megkagtam a maghivókat cimzés végett, és láttam, hogy vasárnap lesz a felolvasás és Percelné Kozma Flora olvas fel. De még én is, ki rajongó tisztelettel viseltettem a felolvasó iránt, meg voltam lepetve. Az az éleslátás, mély áttekintés, teljes tárgyilagosság, igaz türelmesség még egy nagy műveltségű férfinak is számot adna, nem egy ugyan renkivül nagy tehetséggel és műveltséggel bíró nőnek, de mégis nőnek. Megszoktuk ugyanis a nőben a szeretet és gyűlölet, a rokonszenv és ellenszenv váltakozását és hogy önmagából indul ki. És odaáll a felolvasó asztalhoz egy nő, egy anya és teljes nyugodsággal, teljes objectivitással, tisztán csak értelemmel és nem érzelemmel hirdeti a modern „szabadgondolat" káros és a reformációi haladás üdvös voltát, elmondva mindenkettőről, a mit hirdet, a milyen hattással van az érte lelkesedőre. Nagy élvezettel, teljes csendben halgatta végig a templomunk minden

zugát betöltő élőkelő közönség *Perczelné* felolvasását s nem tudta megállni, hogy a befejezés alkalmával tetszésének ne adjon kifejezést. A nagyszabásu értekezés után ifj. *Odry* Lehel énekelte gyönyörű basszus hangján „Magyar gályarabok énekét" és az „Aradi rab énekét" s utána *May Münster* Cornélia énekelt ujra egy kedves dalt. *Krausz* Gusztáv orgonán játszotta bezáróul a *Szózatot*, melynek hymnuszi hangjai közben távozott a közönség, hogy otthonaikba elvigyék az itt hallottak lelki maradványait, hirdetve a hit, hon és szabadság örökké tartó és lelket nemesitő szentháromságát.

Budapest.

Ujvári László.

A szegény tanulók barátja.

2000 kor. alapitványt tett Székelykereszturi gimnáziumunknál Lörinczy Dénes ny. vezérőrnagy szegény sorsú szorgalmas és jómagaviseletű tanulók segélyezesére. Nemes szivü alapitványozó kitartó szorgalom és nemes ambició árán kiváló magas állására küzdte fel magát. Állásában tiszteletet, elismerést szerzett nemcsak magának, hanem a becsületes székelységnek, vele kicsiny unitárius egyháznak is. Székelynek és unitáriusnak mindig bátran és önérzettel vallota magát. A székely népet, benne az ő kedves rokonait és unitárius vallását mindig forrón szetette és ezek részéről ő is viszont szeretésre talált. Ma nyugalmat álvez hosszas és eredményes szolgálat és a legmagasabb helyről nyert méltó elismerés után. Szülő falujában, Szenttábrahámon él; tevékenykedik. Legnagyobb örömét abban teli, ha nemes szivü, jóakaratú tanácsaival a falu népét elláthatja és anyagi áldozatai árán is a közcélt, a székely nép érdekét halhatósan szolgálhatja. Községi és népiskolai ügyek neki, már is sokat köszönhetnek. Most a kereszturi gimnáziumunknak jöve támogatására nemes alapitványával. Ezzel egész unitárius egyházának és az egész székelységnek nagy szolgálatot tett.

Nemes alapitványozónak az egyházi főhatóság sietni fog hálás köszönetét leróni méltóképpen. Én szivem legkedvesebb sugallatát követtem, amikor e nemes cselekedétet a nyilvánosságnak tudomására hozom és egyuttal a legmélyebb hála és tiszteletérzet mellett a gimnázium részéről és nevében forró köszönetet mondok.

Székelykeresztur, 1909. február 26.

Pap Mózes s. k.
gimn. igazgató.

Külföldi hirek.

A genfi papok tervbe vették Kálvin jelentősebb munkáinak kiadását a reformátor születésének négyszázadok évfordulója alkalmából. Ugy tervezik, hogy kiadják Kalvinnak a Zsoltárokról irott magyarázatait, az ereklyeikről szóló értekezéseit, csillagászatról irott röpiratát, I. Ferenc királyhoz irott levél, az uj testamentumhoz irott előszavát és az urvacsoráról értekezését.

Ezzel kakcsolatosan említjük meg, hogy az előttünk ismeretes Kálvinról, hazánkban református részről történt kedvezőtlen itélet helyreigazítása ügyében néhány magyar Kálvin követő megkérdezte Korun egyik vezérlő theologusát a berlini Harnackot, aki következően felelt a Kálvin ügyben eléje terjesztett kérdésre: Kálvin Nyugat-Európa Mózese. Az ő törvényhozása az erkölcsi ügyekben talán a legfontosabb emlék a modern protestáns egyház történetében. Bizonyára Kálvin nem volt oly reformátor, mint Luther; de az is igaz, hogy Luther sem volt olyan mint Kálvin, ők ketten a nagy reformátoroknak két határozattan ellentétes tipusai. Harnach még megjegyzi, hogy Kálvin nem oly ember, aki neki tetszik, de hozzátette: „A reformátoroknak nem az a hivatásuk, hogy nekünk tessenek, hanem, hogy az emberiséget magasabb szinvonalra emeljék. Ezt tette Kálvin".

*

Servét Mihály emléke. Ez év augusztus hó 14-én a vienneiek (Franciák.) fogják leleplezni emlék oszlopát a város egykori polgárának és orvossának, a Genfben oly tragikus vég ért Servét Mihálynak. E városban fedezte fel Serveto a vérkeringést és itt adta ki a „kereszténység visszaállitása" cimü theologiai munkáját, miért az inqisitio máglya halálra itélte. Ettől a veszélytől barátai segitségével megmenekült ugyan, de a genfi hires türelmetlenség ugyanazt tette vele, amit a kath. klérus szándékozott: máglyán megégette. Igy veszett el a nagy unitárius martir. Az emlék körülbelül 25 láb magas lesz, öt alakot ábrázol: Servetust, tudományt, ifjuságot, szabadságot stb. A francia és spanyol kormány képviselői is részt fognak venni a leleplezésen, mert Servét Spanyolország szülötte volt. Ez év februáris 10-én nagy zene ünnepély volt Viennében. Servét emlékére hol spanyol és francia társaságok egyaránt képviselve voltak. Ugy látszik, Servét a világ előtt mind tisztábban és magasztosabban áll. Ezt az ő valódi krisztusi szeretettől áthatott működése meg is kivánja.

*

Belgiumban nagy az elégütlenség a minden évben nagyobb tért elfoglaló klerikálisok miatt és különössen a zárdai élet tulságos arányban való növekvése ért. Elégedetlenek, hogy a zárdák roppant vagyont elvonnak az ipartól és kereskedelemtől. 1900-ban a zárdáknak száma 2286 volt. 40834 baráttal és apácával, mig egy fél századdal előbb csak 776 zárdai intézmény volt, 11,963 lakossal. Most ujabban Franciaországban az állam és egyház szétválasztásával nagy tömeg szerzetes özönlött Belgiumba ugy, hogy most a zárdák száma 2674-re emelkedett s a barátok és apácák száma pedlg 46,794-re. A hol ennyire emelkedett, a semmi üdvös soziális munkát nem végző, a világtól elzárt szerzetesek száma, ott nem is csuda, ha a józanul gondolkozó elemek lázonganak.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Espereseink érdekes cikksorozatából most közöljük a másodikat.

Az Egyesült államok uj Elnöke, Taft a főt. püspök ur üdvözletét kedves levélben köszönte meg. Közelebbről kijelentette az elnök, hogy az unitáriusok s más szabadelvüek uj kongresszusára levelet fog küldeni Philadelfiába.

A hit vigasztalása. Egy székelybarát atyánkfia a „Szivemet hozzád Emelem" Női imádságos könyv két példányát a székelyudvarhelyi kórháznak ajándékozta, a kórházi betegek használatára. Ezért Vári Albert lelkész ur köszönetét nyilvánitja: ha valahol kedves volt a karácsoni ajándék, itt igazán szivesen fogadták. A vármegye különböző részéből itt levő betegek valósággal versenyeztek, hogy melyik jusson előbb az imakönyvhez. Lesznek olyanok is, a kik egyes imákat szórol szóra befognak tanulni. Én tehát ezen betegek nevében há ás köszönetet mondok a kedves ajándékért, mely a hit vigasztalásával fogja gyógyitni a betegeket.

Az angol és ámérikai unitáriusokat a nyelv közössége benső egységre segiti. Csaknem állandóan vannak Angliában ámérikaiak, s viszont. Most az ámérikai unitárius Társulat kiváló elnökét dr. Eliot Sámuelt élvezik Londonban és a vidéken. A nemzetközi unitárius Conferencia titkára Wendte is utban van Anglia felé. A személyes érinkezés és az élő szó varázsa mellett meg van az irodalmi kapcsolat is. Milyen sokat lehet tanulni két ország irodalmából!

Az ámérikai legnagyobb egyetemet „Harvard university" Cambridgeben mindig az unitáriusok egyetemének tartották. Az egyetem volt rektora dr. Eliot Károly, kinek levelét közöljük lapunk más helyén, a mint látható leveléből is, igazán lelkes unitárius Az uj rektor dr. Lowell A. Lawrence szintén unitárius. A rektor élethossziglan választatik, addig vezeti az egyetemet, amig jónak látja lemondani.

A genfi ünnepélyre, amelynek földadata lesz a Kálvin és több reformator emlékszobrának leleplezése és a genfi egyetem 350 éves fennállásának a megünneplése, Egyházunk és Papnevelő-intézetünk is meghivót kapott. Ferenc József püspök úr immár megtette a lépéseket, hogy képviselőnk legyen a nagyjelentésü ünnepélyeken. Sikerült megnyernie *Ürmössy Miklós* min. tanácsost, a budapesti Dávid Ferenc Egylet lelkes és áldozatkész elnökét. Rendkivül örvendünk mi ezen modern eseménynek, amely a reformacio-

szellemének a legszebb igazolása. Hiszen azok, akik a régiek helyébe ujat akartak teremteni, csak belesodortattak az ellentétek örvényébe. Ideje immár, hogy kievezzünk a nyilt tengerre s ott haladjunk, ki-ki olyan vitorlákkal, amilyenek neki adattak. Meg vagyunk győződve, hogy Ürmössy Miklós a legszivélyesebb fogadtatásra fog találni Genfben.

A Servet emlékét Genfben hamarább fölállitották, mint a Kálvinét s ez volt a dolog helyes rendje, mert először az elitélt igazságnak kellett elégtételt szolgáltatni. Most az unitáriusok előljárnak a Kálvin-emlékre gyüjtésben és tekintélyes számmal fognak megjelenni a genfi ünnepélyen.

„A modern theologusok nemzetközi kongresszusának" nevezi a Sárospataki Református Lapok a szabadelvü vallásos gondolkozók nemzetközi gyülését, amely Bostonban 1900-ban alakult s Londonban, Amsterdamban, Genfben és Bostonban tartott gyüléseket és most Berlinbe s Budapestre készül a jövő 1910-re. A S. R. L. továbbá ezt a megjegyzést teszi: „A kongresszus tárgysorozata, főként az angolok és amerikaiak kérésére, a mai Németország vallásos életének, theologiai és bölcseleti irodalmának a képét fogja nyujtani olyan világszerte ismert nevek előadásában, mint aminők: Weinel. Gunkel, Bousset-Troeltsch, Naumann, Traub, Foerster, Dorner, Schmidt, Eucken, Windelband, Baumgarten, Kirmss, Rade és Harnack. A berlini gyülés után valószinüleg sokan jönnek át Magyarországba is, hogy résztvegyenek azon az ünnepélyen, amelyet itt a Dávid Ferenc születése négyszázados fordulója alkalmából akarnak rendezni. Nem találjuk helyesnek, hogy hazánkból csak unitárius testvéreink vesznek részt ezeken a magas szinvonalú összejöveteleken." — Reméljük, sőt már-már hisszük is, hogy laptársunk utolsó észrevétele megteszi a hatást, s együtt fogjuk ünnepelni a modern theologia újabb diadalait Berlinben és Budapesten.

„A Reformátos Szemléből" melyet Nagy Károly theol. igazgató és e. főjegyző szerkeszt átvesszük a következő cikket, a mely nagyon tanulságos: „ Amagyar unitár Egyház Képviselete a Genfi Kálvin-ünnepélyén. A Kálvin születésének 400. évfordulója alkalmából Genfben rendezendő nagy nemzetközi ünnepélyre a genfi rendezőbizottság a magyarországi unitárius egyházat is testvéri szeretettel meghivta és felkérte, hogy magát az ünnepélyen képviseltesse. Ime a régi nagy, elléntéteket már ott is a történelembe tartozónak tekintik. Helyesen. Az *„Ébresztő"* az „iljusági ker. egyesületek" lapja pedig most kesereg azon, hogy a magyar prot theologus ifjuság bevette maga közzé az unitáriusokat is. Lám, lám, hogy változik a világ s bizony nem mindenütt — jobbra!

Theologusaink együtt. A protestáns theologusok országos kongreszusa Kolozsvárt 1909 év február 3—6-án gyülést tartott Mindenik intézet küldött képviselőt. Ezuttal az unitárius theologiai intézet is jelentékeny részt vett a kongressuson. Két képviselőtt küldött Győrfi István és Szathmári Miklós papnövendékeket. E helyen jegyezhető meg az is, hogy a kongressus szelleme annyira szabad elvü volt, hogy annál szabad elvübb a jelenlegi körülmények szerint nem is lehetett volna. Két lényeges pontja a kongressusnak a Theologus nevelés reformja a melyet egy debreczeni theologus terjesztett elő igen ügyes formában a theoligiai nevelés miseriainak orvoslására. Másik lényeges pont, mely a kongressus tulajdonképeni tárgya volt: a protestáns theologus szövetség megalakitása.

Czélja e már megalakuló szövetségnek évi közgyülések tartása által a theologus ifjuság közt az állandó érintkezést fönntartani s ébren tartani a szellemet a jövő tisztultabb, emelkedetebb eszméinek és gondolatainak munkatására. Tisztikara a következőképen alakult meg: Elnök: Eöri Szabó Dezső, (Budapest) alelnökök: Vásárhelyi János (Kolozsvár), Sipos András (Pozsony), Györfi István (Kolozsvár). Titkár: Hubay Mihály (Sárospatak). Viktor János pénztáros, (Budapest). Jegyzők: Mészáros Lajos (Sopron), Bereki István (Debreczen).

A „Ne temere" Kolozsvár városa előtt, Debreczen város inditványa alapján tárgyalás alatt volt. A szakbizottságoknak az előadó tanácsos egyszerü tudomásul vételt inditvá-

nyozott, ellenben lapunk szerkesztője föliratot javasolt, minek alapján hatalmas vitatkozás fejlődött ki, s a többség elhatározta, hogy önálló föliratot intéz a kormányhoz és a pápai körlevél visszavonatását fogja sürgetni.

Angliában az unitárius papok fizetése nagyon különböző. Vannak akik évenkint megkapnak 10.000 koronát, sőt többet is, de 2000 koronánál kevesebbet alig ha kap valaki; hanem a híres anglikán egyház papjai elég gyengén állanak, mert nyugdijok alig van valami, fizetésük 1500-nak alól van az 1500 koronán, s 5000-en felül van a száma azoknak akik 3000 koronát sem kapnak. Tudni kell, hogy Angliában az árviszonyok sokkal roszszabak mint nálunk. Itt egy korona annyit ér mint ott kettö.

Aranykönyv. Recsenyédi egyházségünk javára az elmult 1904-ik évben a következő önkéntes áldozattak téttek: 1. Ürmösi Jenő helybeli unitárius énekvezér és községi tanitó egy diszes aranykönyvet ajándékozott 8 korona értékben. 2. Ifj. Fesete József gondnok és neje: Dombi Julianna mind a négy ünnep alkalmával urvacsorai kenyeret adtak 2 korona értékben. 3. Az épitendő papi ház-alap javára rendezett népbál tiszta jövedelme volt: 22 kor. 82 fillér melynek gyarapitásához hozzájárultak: Bencze Gábor körjegyző, Gál József lelkész 2—2 koronával; Orbán Sándor községi biró 1 koronával, Lup László kertész 70 fillérrel, Sándor Kálmán s. jegyző, Menyi Lajos gazdatiszt, Id. Béres András, Török István, Máté Istvánné, Dáné Sándor 50—50 fillérrel; Márton Ilona 20 fillérrel, Magyari András 10 fillérrel. 4. Ugyan csak a papi ház alap javára ajándékozott Gál József lelkész és neje Koronka Mária 8 koronát. Fogadják a fenti ajándékozók egyházközségünk iránt tanusitott jóindulatukért ennek nevében e helyen is kifejezett hálás köszönetünket. Recsenyéden, 1909. január 8-án. — Gál Józset lelkész, Ifj. Fekete József gondnok.

Katonáknak ingyen küldjük bárhová az Unitárius Közlönyt. Főképpen a messzi idegenben levőknek kivánunk öremet szerezni. Kérjük a t. lelkész, vagy tanitó urakat és a szülőket küldjék be a neveket és a pontos cimet.

Elhunytak. Perédi Jolán, Perédi Lajos m. kir. posta- és távirófötiszt leánya, hosszas szenvedés után, február 17-én Kolozsvárt.

Az egylet pénzrárába 1908. dec. 23-tól, 1909 február 12-ig rendes tagsági dijat fizettek: Röszner Valeria Nagybánya 909-re, Nagy József Harasztos 908-ra, Papa Pál Kabátfalva 908—909-re, Szabó Mihály Kolozsvár, Nagy Elemér Gsurahonc 909-re, Vásárhelyi Ferencné Sepsiszentgyörgy 908—909-re, Kádár József Dés, Csegezy Márton Bethlen, Tana Sámuel Negybecskerek 909-re, Sárdi Lörinc Kolozsvár 908-ra, Kozma Pál Kolozs 909-re, Vernes József Torocko 907—908-ra, Kerekes István Brassó 908—909-re, Nagy Elemér Szentkereszt, Berde Károlyné Kolozsvár, Id. Dániel Gábor Budapest, Székely Sándor Kolozsvár, Kisgyörgy Imre Magyarzsákod, 909-re, ifj. Gálfalvi István Györfalva 908—909-re, Simó József Harasztkerék 903—907-re, Unitárius Egyházközség Szabéd 900-ra, Hegedüs Mihály Prázsmár, Kiss Kováts István Kolozsvár, 900-ra, Derzsi Kálmán Ermihályfalva 905- 906-ra, Nagy Gergely Nagykároly 908—909-re, Kováts József Kolozsvár, Létay László, Gál Ambrus, Csipkés Manó Temesvár, Móritz Márton Kolozsvár, Ifj. Bardoc Ferenc Torda 909-re. *Előfizetői dijat fizetek*: Barra Mózes Doboka 907—909-re, Boér Gergely Kolozsvár 909-re, dr. Gelei József Bánffihunyad 908-ra, Szigethi Cs. Miklós Kolozsvár, Egyed József Maroscsapó, Weress Ferenc Torda, Benedek Lajosné Nyárádszereda, Márkos Ferenc Marosvásárhely, Lörincy Dénes Szentábrahám 909-re, Somkereki Elek Szék 908-ra, Geréb Adam Diós, Sándor Jenő Bustyaháza, Sincky Géza Nagyszeben, Miko Lajos Mihály Zsigmond Vác, Veér Györgyné Debreczen 909-re, Deák József Sarkad 906—007-re, Ifj. Izsáki Antalné Dés, Hermann Béla Ujfazekasvarsánd, Sándor Mózes Székelyudvarhely, Sikó Géza Megyes 909-re, Tellmann Géza Brassó 907-re, Vajda János Székelyudvarhely, Adorján Jenő Szeged, Ifj. Szénási Ferencné Dés, Szatmári Miklós Ujzsolna, Id. Pataki Lászlóné Magyarsáros 909-re, Pap Lászsó Tövis 906—907-re, Simó Ferenc Budapest 909-re, dr. Gelei József Zalatna 908-ra. *Alapitói dijban 100 K-t fizettet*: Ürmössy Jenő M. Palatka. *A marosköri fiókegylet pénztárába fizettek*:

Szabó Lajos Szabéd, Id. György Albert Ikland, Májai Albert Ny. Remete 908-ra, Szabó Lajosné, Szabó Zsigmond, Szabó Domokos, Gál Lárolyné, Id. Gál Ferenc Szentgerice 908—909-re, Ürmössy Kálmán, Urmössy Kálmánné 908-ra. *Az Unitárius Közlöny költségeire ajándé-koztak:* Boér Gergely Kolozsvár 10 korona, Br. P. Horváth Kálmán F. Zsuk 50 korona, dr. Gelei József Bánffyhnnyad 2 korona 60 fillér, Röszner Valeria Nagybánya 2 korona, Szabó Mihály Kolozsvár 1 korona, Nagy Elemér Gurahonc 2 korona, Vásárhelyi Ferencné Sepsiszentgyörgy 2 korona, Kádár József Dés 1 korona, Gálfalvi István Harangláb 2 korona, Csiky Károly Kolozsvár 1 korona, Nagy Elemér Szentkereszt 3 korona, If. Patak László Désfalva 10 korona, Ifj. Izsáki Antalné Dés 2 korona, Id. Dániel Gábor Budapest 8 korona, Hegedüs Mihály Prázsmár 1 korona, Kiss Kováts István Kolozsvár 1 korona, Nagy Gergely 1 korona, Létay László, Gál Ambrus, Csipkés Manó Temesvár 1 korona, Máté Sándor Bágyon 1 korona, Szatmári Miklós Ujzsolna 60 fillér. Móritz Márton Kolozsvár 1 korona Csetei Imre 908—9, Csiri Károly, Kolozsvár 909. Fogadják az egylet köszönetét. — Kolozsvár, 1909. február 12-én. Csálfi Lőrinc.

Cimváltozásokat szíveskedjenek egy levelező lapon bejelenteni.

IRODALOM.

Kolozsvári Glosszák, közzéteszi Pálfi Márton. Az unitárius kollegium könyvtárából egy könyv széléről nagy gonddal összeszedett két magyar nyelvszótár a XVI. sz. első és utolsó feléből. A bevezetésben értékes kimutatás van a Dunántúl és Kolozsvár unitárius érintkezésére. A magyar nyelvészetet gazdagitotta Pálfi tanár e füzettel.

A felhők. Irta: Barabás Ábel. A Petőfi-könytár IV-ik kötete, szerkesztik Endrődi Sándor és dr. Ferenczi Zoltán. A felhők 66 darab kis költemény. Olyan törmelékek, a milyeket óriás sziklák közelében lehet találni. Alakjok oly sokféle, hogy inkább alaktalanok. Szinök van is, nincs is. Bizonytalanok. Ezer kiránduló fölvette, megnézte, tovább lökte. A merészebbek, akik tudósoknak akartak látszani, egynémelyikre azt mondották, hogy nem sziklakő, hanem meteor, amely valamely messzi csillagból szakadt ide s utkőzben megpőrkölődött. A szemcsék csilláraiban, ott a nem is látható összetételekben föllehet fedezni jó szemü embernek, hogy egy anyatömb szülte mind. Ilyen jó szem olyan helyen terem, a hol zord Detonata üzi játékát, a pusztitva épitő östermészettel. Ahol aranyat látnak a fövényben s gazdag eret a föld mély gyomrában. Vajjon Barabás Ábel Verespatak szülöttje, nem ott fenn a hegyek között tanulta-e meg a Felhők nyelvét, lelkét? Bizonyosra mondjuk, hogy sziven találta a nagyszerü apróságok költőjét Petőfit. Azt az érdemét, hogy a Felhőket a világirodalomban is illő magas kelyre, a legnagyobb elmék eposszai közé helyezte, méltányoljuk, de nem lepett meg oly nagyon, mert már ismertük rendkivüli nagy tájékozottságát. Immár tiszteljük a kitünő esztétikus mellett a jeles pszihologust és meglepő bölcselőt. Megvagyunk győződve, hogy akik a Felhőkről irt tanulmányt nyugodt órájukban olvassák el, még jobban fogják becsülni Petőfit, mint az előtt. *B. Gy.*

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Május. 5. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 65
Terjed-e az unitárius vallás? ..68
Nők világa 69
Az utazásról, Heinrich Józsa igazgatónő felolvasása 72
Az E. K. Tanácsból. 75
Iskolagondnoki beiktatás 76
Tanáraink értekezlete Székelykereszturon 77
Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató levele,.....78
Egyházi és iskolai mozgalmak 80

SIMON LÁSZLÓ
ORGONA és HARMONIUM KÉSZITŐ
= KOLOZSVÁRT, JÓKAI-UTCA 5. SZ. =

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.

Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitüzött időre pontosan elkészitve.

Szives pártfogását kéri

mély tisztelettel

SIMON LÁSZLÓ,
orgona készitő.

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Az „Unitárius Közlöny“ pártolói.

Hogy az Unitárius közlönyt az eddigi csekély ár mellett 2 k. 40 f. ezután is adhassuk, s a szegényeket is járathassák maguknak, a nyomdai költségekhez szives készséggel hozzájárultak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán ..... 50 K
2. Arlov Viktorné Sopron 2 szegény helyett ..... 4 K
3. Boros György Ladamos 4 K
4. Röszner Valéria Nagybánya 2·30 K
5. Dr. Hankó Domokos .... 20 K
6 Firtos Dénes Beszterce .. 2 K
7. Pákei Lajos Kolozsvár .... 30 K
8. Dr. Ferenczi Géza képviselő 5 K
9 Ifj. Pataky László képviselő (igéret) Dézsfalva ..... 10 K
10. Gyulay Árpád Kolozsvár 5 K
11. Dr. Kozma Endre Székelyresztur ..... 5 K
12. Létay Gábor Lugos ..... 5 K
13. Berde Ferenc jbiró Fogaras 2 K
14. Szentannai Sámuel .... 2 K
15 Pap Mózes igazgató-tanár 3 K
26. Ekárt Andor lelkész..... 1 K
27 Kiss Sándor esperes..... 5 K
28. Vaska Béla lelkész Kökös 1 K
29. Vári Albert lelkész ..... 2 K
20. Orbók Ferenc Kolozsvár 2 K
21. N. N. főtanácsi tag ..... 3 K
22. Ürmösi Károly lelkész.... 1 K
23. Dr. Boros György Kolozsv. 10 K
24. Kovács József Kolozsvár .. 2 K
25. Hegyi Gyuláné Kolozsvár 2 K
26. Kisfaludi Zsigmond Temesvár 5 K
27. Lőrinczy Dénes Szentabrahám 5 K
28. Perczel Ferencné Budapest . 42 K
29. Balázs János Szentháromság. 1 K
30. Nagy Béla Kraszna ..... 10 K
31. Dr. Fleischmann Manóné és leánya Budapest ..... 6 K
32. Józan Miklósné Budapest .. 4 K
33. Boér Gergely Kolozsvár ... 10 K
34. Ürmösi József lelkész 2 példány Unitárius Közlönyt ... 4 K
35 Varga Dénesné Torda 1 pd. U. K. .....
36 Szabó Mihály Kolozsvár.. 1 K
37 Dr. Geley József B.-hunyad 2·60 f
38 Nagy Elemér Gurahoncz 2 K
39 VásárhelyiF.-né Szentgyörgy 2 K
40 Kádár József Dés..... 2 K
41 Gálfalvi István Harangláb 2 K
42 Csiky Károly Kolozsvár.. 1 K
43 Nagy Elemér Szentkereszt 3 K
44 Ifj. Izsák Antalné Dés.... 2 K
45 id. Daniel Gábor Budapest 8 K
46 Hegedüs Mihály Prázsmár 1 K
47 Kiss Kovács István Kolozs. 1 K
48 Nagy Gergely Nagykároly 1 K
49 Létay László Temesvár .. 1 K
50 Gál Ambrus „ 1 K
51 Csipkés Manó „ 1 K
5 Máté Sándor Bágyon.... 1 K
55 Szatmári Miklós Újzsolna 60 f
56 Móricz Márton Kolozsvár 2 K
57 Röszler Valéria (2-ik adomány) ..... 2 K
56 Ürmössy Jenő M.-Palatka 100 K
57. Borbély Péter Toroczkó 2·88 L
58 Bölöni Vilmos Kőröspatak 1 K
59. Máthé László Nagyenyed .. 2 K
60. Koronabank ajándéka (pers.) 10 K
61. Deréki Gy.-né Br. Györffy Róza Megyaszó, persely s NőkVilága 200 K
62. Kis György Sándor Vargyas 2 K
63. Botár János Torockó..... 6 K
64. Szentimrey Pálné Mezőzombor..... 2·60
65. Dr. Jankovich Pál 30 év emlékére..... 20 K

Szíveskedjék ezt a lapot az asztalán tartani.

Fogjunk kezet!

Kétséget nem szenvedő tény, hogy az unitárius vallás olyan tiszta, könnyen érthető igazságokat hirdet a melyek minden embernek, minden társaságnak, s minden államnak javára és boldogitására szolgálnak. Mindenkinek kötelessége hogy erről barátját, embertársait tájékozza. Csak egy kis jó akarat kell hozzá s ezt a kötelességet mindenki könnyen leróhatja. Mi ajánljuk és kérjük a következő eljárást öntől, ki e sorainkat olvassa:

1. Ha az Unitárius Közlönyben talál olyan cikket vagy gondolatot, amely érdemes mások figyelmére, *küldje* be abba a helyi lapba amelyet ön vagy családja olvas.

2. Ha lát valamely lapban vagy könyvben olyan cikket vagy közleményt, amely akár az unitárius vallásra, akár az unitáriusokra vonatkozik, küldje be az Unitárius Közlöny szerkesztőségéhez *Kolozsvárra.*

3. *Ha meg van győződve arról, hogy az Unitárius Közlöny az emberiség javát, a vallás-erkölcsi élet haladását munkálja, jöjjön támogatására, segitésére a legjobbnak vélt módon.*

4. *Ha szeretné hogy valamely kérdésről az Unitárius Közlönyben szó essék ne sajnálja fölhivni rá a szerkesztőség figyelmét.*

5. Ha nem ismerné a Dávid Ferenc Egylet célját és szervezetét szivesen nyujtnak tájékozást az Egylet tisztviselői, vagy az Unitárius Közlöny szerkesztősége.

6. Ha az Unitárius Közlönyt óhajtaná bemutatni valamelyik ismerősének a szerkesztőség szivesen küld mutatványszámot.

Kolozsvár postabélyeg kelte.

Fogadja a Dávid Ferenc Egylet Választmánya szivélyes üdvözletét.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. MAJUS 5. SZÁM

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. – Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Az újkori embert arról lehet megismerni, hogy könnyen és gyorsan tudja elérni a célját, mert az időt jól fölhasználja s a legjobb eszközöket választja. Aki messze távolba kiván beszélni, a telefont bevezetteti a házába, aki a világ hires énekeseit akarja hallani, vagy gyorsvonatra ül és odaszalad, ahol hallhatja őket, vagy a fonografot viszi a házába; aki mélyen akar szántani, gőzekét használ, aki villámgyorsan akar haladni, automobilt szerez. Mindenki modern . . . de csak az az ember okosan modern, aki nem rugja ki lába alól a földet, s nem huny szemet a történelem tanulságai előtt, aki hisz Istenben és követi Jézust.

*

Az tenne igazán nagy szolgálatot az unitárius vallásnak, aki minden unitáriust e vallás apostolává tenne. Csak az kellene, hogy mindenik használja föl a kinálkozó alkalmat és adjon tájékozást vallásunk igazságairól. Olyan egyszerüek és olyan tiszták azok, hogy a hirdetésük nem kiván nagy tudományos készültséget, hanem a jóra kész szivet. Szívből szóljon a száj s hirdesse, hogy Isten atyánk, Jézus tanitónk és vezérünk a jóra, hiszünk az igaz diadalában, reméljük hogy az ember mindig halad előre s azért mindig kevesbedik a rosz, szaporodik a jó, mert a lélek erősebb a testnél.

*

Egy egyszerü unitárius ember, aki nehéz munkával tartja fenn népes családját, mindig ott látható a templomban nyomorék atyjával és fivérével együtt. A tavasz megnyiltával a kis fiait is mellette láttuk, „mert neki nem esik jól az ebédje, amelyik vasárnapon nem mehet templomba.“ Lám a lelki eledel

nélkülözhetetlen annak az embernek, akit jól neveltek, de ő a testi táplálékból sohasem eszik mértéken túl, „a szeszes italt pedig éppen úgy kerüli, mint a harapós kutyát".

*

Aki elveszíti az emberekben való bizalmát, elveszíti életének fele részét s az élet céljának legjavát. Aki családot akar alapitni, elsőhelyen biznia kell a nőben, a női erényekben, a női hűségben és szeretetben. A ki nevelni, vezetni, javitni akarja az embereket, biznia kell abban, hogy az emberben a jóravaló hajlandóság meg van és azt diadalmassá lehet tenni. Bizalom nélkül nincsen hitvesi, sem baráti szeretet, nincsen vállalkozási kedv, nincsen bátorság az életre.

A bizalmatlan, gyanakvó, aggódó és kételkedő ember örökösen főzi konyháján az élet mérgét s ha testét nem is veszíti el idő előtt, lelkét örökös betegségre kárhoztatja. Élete nem élet, hanem gyötrődés és lassu haldoklás.

*

Azt mondják, hogy Indiában van egy kis néptörzs, a mely annyira szereti és tiszteli az állatot, hogy némelyik nagytisztelő halálra adja magát, csak azért, hogy a legyeket egy időre elláthassa táplálékkal. No hát ez már igen sok a szeretetből is, de nincsen tanulság nélkül. Mi közöttünk is vannak állatimádók. Sok apró kutya, sok szép ló, némely kis bárányka, egy-egy jámbor macska tanuságot tehet asszonya meg ura mellett. Itt is nem ártana néha mérsékelni a szeretetet, de a szeretet sohasem olyan káros, mint a harag és gyűlölet. Némely szegény sovány házi állat sokat szenved csak azért, hogy ő miért nem szebb, kövérebb vagy mozgékonyabb, pedig csak ő érzi, milyen baj bántja. De a haragos gazda, a mérges cseléd, a könnyelmü gyermek, — Isten a megmondhatója, — mennyit szenvedteti a kezére került szegény állatot!

*

Ki fizet legtöbb adót? Az aki iszik és dohányzik. A szegényből milliomossá lett amerikai acélkirály Carnegie ezt az érdekes kérdést igy fejtette meg: Az Egyesült Államokban 1907-ben fogyasztási adóból befolyt 267.000.000 dollár. Ebből szeszes ital (bor, pálinka és sör) után befolyt 215 millió, dohány után 52 millió. Miután a munkásemberek máskülömben nem fizetnének adót, aránylag azok fizetnek legtöbbet, akik mindennap, reggel is, este is pálinkát isznak. Ha április – október hónapokat vesszük munkás hónapoknak s mindenikre 25 munkanapot számitunk, vagyis kereken 170 munkanapot, s a naponként elfogyasztott szeszt csak 20 fillérre becsüljük egy munkás

ember csak a munka napok alatt 34 koronát adózik. A közbe eső vasár- és ünnepnapokon is megiszik ugyan annyit, tehát hét hónap alatt 68 korona adót fizet csak ezen a címen.

Legjobb ital a tiszta viz. A ki egy jó pohár vizet megiszik eloltja szomjuságát s nem veszíti el sem az eszét sem a a pénzét, nem káronkodik, nem verekedik, nem tesz kárt, nem jut börtönbe.

*

Ha a magyar állam bezáratna minden korcsmát, s a szeszt csak orvosi rendeletre volna szabad árusitani öt év alatt a börtönök fele részét átalakithatná iskolákra, a biróságot leszállithatná fele részére, a pénzügyörség költségéből fölállithatná az összes vámsorompókat, s a mi nyeresége tiz év alatt még fönn maradna, abból fölállithatna egyszerre tiz gyárat s a most használhatatlan részegeskedőkből elláthatná szorgalmas munkásokkal.

*

A jövő székely anyái. Sok gondra ad okat ez a tétel. A székelymagyarság jövő nemzedékei olyanok lesznek a milyenek az anyák. Hogy az anyák milyenek lesznek azzal aggódó gonddal kell foglalkoznunk, mert ma az a szomoru valóság, hogy egy 800—1000 lakóssal biró székelyközségben csak 2—3 leány sem nő fel, mert mindeniket elbocsátják szülőik városra szokni és tanulni. A szemrevaló ügyes leányok további sorsa egészen a véletlenre van bizva. A városon sok rosszindulatu ember leselkedik erkölcsükre és becsületükre. Otthon a szülők aggódva gondolnak a távollevőkre. Várják a levelet, de hova-tovább mind ritkább és mind rövidebb a levél. Egy idő mulva csak a falusbeliektől jő hir, s azt is inkább sugdosva beszélik. Végül kitudódik, hogy a leány fölment Budapestre vagy le Bukarestbe. A nagy tömeg között mi sors vár rá megmutatja az uri ruha s a sápadt arc. Hány derék székelyanya pusztul el ezen az uton, csak egy esztendő alatt? ! Hallgassátok a falu harangját, mindig egy leányt sirat el, mikor oly szomoruan szól.

*

A budapesti Dávid Ferenc Egyletben Rohoska József sárospataki ev. ref. theológiai tanár tartott felolvasást április 24-én. Immár második ember egy év alatt Sárospatakról. Pozsony és Sárospatak tanárai megmutatták, hogy kell tömöríteni ez előrehaladó emberiség javára.

Terjed-e az unitárius vallás?

Ott, a hol számmal mérik a vallás erejét, sokszor fölvetik azt a megjegyzést, hogy az unitárius vallás nem terjed. Lapunk megelőző számában emlitettük, hogy az amerikai unitárius Társulat elnökét, tehát egyházi fejét, vagyis cimnélküli püspökét, várják Angliába. Jelezzük, hogy a férfikora virágjában levő férfiu ezt a hónapot a Brittszigeteken töltötte s óriási hatást ért el valahol megjelent, mert megnyerő ember, kitűnő szónok. A napi lapok s az egyháziak is sok elismerést és dicséretet szórtak rá, de egyik glasgowi lap, más külömben hű tudósítását megfűszerezte ezzel a megjegyzéssel: „Az Emerson és Channing egyháza haldoklik, vagy meg van halva.“ Egy kissé furcsa beszéd éppen akkor, a mikor a vezért oly jelesnek találja.

Dr. Eliot megfelelt az illető lapnak s a következő nagyérdekű kijelentéseket tette: „A valóságtól semmi sem áll távolabb. Igaz hogy kis számu testület, de, kivéve egyedül talán a Keresztény Tudomány követőit, az Egyesült Államokban a számarányt tartva szem előtt, leggyorsabban növő protestans testület az unitáriusoké. A nemzeti élet külömböző ágazataiban vezérszerepet vivő egyének közül igen sok tartozik hozzánk. Ezek között van az Egyesült államok elnöke, a Senatus egyházi szónoka, számos nagy egyetem elnökei, elsőrendű írók és tudományos férfiak, azonkívül a társadalmi munkásság terén rendkívül nagyszámu vezető egyéniség. Az unitárius egyház nemcsak hogy kiváló helyet foglal el a tagjai által, hanem nagy jelentőségű és igen hasznos munkálkodást végez. Haladó eszméi és erkölcsi elvei elvannak ismerve minden protestáns testületben. Egy nagybrittániai kiváló utazó, a ki Amerikában hallotta a legjelesebb szónokokat, nyilvánosan kijelentette, hogy az amerikai templomokban valóban csak ugyanazt az evangeliumot hallotta. Ez az evangelium a Channingée volt.

Az angol püspöki egyház egyik nagy püspöke röktön rá mondotta: „Igaza van, mi mindnyájan Channinget prédikáljuk.“

Az amerikai elnököt az angol unitáriusok zsinatán — ők konferenciának nevezik — mérhetlen nagy szeretettel fogadták. Az ünvözletekre válaszolva dr. Eliot igy szólt többek között: „Minden unitárius társaságban szeretem hangoztatni milyen nagy előnyt élvezünk mi, milyen nagy előny a mi szabadságunk és testvériségünk a vallásban.“

„De milyen nagyszerű dolog kisebbségben lenni! Igaz, hogy Talleyrand azt mondotta: minden ember együtt többet

tud, mint egy egyedül. Erre egy szellemes amerikai azt jegyezte meg : de ez francia epprigram s a mellett nem is igaz.

Isten a nagycsapatok mellett van, mondotta egyszer egy katona. Nem, ezerszer nem, feleli Eliot. A haladás, az élet, mindig a kisebbségtől származik. Az Isten Galilei mellett volt s nem azok mellett a kik őt elveszítették, Robinsonnal és a Leideni pilgrimekkel s nem Ganddal és a püspökökkel, Zindseyvel és nem a tiltakozókkal, Channingel, Emersonnal és Mertineauval, midőn hódító műveiket irták s tegyük hozzá, Dávid Ferenccel midőn Fehérvárt elitélték. Határtalan öröm az ösök érdemeinek fölismerése és méltánylása. Nagy hálára kötelez minket az az örökség, a melyet vallásunkban nyertünk s a mely minket összhangban tart a természettel melyben élünk, a családi élettel, amelyben boldogságunkat megleljük, a világ szépségével, a mely mindenhol elbájol. Milyen gyönyörüség hogy megszabadultunk a vallás bus és gyötrő félelméből és eljutottunk a hitnek vidámító reménységgel telt nepfényéhez. Tegyünk félre minden felekezeties kicsinyeskedést és aprólékos zsörtölődést és forditsuk minden erőnket és figyelmünket azok felé a nagy igazságok és szép eszmék felé, amelyek előre vezetnek. Mindig kellemesebb a reményteljes utazás, mint a fáradt megérkezés. Örvendjünk ha akadályok vannak utunkben, mert van mit legyőzzünk, már pedig minden elszánt ember fele örömét magában a küzdelemben találja."

Azt hiszük, hogy ezekben a dondolatokban a magyar unitáriusok is megtalálják a nekik szóló izenetet.

Nők világa.

A nők szerepe az egyházban.

Ha figyelemmel kisérjük a társadalmi mozgalmakat, lehetetlen észre nem venni, hogy a nők is gyüléseznek, vitatkoznak uj munkakört keresnek. Nagyon szép és csak örvendeni lehet e buzgóságon, csak legyen hasznos és üdvös a cél, melyért küzdenek. Látjuk a feministákat, kik szakitva azzal a tiszta női gyöngedséggel, a mely előtt a férfi mindenkor tisztelettel hajolt meg, uj társadalmi rendet akarnak teremteni. Nekik az eddigi munkakör nem elég. A nők szentélyéről, a házitüzhely,

a családi élet szép mezejéről, át akarnak lépni a politikai élet szövevényes utjára, követelik a nők választói jogosultságát. Azzal azonban nem számoltak le, hogy ha bár a nők egy kevés százaléka ugyan azt a munkát végzi is mint a mit a férfi végez, azért a két nem közötti munka és teher viselés között aránytalanul nagy külömbség van. De szépen is nézne ki a nő egy izgalmas választási küzdelemben, mikor structollas kalapját lobogtatva, a férfiak pattogó élcei között néha megtépett ruháival, összekuszált fejdisszel siet érvényt szerezni elveinek. Nem az a nő hivatása. A feminista elvek nevetségesek. Várni kell mig az Isten a két nem közötti külömbséget az ő bölcseségénel fogva megszünteti.

Ha a nő a családi életben nem talál elég tág mezőt a munkára, szép szerep, gyönyörű munkakör vár reá az egyházban. A valódi nő a családon kivül az egyházban találja fel igazi szerepét. Sőt valódi családias nő, csak egyházias, vallásos, jószivü nő lehet. Mindenfelé a sociális munkásságot sürgetik, de ez is csak vallásossággal, erényes, tiszta lelkülettel és jótékonysággal érhető el. A mai társadalom és iskola nem ad az ifjaknak vallásos nevelést. Ad tudományt, de nem ad hitet és bizalmat. A mi keveset kap az iskolában, kilépve onnan csakhamar letörli a társadalom sok hibája, félszegsége. S az ifju bele megy az élet küzdelmébe, a létért való harcba hit nélkül, Isten nélkül. Ezt nem szabad megengedni. Itt kezdődik egy szép szerepe a nőknek az egyházban.

Ezt a szép szerepkört betölthetnék a nők városon vallásos estélyek rendezésével, melyre az ifjuság meghivandó lenne. Nem kevés élvezetet lehetne szerezni és nyujtani egy-egy estélyen vallásos költemények elszavalása, erkölcs nemesitő olvasmányok felolvasása által. Az ezeket követő eszmecsere sok kételkedőbe hitet és bizalmat öntene, sok ingatagot megerősitene, s a „Ne temere" kezdetü pápai enciklika alatt lappangó cél, nem egy esetben célt tévesztene.

Még fontosabb a nők szerepe az egyházban faluhelyen. Mit látunk itt ? Elszomoritó dolgot ! Az ifjuság alig hagyta el, de talán még el sem hagyta az iskolát, s már ott van a mulatságokban és a fonóban, a hol sajnos olyan dolgok történnek, a melyeket itt leirni nem lehet. Azt mondják, hogy régen is volt fonó. Igaz, de akkor a házi gazda és asszony otthon ültek és némileg örködtek az ifjak felett. A helytelenkedő illetlen magaviseletüeket rendre utasitatták. Ma már ezek is elmennek hazulról, s magokra hagyják az ifjakat, hogy annál fesztelenebbül mulathassanak. A felügyelet nélkül maradt ifjak, feledik, hogy „nem az fertőzteti meg az embert a mi a

száján bemegy, hanem az a mi onnan kijő" s hallatnak nem épületes kifejezéseket. Szükséges volna tehát faluhelyen, ha a jobb gondolkozásu, miveltebb lelkületü nők egyesülnének s vennék magoknak azt a kedves fáradságot, hogy magokat felosztva, rendre a fonóban, az ifjuság körében megjelennének s őrködnének azok erkölcsi élete felett. Kellemessé sőt még tanulságossá is lehetne tenni igy a fonó estélyeket, ifjusági összejöveteleket. Előre kijelölt ifjak, az iskolai könyvtárból, vallásos irányu könyvekből tanulságos részleteket olvasnának fel, szavalnának, közbe egyházi és hazafias énekeket énekelnének. Ezek melett a munka is több haszonnal járna.

Ez a szövetkezet foglalkozhatnék jótékonysággal is, mert minden községnek van szerencsétlen elhagyatott tagja. Ezeket felkarolni, megszánni nemcsak szép, de legilletékesebb szerepe a nőnek. Buzditani a templom látogatásra, felébreszteni az áldozatkézséget ismét a nők szép hivatása.

Az isteni tisztelet kiegészitő, sőt vonzó része az éneklés. Sajnosan tapasztaljuk, hogy ezt épen a nők nem gyakorolják a templomban. Ugy, hogy ha elvétve hallunk egy szép női ének hangot bevegyülni a férfikarba, nem győzünk eléggé gyönyörködni abban, s mintegy keressük, hogy ki szerezte nekünk azt a kellemes percet. Ha a nők együttesen, egymást buzditva, részt vennének a templomi éneklésben, mennyivel bensőbbé lehetne tenni az isteni tiszteletet, vonzóbbá a templomot. Ezekkel sokkal szebb és magasztosabb munkát lehetne végezni, mint az annyit hangoztatott feminista elvekkel.

„Ha hiszesz, meglátod az Istennek dicsőségét." Cselekedjenek, hogy lássanak. (Szivesen fogadjuk olvasóink véleményét erről a tárgyról. *Szerk.)*

Osváth Gábor.

Espereseinktől igért cikksorozat harmadik közleménye. Osváth Gábor ürmösi lelkész, felsőfehérköri esperes, született 1861-ben.

Az utazásról.

* Heinrich Józsa igazgatónő felolvasása a Dávid F. egyletben.

II-ik közlemény.

A társas utazásoknak egyik válfaja a tanulmányut. Nemcsak nálunk, de különösen külföldön gyakran találkozunk egy-egy csapat fiatal emberrel, vagy fiatal leánnyal, akik egy vagy több vezető tanár kiséretében bejárnak egy jó darab földet ismeretük gyarapitása céljából.

De akár egészen egyedül, akár másod- vagy sokad magunkkal kelünk utra, megelőzőleg sok gondunk akad. Egyszer az uti terv megállapitása, aztán az uti podgyász nem kevésbbé fontos kérdése, valamint a podgyász főalkatrészének kiválasztása: az uti toilette!

Mind a három neme az előkészületnek elkerülhetetlen kelléke az utazásnak. Ha puszta kedvtelésből, üdülés céljából utazunk s utunk iránya egészen tőlünk függ, úgy annak a megállapítása, jó térkép, utazási kézikönyvek segitsége mellett tapasztaltabb utazók meghallgatásával bizonyosan sikerülni fog — s bátran indulhatunk el, kivált ha kellő mennyiségü pénzzel láttuk el magunkat.

Az előkészületek ez a része sok kellemes órát szerez nekünk. Az utiterv megbeszélése közben már előre is élvezzük a látandó szép vidékeket, már előre is örvendünk annak a műélvezetnek, amit a muzeumok, képtárak, kiállitások megtekintése fog nekünk szerezni. Azért az utrakészülés ne csupán az uti ruha összeállítása, hanem valóságos előtanulmány legyen. Mennyivel több élvezetet nyujt a vidék sajátsága, változatossága, ha megelőzőleg figyelemmel olvasgattuk mit — hol kell különösen nézni és látni.

Sokszor szórakoztató olvasmányainkban találó, szemléletes útleirásokra akadunk, vagy hangulatkeltés céljából egy-egy vidék kiváló pontjának élénk szinekkel való ecsetelésére, a mi szintén utmutatással szolgálhat nekünk. — Ha jól emlékszem valami Werner v. Merlitt regény — szinhelye a déltiroli Dolomiták. Midőn először azt a hatalmas sziklafalak, merész csúcsokban gazdag vidéket bejártam, eszembe jutott, hogy abban a regényben Landró-ról, annak egy szállodájáról volt szó, a melynek terrasszeáról fenséges kilátás nyilik a Monte-Cristallora. — Éppen jókor jutott eszembe — megállítottam a kocsit, felmegyek a terrasszera és onnan egy felejthetetlen kép tárul szemeim elé. A Monte Cristalló égbenyuló bérce, hóborított csúcsával, ragyogó glecserével, reggeli világításban. A felkelő

nap a gyenge rózsaszintől a sötét biborvörösig festi a jégárt. — A hegyek jobbról balról még halvány ibolyaszinben szerényen sorakoznak a királyuk körül. — Lám e felséges látványtól meg lettem volna fosztva, ha nem olvastam volna erről a vidékről. — Igy néha a véletlen is utmutatásul szolgálhat — miután azonban a véletlen nagyon megbizhatatlan tanácsadó úgy sokkal jobban tesszük, ha tervszerüen készülünk azokra az élvezetekre, amelyek útközben reánk várnak.

Úgy üdvözöljük utazásunk egyes vidékeit, mint régi jó ismerősöket, szinte átélvezzük a viszontlátás örömeit. De előkészületre van szükségünk akkor is, ha műélvezetre áhítozunk a muzeumok — képtárakban és kiállításokban. Nem olyan könnyü dolog a muzeumok, műgyüjtemények, képtárak megtekintése, mint azt hamarjában gondolnók.

Bemegyünk, nézzük a Bädekert, keressük a számot, olvassuk a mű alkotójának nevét, a mű cimét s tovább megyünk — halálra kifáradunk s nincs egyéb hasznunk, minthogy elmondhatjuk: láttam ezt — vagy amazt a remekművet. Nincs is nevetségesebb alak a muzeum látogatók közül, mint ilyen Bädeker forgató, aki azon örvend, hogy megtalálta a megfelelő számot és abban a büszke öntudatban, hogy jól végezte a dolgát, tovább megy.

A komoly látogatóra nézve kellemetlenebb ember az, aki itéleteit, érzelmeit meglehetősen hangosan és egészen banális frázisokban minden tekintet nélkül a többi szemlélőre, szinte kihivóan nyilvánitja: Ki ne bosszankodott volna már ilyen felkiáltásokon: No ez csudás szép! Ez az alak valósággal él! Él, ha mondom! stb — Egy harmadik faja is van a műgyüjtemények látogatói között, akik szintén kevés haszonnal járják be a termeket, azok t. i. csak divatból, azért mert a bon-tonhoz tartozik keresik fel azokat s ott is divattanulmányokat tesznek.

Üdvös dolog mielőtt a világvárosok nagy tárlatait felkeresnők, kisebb gyüjteményeket áttanulmányozni, s igy valóságos szellemi traininggel neki fogni a műkincsek élvezetéhez. Volkmann német aesthetikus is azt mondja: Valamint minden szellemi dologban tiszta, biztos világosság többet ér, mint bizonytalan homályos meghatározás, úgy a művészetben is állitom hogy valódi világosság és biztos tudat az élvezetet nem kicsinyíti, sőt elmélyíti és fokozza.

Az úti előkészülés második pontja: az úti készségek összeállítása nem kevesebb gondot ad nekünk. Mit vigyünk útra? Milyen böröndöt válasszunk? Hogyan küldjük el podgyászunkat — magunkkal vigyük-e — vagy előre küldjük?

Nehéz problemák ezek, amelyeknek megfejtése bizony elég fejtörésünkbe kerülnek. Aki már sokat utazott, az tapasztalatból tudja, hogy az utazás legkevésbbé kellemes momentuma a podgyász ellátása volt. — Hogy sokat vagy keveset vigyünk-e magunkkal az szorosan utazásunk céljától függ. — Ha azért kelünk utra, hogy meglehetősen rövid idő alatt sokat, sokfélét lássunk, akkor bizony a minimumra redukált úti podgyász megkönnyíti sorsunkat. Ha azonban szándékunk egyik-másik helyen valamely palota, szálloda vagy elegáns pensió vendégeivé lenni, akkor bizony nem kerülhetjük el egy-egy szebb ruhának az utaztatását sem. Gyakran célszerűnek mutatkozik öt kilós csomagokban podgyászunkat postán előre rendeltetési helyére küldeni, mert nemcsak hogy ez a módja a csomagszállításnak gazdaságosabb, de podgyász nélkül utazásunk sokkal kellemesebb is. De semmiesetre ne felejtsük el böröndeinket könnyen felismerhető jellel ellátni pl. névvel v. számmal, ami annak kiadatását gyakran nagyon megkönnyíti. Minden jóizlésü nő tudja, hogy utra lehetőleg jó szövetből készült, jól illő ruha feltétlenül szükséges, olyan amelynek színe, készítési módja kibírja a port, füstöt, napsugárt és esőcseppet egyaránt. De azt is tudja, hogy minden feltünést keltő divatcikket kerülni fog, kivált ha a sors úgy hozzza magával, hogy egyedül utazzék.

A rikító színű vagy bizarr formáju úti öltözék mindenesetre magára vonja az utasok figyelmét, aminek megnyilatkozásai nem mindig kellemesek.

Egyáltalában úgy tapasztaljuk, hogy az utazás művészet a maga nemében. Bizonyos jártasság is kell ahhoz, hogy azt kellemessé tegyük. Ha már többet utaztunk bizonyos typusokat fogunk az utasok között megkülönböztethetni Az ideges, a „jóétvágyú", a hétalvó, a kötekedő, a lármás, a kártyázó, a kiváncsi utas mind ismert alakok, akik nem mindig teszik a velük való utazást kellemessé. — Sokszor órákon át vagyunk kénytelenek ilyen útitársak jelenlétét elszenvedni, anélkül, hogy képesek lennénk szabadulni tőlük.

Néha kedvez a sors; kellemes és szellemes utasokkal osztjuk meg vasúti szakaszunkat. — Kellemes beszélgetés közben gyorsan telik az időnk. Ilyen úti társalgások akkor valóban szórakoztatók, ha teljesen személytelenek — nem vonatkoznak egyéni viszonyok, családi helyzetek, egészségi állapotok tárgyalására, hanem inkább közérdekü kérdések, — bejárt vidékeken szerzett benyomások tapasztalatok s más hasonló témák többé-kevésbbé beható érintésére Utközben ismerhetjük meg embertársaink műveltségi fokát, egyéni haj-

lamait és emberbaráti szeretetét is. — Az igaz, hogy sokszor az utazással járó különböző helyzetek önzővé, haragossá teszi a különben eléggé altruistikus érzelmű, nyájas természetü embert is, pl. ha éjjel már harmad magával ül szakaszában és a közelebbi állomáson egy anya pólyásbabájával száll be hozzá. Hol marad legtöbbször ilyen esetben az emberbaráti szeretet.

Az E—K. Tanácsból.

(Márcz. 10 és ápril. 16-án tartott ülések.)

Az elnöki előterjesztésekből örömmel vétetett tudásul, kogy Taft Vilmos az Északamerikai Egyesült Államok új elnöke, aki vallásilag unitárius, meleg köszönetét fejezte ki megválasztása alkalmából a főtiszt. püspök úr által E. K. Tanácsunk nevében kifejezett üdvözletért. A titkári havi jelentésből megemlitjük, hogy a vallás és közokt. miniszter úr az 1907. évi XXVII. t.-c értelmében tanitói fizetés kiegészitésre ujabban: Gálffy Kálmán füzesgyarmati, Gálfi Ferencz jobbágyfalvi, Fazakas Péter nyárádszentmártoni tanitók, továbbá évötödös korpótlék fedezésére Gálfalvi Péter székelykáli tanitó részére utalta ki a megfelelő összegü államsegélyt.

A nyárádgálfalvi, valamint a bülöni egyházközségeknek iskolájuk államositása ügyében hozott jegyzőkönyvi határozatai jóváhagyattak, úgyszintén az alsórákosi egyházközségben az énekvezéri állás szervezése ügyében hozott határozat. A kükülloi, udvarhelyi, felsőfejéri egyházkörökben 1908. évet illetőleg megtartott esperesi vizsgálatról felterjesztett jegyzőkönyvek, egyes észrevételekkel, elfogadtattak. Egyházunk tőkepénzeinek a kolozsvári pénzintézetekben miként való elhelyezése 1909. évben meghatározlatott. Kolozsvári főgimnáziumunkban a jelen tanév végén tartandó érettségi vizsgálatok idejéül az irásbeli részt illetőleg május hó 17–19, a szóbeli részt illetőleg junius hó 25, 26, 28, 29, 30 napja tüzetett ki és egyházi részről elnöknek Kozma Ferencz kolleg. felügyelő gondnok kéretett fel. Lőrinczy Dénes nyug. vezérőrnagynak a székelykereszturi gimnazium javára tett 2000 koronás alapitványa örömmel és köszönet kifejezésével fogadtatott el. A bordosi egyházközségnek templom, a recsenyédi egyházközségnek lelkészi lakóház, a ravai egyházközségnek tanitónői lakóház épitésére engedély adatott. Örömmel vétetett tudomásul, hogy a vall. és közokt.

miniszter úr az alamori „László“ tanyán egy tanyai iskola szervezésére beleegyezését adta és a tanitói fizetés kiegészitésére évi 900 kor. államsegélyt kilátásba helyezett. Örömmel és köszönettel vétetett tudásul az is, hogy Péterfi Zsigmond nyug. igazgató a főgimnazium javára főtiszt. Ferencz József püspök úr nevére korábban tett alapitványát a főtiszt. püspök úrnak jelen évi névnapja alhalmából újabban is 50 koronával gyarapitotta. Kisgyörgy Imre magyarzsákodi lelkész fölvétetett a belső emberi nyugdijintézet tagjai közé. Özv. Gábor Mihályné nyugdija, halál okán, beszüntettetett. A bágyoni birtok haszonbérbeadása nem sikerülvén, jelen évben a birtok házilag kezelése határoztatott. Egyházunknak a pénz'ári helyiségben őrzött értékpapirjainak betörés elleni biztositása határoztatott. A beterjesztett külömböző számadások 1908. évről és 1910. évi költségvetések helybenhagyattak és elfogadásra az E. Főtanács elé terjesztetnek. A jelen évi E. Főtanács ideje aug. 29-re tüzetett ki.

V.

Iskolagondnoki beiktatás.

Április 4-én Székelykereszturt megújult az utóbbi negyven esztendő vezető gondolata s a gymnasium százéves multja. Előttünk mozgott Raffaj Károly az akkor hires, lelkes harcossa a gymnasium érdekének. Hallottuk mily hévvel követelte Kereszturnak a VI-ik osztályt. Láttuk hogyan kelt síkra mellette a középső és belső székelység. Megjelen Orbán Balázs a nagyszívü székelymagyar, Marosi Gergely a tüzes nyelvü igazgató, id. Daniel Gábor a ki három minőségben is mindig híven, kitartóan ez iskoláért lelkesült, halljuk az ámérikai jó barátot Fretwell Jánost miként lelkesít túl az Oceánon és Sándor János igazgató csendes és biztos lépteit szép hangját, nagy tekintélyét, atyai szeretetét a falak visszhangozzák. Megjelennek László József, Gombos Sámuel, a kiknek mindenike csupa szív és melegség a székelyért s ezért az iskoláért. Pálfy Dénest s elődeiket Jakab Lajost, Koronkát, a két Árkosit Vitálist, Kovács, Török espereseket s a többi lelkes és nemes barátot ott éreztük az iskola falai között április 4-én a gondnoki beiktatón azért, mert azt is éreztük hogy ez a soktól szeretett, sokat szenvedett iskola új s nagy korszakba lépik.

Hogy éppen az uj gondnok beiktatásához fűződnek ezek a gondolatok, nyilván való és természetes, mert Dr. Kozma Endre oly fiatalon jutott a nagyjelentésü gondnoki méltóságra hogy alatta és vezetése mellett minden remény megvalósulhat a mit valaha ehez az iskolához fűztek.

Immár főhatósági határozat hogy az iskola VIII. osztályra kiegészíttessék. Ministeri intézkedés történt hogy a tanári fizetés és az épitès állami segítséggel befejeztessék. Fáradhatlanul buzgó igazgató, erős, fiatal tanári kar tartja kezében az iskolai oktatás és nevelés sorsát. Tehát minden készen áll hogy hozzá fogjunk a befejező nagy épitès szép munkájához. Ezért oly szerencsés dr. Kozma Endre hogy éppen most foglalja el gondnoki székét. Dr. Kozmát a családi hagyományok is ehez az intézethez kötik. Atyja tanára volt, elődeik ott tnnultak, s az intézet jóltevői között szererepeltek, ő maga is Kereszturt született, s oda vitte közjegyzői hivatala. De e mellett ifjú képessége, unitárius buzgósága, a tan és nevelésügy iránti lelkesedése, az ifjúság iránti szeretete, mind jogalapul szolgálnak várakozásunknak.

Van még egy nagyon becses tényező, a mi reménységünk megvalósultát bizonyossá teszi: két gondnok társa Dr. Jankovits Pál és Daniel Lajos, mint az intézet ügyének kipróbált vezérei oly erős jobbkézzel vezetik be a közeli és távoli jövő nagy munkájába, hogy immár talán semmi sem marad fönn a mit kivánhatnánk, legfönnebb az összes tényezők egyöntetü, lelkes és kitartó munkásságát. Minthogy ennek sem áll utjában semmi, immár e helyről is tárt szívval üdvözöljük az új gondnokot dr. Kozma Endrét a szerencsés, a nagyreményü férfiut és kivánunk neki sikert.

Az ünnepélyt az ifjusági Énekkar nyitotta meg, dr. Jankovits Pál isk. gondnok szép és értékes beszéddel vezette be a dr. Kozma székfoglaló értekezését, amelyben értékes programmját adja munkásságának. Az uj gondnokot megfelelő lelkes beszédekben üdvözölték az E. K. Tanács nevében Végh Mihály titkár, a Papnevelő Intézet nevében dr. Boros György, a kolozsvári főgymnázium nevében dr. Gál Kelemen, s végül a kereszturi gymn. nevében Pap Mózes igazgató üdvözölte szeretettel s biztositotta a tanári kar hű támogatásáról.

Tanáraink értekezlete Székelykereszturon.

Tanáraink második értekezlete április hó 5-én folyt le Székelykereszturon nagy érdeklődés mellett. Kolozsvári taná-

raink már előző nap délben megérkeztek, hogy résztvehessenek a kereszturi gimnázium szép ünnepélyén, a Kozma Endre dr. felügyelő-gondnoki beiktatásán. Az értekezlet 5-én reggel 9 órakor kezdődött Pap Mózes igazgató tartalmas, megszívlelésre alkalmas, gondolatokban bővelkedő elnöki megnyitójával. Utána dr. Gál Kelemen igazgató lépett az előadói emelvényre s tartotta meg roppant figyelemmel hallgatott előadását „Reformok a középiskolai nevelés terén" cimen. Elmondhatjuk, hogy ritkán részesülhetünk abban a kellemes szerencsében, hogy egy ilyen minden tekintetben kiváló, magas színvonalu értekezést hallhassunk.

Azután Gálfi Lőrinc tanár „Őszinteség a nevelésben" c. tartott érdekes, élénk vitatkozásra alkalmat nyujtó felolvasást. Majd dr. Szolga Ferenc értekezett nagy szaktudásra való felolvasásában a természetrajzi oktatásnak a szép érzék szolgálatában kivánatos szerepéről. Végül Pálfi Márton tanár számolt be élénk, megkapó módon a latin nyelvnek új módszer szerint történő tanitásáról. Ezzel az értekezlet, melyen többen voltak jelen papjaink és Kereszturs a vidék vezető férfiai soraiból, Pap Mózes igazgató s dr. Boros György theologiai dékán záró szavainak elhangzása után délután 3 órakor bevégződött.

Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató levele.

Az unitárius tanári értekezlet Székelykeresztúrról sürgönyileg üdvözölte. A főigazgató ur Pap Mózes igazgatóhoz a következő szivélyes levéllel válaszolt, melyet egész terjedelmében közlünk:

Meleg üdvözletük és elismerésük már csak azért is jól esik nekem, mert azokból megelégedettségükre kell következtetnem. Ennek pedig, — bármi kis részben járulhattam is hozzá — mindenesetre örülök, munkájuk sikerének első és főfeltétele a megelégedettség lévén.

Ha az Isten még egy ideig megsegit és bármily rövid ideig is előmozdíthatom intézetük úgy mint mindnyájuk jogos érdekeit, legszentebb kötelességemnek fogom tekinteni továbbra is szolgálatukra állni.

Közölje kérem elismerő meleg üdvözletükért a kereszturi úgy mint a kolozsvári kartársaknak is köszönetemet,

Szivélyes üdvözlettel maradtam

Kolozsvárt, 1909. április 6 án. Igaz híve:

Kuncz Elek.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Dr. Eliot a Harvard Egyetem rektora, kitől a megelőző számban levelet közöltünk, abban a nagy kitüntetésben részesült, hogy fölajánlották neki a londoni nagykövetséget. Jelleme, tudása, nagyszámu társadalmi erényei — írják az amerikai lapok mind kiválóan alkalmassá teszik Dr. Eliotot e befolyásos állásra.

Árkossy Lajos MÁV. ellenőrt, a D. E. választmányának buzgó tagját, a keresk. miniszter főellenőrré nevezte ki. Szivélyesen üdvözöljük.

Kitüntetett tanítók. A Vallás és közoktatásügyi minister ur az érdem elismeréséül, több jeles tanítót részesített igazgatótanítói előléptetésben. Ezek között vannak Lőrinczi Dénes csokfalvai, Pálffy János kékesi, Bedő József oklándi, és Hadházy György mocskai tanítók. A három első erdélyrészi iskolákban működik. Hadházy György a messzi Ung megyében már husz éve szolgálja a tanügyet és büszkén vallja magát unitáriusnak. Üdvözöljük a jeles férfiakat és gratulálunk a kitüntetéshez.

Hirek. Kolozsvárt a tavaszi gyümölcsészeti tanfolyamon Németh István és Göncz Mihály lelkészeink vettek részt s meglátogatták főiskolánkat és az egyházi hivatalokat.

Az Unitárius lelkészkőr közgyülését a Választmány már kitüzte volt Hodmezővásárhelyre julius 1-sö napjaira, midőn tudomására jutott hogy a E. Fő Tanács augusztus hónapban lesz. E miatt le kellett mondanunk a sok szép reményről s arról a nagy eseményről hogy az unitárius papok az Alföldön összesereglenek. Immár a rendes közgyülést megtartjuk a Főtanács előtti napon s a vidékit az őszön majd ott a hová meghivást kapunk. A vidéki lelkészkőrök évi jelentését kérjük Lőrinczi Dénes titkárhoz Tordára julius 31-ig, a tagdijakat Végh Mihály pénztárnokhoz Kolozsvárra az inditványokat akár az elnökökhez akár a titkárhoz.

Unitárius Érsek. New-Yorkban a 85 éves pap Collier Róbert tiszteletére ünnepélyt rendeztek. Az ünneplők között volt a többszörös milliomos Carnegie, a ki szintén beszédet tartott és az ünnepeltről igy nyilatkozott: D. Collier nem közönséges pap hanem érsek és szent, kit igazán a keresztény pap eszményének tart.

A Dávid Ferencz Egylet Confirmacioi Emléke — szives fogadásban részesül, a mit bizonyit e levél: A küldött konfirmacioi emlékkönyvet köszönettel megkaptam. Nagyon kedves kis könyv! Nagy örömet szerzett nekem, melynek minden sorából a Jézus szeretetének megnyilatkozása oly mélyen hatott szomjas lelkemre! Köszönet és hála érte! Az árát itt küldöm bélyegekben. (24 fill.) *Somkereki Elek.*

Az egylet pénztárába f. évi február 15-től április 20-ig rendes tagsági díjat fizettek: Máté László, Bedő Károly Nagyenyed, Zsakó Istvánné, Comanescu Sándorné Kolozsvár, Hadházi György Mokcsa, Érsek Lajos Urikán, Dr. Borsai Áron Bánffyhunyad, Lakó István Segesvár 909-re, Móricz Károly Nagyilonda 907—911-re, Gábor Alhertné Székelyudvarhely 908—909-re, Borbély Péter Tórockó 908—911-re, Pál Mihály Kolozs, Lengyel Ferenc Piski 909-re, Dr. Tóth György Kolozsvár 909—910-re, Botár János Torockó 908—909-re, Kisgyörgy Benjámin, Porubszky Ferenczné Kolozsvár 909-re, Ádám Dénes Budapest 909—910-re, Csép András, Pap Ferenc Petrozsény 909-re.

Előfizetői dijat fizettek: Dr. László Albertné Pécs. Fekete Benjamin Székelyudvarhely 909-re, Dr. Jancsó Ödönné Marosujvár, Dr. Jeney Elekné Nagyenyed 908-ra, Özv. Sándor Istvánné 909-re, Kiss Juliska Bágyon, Gerjovits József Pécs, Szegedi Árpád Klobucsár Viktor Budapest, Végh József Székelykocsárd 909-re, Medán Endre Nagysomkút 908-ra, Szőnyi

Gáborné Kolozsvár 909—910-re, Cseh Kálmán Zilah, Szentimrey Pálné Mezőzombor, Péterfi Anna Nagyenyed Szentannai Sámuel Kiskunfélegyháza, Kovács Gábor Szerencs, Dr. Gelei József Bánffyhunyad, László Pálné Abásfalva 909-re.

A kereszturköri fiókegylet pénztárába fizettek: Zöld Mariska Magyarandrásfalva 909—910-re, Raffaj Domokos, Raffaj Domokosné Újszékely, Kökösi Mihály Tordátfalva, Kozma Miklós Fiatfalva 909-re, József János Firtosváralja, Sándor Áron Kadács, Bencédi Ferencz Tarcafalva, Sándor Géza Siménfalva, Péter József Tordátfalva 908-ra, Erdős Mihály Csehétfalva, Gönc Károly Székelyszentmiklós 907—909-ra, Máté Lajos Firtosvárajla 907-re.

Az Udvarhelyköri fiókegylet pénztárába fizettek: Ifj. Deák József, Tibáld József, Tibáld Józsefné, Benedek András Homorodujfalu, Unitárius Egyházközség, Demeter Dénes, Demeter Dénesné Karácsonfalva, Unitárius Egyházközség, Ajtai János, Ajtai Jánosné, Péterfi Áron, Péterfi Áronné, Kriza Sándor, Kriza Sándorné, Barra Lajos, Özv. Hermann Károlyné Homoródalmás Unitárius Egyházközség, Péter Sándor, Péter Sándorné, Vajda Antal, Barta Ferenc, Bedo József, Mété Lajos Varosfalva, Unitárius Egyházközség, Kiss György, Ürmösi Károly, Ürmösi Károlyné Homorodjánosfalva, Szén Mihály, Szén Mihályné, Nágy Gyula Homorodszentpéter, Unitárius Egyházközség, Egyed Ferenc, Kiss András, Ürmösi József, Ürmösi Józsefné, ifj. Barta Mózes, Özv. Salamon Adolfné Homorodszentpál, Unitárius Egyházközség, Gál József, Ürmösi Jenő Recsenyéd, Unitárius Egyházközség, Dombi János, Győrfi István, Kiss József Homorodszentmárton, Kovács Imre, Bedő Albert Homorodkeményfalva, Unitárins Egyházközség, Kiss Mózes, Özv. Gergely Mózesné, Kádár Lajos, Kádár Lajosné Abásfalva, Pap Zsigmond, Barabás Vilmos Gyepes, Sándor Gergely, Bálint Balázs Lókod, Unitárius Egyházközség, Balázs András, Vida Sándor, Sándor Mózes Kénos, Vári Albert Székelyudvarhely, Unitárius Egyházközség, Kiss Jakab, Kiss Jakabné, Konc János, Szatmári Miklós, Sándor Gergely Székelyderzs, Mátyás János, Mátyás Jánosné, Szatmári Lajos, Szatmári Lajosné Székelymuzsna, Unitárius Egyházközség, Máté János, Máté Jánosné, Kisgyörgy Sándor, Kisgyörgy Sándorné, Kisgyörgy Zsuzsa, Kiss Tamás, Székely Zsigmondné Vargyas, Unitárius Egyházközség, Özv. Benedek Imréné, Bedő József, Bekő Mihály, Borbáth Zoltán, Deák Lajos, Egyed Albert, Dr. Hinléder Ernő, Máté István, Pál Ferencz, Pál Ferennzné, Pál Jánosné, Dr. Pap Ferencz, Pollák Ignácz, Szabó Dénes, Rend Aurél, Vass Albert Okland, Kiss Anna Kibéd 909-re, Kelemen Lajos Karácsonyfalva, Márkos András Homorodjánosfalva, Szabó Mózes Homoródszentpál, Id. Gergely Mózes Abásfalva 908-ra, Sándor Gergelyné Székelyderzs 904-re, Bencédi Mózes Karácsonfalva 907-re, Péter József Székelyzombor 905 907-re.

Az U. K. költségeire ajándékoztak: A kolozsvári koronabank 10 K. Borbély Péter Torockó 2 K 88 f. Kisgyörgy Sándor 5 K. Fülöp Mózes 4 K. Egyed Ferenczné 40 f. Botár János Torockó 6 K. Szentimrey Pálné Mezőzombor 2 K 60 f. Kolozsvár 1909. ápr. 20-án. *Páli Lörinez*, pénztárnok.

Májusi menetrend-változások az erdélyi részben.

A vasuti menetrend május elsejétől kezdve az erdélyi részekben akövetkező változásokat mutatja:

Az 515-ös, 505-ös, a szamosvölgyi 2-es számu személy és az 502-es számu gyors változatlanok lesznek.

Az 508-as eddig reggel 8·30 perckor indult Kolozsvárról, most 8·32 perckor indul.

A Beszterczéről jövő szamosvölgyi változatlan.

Az 548-as személy szállitó teher eddig érkezett Kolozsvárra délben 11·50 perckor, most érkezik 12·28 perckor.

Az 507 személy érkezett Kolozsvárra d. u. 5·21-kor, most érkezik5'10 perckor. Eddig indult d. u. 5·59-kor, most indul 6·04 perckor. 512-ös változatlan.

A szamosvölgyi 14-es személy eddig indult Kolozsvárról d. u. 5'41-kor, most 5·25-kor indul.

A szamosvölgyi 1-es számu vonat Beszterczéről érkezik Kolozsvárra d. u. 5·24-kor. eddig érkezett 5·32 perckor.

Az 5·41-es teher vonat személy szállitásra eddig érkezett Kolozsvárra este 8·21-kor, most érkezik 8·31-kor és már Tövistől személy vonat lesz, holott eddig Kolozsvártól volt az.

Az 611-es gyors Segesvárról indult eddig Kolozsvárra reggel 6·03 perckor, most 7·13-kor indul. Eddig érkezett Kolozsvárra délben 12-kor, most 12·56-kor érkezik.

Kolozsvárig mint személyvonat jön s innen mint gyors az eddigi déli 12·32 helyett indul d. u. 1·06 perckor.

Az 544-es személy szállitó teher eddig indult Kolozsvárról délben 12·25-kor, most 12·57 perckor indul. A csatlakozás Gyéresen, Kocsárdon és Tövisen megmarad.

Az 506-os személyvonat eddig Kolozsvárra este 8·27 perckor érkezett, most 8·32 perckor érkezik. Indulása változatlan.

Mint emlitettük 1909. évi május 1-től kezdve a gyorsvonatok a Budapest nyugoti pályaudvarról fognak indittatni, illetve Budapest nyugoti pályaudvarra fognak megérkezni.

Ez által a gyorsak a Budapestről való inditásnál, illetőleg az odavaló érkezésnél következő változásokat fogják szenvedni.

Az 501-es eddig érkezett a keletire reggel 7·50-kor, most érkezik a nyugatira reggel 7·30 perckor.

Az 502-es eddig indult a keletiről este 9·15 perckor, most 9·10-kor.

Az 503-as eddig érkezett a keletire d. u. 1·40, most érkezik 1·50-kor.

Az 504-es, eddig indult keletiről d. u. 2·25, most indul 2-kor.

A 603/511 eddig érkezett a keletire este 9·40-kor, most érkezik 9·55-kor,

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Junius. 6. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI

Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 81
Imádság 84
Pünkösd ünnepén. — Dr. Boros György 85
Kozma Gyula — Ü. Gy. 87
Az utazásról. Heinrich Józsa igazgatónő felolvasása 87
Nők világa K. S.....89
Két levél — G. I.....90
Sóhaj. — Berde Mária 92
Az ifjakhoz. — Dr. Boros György.92
A Dávid Ferenc egylet köréből. 94
Egyházi és iskolai mozgalmak 96
Irodalom. 97
Unitárius egyháztörténeti adatok 97
A mező kincsei 98

SIMON LÁSZLÓ

ORGONA és HARMONIUM KÉSZITŐ

= KOLOZSVÁRT, JÓKAI-UTCA 5. SZ. =

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.

Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitüzött időre pontosan elkészitve.

Szives pártfogását kéri

mély tisztelettel

SIMON LÁSZLÓ,
orgona készitő.

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Szabott árak! Jutányos árak!

◆ ◆ ◆ Cs. és királyi udvari szállító. ◆ ◆ ◆

NEUMANN M.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Magyarország legnagyobb, legrégibb
férfi-, fiu- és leányka-ruhák telepe,
készen és mérték után

A tavaszi idényre ajánl:

a legujabb szövetekből legdivatosabb szabásu fölöltőket, átmeneti
▲▲▲▲ kabátokat és gallérokat. ▲▲▲▲

Mindenféle könyvnyomdai munkákat, modern kiállitásban, gyorsan és jutányos árakért készit az

„Ellenzék"- Nyomda

Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

XXII. KÖTET. · KOLOZSVÁR, 1909. JUNIUS 6. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. – Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

A haladás hívei rá fognak jönni, hogy vallásos fogalmaik nem elég tiszták. Azután rá jönnek arra, hogy a bibliából nyert ismereteik hibások, mivelhogy az iskolában nem azt tanitották nekik a mit tudni kellene, hanem azt, a mit hinni kell. A bibliát nem hinni, hanem tudni kell. A biblia bőviben beszél a hitről, de a biblia szavai és a hit oly messzi állanak egymástól, éppen mint az ajtó az ablaktól. Hogy a biblia tánitását megtanulhassuk, meg kell ismerkednünk a körülményekkel, az iró egyéniségével és mindazokkal a politikai, társadalmi és vallási eszmékkel, amelyek akkor befolyást gyakoroltak az elmékre. Látható tehát, hogy a biblia szavait és kifejezéseit nagyon nehezen lehet igaz értelmük szerint fogni föl.

*

Az emberek gondolkozása gyökeresen megváltozott. A szülő észre veszi a gyermekén, az öreg emberek az ifjakon, az olvasók az irodalmon, a hivők a valláson, de a vallás is a hivőkön. Ezt más szavakkal így fejezhetnők ki: ma már nem olyan a családi élet, sem az ifjuság, sem az irodalom, sem a hit, sem a vallás, a milyen régen volt. A három első miatt töprenkedik mindenki, a két utolsóval foglalkoznak a hivatalosok, de sem ezek, sem a hivők és hitetlenek nem foglalkoznak eleget és nem elég alaposan. Nem mernek a dolog gyökeréhez nyulni. Az emberek a vallás kérdéseiben szeretnek türelmeseknek látszani, pedig legtöbbször csak közömbösek. Inkább elszenvedik, hogy a vallás gyökerei elsorvadjanak s a hit kihaljon, hogysem a nehezebb kérdésekkel szembe nézzenek és azokat tisztázzák.

Nem mennénk túlzásba, ha azt állítanók, hogy a protestáns nevelésü emberek vallásossága a bibliával áll vagy esik. A protes-

táns vallás biblia- vallás, vagyis a mit a bibliából nem lehetett bizonyitani azt a protestáns elvetette s a mit a bibliából összeállithatott, azt hittanának nevezte, megállott mellette s nem szívesen mozdult tovább. Nem vette észre s a nagy többség nem is akarta látni, hogy a biblia megmozdult a lába alatt, sőt annyira elmozdult, hogy egy részök immár nem is áll rajta. A nem protestánsok a biblia mellé számos egyebet behelyeztek az alapba s minthogy a mozgásban ők is részt vesznek, az ők alapjok is megmozdult megváltozott s legfennebb csak külső kötésekkel és támasztókkal tudják összetartani. Meddig maradhat így, senki sem tudja, de mindenkinek kötelessége érdeklődni iránta.

*

Ki volt a megalapitója Izrael vallásának? Erre a kérdésre az ó-testamentum két feleletet ad. Egyikben azt mondja Ábrahám, a másikban Mózest nevezi meg. A zsidóság a másodikat fogadta el, mert könyvének irása szerint a törvények és parancsolatok Mózesnek adattak Istentől. Hogy a törvény kiadásában Istennek milyen szerepet kell, vagy lehet tulajdonitani, a fölött nem vitatkozunk. Most már kevés ember gondolja, hogy szószerint kell venni az ilyen bibliai mondásokat: „Mikor (Isten) vele való beszélését elvégezte volna a Sinai hegyen adá Mózesnek a bizonyságnak két tábláját, az Isten újjával irt kőtábláját.“ (Móz. 32. 18. v.) Ennél sokkal nevezetesebb az a kérdés, a melyet a tudományos vizsgálódás támasztott, vajjon Mózes ismerte-e a zsidók Istenét (Iahveht) vagy csak a próféták érdeme az egyisten ismerete. A mai vizsgálódás eredménye az, hogy Mózes is több Istent imádott.

*

Nagyon régen megmondották, hogy a harag rosz tanácsadó. Mi azt mondjuk, hogy a harag nem ad hanem elvesz: elveszi az ember eszét, tehát a ki haragszik olyan mint a részeg ember; elveszi az ember erejét, tehát aki haragszik, olyan mint a bilincsekbe vert fogoly.

*

Egyik amerikai lapunk irja: Sokszor eszünkbe juttatják azt a párbeszédet, a melyet egyszer egy katholikus pap és egy unitárius folytattak, megfelelő hévvel. A katholikus: Tudja kérem én szivesan érintkezem önnel mint uri emberrel, de nem mint kereszténynyel. Az unitárius igy felelt: „Sajnálom hogy én önnel mint kereszténynyel tudok érintkezni, de mint uri emberrel nem.“

*

Láncra verve. Elszorult szivvel irjuk ezeket a szavakat, mert Kolozsvár utcáin olyan jelenetet láttunk, a mely ez iskolás város-

nak mélységes nagy szégyene. Három fiut láncra verve kisért fogházba két fegyveres rendőr. A fiuk 13—16 év körüliek. Most a kolozsvári börtönhen vannak és várják a büntetésüket. Mindenki azt kérdezi, mit vétettek ezek a kis suhancok? Éjszaka idején fölvertek egy boltot, elloptak egy pár száz korona értékü portékát. Miért loptak? Hogy vetemedtek ide? Ki a hibás? Hol vannak a szülők? Hol vannak az iskolák? Miért nem jártak iskolába? Első helyen a szülőket keressük. A hat közül kettőt a korcsmában találunk meg. Ezek magukra sem túdnak gondot viselni. A többi elhalt vagy eltünt. Tehát ezek a társadalom gyermekei. Mi vagyünk felelősök érettük. Én is, más is, mindenki. Gyermekvédő-Liga te légy ezeknek a nevelőjük. Faragj embert belőlük. Ad viszza szabadságukat, jogukat, becsületüket!

*

Egy görög bölcs (Diogenes) arról lett hiressé, hogy egy hordót elég nagynak tartott lakóháznak. Váltig gúnyolták az emberek, de őt nem lehetett behozni abba a világba, a mely szerinte nagyon rosz és nagyon oktalan volt. Ma is vannak ilyen bölcsek. Egyik azt mondja: én nem szeretem a férfiak társaságát, mert sok közöttük az üresfejü ember, a másik azt mondja: nem szeretem a nőket mert némelyikök nem folytat szép életet, a harmadik azt mondja: utálom a szegény embert, mert mindenik rongyos, szenynyes és szagos. Van olyan is, aki a szegény gyermekeket támadja meg azért, mert azoknak vagy az apjok vagy az anyjok rosz ember volt. Minden ilyen okoskodásnak az a vége, hogy a mi Diogenesünk senkiért sem tesz semmit s végül magát is megutálja s szeretne olyan búvó helyet találni a hol magával se kellene találkoznia.

*

A kinek nincs gondolata, rendesen nagyon közönséges dolgokkal foglalkozik. A gondolat fölemel a lelkiek körébe, a gondolat hiánya következtében lesülyedünk a földre. Járjon végére bárki is, kik a pletykázók, kik a rágalmazók, kik gondolnak gonoszt s meggyőződik, hogy azok, a kiknek nincsen jó gondolatuk, mert nem szeretik a jó könyveket, nem szeretnek tanulni és dolgozni. A ki dolgozik nem ér rá, hogy másokkal bajlódjék. Elég neki a maga gondja. Nem rágódik a mások becsületén, örvend, hogy a magáét épségben tarthatja.

Imádság.

Uram! Te vagy az, ki naponta áldó kezeidet kiterjeszted azokra is, kik arra nem méltók, mi gyarló emberek érdemelni nem tudjuk s csak kérve kérünk légy velünk, ne távozz el mert a sötétségben el téved lelkünk.

Óh! adj erőt munkálkodni míg napjaink tartanak, míg az örök éj be nem fogad, hol a Te akaratod szerint lészen örömünk vagy bánatunk.

Légy oltalmunk! Amen!

Egy távolban élő nő.

Pünkösd ünnepén.

Menjünk föl az Ur házába, s a magasság Istenének szóljon ajkunkon az ének, mert mindenütt dal zengedez valahol élet van. Kigyúltak a kertek arcain az örömrózsák, szól a bokorban a madár, zümmög a légben, a göröngy tövében a kis méh s a még kisebb bogárka. Ének, dicsőités, Istennek szóló hála ez.

Ha nemis volna telve a szivünk a tavasz áldásait érezve, ha nemis mozditná ajakunkat a hála, hasson át, ragadjon magával ez a felséges harmonia és buzduljunk dicsőitő éneklésre, mert jó nekünk itt laknunk, jó a mi szemeinkkel néznünk a napot, keblünkbe szivnunk az üditő illatot. Az Éden szép kertjében, a paradicsomban vagyunk mi ha halljuk az égi szózatot, s ott is maradunk, ha bűneink miatt nem kell elrejtöznünk, mint amaz embernek, aki engedett a csábitó szavának, mint ama tanitványoknak, akik árulóivá lettek mesterüknek.

De még ha hibáztunk, ha vétkeztünk volna is, itt az idő, előttünk a példa. Szülessünk ujra mint az első pünköstkor a tanitványok. Temessük el bűneinket a megbánás sirjába, s támosszuk föl hitünket a pünkösdi ujra születés szent lelkesedésére. Szóljunk tüzzel, hogy perzselődjék föl keblünkből a mi ott rosz volt. Szóljunk az igazság erejével, hogy hassunk át mindenkit, a kihez szavunk eljut. Mert szólni kell, most midőn alkalmas idő kinálkozik, s még akkor is ha igazságunk miatt szenvednünk kellene. Az égbetörö pacsirtát nem birná el szárnya, ha ajkáról nem segitné, nem emélné a dal; a csalogány nem virrasztaná dalával az egész éjszakát, ha szivét nem hevitné a

szerelem kötelessége, a mely neki parancsolja a dalt. A parancs szól mindenkinek, de kevesen lesznek éneklő madarak, lángnyelvü apostolok.

Ti kik szeretitek hitünket ilyenek lenni igyekezzetek.

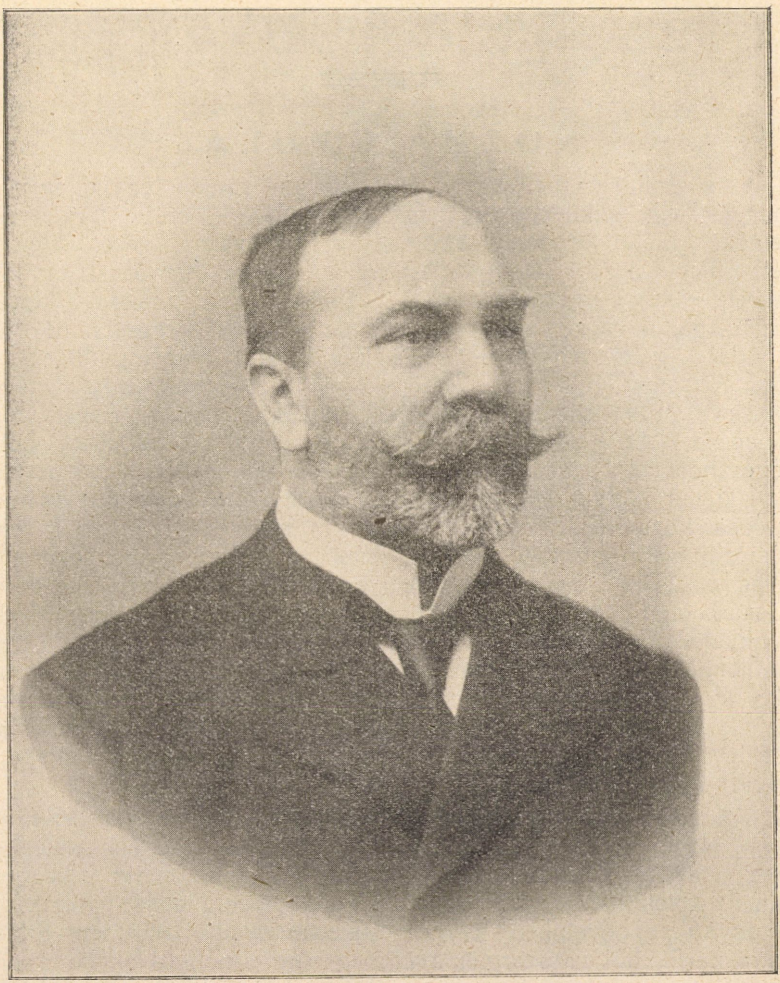
Dr. Boros György.

KOZMA GYULA.

Az unitárius egyház képviselő-tanácsának egyik tagját, a budapesti egyházközség presbiterét és a Dávid Ferenc egylet volt alelnökét, méltó kitüntetás érte. A székesfőváros vezető férfiai, élén Fülep Kálmán főpolgármesterrel és a székesfővárosi törvényhatóság számos vezető tagjával, pedagogusai, a második kerület polgársága, a végzett és a jelenlegi tanitványok serege, f. hó 9-én a budai Vigadó nagytermében lélekemelő ünnepségre gyült egybe, hogy *Kozma* Gyula polg. leányiskolai igazgatónak huszonötéves igazgatói müködését a szeretet és háládatos érzés jelével megünnepelje. Az ő lankadatlan, ügyszerető müködése méltó kiegészitője a székesfőváros törekvésének, mellyel a nevelés és oktatás ügyét szolgálva és fejlesztve, a nemzeti kultura harcosai közé lépett. Kozma Gyula munkás életét a nőnevelés előmozditására szentelte. Szóval, tettel igyekezett növendékeibe a vallás, a haza, a család iránt való érzelmeket, az ismeretek elsajátitását beoltani. Az oktatás fellenditése vezette őt arra, hogy szaktudományával felkeresse az irodalmat. Egymásután jelentek meg a különböző iskolák számára irt földrajzai, atlaszai, melyek számtalan kiadásban láttak napvilágot. Irt csillagászati és történelmi kézikönyveket, a szak- és napilapokba értekezéseket, ismeretterjesztő cikkeket, tankönyvbirálatokat; két éven át szerkesztette a Polgári Iskola cimü tanügyi folyóiratot.

Kozma Gyula Székelyföld szülötte. 1853-ban Alsó-Simenfalván az egyszerü unitárius papi lakban élvezte az élet első örömeit. A székelykereszturi és kolozsvári gimnáziumok elvégzése után az Eszterházy grófi családnál vállal nevelő állást. Közben a kolozsvári papnevelőben folytatja tanulmányait. 1875-ben Budapestre kerül, hol vasszorgalmával megszerzi a polgári iskolai tanitóképesitést, majd 1887-ben az egyetemen a középiskolai tanári oklevelet. Ugyanebben az évben választották meg a budapesti II. ker. polgári fiuiskolához segédtanárrá és két év mulva rendes tanárrá. 1878 ban lépett házasságra Tiszay Józsával, Buda egyik régi tekintélyes családjának tagjával. A székesfőváros tanácsa sikeres munkásságának jutalmazásául 1884-ben a II. ker. polgári

leányiskola igazgatójává választotta, mely állását tudásával és akaraterejével mai napig szolgálja. Iskolája befejezőjéül 1892-ben megvalósitotta a kapcsolatos női kereskedelmi tanfolyamot. Pedagógiai érzéke és ismeretei széles köre azonban iskolája falain kivül

is tevékenységre buzditja: résztvesz a fővárosi polgári iskolák, a a tanitóképzők, a polgári és felsőbb leánylskolák reformjában, az approbálásra benyujtott könyvek és térképek birálatában; 1887 óta az Országos közoktatásügyi tanács külső biráló, majd rendes

tagja ; 1895-ben a kultuszminisztérium a csongrádi iskolák miniszteri biztosul küldte ki. Nem kerülték el figyelmét a társadalom mozgalmai sem. Ezek között a nemzeti nyelv védelmét a magyar iskola, a népszerü felolvasásokat rendező és a lövész-egyletek körében teljesitette. Majd résztvesz a III-ik ker. takarékpénztár alapitásában. A II-ik kerület polgársága megértette Kozma közéleti tevékenységét s a székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagjai sorába emelte.

Kozma Gyula büszkén tekinthet vissza megfutott pályájára. Azok a szavak, melyek jubileumi ünnepségén elhangzottak, a kiváló paedagógust dicsérik. Melegen üdvözölte őt a közoktatásügyi minszter képviseletében *Módossy* Imre dr. kir. tanfelügyelő, a székesfőváros törvényhatósági kiküldött képviselője, az unitárius egyházközség részéről *Ürmössy* Gyula dr., a budapesti polgári isk. tanárok részéről *Ullerich* Gyula igazgató, a II-ik ker. polg. fiúiskola tanári kara nevében *Buzás* István tanár, növendékei részéről *Balás* Margit, *Hanzély*, tanártársai nevében *Beszheft* Ármin és *Körömy* Árpád dr. tanárok. Az üdvözletek sorát egykori növendéke *Fuchsné-Eitner* Milla fejezte be, aki az ünnepeltnek átnyujtotta a nevét viselő alapitványról szóló okmányt. Az ünnepség befejezése ünnepi lakomával ért véget, melyen a jubilánst, nejét és fiát, Kozma Jenő dr. fővárosi ügyvédet és családját lelkes köszöntőkkel üdvözölték.

Szivvel-lélekkel kivánjuk, hogy Kozma Gyula atyánkfia a nevelés és oktatásügy, a haza és vallásközönség javára évek hosszú során át folytassa eddigi sikeres munkásságát.

Ü. Gy.

Az utazásról.

— *Heinrich Józsa* igazgatónő felolvasása a Dávid Ferenc egyletben. —

— Utolsó közlemény. —

Kivált a fáradt utas nem nagyon örvend a gyermekeknek, akik izgó-mozgó természetüknél fogva, hol ide-oda futkosnak, hol meg másképpen alkalmatlankodnak. A szegény mamák eléggé iparkodnak őket lecsendesiteni, de az ilyen apró emberkék még nem hederitenek sokat arra, hogy „tekintettel“ legyenek és vígan élvezik az úti örömöket.

Az a kérdés is támadt már vigyék-e a szülők a gyermekeket utazni, ha ők üdülni akarnak. Természetesen legjobb helye van a

gyermeknek szülőinél; éppen szünidőben van a szülő legközvetlenebbül gyermekével, mert az iskolai időben a gyermek inkább az iskolának, mint az szülőinek él. Azonban a gyermekekkel való utazás sok nehézséggel jár, nemcsak hogy sokba kerül, hanem éppen az iskola által az utazás ideje nagyon meg van szabva. Vannak esetek, mikor az elkényeztetett gyermeknek éppen nem árt, ha néhány hétre más környezetbe jút s megtanul másokhoz alkalmazkodni — az ideges mama pedig rövid időre fel van mentve a mindennapi aprólékos gondoktól s gyermekét biztos, jó helyen — esetleg szüleinél — hagyva pihen és új erőt gyűjt. Egy hírneves gyermekorvos különösen arra figyelmezteti a szülőket, hogy ne cipeljék a gyermekeiket városról-városra, szállodából-szállodába; ne fárasszák ki őket muzeumok, kastélyok nézésével, ne kinozzák őket a sok öltöztetéssel, mert ez mind csak az idegesség előidézője s ártalmas a gyermek gyenge teste-lelkének.

Ez a figyelmeztetés amellett szól, hogy jobb a gyermekeket biztos felügyelet mellett otthon hagyni, mint őket az utazás fáradalmainak kitenni. Mert kétségtelen, hogy az utazás nemcsak élvezetet nyújt, hanem sok tekintetben fárasztó is. Sokan vannak, kik a vasuti vonatok rázását, a hajók himbálását, az automobilok zakatolását roszul bírják és azért nem kedvelik az utazást. Hajdan lassabban ment az utazás, mint most; a nagy utazó cséza felszerelése, a társzekér ellátása sokkal nagyobb gonddal járt, mint most, a midőn gőz vagy villamvonat, ugyancsak gyorsan szállítja az utast vidékről-vidékre, országból-országba. S miután az ember önállóan, saját erejére utalva csak igen alárendelt mozgási képességgel bír, igyekszik ezt a tökéletlenséget kipótolni és a természeti erőket hatalmába keríteni; nem elégszik meg többé Stephenson találmányával, nem Fulton könnyű gőzgépével, de még Daimler diadalmával sem éri be, hanem minden áron a levegőt is meg akarja hódítani, a madarak művészetét ellesni, s röptében a világ körüli útját megtenni.

Milyen nagy szenzációt keltett a nyáron Zeppelin gróf repülési kisérleteinek kezdetleges sikere is, s milyen általános volt a jó germánok gyásza, mikor a levegőt meghódító léghajó porrá égett. Ha majdan az ember kutató esze csak ugyan leküzdi mindazon akadályokat, amelyek még ma a levegőben való utazást lehetetlenné — vagy legalább is veszélyessé teszik, — vajjon mily arányokat fog a világforgalom venni? Most még gyakran azon is tűnődünk, menjünk-e külföldre vagy nem? Hazafias meggyőződésünkkel megegyezik-e, ha heteket, hónapokat a külföldön töltünk, pénzünket idegen országban hagyjuk. Azt hiszem nem vétünk, feltétlenül, a hazaszeretet szent követelményei ellen, ha útunkat hazánk határain túl is kiterjesztjük: számos bizonyitékunk

van arra nézve, hogy a külföldön való járás nem idegenit el bennünket hazánktól; hiszen akkor ismerhetjük azt meg igazán, ha összehasonlithatjuk más országokkal. A hazai állapotok elfogulatlan megitélését is megkönnyíti a külföld ismerete; a müvelt külföldön szerzett tapasztalatokat hazánk javára fordíthatjuk és ezen igazságokat szeretném még hozzáfüzni: már azért is szolgálhatjuk hazánkat külföldön való járásunkkal, hogy az „alapos müveltségü" külföldi nemzetek bennünket magyarokat ne pusztán a nemzetiségi túlzók elrettentő szinekben festett tudósításából ismerjenek, hogy bebizonyíthassuk, hogy mi magyarok müveltség tekintetében már is „európai szinvonalon" állunk s jó modor és tudás tekintetében bármely nemzettel felvehetjük a versenyt.

Igy a külföldön való utazás közben is foglalkozhatunk hazánkkal, szolgálhatjuk annak érdekeit, ki-ki a maga tehetsége és egyénisége szerint, ha nem is adatott meg mindenkinek, hogy olyan fényesen bebizonyitsa, mennyíre értékesithető mindaz, amit a külföldön tapasztalt, látott és tanult, mint a legnagyobb magyar Széchenyi István gróf, akinek alkotásai a lánchidtól a vaskapuig hirdették, hogy hosssas külföldi utazásai csakis a haza javára váltak.

Ne hogy abba a gyanuba keverédjem, hogy dicshymnuszokat igyekszem zengedezni a külföldről, sietek kijelenteni, hogy, a külföldi utazásokat, csak abban az esetben és azon feltétel mellett helyeslem, ha előbb hazánkat saját tapasztalatainkból ismerjük.

Igy mindenképpen sok haszonnal jár és sok örömet szerezhet az utazás, kivált annak, akinek egészséges a teste, mivelt a a lelke és kedvezők a körülményei; mert az utazások emlékei szebbé teszik az életet, kedvesebbé az emberi társadalom alkotta világot és erőt adnak az élet viszontagságaival való tovább küzdéshez,

---

Nők világa.

Két nőpap.

A feministák nemzetközi kongresszusán Londonban, két amerikai delegátus volt, akik ott papi tisztet töltenek be. Shaw Anna és Safford Maria. A Christian World tudósitója felkereste őket és érdekes beszélgetést folytatott az illusztris vendégekkel. Arra a kéré-

sére, hogy a nőpapokkal szemben van-e előitélet Amerikában, Miss Shaw nem adott tagadó választ, de kifejezte, hogy erős meggyőződéssel és tehetséggel, azt, ami van, le lehet győzni. Ujabban történt az az elitélendő dolog, hogy egy szegény gyülekezet nem tudott férfi lelkészt fizetni s nőt választott, amig a gyülekezet oda erősödött, hogy férfit is fizethetett.

Jóllehet ilyesmi sem Miss Safforddal, sem velem nem történt, tudomásunk van ilyen esetről. A nyugati államokban kevesebb s a keleti államokban, hol a római katholikusok és anglikánok uralni szeretnék a helyzetet, az előitélet több. Miss Shaw a papságot a legeszményibb s az anyasághoz közelálló hivatásnak tartotta. Ujabban azonban a feministák ügyéhez csatlakozott s most azok nemzeti egyesületének az elnöke.

Safford Mária Jowa államban a des moinesi gyülekezet papja. Harminc éve, hogy pap. Trinitánius gyülekezetben nőtt fel, de azután unitárius lett. Távollétében a német származásu hires angol unitárius nőpap, von Petzold helyettesiti. Miss Safford elegáns, magas, középkoru nő. Emberismerete és munkaképessége mesés. Három helyen volt pap s a gyülekezetet mindenütt megerósitette. Most Jowa fővárosában, Des Moinesben, a Missisipi folyóhoz közel, lelkész, ahol önkéntesen püspöki címet adott neki a közönség. Legelső meghivásakor Siouxba nem kapott egyhangu szavazatot. De már egy év mulva ott is egyhangulag választották ujra. Ott ugyanis minden évben ujra választják a papot. Éttől az időtől kezdve Miss Safford mindig egyhangu szavazatot kapott. Évi fizetése 15.000 korona. Gyülekezetében az állam legelső emberei közül is többen vannak.

Angliában léte alatt több helyen beszélni fog.

(*K. S.*)

Két levél.

I.

Tisztelendő Esperes Úr! — Mindenekelőtt szíves bocsánatát kell kérnem, hogy drága idejét levelemmel igénybe veszem. De valami belső lelki erő hajt, hogy tisztelendő úrhoz forduljak. Teszem ezt annál nagyobb bizalommal, mivel a tisztelendő esperes úr ezelőtt 20 évvel a Kolozsvári Unitárius Collégiumban tanitóm volt.

Majdnem tíz éve, hogy szűkebb hazámból, Erdélyből s ezzel az unitáriusok földjéről elkerültem; ezen idő óta csak

vendégképpen járok haza, akkor is csak rövid időre. Hiányzik a templom s az én lelkem áhítozik utána. Itt a felvidéken nemhogy unitárius, de még magyar egyház sincsen s így lelki táplálékomat könyveim s az Unitárius Közlöny képezik. A róm. kath. templomban negyedévenként van ugyan egy-egy magyar egyházi beszéd; de nem találok bennük olyat, ami engem fölemelne. Az ág. h. ev. istentisztelet meg csak tót nyelven folyik; de én ezt a nyelvet nem értem s így nem tudom utamat templomuk felé irányítani. Pedig úgy vágyakozom az egyházi tanítások felemelő beszéde után. Urvacsorával 5—6 éve nem éltem. Nagyon reám férne egy kis közeledés Isten háza felé.

Szüleim mély vallásosságban neveltek s ennek zománcát nem mosta le rólam sem az idő, sem a távolság. Szeretnék néha-néha az én templomomba, a mi híveink közé ellátogatni.

A küszöbön álló pünkősdi ünnepen szakítok időt arra, hogy a fővárosba ránduljak s akkor az Urasztala elé fogok járulni. Azért bátorkodom e levéllel a tisztelendő esperes úrhoz fordulni, hogy szíveskedjék velem tudatni, pünkösd ünnepén melyik napon tartják Budapesten az urvacsora-osztást.

Kiváló tisztelettel

T. Sz. M. 1909. május 17. egykori szerető tanítványa
G. I.

II.

Kedves Hitrokon! — Levelét nagy örömmel vettem. Annak minden sorából s a sorok közül is kiolvasom, hogy unitárius egyházunk iránt meleg bensőséggel viseltetik. S az ottani mostoha viszonyok mellett is keres és talál magának alkalmat, hogy lelki szükségleteit némi részben kielégítse.

Száz meg száz atyafiának ebben a távoli hazarészben ugyanaz a helyzete. S bizony ünnepnap az, amikor véletlenül ismert, vagy ismeretlen hitrokonával találkozhatik.

Jöjjön Budapestre Pünkösd *első* napjára. Akkor van itt rendeseu urvacsora-osztás Koháry utcai templomunkban d. e. 11 órakor. Másodnapjára mindig a vidéki filiákba megyek ünnepi szolgálatra. Ezuttal éppen Aradra, ahol *4* ifjat fogunk konfirmálni.

Ha majd személyesen szerencsénk lesz, olvasni valót is szivesen adok a Kis Könyvtárból s a D. F. Egylet évkönyveiből. Csak juttassa eszembe.

Turócban volt jó ideig B. Gy. tanfelügyelő afia is, aki hivatalos dolgai mellett a felvidéki magyarosodás ügyének is sokat használt. Most Lugoson és környékén működik.

Iskolánk p. ...vütt töltött napokra kellemesen emlékezem vissza.

Bp., 1909. V. Hitrokoni szíves üdvözlettel

J. M.

U. i. Ehhez a két levélhez nem kell kommentár. Ez is mutatja, milyen nagy szüksége volna egyházunknak egy-két utazó lelkészre, akik egyházunk igéit, testvéri kézszorításának melegét, elvihetnék távol vidéken elszigetelten élő hitrokonainkhoz, kiket az életpálya idegen világba, messze elsodort. Szűkös viszonyaink mellett ez talán csak álom. De szép álom. Adja Isten, hogy ebből a szép álomból még szebb valóra ébredjünk valaha!

Józan Miklós.

SÓHAJ.

Viztükrén ingó gyenge nád!
Szél hajt meg, eső csap le rád,
Záporeső meg nem kimél,
Védelmed nincsen senkinél.
Rád tán a csillag sem ragyog . . .
— Én nálad még árvább vagyok.

Bús felhő, eget mennyező!
Halk, síró csöppel könnyező,
Nyugodni nincs sehol helyed,
A bánat együtt jár veled.
Azért zokogsz ugy csöndesen:
— Èn nálad többet könnyezem.

S te délre induló madár,
Kit megcsalt itt a csalfa nyár
De im, kibontja szárnyaid
Egy jobb hazáról égi hit
Hol örök a sugár, a fény;
— Oh bennem is él szent remény
S ha szárnyam már kibonthatom
Èn nálad messzebb bújdosom.

BERDE MÁRIA.

Az ifjakhoz.

Dr. Boros György dékán beszéde, melyet az unitárius főgymnáziumi tanulók istentiszteletei (vasárnapi iskola) 30-ik évi bezáróján mondott

Kedves ifjak!

Szeretem a tavaszt. Gyönyörködöm a virágillatban. Bámulom azt a munkát, a mi egy tavasz reggelen véghez megy.

Eltelik szivem azzal a bűbájjal a mit egy virágos kert ezernyi csodája szétáraszt.

Keresem a forrást honnan az andalító illat fakad. Szeretném megmérni azokat az elszálló lehelleteket, amelyeket illatnak nevez a nyelv s mennyei nektárként élvez a szív.

Látom, hogy hiába fordulok a tudományhoz, mert az csak magyarázatot ad, de nem tudja a valót. Visszatérek lelkembe s onnan megfejtem a nagytitkot. Az isteni lélek a teremtő erő. Az emberi szív a nagy megismerő megérzi. Harminc esztendeje immár hogy élvezem a legszebb virágos kertet, gyönyörködöm virágaiban. Az ifjuság a virágos kert s a virág illata az ifjak vallásos hite.

Tudjuk, hogy a virágot a tavasz fakasztja. Látjuk hogyan mozdul meg a rűgy, érezzük, hogy a nap az a nagy mester, aki ezt a hatalmas mozgalmat vezeti, de azontul, a részletekben, a kezdet nagy kérdéseire nem tudunk felelni. Itt már hitünk a vezér, mely az Istenhez juttat.

Ifju barátim, a ti szive'ek ezernyi ágán gyökereznek a lappangó rűgyek. A szív örökös tavaszt és örökös nyarat él. Neki nem kell szenvednie a félélet dermesztő fagyát. Ha ugy akar, mindig láthatja a mosolygó hajnalt, a nyiló virágot, élvezheti az érő gyümölcsöt. Csak egy a kivánatos dolog: éljen szivével, járjon hitével.

Hányszor láttam én már s mennyiszer élvezém azt a gyönyörüséget, hogy a harmatesö — tanításunk — után arcotok rózsái, szemetek liliomai kinyiltak s ti minden virágos kertnél jobban bájoltátok el a hit kertészeit. Mily édes öröm hallani ajkatokról a megfogamzott gondolatot, a megerősödött hitet. Mily elbájoló az a dal, amely szivetek mélyéből fakad s föl-emel az ég Istenéhez.

Remélem s hiszem is, hogy megéreztétek, hogy a mi egyszerü vallásunk és az iskola hirdette tudomány között olyan tökéletes összhang van, mint az élet és a munka között. A kettő együtt halad, együtt nemesedik.

Ha a tudománynak vannak nehéz göröngyei, azokat föl-morzsolja a hit napjának melege, amely kitartó, örökösen edzve működő. Mi erre törekedtünk annyi téli vasárnapon át. Tőletek várjuk, hogy a hiv tanítványokból buzgó apostolokká legyetek. Olyanokká, amilyenek voltak leendő papjaitok, mindig lelkes tanítóitok, az én kedves segítő társaim, akiknek nevetekben, érettetek, a legforróbb köszönetet mondok s kivánom, hogy ezutáni munkájok is annyi áldást teremjen, amennyit én és ti élveztünk.

A Dávid Ferenc egylet köréből.

A budapesti Dávid Ferenc Egyesület április 24-én tartotta idei záró felolvasó ülését az unitárius templomban. A templom zsufolásig megtelt intelligens szép közönséggel. *Rohoska* József sárospataki teologiai tanár „Teologia, Socilogia" cimen tartott előadást. A középkor teologiája elvonta a hivő lélek figyelmét a földiektől. A reformáció teologiája ugyan közelebb áll a földhöz, gyakorlati kérdések megoldására is nem egy ízben szerencsével vállalkozott, de általában véve még mindig tulságosan elméleti arra, hogy magára vállalja keresztény alapon azt a rendkivüli átalakulást, amelyet a sociologia apostolai itt és amott, tele torokkal hirdetnek. A modern teologiának jutott az a szép föladat, hogy a túlvilági ábrándok és remények helyett, melyeket romboló fegyvereivel szétfoszlani törekedett, a társadalmi fejlődés evangéliumának alapos ismertetésével és bátor hirdetésével uj világot teremtsen. Buzogány Anna szavalata-Pichler Elemér és Révy Aurélia éneke is nagyban hozzájárult az est sikeréhez. Ürmössy elnök záróbeszéde után Ferenc József püspök úr ékes szavak kiséretében megáldotta a jelenvoltakat.

Templom után az „Alkotmány" vendéglőben bucsú-vacsora volt, melyen sárospataki és pozsonyi barátainkkal együtt mintegy 50-en vettünk részt. Testvéries melegséggel ünnepeltük a főpásztort és családját. Lelkes hangulatban éltettük a protestáns testvériséget. Az egyesület szép missiója is több oldalról nyert méltányló elismerést. Csak egy hiány volt itt a templomban is, hogy t. i. a *Perczel* család betegség miatt nem vehetett részt a mi örömünkben.

Rejormátus theol. tanárok a *D. F. E*-ben. *ns.*

*

A maga idejében véletlen és váratlan zavar miatt, kimaradt volt Zoványi Jenő pozsonyi theol. tanár felolvasásáról küldött becses tudósítása P. K. F. őnagyságának. Most a másik pozsonyi kollegájával együtt mutatjuk be s szives bocsánatát kérjük az érdekelteknek. *Szerk.*

Nagy és előkelő közönség jelenlétében tartott Zoványi Jenő sárospataki theol. tanár a „reformáció egyházá"-ról szóló előadását a Budapesti Dávid Ferenc Egylet felolvasó ülésén. Hatalmas erővel és szabadelvűséggel vázolta a reformáció igazi egyházát, mely tulajdonképen egy „láthatlan", nemesebb, képzeletben élő, egyetemes egyházban nyilvánul meg. S bár teljesen sem az egyik, sem a másik ember építette felekezetben fel nem található egészen, mégis az összes egyházak szabad-

elvű harcosai és minden szociális, a közérdekért dolgozó ügy munkásai ehez az egyházhoz tartoznak és ezen egyházért küzdenek !

Szóval azokat a liberális, magas színvonalú és tényleg felekezeten felül álló tanokat, melyeket a fejlődő és haladó unitárizmus még egyház alakjában is képes produkálni — a felekezeti kereten kívül jelentkezve ismertette a nagy szellemű előadó. A haladásért és fejlődésért rajongó reformátorok között erősen kiemelte Dávid Ferenc hatalmas egyéniségét.

A nagy tetszéssel sőt bámulattal fogadott előadáson kívül mély benyomást tett ugyanakkor Józan esperes liberális imája, Paulay Erzsi, a nemzeti színház művésznőjének érzelmes szavalata, valamint Ch. Révy Aurélia operaénekesnő hatalmas templomi éneke, mely méltó harmonikus bevégzése volt a valóban erőteljes szellemi estének.

Ime beteljesedett nagy tudósunk (gondolom Brassai) ama jóslása : „Eljön az idő s a mi vallásunk nem is lesz külön vallás ! Velünk lesz mindenki, aki keresi a mindenséget kormányzó egyetlent s bízik az emberi értelem csodálatos erejében . . ." * *P. K. F.*

A D. F. E. felsőfehérköri fiókköre tavaszi gyülését f. évi május hó 13-án Ürmösön az unitárius templomban nagyszámu gyűlekezet jelenlétében tartotta, hol imát Varga Dénes felsőrákosi lelkész mondott, éneket Nagy Árpád helybeli énekvezér vezetett.

Osváth Gábor elnöki megnyitójában Isten sseretetét, az ember viszont szeretetét és ezeknek megnyilvánulásait a tőle megszokott alapossággal fejtegette.

Felolvasott Kiss Aladár hévizi lelkész. Felolvasásában különböző korszakokkal s az azokat alkotó emberekkel és igy a mi Dávid Ferencünkkel is foglalkozott. Kereste korunkban az általa hirdetett hitbuzgóságot, a világosságot és a lelkiismeret szabadságát, de helyettök sok helyen nemtörődömséget, babonát, sötétséget és a családi életet megrontó decretumokat talál, mi miatt az ujabb és ujabb reformátiot látja szükségesnek. Szavaltak: Nagy Árpád és Aranyi Aranka ürmösi áll. tanitó és tanitónő. Utóbbi Kruger Aladár „Nemes Szücs János" cimű költeményét választotta, melynek népszerüsége és speciális voltáért hálás is volt a közönség.

Elnöki bezáró után egyleti ügyek tárgyaltattak s ezek végeztével — a mai korban lehetetlen (1 koronás) ebéddíjakért — Osváth Gábor esperes-elnök asztalának valánk vendégei. Az ebéddíjakra nézve talán ideje volna a szokás hatalmán túladni. *P. Á.*

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Az egyetemi ifjuság rendkivül szép lobogót készittetett s azt május 19-én a Nemzeti Szinházban nagy ünnepélyességgel fölavatta. Az ünnepélyen a magyar országgyülés két háza, az összes tanintézetek és nagyszámu előkelőség vett részt. A főrendiház szegét a főtiszt. püspök ur verte be a főrendiház elnöke kitüntető megbizásából, részünkről az egyházat a főt. püspök ur, az intézetet a dékán a főgymnasiumot az igazgató képviselték.

Az első unitárius templom Norvégia fővárosában Krisztianiában most épül. A pénz egy része immár kéznél van, a többit most gyüjtik a külföldi hitrokonok. Szép lenne ha a magyar unitáriusok filléreiből is jutna a tetőzetre.

Tanitógyülés Vargyason. Az Erdővidéki Tanitó Egyesület ezidei vándorgyülését máj. 1-én Vargyason tartotta Kiss Tamás 40 éves jubileumával kapcsolatban. Az unitárius templomban lefolyt ünnepély vezette be az Egyesület gyülését, melynek középpontja: Grega Ilona és Nagy Lajos gyakorlati tanitása volt. Szép énekszámok és szavalatok emelték a gyülés fényét. A programm utolsó pontja volt a gyakorlati tanitások zártkörü birálata. A nagyszabásu gyülés csattanos végeként szerepelt a helybeli tanitótestület által rendezett müsoros estély, melynek végeztével az egybegyült vendégek jó hangulatban szép emlékekkel telve távoztak el. L.

Dr. Barrows Sámuel meghalt. Egy rendkivül értékes ámérikai férfi, ki Kolozsvárt és Tordát is meglátogatta volt s Tordán Brassai bácsival időzött egy pár kedves órát, egészen váratlanul elhunyt. Dr. Barrows papi ember volt. 1900-ban lapunk szerkesztője Washingtonban prédikált heiyette, ő pedig a vasárnapi iskolai ifjuság virágünnepén tartott beszédet. Gyönyörü és elragadó beszéd volt, meghatóan tudott beszélni a gyermekek szivéhez. A békekongresszusoknak Barrows állandó tagja volt. A börtönügyet Ámérikában senki sem ismerte jobban, s reformjáért kevesen tettek annyit mint ő. Az ámérikai unitáriusok között kiváló helyet töltött be. Az általános mély részvétet nagyon fokozta hogy kedves és nagymiveltségü nejét a halál hire Oroszországban érte. Mi magyarok és unitáriusok egy derék jó barátunkat veszitettük el.

Egyetemi tanulóknak egyházi segélyezése iránt mozgalom indult meg a kolozsvári kollégium körében. Első helyen a tanári pályára készülők segélyezése kivánatos, mert ezekből kerülnek ki tanáraink. Nagyon óhajtandó volna hogy az egyház a jó tanulók vállairól vegye le a kenyérkeresés nehéz gondját.

Uj doktor. Varga Béla az unitárius főgymnasium tanára a napokban a helybeli tudományegyetemen a doktori vizsgálatot kitüntetéssel letette. Gratulálunk a szép reményü ifju tanárnak.

Az egylet pénztárába f. évi április hó 20-tól május 22-ig rendes tagsági dijat fizettek: Ifj. Nanovszky György Kolozsvár, 909-re, Ürmösi Tivadar 905—908-ra, Turcsányi Gyula 907—908-ra.

Előfizetői dijat fizettek: Balogh József Kolozsvár, Doby Ilona Pozsony 909-re, Elekes Jánosné Kolozsvár 907-re, Dr. Jeney Elekné Nagyenyed 909-re.

A küköllőköri fiókegylet pénztárába fizettek: Gvidó Béla Dicsőszentmárton 909-re, Unitárius Egyházközség 908—909-re, Gálfalvi István Harangláb 906—907-re, Gálfalvi Sándor 906 908-ra, Bedő Gábor Magyarsáros 908-909-re, Incefi Áron 905—906-ra, Szabó Albert Szőkefalva 907-re, Cikra Mihály Dicsőszentmárton 908-ra, Nagy Béla, Nagy Béláné Bethlenszentmiklós 908-ra.

Az Unitáriás Közlöny költségeire ajándékoztak: Ismeretlen 2 K. Dr. Jankovich Pál Székelykeresztur 20 K,

Józan Miklós Budapest 8 K. — Fogadják az egylet köszönetét

Kolozsvár, 1909. május hó 22-én.

Gálfi Lőrinc
pénztárnok.

Torna- és vivóverseny. F. é. junius hó 13-án d. u. 3 órakor tartja a kolozsvári unitárius főgimnázium torna- és vivóversenyét, melynek rendsora a következő: Felvonulás. Himnus. Tagszabadgyakorlatok. Szertornázás. Versenyek. Fabot- és buzogánygyakorlatok. Kötélhuzás. Mintacsapatok. Játékok. Vivás. Gúla. Dijak kiosztása. Szózat. Elvonulás.

Homorod-Almáson máj. 20-án óriás zápor és vihar dühöngött. A nagy áradat számos embert tett hajléktalanná. Egy asszony a vizbe fult. A kár óriás. Nagy segélyre van szükségük.

Szerkesztői üzenetek.

Mindenkinek ajánljuk figyelmébe a megelőző számhoz mellékelt fölhivást. **A sserkesztő asztalára** egy nehány igen kedves és értékes cikket kaptunk **F. Á.** barátunktól, de lapunk zárta után. A jövő számunkban illő helyüken lesznek. Becses sorait köszönjük. **K. S.** A másikra is sor kerül.

Nem szünt meg a buzgó adakozás az Unitárius Közlönyre. Budapestről egyszerre öt adományt kaptunk. Ugy látszik a jó példa hat. Bizony örvendetes, hogy akinek van ad, hogy legyen másnak is.

IRODALOM.

Unitárius Egyháztörténeti Adatok.

(1619—1866.)

Unitárius Egyháztörténeti Adatok címmel hirdet előfizetést ifj. *Biás* István hitrokonunk, a gr. Telekiek marosvásárhelyi levéltárosa egy kötet érdekes, régi, történelmi anyagra.

A kétszáznál több levél és oklevél irója közt már az előfizetési felhivás vázlatos névsorában ott látjuk az utolsó három századból egyházunk legkitűnőbb tagjainak nevét. A becses anyag a Teleki grófok marosvásárhelyi levéltárából s az unitárius nagy családok abba olvadt levéltárából került ki. Közreadójuk kiadásukkal hozzá akar járulni Dávid Ferenc születése 400-ik évfordulójának megünnepléséhez s a tiszta jövedelem felét a Marosvásárhelyt épitendő unitárius templomra szánta. A kötethez kolozsvári kollégiumunk egyik történelmi tanára *Kelemen* Lajos ir előszót s ugyanő, mint értesülünk, a kötet függelékébe kiadja a *Keresztény Magvető* 48 évfolyam teljes történeti adatanyagának több mint 350 kivonatát. *Ferenc* József püspök úr a felhivást meleg ajánlással látta el. A kötet előfizetési ára 4, bolti ára 6 korona lesz. Az előfzetési összegek junius 15-ig Kelemen Albert unitárius esperes cimére Marosvásárhelyre küldendők.

A mező kincsei.

Nem kell azt hinni, hogy az arany csak a földben terem. A földszínén sokkal több és jóval könynyebben található, mert itt minden évben terem. Olyan gazdag a rét, a mező, az erdő, hogy azt soha sem lehet mind fölhasználni a mit ő egy tavaszon fölterit az ember szeme előtt.

De az a gazdag teriték nemcsak a szemnek szól, hanem a szivnek is, nemcsak jókedvet, hanem egészséget is varázsol. Jól tudták ezt régen is, mert minden okos asszony gyűjtött a számára bodza meg székfűvirágot, árnikát, útilaput, mályvát s sok egyebet, mert egyik-másik betegségnél jó hasznát vették.

Most ebben is nagyon előre haladtunk. Most a gyógytárak keresik és fizetik a gyógynövényeket s a földmivelésügyi miniszter a papok és tanítók részére Kolozsvárt tanfolyamot rendezett, hogy megismerhessék a hasznos növényeket s megtanulják hogy kell gyűjteni, kezelni és értékesiteni a növényeket.

Firtosváraljai lelkészünk Máté Lajos, azok közé a szerencsések közé bejutott a kik az első tanfolyamon a mult evben tanulmányozhatták mezei kincseinket. Máté nem elégedett meg azzal hogy megtanulta s immár szorgalmasan tanítja községe népének, hanem megirta egy kis füzetben, kiadta azon növények névsorát, gyűjtése idejét, módját s a további eljárást.

Nagy szolgálatot tett lelkészünk az ügynek s a szegény embereknek, akik egy kis utbaigazítással sok jó pénzt szerezhetnek.

Az egy ivre terjedő füzet címe „Vadontermő növények gyűjtése és értékesítése. Ára 50 fillér. A saját költségén kiadta és a Székelyudvarhely c. lap olvasóinak ingyen megküldötte Betegh Pál nyomdatulajdonos, aki nagy köszönetre érdemes.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Julius. 7. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI

Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

Elnöki meghivó 99
A szerkesztő asztaláról 100
A protestáns modernismus réme 101
Üdvözlő beszéd 104
Mértékletesség Amerikában 105
Keleti elbeszélés 108
Kinda Sándor kapitány 109
Vadrózsák a Székelyföldről 110
Irodalom 112
Egyházi és iskolai mozgalmak .. 113

Blouz, alj, pongyola, női divatcikkek, rövidáruk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő

Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választásul is küldök. — Árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon szám: — 720. —

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Székelyudvarhelyi levél.

Junius 19-én gyönyörü ünnep volt Székelyudvarhely városban. László Domokos kir. táblai birót ünnepeltük. Együtt volt a városnak szine-java. A királyi kegy László Domokos érdemeit a vaskorona renddel, a polgártársak szeretete melegséggel és hálás elismeréssel aranyozta be. A munkás erény és a szeretetre méltó egyszerüség, a közbecsülést mindig biztositja.

Az ünnepségen jelen volt megyénk köztiszteletben álló főispánja Ugron Ákos. Az ünnepeltet a kir. törvényszék elnöke szép és lelkes beszéddel üdvözölte. Azután az unitárius egyházközség nevében Deák Lajos gondnok. Az ünnepelt megilletődve köszönte meg a királyi kegyet és a kitüntető szivességet.

László Domokos mint Udvarhelyszék szülöttje mindig hűséggel ragaszkodott megyéjéhez. 1872-ben mint aljárásbiró Székelyudvarhelyre költözött. Kevés megszakitással mindig velünk volt. 1887-ben Csikszeredába tétetett át, de már 1891-ben a székelyudvarhelyi kir. törvényszékhez neveztetett ki.

Nagyobb tevékenységet a birtokrendezési és büntető ügyekben fejtett ki. Eredményes és buzgó szolgálatai elismeréseül a király 1906. október havában a kir. itélőtáblai birói cim és jelleg s most pedig a 42 évet meghaladt szolgálata után saját kérésére történt nyugdijazása alkalmával, a III. osztályu vaskoronarend adományozásával tüntette ki.

A közügyek terén is több irányban működött s tevékeny részt vett azon küzdelmekben, melyeket Udvarhelyszék és a székely nép érdekében folytattak. Erős vallásos érzelmekkel birván, egyháza iránti kötelességeit híven teljesitette. A székelyudvarhelyi egyházközségnek egyik alapitója. A diszes templom neki sokat köszön Egyházi téren teljesitett munkásságáért 1877. évben az udvarhelyi unitárius egyházkör Daniel Gábor helyére — felügyelőgondnokának választotta s e hivatalában is az azzal járó kötelességeket híven és odaadó kitartással teljesitette, a miért az egyházköri gyülés 1907-ben szolgálatainak 30-ik évfordulója alkalmával tiszteletére nagy ünnepélyt rendezett. Kivánjuk, hogy nemes lelke óhajtását a munka mezején még sokáig gyakorolhassa.

Levelező.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. JULIUS 7. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. – Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

Elnöki meghívó

a Dávid Ferencz Egylet XXV-ik közgyülésére.

Kedves tagtársaim! Meglepődve látom, hogy immár 25-ik közgyülésünk ideje közeleg. Hosszu száz évnek egy negyedrésze eltűnt. Azalatt csaknem ujra született a világ, de nemhogy hátrányára, hanem éppen előnyére az egyesületi müködésnek. Azóta a társadalomnak minden rétege szövetkezett. Azóta mind jobban bebizonyosult, hogy a vallásos érzés és az erkölcsös jellem ápolása általános nemzeti és emberi szükséglet.

Vessünk számot magunkkal, hogy mennyire feleltünk meg ezen szép feladatainknak. Gondoljuk el, hogy mennyire mozditottuk elő a magunk és embertársaink jóllétét.

Igen tisztelt elnöktársaimat szetetettel hivom fel, hogy az elmult egyleti évi munkásságaikról küldjék be a *jelentést* julius hónap 30-ig. Küldjék be a számadást és a tagtársak kimutatását. Jelentsék be képviselőiket.

Minthogy egyletünk is a jövő évben ünnepelni fogja nagy Dávid Ferenczünket, küldjék be erre vonatkozó javaslataikat.

Jóindulatu figyelmébe ajánlom mindenik tagtársamnak az egylet pénzbeli támogatását, mert a mint sokszor figyelmeztettük, erre a drágaság miatt nagy szükségünk van.

Egy kis jóindulatot, egy kis áldozatot ne sajnáljunk a szent ügytől. — Szeretettel üdvözli

Báró Petricsevich Horváth Kálmán,
elnök.

A szerkesztő asztaláról.

A szerkesztö asztalára olvasóink közül egyik kiváló férfiu beküldötte a következő figyelemre méltó észrevételeket és gondolatokat. Adjuk változatlanul, köszönettel :

*

A szerkesztő asztaláról sok szép és tanulságos dolog lát napvilágot a lapban — felismerem azok célirányát — s ezek olvasása közben jöttem annak tudatára, hogy én is teszek némely eszméket a szerkesztő asztalára — melyek talán közelebbről érdekelnek minket — s ama hitben vagyok, ha azok onnan kerülnek elő, inkább fognak szolgálni arra, ami az U. K. czimén van, a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére.

*

Állitom, hogy a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére első sorban templomaink hivatottak, az lévén ama hely, hol a hívek vallásos buzgóságukat gyakorolják. Fájdalommal látom, hogy templomainkban sok helyt az elhagyatottság szembeötlő s nem kisfoku ridegség rí ki ; ép ezért legfőbb és legszentebb feladatunknak képzelem templomaink gondozását s ha minden egyházközségben ez kellő módon gondozás alá vétetik, lesznek templomaink azok, miknek kell legyenek Isten nevében.

*

Templomainkban az orgona az eszköz az áhitat felkeltésére és emelésére s ezzel kapcsolatban van az ének. Kijelentem azonban, hogy az áhitatot nagyban emelné és fokozná, ha a vallásos énekeken kivül az orgonán egy szép templomi ária adatnék elő s ezzel kapcsolatosan egy-egy soló-éneket hallanánk. Legtöbb egyházközségünkben van férfi s még inkább nő, ki zongorázik s igy az orgonát könnyen megtanulhatja s ha ily nőket vagy férfiakat nyernek meg az orgonához és énekhez, ennek azon hatása is lenne, hogy az áhitat és érdekeltség fokozódna, a templomba járók száma nőne.

*

Templomaink éke az Ur asztala. Nem tudom elképzelni — mert hisz az izlés fejlődött és finomodott — hogy ne lelehetne az Ur asztala alá egy szép szőnyeget tenni, de az már ép kivánatos lenne, hogy az Ur asztala minél gazdagabban legyen ellátva teritékkel ; itt nőink nagyban vehetnék ki munkarészüket s megvagyok győződve, hogy nőinkben megvan e tekintetben áldozatkészségük és munkakedvük s ha a D. O. E. venné kezébe az ügyet, oly szép eredménye lenne annak, hogy szegényebb s még inkább kisebb egyházközségeinket szép

ajándékokban részeltethetné. Nem említem az urvacsorai kehelynek hiányosságait, mert elismerem, hogy ez nagyobb anyagi áldozatot igényelne, de e tekintetben is lehetne valamely módot kitalálni, mely e hiányokon rendre-rendre valamit pótolna.

*

Templomaink legtöbb helyt tágas helyen vannak, de azok tegtöbbje elhagyatott. Szép kertet lehetne csinálni, mert azt hiszem, akadnának sokan, kik fákat, bokrokat, virágokat ajándékoznának; e tekintetben egy kis felhivás, buzditás sok hivünket ébresztené életre, az elhagyatottság, a pusztaság helyén gyönyörü lenne az emberi kéz munkájának eredménye s egy szép környezetben templomaink is hivogatóbban néznének ki.

*

Még csak egyre térek ki, az imára. Elismerem papjaink képességét, de oly imát szeretnék gyakrabban hallani, mely egyszerüségében és közvetlenségében megragad és lelkesit, vallásos erejével hitünkben megerősit, fohászaiban az Istenünkhez felemel, lelki vigaszt és erőt ád az élet küzdelmeire, — szóval a pap oly imát mondjon, melyről elmondhassa, hogy a hivek vele imádkoztak s a hivek érezik, hogy a pap imája az ők vallásos fohászuk volt.

*

Szerkesztő ur! Ezeket teszem én le asztalára s ha valami eszme megragadná ezek közül becses figyelmét, tegye magáévá, adja le szerkesztő asztaláról, mert ezekben a mi hibánk, a mi tétlenségünk, a mi közönyösségünk van, melyek közül ha csak egyet is orvosolni és kisebbiteni tudunk, higyje el, szép munkát végeztünk a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére.

F.

A protestáns modernismus réme.

A pápának és udvarának a XX-ik században sok búja, baja volt a miatt, hogy papjai és világi hivei nemhogy nem hunynak szemet az uj idők uj eszméi előtt, hanem azoknak helyet követelnek az egyházban is. Erre őszentsége hosszu körlevelekkel, tudományes fejtegetésekkel és kizárásokkal felelt. Egyik köriratával, a „Ne temere“ kezdetüvel, a magyarországi protestáns egyházaknak (értvén az unitáriust is) sok vesződésük volt, mivel a protestáns pap által megáldott vegyes házasságot

érvénytelennek (concubinatusnak) nyilvánitotta. — Mi és mindenki, aki hiszen a haladásban és felvilágosodásban, örömmel szemléltük azt a belső harczot a nagy egyházban, mert reméltük, kogy ha a középkori korlátokat szétszaggatják, abból az egész emberiségnek nagy haszna lesz.

A protestáns egyházaknak is mindig meg volt a belső bajuk, a mióta a raformácziő működni kezdett, mert egyik rész mindig többet mert, többet kivánt s többet tartott szükségesnek, mint a másik. A protestáns egyházak kialakultak, önálló szervezeteket nyertek, de a belső, a szellemi élet világában mindig feltünő nagy eltérések mutatkoztak. Mindig voltak haladó (liberális) és maradó (conservativ, orthodox) hajlandóságuak. Terméssetszerüleg mindig voltak ellentétek, surlódások, sőt éles harczok is közöttük.

A XIX-ik százban is megvoltak, most is megvannak ezek az ellentétek s bizony a harczok is.

Egy igen érdekes s minket unitáriusokat közelről érintő jelenségre hivatkozunk, amely élénken világitja meg a mai helyzetet.

A Dávid Ferencz Egylet Kolozsvárt és Budapesten, de ritkábban más helyen is, kért fel nem-unitárius vallásu férfiakat és nőket felolvasás tartására. Ritka esetben utasitották vissza a felhivást. Mindig értékes dolgozatokkal gazdagitották a magyar irodalmat. Eszmét termeltek s azt terjesztették.

A konservativ gondolkozásu egyházi emberek nem vették szivesen, hogy egyházuk tagjai az unitáriusok egyletében működtek, ellenben a liberális gondolkozásuak az unitáriusoknak — viszonzásul — alkalmat nyujtottak a maguk egyleteiben való közreműködésre. Ezideig még csak nyert mindenik fél s a társadalom érdeklődése feltünően fokozódott, nemcsak az egyletek iránt, hanem a vallási, erkölcsi, szociologiai, egyháztörténelmi s más hazonló jellegü tárgyak iránt is,

Ám legujabban ütközőhöz jutott ez a szerencsésen haladó épitő munka. Zoványi Jenő, sárospataki theol. tanár, a mult év végén, — Rohoska József, szintén sárospataki ev. ref. theol. tanár, felolvasást tartottak a budapesti Dávid Ferencz Egyletben. A budapesti Protest. Egyh. és Isk. Lapban, Glossator álnév alatt, egy iró birálat alá veszi ezt a dolgot. Birálathoz mindenkinek joga van, de rosz helyre kapcsolja biráló észrevételeit, mert a Zoványi Jenő sárospataki tanár belső egyházi és tanári ügyeivel kapcsolja össze, a melyeket az illetékes egyházi főhatóság elbirált s el is intézett. Glossator előtt „különösnek tűnt fel, hogy mikor Zoványi negativ irányu Kálvin-kritikája nyomán az egész magy. ref. egyház, a protestantizmus

s részben a napi s időszaki sajtónk és közéletünk is bizonyos nyugtalanságban volt, akkor az unitárius körbe megy egy ref. theol. tanár. Ha rendes körülmények között teszi, kevésbbé tünt volna fel." E fölött mi nem vitatkozunk, valamint abba sem bocsátkozunk, hogy vajjon a felolvasás bántotta-e Kálvint s a szervezett egyházat, mert a felolvasást nem hallottuk és nem láttuk, de arra nézve megnyugtathatjuk Glossatort, hogy a D. F. E. nem reklámra dolgozik, arra sem Zoványi tanár urat, sem mást nem kért fel, hanem dolgozik a Jézus tanitása értelmében a szeretet terjesztésén. Mi megtudjuk érteni s megis tudjuk cselekedni, amit Jézus eme szavakban kivánt mindenkitől: „Szeressétek még ellenségeiteket is." A budapestiek semmit sem hibáztak azzal, hogy Zoványit is felkérték felolvasónak, hanem csak haladtak a vert uton.

Glossator hibáztatja Rohoska Józsefet is, holott felolvasását nem hallotta, holott az „A Theologia és Szocziologia" modern, de nem egyházi viszonyáról szólott. Különösnek találja, hogy éppen a Kálvin-jubileum évében cselekednek ilyesmit „Kálvinista theol. tanárok." „Erkölcsileg összeférhetetlennek itélem — igy szól Glossator — ref. s általában ev. prot. theol. professzoroknak unitárius egyesületekben való rendszeres szereplését." Erre az erős nyilatkozatra bővebb magyarázatot szeretnénk hallani a czikk aggódó irójától, mert igy immár nem tudjuk eldönteni, hogy a maga és hozzá hasonlóan gondolkozók erkölcsét vagy az unitáriusokét félti-e?

De nemis várjuk a magyarázatot, hiszen megadja egy kalap alatt azt is im e szavakban: „az ő (a felolvasó professzorok) hittudata hajlik az unitárizmus felé!!" Tehát nem az erkölcsi lehetetlenség, hanem a dogmai áthajlás volna a baj! Ime a modernizmus veszedelme a prot. egyházban! Glossator szeretné megállitni az agyvelők kerekének forgását, szeretné, hogy hizonyos távolságokban fátyol, vagy annál jóval sürübb választó szabja meg a szemhatárt. Ezt a nehéz feladatot még a „régi jó időkben" sem tudták megoldani, mennyivel kevésbbé most. Jól tudja ezt Glossator s egy fűst alatt ki is egyezik, mert igy szól; „Én lehetségesnek tartom azt, hogy az unitáriusokkal bizonyos általános protestáns és keresztyén szövetségben egyetértünk. A vallásegyenlőségi szövetségben is együtt volnánk." Ez már helyes és okos beszéd. De kedves Glossator, aki A-t mond, B-t is kell hogy mondjon, mert ebben a sorozatban nincs megállás. Ha nem megyünk a magunk lábán, sodor magával az ár. Lám a Kálvin-ünnepélyen Genfben is együtt leszünk éppen a Dávid Ferencz Egylet elnökével. Ott voltunk akkor is, a mikor felállitották a Kálvin utódai a Servét emléket.

Ott leszünk még sokszor, sok helyen, mert ugy van az, a hogy Pál apostol érezte: hiv a mester, viszen a szeretet, az egységre törekvés ösztöne, a mely ellen lehet, de hiába való védekezni. Sőt káros is, mert az alatt, a mig a pásztorok veszekednek egymással, az ellenség beférkőzik a nyáj közé és alragadozza a nyájnak juhait.

Üdvözlő beszéd.*)

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Ur!

A Magyarországi Unitárius Egyház kormányzó testülete nevében testvéri szeretettel és tiszteletteljes hódolattal köszöntjük Méltóságodat 40 éves szolgálati jubileuma alkalmából. Mint távol napkeletnek fiai, keleti szokás szerint, tiszteletünk és hódolatunk jeléül sót és kenyeret hoztunk. Sót, a földnek savát, mely kellemetes izét soha sem veszti el. Kenyeret, az életnek kenyerét, melynek tápláló ereje még az asztalról aláhullott morzsákban is örökre megmarad.

Testvéri szeretettel és tiszteletteljes hódolattal köszöntjük Méltóságodat, mint embert, aki nemesen dobogó szivére ölel jó barátot és ellenséget egyaránt. Köszöntjük Méltóságodat, mint vezért, akinek lelke gyönyörködik a békés alkotás mestermüveiben. Mint szántóvetőt, aki az eke szarvára teszi a kezét és hátra nem tekint, mindig csak előre. Köszöntjük Méltóságodat, mint a Jézus Krisztusnak jó vitézét, aki teljes szellemi fegyverzetében ott áll a tűzvonalban s akinek szava, szavának harsány trombitája nem ád bizonytalan hangot, amikor vészre-virra tárja ki bajnoki kebelét. Köszöntjük, mint prófétai szellemü férfiut, aki bizonnyal ott leend a babiloni vizek mellett; és ott — ha kell — a gályák evezőcsapásai között

Szól ez a testvéries üdvözlet nemcsak Méltóságodnak, hanem egyuttal a magyar Református Egyház egyetemének is, amelynek Méltóságod egyik kiváló képviselője, erkölcsi és szellemi javainak hűséges gondviselője.

Fogadja tehát Méltóságod és az ünneplő egyházkerület a Magyarországi Unitárius Egyház bensőségteljes, meleg üdvözletét.

De nemcsak azért jöttünk ide, hogy Méltóságodat és hiveinek kiterjedt táborát üdvözöljük e szép napon. Azért jöttünk

*) Mondotta Józan Miklós 1909, junius 8-án Komáromban, Antal Gábor ref. pspüök 40 éves jubileumán. — Képviselő világi részről Ürmössy Miklós.

ide, hogy tanuságot tegyünk a testvériség mellett. Azért jöttünk ide, hogy dokumentáljuk a lelki uniót, amelyben a reformácziő egyházainak nemesebbjei és jobbjai, a külső ellentétek és választó falak mellett is, eleitől fogva éltek, egybeforrtak. Ennek a lelki uniónak minden szépre-jóra és nemesre fogékony idegszálait kellemes rezgésbe hozza a mai ünnepnap, mely az őszinteség jegyében született.... Imé, egyek vagyunk, mint tanitványok a Mester lábainál, hallgatva és hirdetve az örök evangeliomot, amelynek minden szava élő törvény gyanánt van beirva szivünk rejtekébe. Egyek vagyunk, mint küzdők az eszmék szent harcában, a hit és lelkiismereti szabadsag lankadatlan védelmében. S miben vagyunk még egyek?.... Egyek vagyunk az édes magyar haza rajongó szeretetében. Ez a hármas egység a mi erősségünk: szebb jövőnek biztos záloga.

Kérve-kérjük Méltóságodat, hogy Szent Márk oroszlánával ékes czimer-paizsát magasan tartva, járjon előttünk jó példával. Nemes hivatása szerint is, intve dorgálva, buzditva bátoritva és vigasztalva mindeneket. Magán hordva mindenkoron — mint egy tiszta tükörben — az istenfiuságnak kedves képét.... Hadd gyönyörködjék abban minden hivő lélek buzgó áhitattal! És az élet küzdelmes hétköznapjain is köszöntse Méltóságodat — mint tesszük mi is most — testvéri szent csókkal.

Isten áldása legyen továbbra is az áldozó pap hitén, házán, templomán és épitő munkáján. Ámen!

Mértékletesség Amerikában.

Atkins Frigyes angol utazó ir ilyen czímen a keresztény világ legelterjedtebb lapjában a „The Christian World"-ben. Minthogy a közlemény saját tapasztalataimat is világosan tükrözi vissza, e lap olvasóinak is hozzáférhetővé teszem azt.

„Az a brittaniai, aki Amerikában utazik sok látnivalót, vagy — a mint ő mondja — szemnyitó dolgot talál. Jobban talán mégsem lepi meg semmi Amerikában mint az alkoholgyártás és árusitás tilalmának nagysága. A „Mértékletességi mozgalom" Amerikában meglepően terjed. Azt az embert, akit mi fanatikus antialkoholistának mondunk, ott józan, bölcs reformátornak tartják. Jollehet a városok kormányzása az amerikaiak más irányu elfoglaltsága miatt el van hanyagolva, az élesszemü Amerikai rájött, hogy az ivás munkabirását csökkenti, életét a vasuton veszélyezteti, és hogy sok adóját fölemészti az olyan foglyokra forditott költség, a kiket részeg állapotban elkövetett hibáért

ítélnek el. Amerika az ivásban már nem visz vezérszerepet s mig minden államot nem szabadit meg az italmérésektől és korcsmáktól, addig nem fog pihenni. Ha egy modern hajó éttermébe lépünk, azt látjuk, hogy az ott ülö háromszáz utas közö t legfennebb egy féltuczat előtt van boros üveg — s az a pár is valószinüleg angol sport ember. Menjünk be New-York valamelyik fényes hotelébe, hol a szórakozó közönség keleti pompában ebédel s azt látjuk, hogy a nagy többség jeges vizet iszik. Menjünk el tizórásra valamelyik kényelmes klub helyiségébe, ahol munkásokkal és hivatalnokokkal van tele a terem és nem fogunk egy csep szeszes italt látni. New-Yorkban utazva egy alkalommal egy gazdag borkereskedővel találkoztam. Nevetett a mértékletességi mozgalmon s fényes jövőt jósolt foglalkozásának. De az ebédnél vizett ivott. Amerika nem annyira erkölcsi okokból hanem azért kerüli a szesz használatát mert a kereskedelmi fejlődést, testi erősödést és nemzeti virágzást jelent neki

Amerikában létem alatt egyszer egy térképet is utattak nekem. Ezen a tilalom alatt álló államok fehér, a részben szürke és a teljesen szabadalmazott italmérésekkel biró államok sötét szinnel voltak jelölve. Hogy hová haladtak, azon elbámultam. A sötét államok igaz, hogy nagy területet foglalnak el, de ezek, a legkevesebb népességüek. Tény, hogy az Amerikai Egyesült Államok nagyobb része, vagy teljesen italmérési tilalom, vagy pedig helyi szabadalmi jog alatt áll, mely esetben a községnek, vagy városnak magának áll jogában italmérési engedélyt adni. Hét állam van. A helyi szabadalomért fizetendő összeg nagyon magas Ezt 1881-ben Nebraska állam kezdeményezte . Eszerint 10,000 lakóson aluli városokban 500 K s ennél nagyobb lakosságuakban 100 K a szabadalmi jog ára. Hogy hány ilyen szabadalmi jog adható és mit kell érette fizetni azt is a község vagy város tanácsa határozza meg. Tilalmi és helyi szabadalmi jogi törvények alapján a mult évben 11,000 korcsmát zártak be. Ha ezeket egymás végébe állitották volna egy ötvenkét mértföld hosszu utczát képeztek volna. Sokan vannak már országgyülési képviselők között, akik jobb mértékletességi törvények hozatalárol gondolkoznak. A mult évben a Képviselőház 167 szavazattal 46 ellen, kimondotta a kantinok bezárását a hadseregben. Ezt nagy agitálás követte de eredménytelenül.

Hasznosnak tekinthető-e a tilalom magában? Sokan próbálják bebizonyítani, hogy hasztalan. Egy tilalmas államban élő emberről mondanak egy történetet. Ez az ember egy kereskedésbe ment, hogy italt vásároljon. Ott azt a választ kapta, hogy olyasmit csak beteg emberek számára árusitanak. „Milyen betegség esetén ? — kérdezte aggódva. Például „csörgő kigyó

marás esetén" felelte a kereskedő. „S van a városban csörgő kigyó ? — kérdezte az inni vágyó ember. — „Bizony van — volt a felelet — de már három hétre le van foglalva." Ez nem tény, csupán tréfás történet. Csak azt jelenti, hogy a tilalom visszaélésre is ad alkalmat — de a tapasztalat az mutatja, hogy a tilalom magában véve is nagy siker. A földrengés után San-Fraczisköban az italmérések Áprilistől — Julius 4 ig zárva voltak s ez idő alatt az elitéltek száma 90 százalékkal szállott alább. Amerikai Birmingham város egy évig tilalom alatt volt s ezt a társadalom közvéleménye nagyon támogatta. S mi az eredmény ? Az hogy mig részegség miatt a rendőrség 1907-ben 2,428 egyént tartozta ott le, addig, 1908-ban csüpán 745-öt. Atlanta város egy négyhónapos próbát tett. S mig az előző négy kónap alatt 1,955 ember itéltetett el, a tilalom után 471 ember itéltetett el. A „Cincinnatii Italmérők" társulata 1906-ben 57,935 K hasznot csinált — 1908 ban már csak 21,010 koronát. S kibocsátott értesitőjük, azt az esést a tilalom életbeléptetésének tulajdonitja.

Azoknak az amerikai államoknak. melyekben az italmérési tilalom életben van, lakossága az utolsó nyolcz év alatt megkétszereződött. A rabokra és letartoztatottakra tett költekezés nagyon leszállott, s a szegénység is nagyban enyhült. Ez nagyszerü eredmény s büszke is lehet rá Amerika. Amerika legvirágzóbb városai azok a hol nincsenek italmérések. Sok lárma és kesergés folyt le ott is, hogy alászáll az állam jövedelme s több efféle. Egy tekintélyes államférfi ezekre is megadta a választ igy : *valahányszor az állam italmérésből egy fillér hasznot nyer, a szegényekre és fogkázakra mindannyiszor egy koronát költ el.* A vasut-társulatok egy része csak olyan embereket alkalmaz, akik szeszes italt egyáltalán nem isznak. Megtörtént az is, hogy egy ilyen társulatnak saját alkalmazottjai kérték ennek a törvénynek az alkalmazását.

Egy amerikai pap nem régen olyan helyen tett iskolalátogatást, ahol már évek óta tilalom van. Tizenkétéves fiuktól kérdezte, hogy italmérést láttak-e. Fogalmuk sem volt, hogy mi a korcsma vagy italmérés. Az ilyen államokban aztán a fogházak csaknem teljesen kiürültek s a régi nagy épületeket egyéb czélokra használják.

Amint mondottam a mértékletességi mozgalom rugója a munkabirás fokozására való törekvés és a nemzeti virágzás. Elismerés azoknak akik a gúnyos megvetéssel és lelkiismeretlen ellenkezéssel szemben is küzdöttek a mértékletességért. Bigottaknak nevezték és nevették őket. De egyikök szépen megfe-

lelt: Isten, mikor ránk tekint nem az érmeket, hanem a sebhelyeket keresi rajtunk".

Kiss Sándor.

Keleti elbeszélés.

(Angolból fordítva.)

„Az igazság mindennél erősebb és az uralkodik mindenek felett." — E szabályelv (maxima) megdönthetetlen. Mindennap halljuk emlegetni és olvassuk, de keletkezése történetét nem sokan ismerik. Egy keleti elbeszélés ilyenformán adja elé:

Élt az ó-korban egy hatalmas király keleten. Roppant birodalma százhuszonhét kis országból állott, élén egy-egy helytartóval. Egyik napon hódolatukat fejezték ki a kis királyok a nagy király előtt. Mikor az ünnepség után a király nyugovóra tért, ágya mellé három kedvenc apródját állitotta testőrökül. Az ifjak, hogy az éjszaka unalmát elüzzék, abban állapodtak meg, hogy feltesznek egy kérdést, amelyre mindenki feleljen meg legjobb belátása szerint. A feleletet irja le és tegye be az alvó fejedelem párnája alá, hogy mikor az felébred, olvassa el és a legjobb feleletet jutalmazza meg nagy királyhoz méltóan.

Ugy tettek.

Nemsokára felébredt a király és tetszett neki az ifjak ötlete s mindjárt olvasni is kezdte a feleleteket.

A kérdés ez volt: „Mi a legerősebb dolog a világon?"

Az első ezt felelte: „Mindennél erősebb a bor. Az a legkeményebb fej titkait is kitárja. A bor hatása alatt összeölelkezik a király alattvalójával, az ur rabszolgájával. A bor minden gondolatot jóvákfordit és minden szivet gazdaggá tesz, hogy az ember nem gondol sem szomoruságra, sem adósságra. Miféle hatalom tudná megtenni mindezeket?

A második, engedve hizelgő hajlamának, ezt irta: „Mindennél erősebb a király. Ő korlátlanul rendelkezik a legbatalmasabb birodalom minden teremtményével. Előtte és akaratára minden meghajlik"

A harmadik felelete igy hangzik: „Bár igen erősek az asszonyok, mert ők szülik a királyokat és minden népeket, akik uralkodnak szárazon és vizen; — a férfiak futnak, fáradnak és mindent áldoznak érettök; a férj jobban szereti hitvesét szüleinél és sokan elvesztik bánatukban eszöket, ha elvész oldaluk mellől, az asszony, de azért — mindennél erősebb az igazság."

Miután ezeket elolvasá a király, kijelentette, hogy mi lesz a jutalom, de hogy ki nyerje azt el, azt a népre bizta.

Parancsára nagy néptömeg gyűlt össze és megjelent az udvar is.

A versenyzők előadták feleletüket.

Az első és második versenyző, bár igen szabadon nyilatkozott egy önkényes uralkodó előtt, még sem aratott valami nagy sikert.

Annál inkább megnyerte a nép tetszését a harmadik, mert midőn beszédjének erre a részére jutott, az igazság mindennél erősebb, hatalmát hirdeti az egész világ; minden dolog reszket előtte; egyedül ő maradandó valóság, ki él és uralkodik minden korban; ő a világ ereje, ki hatalommal és fenséggel uralkodik mindenek felett. Áldassék az igazság Istene! — a nép tapsviharban tört ki, de tapsolt az udvar, sőt a király is és amidőn a szónok utolsó hangja is belerezgett a lelkekbe, az egész tömeg, mint egy ember, utána kiáltotta: „az igazság mindennél erősebb és uralkodik mindenek felett."

Ez eset után a király az ifjut az egész nép szeme láttára megkoronázta s kijelentette, hogy ezután testvérének és birodalmában személye után következő főembernek fogja tekinteni,

Ime a történet, amely lehet igaz is. De ha mindjárt nem is igaz, azért az eszme, melyet kifejez, örök érvényü, mert „mindennél erősebb az igazság és az hatalommal uralkodik mindenek felett."

Árkosi Tamás.

Kinda Sándor kapitány.

Kinda Sándor székelymuzsnai igazi törzsökös székely ember a tavasz kezdetén, midőn katonáinkat Boszniába szállitották, egy századot szervezett muzsnai székelyekből. Felajánlotta a maga és csapatja szolgálatát a hazának. Olyan váratlan, olyan meglepő volt a székely magyar virtusnak ez a megnyilatkozása, hogy nemcsak hazánkban, hanem külföldön, Amerikában is egész sereg ember ajánlkozott katonának a Kinda Sándor csapatába.

Nem is tudjuk elképzelni, hogy lett volna csak egy igaz magyar sziv is, a melyben ne pezsdült volna meg a vér a hir hallatára. Jó Petőfi a Kinda Sándor és társai elődeiről mondotta volt: „Csak nem fajult el még a székely vér, — Minden kis csöppje drága gyöngyöt ér! — Ki merne nékik ellenállani? — Ily bátorságot szivében ki hord?"

Egy igazi nagy szivü székely, ifj. Demeter János sirja mellett Székelymuzsnában ott láttuk ezeket a deli, szép és bátor székelyeket. Kinda Sándor, a község büszkesége, olyan tőről metszett székely, a kire másfélezer éve sok nehéz feladat várt és a kitől a haza jövő sorsa függ.

Erről a helyről is köszöntjük székely vérünket. Erről a helyről kérjük, ne bocsássa szét a csapatját, mert sok az ellenség és ott van nagyon közel, éppen az ajtó előtt leselkedik. Bizonyosra mondjuk, hogy betör mindenik székely házába s kifosztja először vagyonából, azután a becsületéből s akkor vándorbotot ad kezébe.

Székelymuzsnában két nagy raktára van a pusztító ellenségnek — a pálinkának. Nézzen végig Kinda Sándor százados uram egy vasárnap délután a csapatján s azt fogja tapasztalni, hogy egy részét, e gonosz ellenség, leverte, harczképtelenné tette. Elveszti eszét-szivét, nem tudja megkülönböztetni a jobb kezét a baltól, a barátot az ellenségtől. Ha ez igy megy tovább, sem Kinda Sándor, sem a fia nem fog csapatot toborzani csak tiz esztendő mulva is.

Jól értsék meg ezt a szelid figyelmeztetést nemcsak Muzsnában, hanem minden más székely községben.

Kinda Sándor százados uramat az Isten éltesse és tartsa meg sokáig faluja diszére s az egész székelység büszkeségére!

Vadrózsák a Székelyföldről.

(Egyik főiskolai tanárnak (m. a.) szivességéből kaptuk az itt következő sorokat és a tarcsafalvi husvéti öntözők versét. Nagy örömmel adjuk, s ha még kapunk ilyenfajtát, akár ha prózát is, megörökitjük. Az előljáró beszéd a mi aggódó sejtelmünk is azt mondja: ezek immár az utolsók, éppen mint a tulipános ládák, fogasok, kocsik, s a háziszőttes öltözetek. Azokat a muzeumok gyüjtik össze, ezeket gyüjtsük és mentsük meg mi.

Szerk.)

I.

Szegényedik, szintelenedik a szép Székelyország. Szegényedik még az ínneplésük is. Ma már husvét hajnalában a szép leányokat nem víg muzsikaszó s a hajnalozó legények éneke, verse ébreszti föl. Igaz a legények s a szép leányok is valahogy megfogyatkoztak. Mint a vizet a tarka szivárvány, felszivogatta őket Kolozsvár, Pest, Oláhország, Amerika. Az otthon maradtaknak is ritkán van okuk s kedvük a táncra, dalolásra! Éppen énekszót

maholnap csak a cigányoktól hallhatsz. Annál nagyobb gyönyörűségem telt az ünneplőbe öltöztetett, kerek kalapu, eleven szemü kis aprószentekben, kik régi módi szerint egyik kezükben rózsavizes üveggel, a másikban piros keszkenőbe kötött piros tojással jártak házról-házra, illedelmesen köszöntek s bátran kivágták;

— Egy versöt mondanék, hogy ha meghallgatnák.

S mikor erre elhangzott a szokásos biztató szó:

— Meghallgassuk, csak mondjad — egy szuszra elfujták a rigmust, husvétről, tavaszról, virágról, feltámadásról. Minden. minden a régi, csak a versek hangja más! Nem emlegették a „pompás Pánátust" (Parnassust), sem „a náskaisfát" (Hannást s Kaifást.) Egyszerűbben, érthetőbben, költőiebben szóltak. Ha kérdtem, ki csinálta a versét, a felelet majd mindig ez volt: a kertész. Ez a kertész egy egyszerű székely ember Tarcsafalván, Márton Józsefnek hivják. Ime egy verse a sok közül:

Husvéti vers.

Husvétra viradtunk Isten jóvoltából
Mikor feltámasztá Jézust a halálból.
Feltámadásának híre örömszárnyon
Szerterepüle ma az egész világon.
Ma a keresztények örvendő éneke
Isten zsámolyához száll föl az egekbe.
Mint nagy hangos zajban kis bogár zugása,
Úgy hasson föl hozzá gyönge szám szóllása.
Isten a világot egyedül alkotá,
Csillagot és napot az égre fölhozá.
Ő az esztendőket négy részre felosztá,
Azokat párjával összepárositá.
A tavaszt a nyárral ugy párositotta,
Mit a tavasz kihoz, azt a nyár gondozza.
Áldással az embert az ősz felruházza,
Megkérdez mindenkit nyáron mit munkála.
Munkája után a föld ha nyúgodni tér
Fehér bundájával takarja be a tél.
Most a tavasz jött meg s követje a fecske,
Csicsereg a kason, ablakon a cinke.
Megjött a fáknak is a szép gombos rügye.
Meg az örvendetes husvét szent ünnepe.
Valamint kiujul az elhervadt fűszál:
Úgy újul meg lelkünk s imánk Istenhez száll.
Kis madár az erdőn a zöld ágra rászáll,
Zengő éneklés közt olyan vigan ugrál!
Réten meg a mezőn a sok szép vir[illegible],

Szebbnél-szebb színekben felénk úgy kandikál!
Mindenhol a kertben virágot ültettek,
Melyet reggelenkint gondosan öntöznek.
E nemes háznak is van virágos kertje,
Szálljon az égnek rá arany harmat cseppje!
Valamennyi csillag ragyog a kék égen,
Valamennyi fűszál kertben meg a réten,
Annyi szerencséje e virágnak légyen,
Sok számos években virulhasson szépen.
Én is e virágot megöntözni jöttem,
Tündérek kertjében rózsavizet szedtem,
Hogy vele e kis lányt szépen megöntözzem,
Sok husvétot érjen, hogy még tisztelhessem,
Áldja meg Isten e háznak gazdáját,
Vele egyetemben az egész családját,
Sokszor érhessék meg szent husvétnak napját
Boldogúl tölthessék el minden óráját!

Elmondám.

IRODALOM.

Sztehlo Kornél felolvasásai.

(„A modernizmus és protestántizmus.“ — „A jövő vallása.“)

Uj hang üti meg fülünket. Világi embertől egészen szokatlan, de jóleső, mert igazolva látjuk, hogy a jövő vallását abban az irányban keresik mások is, a mely felé mi evezünk. Sztehlo Kornél ügyvéd az egyházi és polgári házassági biráskodás kérdésében kibocsátott czikkeivel tünt fel szélesebb körben. Ujabban a pápai encyklikák ellen irt s a most kezünkbe került könyvében két felolvasásban a pápának a modernizmus elleni dekretumát birálja és „A jövő vallása“ czim alatt a kor eszméi és a keresztény dogmák közötti ellentétet mutatja fel. A keresztény theizmus hive. A dogmás protestántizmus — szerinte — semmi létjoggal nem bir. „Jézus istenségét hirdetni annyit jelent, mint egész szereplését, tanitását, szenved'sét és halálát egy előre kicsinált és az együgyü emberiség kapacitálására irányuló terv szinében feltüntetni.“ „Mai nap már minden felvilágosodott ember előtt kétségtelen tény, hogy Jézus nem volt Isten, hanem ember.“ „A dogmás protestántizmus semmi

létjoggal nem bir.“ „Azé a protestántizmusé a jövő, a mely a felvilágosodással karöltve jár, és a tudománnyal szövetkezve, az ember szellemét vezeti.“

Ilyen határozottan foglalkozik az evang. világi férfi a nehéz dogmákkal. Könyve érdemes a komolyan gondolkozók teljes figyelmére. Kapható Budapesten, Toldi Lajos könyvkereskedőnél (II. Fő-ut, 2.) Ára ?

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Felvétel az unitárius kollégiumba. Az unitárius szülők vegyék figyelembe hogy a kolozsvári unitárius papnevelő intézetbe fölvételért folyamodni kell julius 15-ig, a főgymnáziumba és elemi iskolába julius hó 20-ig. A folyamodás föltételei az Értesitőben megvannak.

50 éves találkozó. Érdekes találkozót készit elő báró Konradsheim Oszkár ny. kir. itélőtáblai biró f. évi julius hó 2-ára. Az 1859-ben végzettek lakását nagy utánjárással megtudakolta s megállapitotta, hogy a 22 érettségiző közül 3 meghalt. Ezek: Iszlay József, Kelemen Imre, Klősz József, Mikó Lajos, Paget Olivér, Serester Sándor, Vas István, Simén Elek, Molnár Miklós, Nagy Miklós, Zoltán Mihály, Engel Imre és Márk Márkus. Életben vannak: Egyed Ferenc nyug. lelkész Homoródszent-Pálon, Ferenczi Lajos tanitó Felső-Rákoson, Hadházy József lelkész Désfalván, Kiss Sándor lelkész Sepsi-Szentkirályt, Létai Máté lelkész Aranyosrákoson, Pál Mihály nyug. vármegyei irnok Désen, Sándor Mózes nyug. kir. tanfelügyelő, kir. tanácsos Székelyudvarhelyt, dr. Brandt József, a kolozsvári tud. egyetem nyug. rendes tanára és a találkozót rendező báró Konradsheim Oszkár. Tanáraik közül csak Pap Mózes nyug. tanár él Tordán és Nagy Lajos nyug. főgimn, tanár, egyházi főjegyző, kir. tanácsos, tb. esperes Kolozsvárt. Az ünnepélyen való részvételüket az osztálytársak közül 8-an már bejelentették. A ritka szép ünnep lefolyásáról következő számunkban értesiteni fogjuk olvasóinkat.

Dr. Hale Edvard Everett meghalt 88 éves korában Ámérikában junius 1-én. Még csak dr. Brassait ismertük olyan hatalmas egyéniségnek amilyen ő vala. Ugyanaz a magas, előrehajló alak, hosszu haj, élénk mozgás még 80 éves korában is. Ugyanaz a szünetlen munkásság, termékenység a mit Brassainál tapasztaltunk volt. Hosszu ideig pap, az Egyesült államok egyházi szónoka, számtalan jótékony egyesület alapitója és elnöke. A magyaroknak kitünő jó barátja. Nagyon fájó érzéssel vesszük halála hirét. Nagy jellemét s bámulatos munkásságát igyekezni fogunk méltatni.

Vallástanár Kolozsvárt. Az unitárius főgimnasium vallástanári állására József Lajos sepsiszentgyörgyi és Vári Albert székelyudvarhelyi lelkészek folyamodtak. A gymn. igazgatóság tekintettel irodalmi munkásságára Vári Albertet ajánlja az állásra.

Az unitárius vallás iránt Ámérikában rendkivül nagy az érdeklődés mióta Taft, aki unitárius, ül az elnöki székben. A hirlapokban és magánuton is keresik a tájékozódást. Május hónapban nagy szervezkedő gyülést tartottak, melyen a külömböző egyházakból a liberalis gondolkozásuak, papok és világiak szövetségre léptek az unitáriusokkal.

Elhunytak. Kobátialván Nagy Sándor volt gazdatiszt, a székelységnek jó barátja, tanácsadója 50 éves korában. — Gyaluban elhunyt Péchy László 80 éves korában. Péterfi Dénesné kolozsvári lelkésznénk édesatyját gyászolja.

A torda-aranyoskörí szülők figyelmébe. A tordai unitárius gimn. megszűnésével annak alapitványai és vagyona rövid idő alatt az egyházi közpénztár kezelése alá fog kerülni. Az alapok azonban nem fognak eredeti rendeltetésüktől, t. i. jó igyekezetü unitárius vallásu tanulók segélyezésétől elvonatni. Örömmel értesülünk, hogy az Egyházi Képviselőtanács az őszi főtanács elé olyan értelmű előterjesztést tett, amelynek értelmében *közel 8—10000 K.* a Torda-Aranyoskörből származó s a kolozsvári unitárius főgimnáziumban tanuló, szegénysorsu, jó igyekezetü, unitárius ifjak segélyezésére lesz fordítható, még pedig nemcsak élelmezési, hanem mindenféle iskolai dijaik fedezésére. Olyan szép terv és nagy összeg ez, amely lehetővé teszi 30-35 tanuló teljesen ingyenes tanulását. Nem kételkedünk benne, hogy az őszi főtanács egyhangulag fogja elfogadni ezt az előterjesztést, amely módot nyujt egy egész vidék tanitató szülőinek arra, hogy tehetséges gyermekeiket kolozsvári főgimnáziumunkban ingyenesen tanittathassák

(G. K.)

Az egylet pénztárába f. évi május 20-tól junius 21-ig rendes tagsági díjat fizettek; Török Ákos Csekefalva 908-ra, Abrudbányai Béláné Kolozsvár 906—909-re, Árkosi Lajos 907—909-re, Balázs Ferenc. Dr. Boros Györgyné. Csifó Salamon, Csifó Salamonné, Csegezi Árpád, Dánffy Alfréd, Dr. Engel Gáborné, Dr. Ferenc József, Fekete Gyula 909-re, Finta József 907—909-re, Fangh Erzsébet, Dr. Gál Kelemen, Gyulay Árpád, Dr. Gálfi Endre, Dr. Gál Zsigmond, Gál Jenő 909-re, Hajós Gyula 907—909-re, Hidegh Mihály, Hidegh Mihályné, Dr. Hintz György, Kozma Ferenc, Kovács Gézáné, Kenessey Béla, Kun Pál, Kántor Józsefné 909-re, Lakatos Ferenc 907—909-re, Losonci Albert, Dr. Lukácsi József, Lendvay Emil 909-re, Macskási Lajosné 905—909-re, Magyari Mihály, Dr. Mikó Imre, özv. Mikó Imréné, Molnár Sándor, Müller Gyula, Dr. Nyiredi Gézáné 909-re, Orbók Ferenc 906—909-re, Pákey Lajos, Schuszter Emil 909-re, Schönberg Miksa 907—909-re, Schmidt János, Tarcsafalvi Albert, Tarcsalalvi Albertné 909-re, Vass Domokos 905—907-re, Zsakó István, Zsakó Andor Dávid Albertné, Kelemen Lajos, Turcsányi Gyula 909-re.

Előfizetői díjat fizettek: Dr. Balázs Ferenc, Dr. Ferenc Áron, Fazekas Ferenc, Osztián József, Kolozsvár 909-re, Ürmösi Jenő 909—910-re, Bökfi János, Ifj. Sári József, Barna Jánosné, Darú Andrásné Füzesgyarmat 909-re, Koronki János Alsórákos 909-re

Az udvarhelyköri fiókegylet pénztárába fizettek: Menyhárt János Oláfalú 904—909-re, Pataki József, Székelydálya 909-re.

A marosköri fiókegylet pénztárába fizettek: Dobos György, Kövendi Lajos, Halmágyi János Vadad 909-re, Szakács Ferenczné Székelykál 909-re, Gálfi András Iszló 908-ra, Tályai Györgyné Marosvécs 908—909-re. Bedő Zsuzsánna, Özv. Herszényi Bálintné, Kelemen Albert, Kelemen Albertné, Csongvai Lajos, Csiki László, Szentiványi Sándor, Rédiger Árpád, Schuller József, Mikó Árpádné, Horváth Miklósné, Dr. Sárkány Miklósné Marosvásárhely 909-re, Rédiger Béla 908—909-re, Unitárius Egyházközség Marosszentkirály 908—909-re, Dr. Barabás József Fehértemplom 905—907-re, Nagy Benedek Nyárádszeredа 907-re, Csinádi Jánosné 907 908-ra, Péterf Áron 908-ra Nagy Jenő, Nagy Jenőné Jobbágyfalva 908-ra.

Az Unitárius Közlöny költségeire ajándékoztak: Gmehling Hermann Budapest 20 K. Koronki János Alsórákos 2 K. 60 f. Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1909 junius hó 21-én.

Gálfi Lőrinc,
pénztárnok.

Az orsz. iparegyesületi ezüst disz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: HANGSZERKÉSZITŐ MESTER, ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállitója.

Kolozsvár, Wesselényi-u. 18.

Finom hegedük, violák és csellók készitési müterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készitményü fonott hurok.

A legnehezebb javitások müvészies kivitelben elkészittetnek.

Órát és ékszereket ::
legmegbizhatóbban és olcsón készit
Szilágyi Márton müórás,
Wesselényi Miklós-utca 80.

IZSÁK MÓR
: férfi szabó czég. :
Mátyás király-tér 19. (Emelet)

Törv. bejegyzett és 20 éve fennálló czég, ajánlja dusan fölszerelt hazai és angol kelméit. — Szolid kiszolgálás. — Pontos és jó munkáért felelőséget vállal.

! **Akinek bőrönd kell,** ne tévessze el az igazi bőrönd-készitőt - - - - !
Wesselényi Miklós-utca 5. sz.

Ajánlja saját készitésü utazó és kézi böröndeit és kosarait olcsó árakban. **Kühlstock Máté** bőrönd-gyáros.

TRISKA J.

Erdély első nagy zongora raktára

Ajánlja hires bel- és külföldi cégektől eredő zongoráit, pianinóit, saját gyártmányu cimbalmát és ujonnan berendezett **hangoló és javitó mühelyét**, melyben használhatatlan, régi zongorák a technika legujabb vivmányai alkalmazásával javittatnak szakszerüen, gyorsan és pontosan. — Olcsó bérlet.

Telefonszám 419. Telefonszám 419.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállitók.

ERDÉLY LEGNAGYOBB BUTORGYÁRA,

a legolcsóbb butorbevásárlási forrás, a hol a legegyszerübb butortól a legkisebbig mindig raktáron vannak : modern ebédlő-, hálószoba-, szalon-, uri szoba- és konyhaberendezések. — Teljes menyasszonyi kelengyék. Függőnyök, ágy- és asztalnemüek, futó- és szalonszőnyegek (a torontáli és zsolnai szőnyeggyárakból,) vas- és rézbutorok, matrácok, stb. — Hazai gyártmányok ! — Kivánatra költségvetést és müvészi kivitelü rajzokat küldünk. — Meghivásra szakemberünk dus mintagyüjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt Széchényi-tér 41, Korzó-káv. mell. | **KOLOZSVÁRT** Unió-utcza 7. szám Telefonszám : 661.

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, Mátyás-tér 7. sz. **MÜSZERÉSZ**

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállit discretio mellett. Szemüveg és csiptetők 1 K-tól.

TELEFON 776. TELEFON 776

SIMON LÁSZLÓ

ORGONA és HARMONIUM KÉSZITŐ

= KOLOZSVÁRT, JÓKAI-UTCA 5. SZ. =

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.

Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitüzött időre pontosan elkészitve.

Szives pártfogását kéri

mély tisztelettel

SIMON LÁSZLÓ,

orgona készitő.

Szabott árak! Jutányos árak!

◆ ◆ ◆ Cs. és királyi udvari szállitó. ◆ ◆ ◆

NEUMANN M.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Magyarország legnagyobb, legrégibb
férfi-, fiu- és leányka-ruhák telepe,
készen és mérték után

A tavaszi idényre ajánl:

a legujabb szövetekből a legdivatosabb szabásu fölöltőket, átmeneti ▲▲▲▲ kabátokat és gallérokat. ▲▲▲▲

Mindenféle könyvnyomdai munkákat, modern kiállitásban, gyorsan és jutányos árakért készit az

„Ellenzék"- Nyomda

Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

ERDÉLYI BANK

és Takarékpénztár Részvénytársaság.

Kolozsvár, Mátyás király-tér 32. szám.

A bank elfogad betéteket
takarékpénztári könyvekre, folyó számlára, azokat visszafizeti felmondás nélkül.

Leszámitol váltókat
utalványokat, járadékokat, checkeket, kisorsolt értékeket stb. stb.

Értékpapirokat és idegen pénznemeket elad és vásárol,
előleget ad folyószámlán és előre meghatározott időre.

Értékpapirok, betétikönyvek és más értékek őrzését és kezelését (nyitott letét) dijtalanul elvállalja.

Dijmentesen beváltja
szelvényeket és elvállalja a sorsjegyek revizióját.

Kibocsát utalványokat,
checkeket, hitelleveleket bármely külföldi piacra.

Rendelkezésre tart a felek zárjai alatt
tüz és betörésmentes páncélszekrényt. (Safe deposits

Nagyobb ládákba csomagolt és a fél pecsétjével ellátott
ezüst és aranynemüek, vagy más értéktárgyak külön e célra berendezett tüz és betörésmentes szobában őriztetnek.

M. kir. szab. osztálysorsjegyek főelárusitó helye.

Üzleti órák:

Délelőtt fél 9-től fél 1-ig, délután 3—4-ig.
Május 1-től szeptember 1-ig d. e. fél 9-től fél 2-ig.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Julius. 8. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 115
A magyarországi unitáriusok helyzete és jövője. Józan Miklós .. 117
Uj sir. Tarcsafalvi Albert 120
Dr. Hale Edvard Everett B. 121
Sándor János 1814 - 1909 125
Üdvözlet. Ádámossy Gábor..... 126
Emlékezés egy jóltevőnkről, ifj. Demeter Jánosról. Irta Sándor Gergely 129
A zsilvölgyében. Egyházlátogatás. 130
Irodalom 130
Egyházi és iskolai mozgalmak .. 131
Szerkesztői üzenetek 132

Blouz, alj, pongyola, női divatcikkek, rövidáruk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő

Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választásul is küldök. — Árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon szám: — 720. —

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Kedves osztálytársaimhoz.

Fölkérlek titeket, kikkel az unitáriusok kolozsvári főgymnasiumában az 1888—89-ik évben tettem éretségit, hogy következendő *huszéves* találkozónkra megjelenni szíveskedjetek.

Tizéves találkozónk alkalmával a huszévesre nézve a határidőt szept. 1—2 napjaira tettük volt, de most egynehányan ugy állapodtunk meg, hogy az augusztus 29 és következő napjain megtartandó főtanácsi ülés előtt, tehát *augusztus 28-án szombaton délelőtt 10 órától kezdve tartjuk meg.*

Tehát találkozónk akkor lesz a *gymnazium nagytermében.* Isteni tiszteletet tart egyik osztálytársunk akkori megállapodás szerint lehetőleg templomunkban.

Ha a ragaszkodás, az osztálytársi szeretet még él bennetek: Kérve-kérlek jőjjetek el mindnyájan, mert az idő eljár s ki tudja, hogy a harmincévest hányan érhetjük meg!?

Eljöveteleteket szíveskedjetek *cimemre f. évi augusztus 15-ig tudatni.*

Osztálytársi szeretettel köszönt

Verespatak, 1909. VII. 24.
(Alsófehér.)

Imreh József,
főszolgabiró.

A Dávid Ferenc Egylet elnökeit kéri a központi Választmány szíveskedjenek az évi jelentéseket és számadásokat sürgősen beküldeni, a közgyülési képviselőket bejelenteni. Az egyleti tagok *tagdijaikat* augusztus hónapban küldjék be, hogy elszámolhassuk. A Dávid Ferenc ünnep érdekében inditványt vagy valamely gondolatot szivesen fogadunk.

Nyilvános köszönet.

Özv. Jákóbiné Falk Friderika (Kőhalom) hirtelen elhunyt *Rezső* nevü mérnök fia emlékére a „Kőhalmi Unitárius Leányegyház"-nak egy urasztali, igen régi és értékes ónkannát ajándékozott. *László Pál és neje* (Abásfalva) pedig a Keresztény Magvető 9 teljes évfolyamát ajándékozták a Leányegyház könyvtárának. Isten fizesse meg a nemes szivü adakozóknak jóságát hosszu, boldog, megelégedett élettel és jó egészséggel!

A „Kőhalmi Unitárius Leányegyház" nevében

László Gyula
a Leányegyház gondnoka.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. JULIUS 8. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

1909 Juliussa a Calvin hónapja volt. A mivelt világ minden részében tudomást szereztek a nagy reformátorról. Elismerték hogy rendkívül erős szervező tehetségével, nagy morális szigorával és theologiai rendszerével, a kereszténység reformálásában kiváló szolgálatot tett. A magyar és külföldi unitárius egyház is elküldötte részére az elismerés koszoruját, mert a XX-ik száz reformációjából megtanulta minden mivelt egyház, hogy nem azt kell keresni a mi elválaszt, hanem a mi egyesit. Nem a hibát kell mutogatni, hanem az erényt. A ki igy cselekszik az Jézus tanitványa és valódi keresztény.

*

24 órás gyülés. Mióta őseink a Rákos mezején „összegyültek tanakodtak," azóta ugy megszerettük a gyüléseket hogy „ha csatára trombitálnak, mint a sasok vini szállunk" a szó fegyverével. Mi unitáriusok meg sem tudnánk élni gyülésezés nélkül, mert szeretjük az érvek fegyverét összemérni. Junius hónapban az államsegély fölhasználása egy kis bizottságot elfoglalt egy hétig minden délután. Egy nagy bizottság és az E. K. Tanács tárgyalta 9 óra hosszat. Az E. K. Tanács három délután 5—5 órás gyülést tartott. Tárgyalta a segélyek s a tordai internátus dolgát és folyó ügyeket, vagyis csak a junius havi munka 24 órát emésztett föl.

*

Munkatorlódást gyakran okoz az időjárás, de csapás-torlódást is. Hiszen van valami igazság a néphitben, mely azt tartja, hogy a baj s a bánat nem jár egyedül. Egy kevés idő leforgása alatt erősen nagy csapások érték az unitárius vallás íveit. Jeleztük már a Dr. Hale (olv: Hél) halálát. Szomoruan

jelentjük hogy azóta idehaza elveszitettük Sándor János igazgatót és Amerikában Fretwell Jánost. Legifjabb volt köztük S. J. s ő is immar 68 éves, de mindenik szeretett és tudott volna dolgozni, használni még. A két idegen helyét ki fogja betölteni? Ki lesz még oly önzetlen, hiv harcossa Külföldön a magyar nemzeti és unitárius ügynek? Nagyon nehéz volna megmondani. Sándor János immár jó kezekbe tette volt a kereszturi iskola sorsát. Nekünk az fáj hogy ő az alapozó nem lehetett ott az uj iskola megkoszoruzása ünnepén.

*

Az angol unitáriusok lapja az Inquirer a magyar unitárius és nemzeti ügynek alapitása, 1842, óta hűséges szószólója volt. 1859-ben midőn Ferencz József és Buzogány Áron Londonban tanultak az akkori szerkesztő Marschall Tamás házához fogadta a magyar ifjakat s minden elgondolható szivességgel elhalmozta. Az ő utódai Tarrant és Davis a Londonban tanultaknak jó barátai voltak, s minden kérdésben szivesen nyitottak tért számunkra. Ezuttal a dr. Drummond fia szerkeszti julius hó óta.

*

Pap barátom, azt tanácslom: több érzést vigy a szószékre, mert az eddigi nem elég. Gondolj a háziasszonyra. Akár milyen okosan kigondolt, nagyszerü ebédet ad vendégei elébe, ha a szivét nem ülteti az asztal fejére, s annak kellemes melegét nem érezteti kedves vendégeivel, bőven lakmározhatnak, de nem fognak megelégittetni, s máskor „akadályozva" lesznek az elmenésben. Tartsd szemed előtt hogy most az emberek eszét bőven s még annál is jobban tele tömik okos és oktalan gondolatokkal. Te járj a szive körül, mert ha azt fölmelegited, attól majd fölmelegszik az esze is. Azután meglágyul és engedni fog a szív sugalmának. Tanulj az okos nőtől. Ő jól tudja hogy szép szóval elérhet mindent a mit hiába követelt, mig a női jogokat s a férfiui kötelességeket emlegette.

*

Tanáraink külföldön. Az erő fölfrissitésére mindennek van szüksége. Az iskolák nemcsak azért adnak szünetet, hogy a tanulók és tanitók szüneteljenek, hanem azért is hogy uj erőt gyüjtsenek. A praktikús ámérikai a fiát, s gyakran a leányát is elküldi a szünidőre valamely munkatelepre gyakorlatra. Az érdekeltek figyelmébe ajánljuk hogy Oxfordban vannak nyári tanfolyamok is. Tanáraink külföldre vágynak hogy ott nyelvismeretüket néha fölujitsák, szakmájúk jeles tanáraival megismerkedjenek, s megifjodva kezdjenek munkájukhoz. Pap Mózes kereszturi igazgató tanárunk a mult évben budapesti tanfolyamon, most saját költségén Németországban tölti a nyarat. Dr.

Barabás Abel kolozsvári főgymn. tanár államsegéllyel Németországban tesz Goethe tanulmányokat és keresi a Petőfi-hatás nyomait Azt szeretnők hogy papjainkról is hasonló jó hirt közölhessünk.

*

Az anya és gyermeke soha sem válnak el egymástól az életben. Talán a halálban sem. Azt mondják, hogy vannak ledér, rossz anyák, a kik elhagyják, eldobják gyermekeiket. Ezek csak olyanok lehetnek mint a férges gyümölcs. Nem jó szántukból, hanem a betegség, a sulyos belső nyavalya miatt hullnak le a földre. Az anya, az igazi anya a gyermekének él, s csak a gyermekével tud élni. A gyermek az anya szivét viszi magával, s mig az a sziv meg nem hal, együtt élnek. De azután is. Mert ha van olyan beteg szivü anya, a ki gyermekét megtagadja, nem lehet olyan rossz gyermek, a ki szivéből ki tudja irtani az anyai szeretet gyökerét.

*

Igen gyakori eset, hogy a nagyon óvatos emberek aggódókká, kételkedókké es bizalmatlanokká lesznek. Az óvatosság helyes. Mindenki köteles vigyázni magára. De az aggódás és kételkedés könnyen fajul lelki betegséggé, s lesz belóle bizalmatlanság. Már pedig a ki nem bizik az emberekben, mindig és mindenkitől fél. Ezzel nem másoknak, hanem magának árt. Elrontja egész életét, elűzi a nyugalmat és boldogságot.

*

Ne gondolj gonoszt. A gyanusitás és a rágalmazás testvérek. Az az elsőszülött, de alig van közöttük valami csekély korbeli különbség. Hiszen a ki gyanusit, az gondolatban már rágalmaz. Jól teszi minden ember ha kétszer is megfontolja a dolgot, mielőtt valakit gyanuba keverne, mert amit a közmondás kifejez: ki, a milyen kalapja van olyannal köszön, azt is jelenti hogy azért gondol gonoszt másról, mert az ő lelkében csak rossz gondolat terem.

A magyarországi unitáriusok helyzete és jövője.

Értem azokat az unitáriusokat, a kik a „Királyhágón innen“ laknak. Némely helyen, szétszórtan, egy-két család. Másutt, gyülekezetbe tömörülve, pár száz lélek. Ezek is jó távol egymástól. Nem úgy mint vallásunk classicus hazájában, Erdélyben. hol a gyülekezetek lelki vezérei, kisétálva a falu végére, szerencsés jóreggelt mondhatnak egymásnak.

Akik szétszórtan élnek, mint hivatalnokok, tanárok, orvosok, gazdatisztek, mérnökök stb. az egyházukkal való érintkezést úgy tartják fenn, hogy előfizetnek lapjainkra; az anyaegyház támogatására rendes évi járulékot küldenek; gyermekeik hitbeli oktatását — püspöki felhatalmazás utján — maguk végzik; a konfirmációra is előkészitik és úgy hozzák fel Áldozócsütörtökön Budapestre; még olyan messziről is, mint Fehértemplom, Pozsony és Selmeczbánya. — Milyen jó hatással lenne szórványban lakó hiveinkre, ha lelki gondozásukat egy-két utazó lelkészre bizhatnók, kik vándor apostol módjára bejárnák kerületeiket, házi istentiszteletet tartva, vagy valamely kulturális társulat keretében a nagy közönség előtt is hirdetve az örök szép evangeliumát!

Van három anya-egyházközségünk: Budapest (1881), Hódmezővásárhely (1887), Polgárdi (1889). Ezeknek filiái: Orosháza, Mezőberény, Dévaványa, Füzesgyarmat, Hetes, Vilonya, Seregélyes, Zaláta stb. Ahol kellő számu iskolásunk van, négy-öt helyen, felekezeti iskolát is tartunk fönn. Van három rendes lelkészünk, és ujabban Füzesggarmat székhetylyel egy körlelkészünk. Van öt okleveles tanitónk. E filiákban hol rendes lelkész nincsen, a lelkészi teendők végzésére is fel vannak hatalmazva.

Majdnem valamennyi gyülekezetnek van saját telke. Ezen épült imaháza és iskolája. Itt az egész vonalon új alapitásról, berendezkedésről van szó. Itt minden téglát és homokszemet a hivek lelki buzgósága hordott össze. Ne csodálkozunk tehát, ha a 10—20—30 éves multra visszatekintve, még mindig azt tapasztaljuk, hogy ezek a gyülekezetek a kezdet nehézségeivel küzdenek.

A nagy magyar Alföldön és tul a Dunán szétszórt s elszigetelt gyülekezeteinkbe új erőt öntött az a szervezet, mely 1902 őszén a „Dunatiszamenti unitárius egyházi kör“ neve alatt, mint külön esperesi kerületet, egybefoglalta. Azóta gyakoribb az érintkezés a leikészek és tanitók között. Köri gyüléseink pedig alkalmat adnak hiveinknek is, hogy ápolják egymás között az összetartozandóság érzetét.

Vannak és vagyunk unitáriusok, itt e tágabb hazarészben, több mint ötezeren. Ez a létszám, egy gyülekezetbe csoportositva, mindenesetre tekintélyes volna. Nagyobb lelki hatást tudna kisugározni a környezetre. De talán igy sincs minden eredmény nélkül.

Apróbb missiói állomásaink forgalomba hozzák az unitárius nevet és elvet ott is, ahol eddig annak még hirét se hallották. S mondjanak bármit reánk kicsinylő megvetéssel a nagyok és hatalmasok; csak azt ne mondják, hogy mi „olcsóbban“ mérjük

az evangeliumot; mert, amint a példa mutatja, a hiveknek itt is áldozniok kell; nem egyszer többet és szivesebben áldoznak is az új gyülekezet felvirágoztatása érdekében.

Gyülekezeteink hitvilágát és a kölcsönös társadalmi megértést nem kis mértékben befolyásolja, hogy ne mondjam: kellemetlenül érinti az a körülmény, hogy kirendelt ifju lelkészeink itteni munkamezejöket csak amolyan kisérleti állomásnak tekintik. Egy helyen jóformán meg se melegednek, s már az első hivó szóra sietnek vissza a bérczek közé; ahol nem kell annyit utazgatni ide-oda s ahol általában véve nyugalmasabb az élet. Hát csak menjenek! De legalább vegyék védelmükbe mostoha viszonyok között fentartott őrállomásainkat azokkal a tisztelt barátainkkal szemben, akik az egész magyarországi missiót kárbaveszett fáradságnak tartják.

Állandó munkatársakat, állandó lelkészeket és tanitókat kérünk, akik ebben a világ-versenyben át tudják tekinteni roppant helyzetüket, s nem a napszámhoz mérik a jóra való igyekezetet.

Boldogúlásunknak nem egy akadálya van a külső körülményekben; abban az ellenséges magatartásban, amelylyel a legtöbb helyen a hivatalos egyházak részéről találkozunk. De ez még nem volna baj. A legnagyobb baj a saját lanyhaságunk, lágy-meleg voltunk, amelynek fölismerése, s annak lehető orvoslása fölér egy újabb mennyei jelenéssel.

Mit is mond a Lélek a gyülekezeteknek: „A győzedelmesnek enni adok az élet fájának gyümölcséből, mely vagyon az Isten paradicsomának közepette.“ (Jel. 2, 7.)

Józan Miklós.

Budapest, 1908. December 19.

Született 1869 (Torda-tur). Segédlelkész lett Pogárdiban 1890. azután Torockón majd budapesti lelkész és esperes.

Uj sir.

(Kiss Tamás barátom emlékének.)

Uj sirhalom a vargyasi temetőben,
Az éjszaka harmatozik reá bőven.
Meghajolnak feléje a vadvirágok:
Ki itt pihen, legyen áldott!

—

Nagy a bánat köröskörül a határban
S bent a Muzsák örökifju csarnokában . . .
Sirja fölött barna felleg megszállóba,
Mintha a nép lelke volna!

—

Néha-néha éjféli halk imádságra
Fölbúg, fölsir a templomnak orgonája.
Dallamának minden fájó rezzenése
Láthatatlan kéz verése.

—

Özvegy asszony, te szomoru özvegy asszony,
Ki erős rá, hogy tégedet ne sirasson? . . .
Hisz' az udvart és a kertet ha bejárod,
Őtet többé nem találod.

—

Körülötted hét gyermeknek testvérlánca
S szivedben a remény csöndes biztatása
Olyba tünik most, mint sziklán hajló rózsa . . .
— Ha az a sir, az nem volna! . . .

—

. . . Én is, én is elmegyek majd egy magamba
Az uj sirhoz, egyik csöndes alkonyatba,
S megkérdezem: ha utra kell egykor menni,
Lehet-e lenn jól pihenni?

—

Elmegyek, el, s nehány könnyem leszivárog
Nemes szivü jó barátom hült porához . . .
Kivirul a sirhantján is, tudom, tőle
Barátságunk örökzöldje.

—

S ismét lefoly én előttem egész élte,
Vidám napja, jajtfakasztó szenvedése . . . .
S akkor e dal, mintha édes szellő volna
Lesz fájdalma altatója.

Tarcsafalvi Albert.

Dr. Hale Edward Everett.

Az Amerikai Senatus (Felsőház) papja,

Még nincsen eldöntve. s nem is lesz talán soha, ha vajjon a kor és a környezet teremti-e a nagy embereket vagy megforditva. Mi csak annyit mondunk hogy egyik a másik nélkül nem lehet nagy. Mert ha az ember megelőzi a korát, vergődés, küzdelem és martirság a sorsa. Az utódok hasznát veszik, gyönyörködnek munkája gyümölcsében, de ő csak remélt és szenvedett.

Dr. Hale azok közé a ritka szerencsés nagy emberek közé tartozott, a ki mindig megtudta értetni magát s a kit az emberek ezerei és milliói jól megértettek, becsültek, tiszteltek és követtek.

88 esztendő alatt csak az ifjui években volt a családi szükebb köré, azután az évek száma szerint nőttek lelke hatásának hullám-gyürüi. Waschingtonnal nem lehet össze hasonlitani, mert az államférfi volt és szabadsághős. Mert hozzá senki sem

hasonlitható. De Channinget az unitárius egyház szervezésében és erősitésében megközelítette, Lincolnhoz a nemzet népszerü apostolához sok vonással hasonlitott, Rosevelt elnöknek a világbéke előkészitésében hatalmas munkatársa és kiválasztott papja, Taftnak hitrokona volt.

Első helyen unitárius papnak készült s 60 esztendeig ebben a minőségben szerepelt. Boston egyik legelőkelőbb gyülekezete örökös pap cimmel tisztelte meg s nyugalomba lépése után is teljes fizetéssel látta el. Nemcsak az unitárius egyházközségek és társulatok, hanem Ámerikában minden humánus intézet szónokának tartotta s minden kinálkozó alkalommal igénybe vette. Ahol hatni, utat nyitni és hóditni kellett valamely jó célért dr. Hale mindenütt jelen volt.

Dr. Hale, Richmond Károlina, Fretwell János.

Rendkivül szellemes beszélő és páratlanul változatos iró. A bostoni Christian Registerbe 10 év alatt minden hétre irt egy cikket. Soha sem ismételte magát és soha sem volt unalmas. Ellenben mindig tudott adni új gondolatot, uj eszmét, ujabb lendületet. Irodalmi munkássága száz kötetre tehető melyben 12 kötetes önéletrajzán kivül több irányregény is van.

Halálakor a nemzet halottjának tekintették.

Dr. Hale minden jó ügyben előljáró és mozgató erő volt. Nincsen Ámerikában olyan humanus intézmény a melyet ne Hale kezdeményezett vagy ne ő segitett volna sikerhez. „Fog-

junk kezet" jelszó alatt dolgozott, s százakra megy s száma azoknak a jótékony, nevelésügyi, emberbaráti intézményeknek a melyeket ő kezdett és ő vezetett. Lapot alapitott s Bostonban önálló irodát tartottak fenn, honnan a világba szórták a jótékonyság számtalan kincsét.

Halála alkalmából nyilvánosan hirdették az ámerikai lapok, hogy Hale kezdeményezte a *béke kongresszust* a mely most már a világ legjobbjai kezében van az emberiség javára.

Az ámerikai unitáriusok egyházi missióját senki sem támogatta önzetlenebbül, mint dr. Hale. A Chatauqua név alatt fönnálló nyári üdülő, tanitó, egészségügyi és mulattató intézményt Douthit nevü únitárius pap elsőhelyen a dr. Hale támogatásával teremtette meg.

Lehetetlen csak a cimeit is mind föl sorolni a dr. Hale alapitotta nagyszerü intézményeknek.

Hogy a távoliakból még csak egyet emlitsünk meg dr. Hale a vakok és siketek intézeteit is lelkesen támogatta. Keller Helén siket-néma-vak leány, a ki különben is rokona, hálásan emlékezik rá önéletrajzában.

Mi magyarok nagy hálával gondolhatunk rá, mert nemzetünk sorsa kevés embert érdekelt jobban. Kossuth Lajost ámerikai utjában meleg szivvel támogatta, s mihelyt a magyar unitáriusok helyzetét megismerte, azonnal fölkarolta.

Ebben a tekintetben már a Fretwell János érdemeit is kell emlegetnünk, mert ez a lelkes barátunk 1873-ban midőn Ámerikában utazott először hivta föl ránk a figyelmet.

A bécsi világkiállitáson volt s onnan dr. Hale-el együtt Budapestre összehivták az első értekezletet ügyünkben. Tőlünk is többen mentek föl s három napig időztek a szép fővárosban. Frettwell egyik célul azt tüzte ki hogy Budapesten templomot épitsenek, s a mi embereink azt sürgették, hogy az ámerikaiak Kolozsvárra két tanszéket állitsanak föl. Fretwell a dr. Hale nagy befolyására támaszkodott. Az értekezleten Hajós János volt az elnök Buzogány Áron a jegyző. Fretwell magyarul, Hale latinul beszéltek, Kovács János ismertette angol nyelven az unitarius egyház történetét. E szép és nevezetes gyülés hatása alatt megkezdődött a munka. Dr. Hale terjedelmes értesitéseket küldött Ámerikába, majd később gyüléseket tartott, gyüjtéseket rendezett, minek következtében a Channing tanári székre igen szép összeg gyült össze.

Dr. Hale egy év mulva értesiti Kriza püspököt hogy két tanár fizetésére két évre 1000 dollár biztositva van, 500-at azonnal elis küldött. Ez az összeg fizetésképpen kiadandó volt, azzal hogy a mig kapják onnan, idehaza gondoskodjanak négy tanszék fölállitásáról.

Dr. Hale a következő érdekes nyilatkozatokat teszi levelében: „Elismerjük azokat a szolgálatokat a melyeket egyházaik egyszerü vallásunk érdekében teljesitettek, akkor a mikor más országokban az unitárius vallást nem türték meg. Elismerjük azokat a szolgálatokat, melyeket Magyarország Európának a 17-ik száz sötét és válságos idejében tett. Egyszersmind kifejezzük hogy Magyarországnak ujabb győzelmei, melyek ismét független nemzetté tették, minket nagy örömmel töltöttek el."

Dr. Hale-t az Egyház főtanácsa tiszteleti taggá választotta. „Az okmányt a legnagyobb érdekeltséggel fogjuk őrizni én és gyermekeim is" irja.

Főképpen a Fretwell befolyása alatt küldötte alapitványát 1875-ben Richmond Anna, kinek Fretwell titkára volt s kinek leányát Karolinát is, a két nagy magyar barát társaságában bemutatjuk.

Éppen Europa térképét s főképpen a Magyarországét tanulmányozzák. Richmond Karolina el is jött hozzánk anyja halála után s kedves emléket hagyott itt és vitt magával. 1900-ban határtalan szivességgel viszonozta mind három, e sorok irójának.

Dr. Hale a nagytekintélyü férfi irányitott és ismertetett meg a felsőbb körökben. Ő mutatta meg a Harvard egyetemet, ő üdvözölte a magyarokat, Fretwell készitette a hosszu ut nagy terveit és apró részleteit, Richmond Karolina az édes otthont hol a sok gyülés s még több utazás fáradalmait kedves emlékek és jó emberek körében kipihentük.

Dr. Halenak köszönöm, hogy Keller Helénnel levelezésbe léphettem. Fretwellnek köszöni az unitárius egyház, hogy a külföldiek állandóan a legnagyobb figyelmet tanusitották irántunk. Ő soha sem engedett pihenést azoknak akikben irántunk némi rokonszenvet érezett. Jokainak rajongó tisztelője volt. „Egy az Isten" c. regényét átdolgozta s azzal hazánknak és az unitárius vallásnak propagandát csinált az ámérikaiak között.

Hale barátjairól: Fretwellről és Richmond Karolináról máskor bővebben is megemlékezünk.

Ezuttal Haleről még egy pár sort.

A Dr. Hale nagysága életében mérték nélkül meg volt, s mégis csak halála után fog tisztán meglátszani, mert a kortársak a napi élet töredékeit látják, csak az utódok a befejezett egészet. A temetésén már megtetszett a mit azelőlt csak sejteni lehetett. Egyszerre mindenki nyilatkozott. Ámbár jól tudták hogy Hale unitárius pap volt, egy pillanatig sem gondoltak rá felekezeties érdekből. Ő mindenkié volt.

Bostonban a temetés napján az idegen egyházak nemcsak harangozással, hanem azzal is kifejezték elismerésöket hogy gyászistentiszteletet tartottak. A Park-utcai congregationalista tem-

plomban a rendes pap mellett részt vettek a kegyeletes ünneplésben a püspöki egyház theologiai dékánja, a methodista, unitárius és baptista papok. „Szivből fakadó szavukból nemcsak a nagy férfiu érdemeit lehetett megtudni, hanem meglehett érezni a nagy igazságot hogy ez emlék ünnep alatt semmi külömbség nem forgott fönn közöttük, hanem csak az elhunyt nagy férfiu iránti mély és nagy tisztelet s az elvesztés őszinte fájlalása.

A dékán ezeket mondotta: a dr. Hale-el fönntartott barátság megtanitott minket arra hogy az elválasztó külömbségek csak a felszinen vannak. Dr. Hale egy „nagy keresztény volt."

A methodista pap azt mondotta: ha a Hale életének minden jó cselekedetét, nemes gondolatát egy csokorba össze lehetne foglalni, ezt a nagy templomot teljesen elboritaná az a virághegy . . . Mi nem temetési hanem király koronázási ünnepre gyültünk össze. Az eltávozott barát nem szünt meg a munkával, hanem folytatja valahol mint az igazságosság profétája.

Az unitárius pap azt mondotta: „dr. Hale igazán Isten gyermeke volt. Ezt ugy érezte s ugy is élt. Azt hirdette: ez a világ Isten világa a mennyország itt van a földön."

A másik igy szólt: dr. Hale olyan volt mint egy zenekar. Mindig, mindenütt készen állott. Irt, szónokolt, lelkesitett, tüzelt, vigasztalt, mindig mindenkiért kész szivvel, lélekből, lankadatlanul.

Magyar barátját, e sorok irójáť, nemcsak ott hanem itthon is szives figyelmében tartotta.

Halála (jun. 4.) előtt három héttel irta sajátkezüleg utolsó levelét (május 13. 1909):

„Örömmel töltött el levele. Az idő oly gyorsan repül, hogy el nem hihetem hogy oly régen volt, midőn láttuk egymást." Igy végezi „Tekintsen kedves barátom, mindig hivének."

Ő hivünk volt, s neki juttatjuk az elismerésnek eme szerény koszoruját.

B.

Sándor János
1841—1909.

Mély megdöbbenés moraja zugott végig az unitáriusság ajakán, midőn véletlen, váratlan megtörtént a nagy katasztrófa, a Sándor János halála. Kegyetlen kéz szolgált a kizökkent észnek.

Nem kutattuk sokáig az okot, mert már jó ideje tudtuk,

hogy Sándor János befejezte fényes pályáját, midőn övéi édesgétésére följött Kolozsvárra gyógyulni.

30 esztendős igazgatót nagyon keveset találhatni. S. J. ezenfelül öt évet müködött mint tanár. Kevés ember tölti be a helyét oly hézagtalanul. Kevés igazgató szól oly szép csengő hangon akkora tekintély sulyával. Kevés ember végez el egymagára oly sok munkát s még kevesebb hiszi oly kitartóan, hogy az emberi erő nem törhető mozsárba, porrá, semmivé.

Midőn ezelőtt ugy két esztendeje tárgyalta velünk a kereszturi főgymnasium jövője terveit, nem a régi ember volt. Nem izgatták az apróbb kérdések. Nem nyugtalanitotta a bizalmatlanság. Nem aggasztotta hogy a miért 30 évig küzdött még mindig nincsen készen. De hitte hogy immár meg lesz.

Sándor János a kereszturi gymnasium száz éves történetének nemcsak megirója hanem jórészt alkotója is. Egyharmadrésze vele s az ő irányitásával lett. Elődei a semmiből csináltak valamit, azután ő a valamiből épitett valóságot. A Danielek, Raffajok, Pálfiak, sok jeles tanár és mások segitségével virágzóvá tette a gymnasiumot, könyvtárát, játszókertjét és vagyonát.

Az emlékezés eme sorait majd a méltatás és elismerés váltja föl, mert fölötte egy könnyen napi rendre térni nem lehet.

Kedves neje, az egykor hires Kiss Mihály esperes leánya három gyermeke és számos jó barát gyászolja, fájlalja.

Üdvözlet.

A tordai unitárius egyházközséghez a köri közgyülés nevében mondta: Tordán, 1909. junius 24-én. *Ádámosy Gábor* köri jegyző.

Egyházkörünk jelenlegi ökonomiájából érthető ok miatt nekem jutott a szerencse, hogy közgyülésünk nevében ez egyházközséget a tisztelet és a keresztényi szeretet őszinte érzelmeivel üdvözöljem.

Midőn ez egyházkörnek, mint az unitárius egyház egyik alkotmányos szervének tagjai e nemes város falai közé lépünk, lehetetlen elzárkóznunk azon magasztos érzelmek elől, melyeket e város és ez egyházközség multjának emlékei keblünkben életre keltenek. — Hiszen e város évszázadok alatt a vallásszabadságnak és humánus müvelődésnek klasszikus földje volt, hol az eszmék láthatatlan forrásából fakadt unitárius szellem is meleg otthonra talált, hogy vallási és kulturális céljait kitartással szolgálhassa. — Hogy a helyzet és a történelem logikája által reá-

rótt kötelességeknek minő küzdelmek és megpróbáltatások árán is igyekezett megfelelni, az a történelem mérlegére tartozik; de talán szerénytelenség nélkül elmondhatjuk, hogy a küzdelmek homokján a vidék is helyét megállotta.

Az együtt átélt küzdelmek s az unitáriús egyháznak e nemes városban teljesitett kulturális missziója által a vidék és a tordai egyházközség között létrehozott érintkezési pontokat azonban az idő lassanként elhomályositotta. De erős a reményünk, hogy most már utban vagyunk a kölcsönös megértés felé. Erre kötelez minket a törvény betüje is, de erre buzdit, de erre lelkesit a keresztényi testvériesség, a haladás sselleme s az előttünk álló küzdelmeknek az erők konszolidálására hivó komoly intése is.

Mert hiszen fölösleges is emlitenem, hogy édes hazánkban az egyházfal őrállásain bizonyos, kinos nyugtalanságot szemlélhetünk, mely a valódi keresztény müveltségnek és haladásnak minden komoly barátját arra hivja fel, hogy a szeretet, a békeség és egyetértés oltárait teljes erejével óvja, védelmezze s törekedjék nyugalmat teremteni mindenütt, ahol — a türelmetlenség és viszálykodás fellegei tornyosulnak, nehogy a politikai tusák mellett a felekezeti egyenetlenkedések egyiptomi csapása is elkövetkezzék árva nemzetünkre.

Egyik egyház, egyik felekezet sem öncél, hanem csak eszköz. Történelmi eszköze a Krisztus eszméinek és létjogosultságát ama mérték határozza meg, mely szerint a vallást ápolja Istennek eszméjét úgy az egyesben, mint a közönségben fentartja és élénkké teszi, valamint a keresztényi erényeket az egyéni öntudatban az akarat magaslatára emeli. S ha valamely egyház, mint a keresztény elv eszköze, legyen az a hatalomban, külső fényben és gazdagságban bármily fogyatékos is, — az ő őrállását, a történelem által kijelölt helyét senki kedvéért elhagyni nem akarja, sőt összetartással és öntökéletesitéssel erejét a védelemre is acélozza: az egyház minden elfogulatlanul gondolkozó kereszténynek csak tiszteletére teszi magát érdemessé.

A mi szerény unitárius egyházunk is eme tiszteletre óhajt számot tartani, mert ha hatalomban, gazdagságban nem is hivalkodhatik, de az elvesztett javak helyett meghagyott szegénység mellett az idők szelleme által igazolt eszméivel, valamint az egész világ szabadelvü gondolkozóitól feléje áradó szellemi rokonérzéssel a keresztény elvnek mindig hathatós médiuma lesz.

Az unitárius egyház e hivatásában benne foglaltatnak egyházkörünknek is kötelességei. Eme hivatás betöltésének, ezen kötelességek lélek szerinti teljesitésének munkájára kérjük mi a tordai unitárius egyházközségnek nagyrabecsült támogatását, őszinte jó akaratát. A tordai egyházközség egyházunkban előkelő helyre érdemesült. De az előkelőség kötelez. Legyen ez

egyházközség körünknek szellemi vezére, utmutatója, hogy szemlélhessük életében az életszokássá izmosodott positiv keresztény vallásosságot.

Ezek után őszinte tisztelettel és keresztényi szeretettel üdvözlöm a tordai unitárius egyházközségnek minden egyes tagját, előljáróit, szeretve tisztelt lelki pásztorát, gondnokát és kebli tanácsát.

A tisztelet és a hála érzelmeivel üdvözlöm e szent hajlékban megjelent hölgyeket és urakat, kik jelenlétükkel istentiszteletünket emelni szivesek voltak.

Végül legyen szabad kérnem a t. közönséget, sziveskedjék tudomásul venni, hogy egy egyházáért és hazájáért becsülettel munkálkodó kicsiny sereg Torda város közönségét felekezeti és nemzeti különbség nélkül a legjobb kivánságokkal köszönti!!!

Emlékezés egy jóltevőnkről, néhai ifj. Demeter Jánosról.

„Csak törpe nép felejthet,
Csak elfajult kor hű elődöket,
A lelkes eljár ősi sirlakához
Régi fényből gyújt új szövétneket".

Alkalmazhatók e szavak azon lelkes fáradozásra és hálás emlékezésre, mely Székelymusnán f. évi jun. hó 13-án rendezett ünnepségen megnyilvánult és befejezést nyert. Ekkor történt ugyanis ifj. Demeter János siremlékének leleplezése.

Ki volt ő? Egy egyszerü székely, ki Székelymuzsnán 1788-ban született s aki rövid pályafutása után 1838-ban pihenni tér ősei pora közé. Ki közép s felsőbb iskoláinak elvégzése után Kutyfalván a gróf Degenfeldné birtokán talál jószágigazgatói állást s azt 18 évig odaadó munkássággal, szaktudással, megbizóinak teljes megelégedésére tölt be. Ekkor kezdődött betegsége megállitotta a munka és a takarékosság erényeinek további gyakorlásában. És ő, ki családot nem alapitott, a székelykereszturi unitárius gimnáziumot és a székelymuzsnai unitárius egyházat tette örököseivé, mintegy 34.000 korona értékü vagyonáról oly formán rendelkezett, hogy a tőke kamatának $^2/_5$ része a székelykereszturi gimnáziumot, $^1/_5$ része a székelymuzsnai egyházat illeti, $^1/_5$ részt élvez a szolgálatban levő muzsnai pap, $^1/_5$ rész pedig mindig tőkésittetik.

A Demeter János filléreiről mi is mondhatjuk:

„Nem vész az el, mit megvonánk magunktól,
Sőt kamattal térül vissza még;
Hálakönnyet nyujt a föld julalmul,
S istenáldást a kegyelmes ég!“

Győry V.

mert a jó ég tudja csak azon hálakönnyüket megszámlálni, melyeket jótékonyságának fillérei azoknak szemeiben lelkében felidéznek, kik annak gyümölcseit esztendőről esztendőre élvezik.

Sem a kereszturi gimnázium, sem a muzsnai egyház nem feledkezett meg a hű elődről, szobrot állitott emlékének, hogy annak fényéből támadjon uj hit, erő, áldozatkészség. A hála szent tartozását rótták le ezen örökösök nagyszámu közönség jelenlétében, amidőn az alap terhére, mintegy 1000 koronába kerülő bukovai márványból, a székelyudvarhelyi ipariskola által készitett s a székelymuzsnai köztemetőben, 3 meter, 10 cmeter magasságban emelt sirkövét felállittatta s azt méltó ünnepségek keretében leleplezte.

Jól eső örömmel kell megemlitenünk, hogy nemcsak a kicsiny muzsnai egyháznak, hanem az egész Muzsna közönségének a közjóra velünk mindig barátságosan munkálkodó ref. egyházközségnek is innepe vala. De igazi ünnepnek vette a székelykereszturi gimnázium, mint egyik társörökös, mely 72 tanulóval, tanárokkal, iskolafelügyelő gondnokokkal jelent meg a jóltevő sirhalmánál s tette le a maga és ifjusága nevében a szoborra, szép beszédek kiséretében a kegyeletes emlékezés koszorut. És megjelent az ünnepélyen az EKT. képviseletében Boros György theol. dékán, ki valláserkölcs ébresztő, nemesitő utait, fáradtságot, időt és költséget nem kimélő ritka és páratlan buzgósággal teljesiti minden alkalommal, szólván itt is a székely lélek erőiről és megnyilatkozásairól.

Hogy mily szépen sikerült ünnepe vala, s hogy mennyire mély barázdát szántogattak az akkor elhangzott alkalmi beszédek, szavallatok és énekek az egyszerü székely nehéz munkában talán megkérgesült testén s hogy mily soknak szivében ébredhetett azoknak hatása alatt ilyen gondolat: Boldog ki ugy élhet, hogy halála után is, sokakat boldogit, ki tudná megmondani!? En legalább azzal a gondolattal távoztam:

„A ki igy élt . . . .
Nem halt az meg,
Csak eltávozott.“

Székelyders, 1909. jun. 24.

Sándor Gergely.

A Zsilvölgyében. Egyházlátogatás.

Julius közepén *Lőrinczy* Dénes, Tordaaranyos köri unitárius esperes titkarjának, Derzsi Domokos kántortanitónak a kiséretében megvizsgálta a körlelkészségek összes anya- és jegyzőkönyveit. Látogatásokat tett a két Zzilvölgyén fekvő telepen. Benyitott az egyszerü munkás hajlékokba és örömmel hallgatta székely népünknek megelégedettségét, boldogságát. Azzal a benyomással távozott el a Zsilvölgyéről, hogy itt egy hatalmas és nagyméretü, egész modern „mining- settlement" van fejlődőben, amelynek keretében virágzó unitárius egyház kezdette megalakulását *Kiss* Károly körlelkésznek munkásságával. Ezen jövőre gáránciát nyujtanak, a kincstár és az egyes bányatársulatok vezető férfiainak eddig tapasztalt és a jegyzőkönyvek tanusitása szerint igazolt szives pártolásuk és a jövőre tett igérete. Továbbá azon tény, hogy az egyháztagok száma az esperesi vizsgálat megejtésével csaknem ezerkétszáznak találtatott, mely számnak gyarapodását várják a jövőben már csak azért is, mert egyházi főhatósága segélyével a körlelkészség, valamint a többi unitárius lelkészség mindent megtesz arra, hogy az egyház hiveit a külföldre való vándorlástól visszatartsa. A kivándoroltak ugyanis nemcsak a magyar hazára, hanem magára az egyházra is elvesznek. Adja a jó Isten, hogy az egyház kialakulása igy legyen, mert a Zsilvölgye ez által egy erős, minden izében magyar testületet nyer. (Petrozsény és Vidéke.)*)

Irodalom.

Nyári vasárnapi tanitások. II. füzet. Az ujszövetség első fele. Irta Ürmösi József hsztpáli lelkész. Ára 1 K 20 f. Az előszóból azt az örvendetes hirt olvassuk hogy az első füzetet lelkészeinknek csaknem kétharmadrésze méltánylással fogadta. Ezuttal 12 tanitást közöl s még egy füzetet igér. Sok helyen élénk és megkapó képpel, példában vagy hasonlattal élénkiti az előadást. Hisszük hogy az élőszó és a tanitó — lelkész személyes befolyása a hatást biztositni fogja. E kis könyv anyagot bőven nyújt. Némelyik tanitás a kelleténél többet ölel föl, de a gondos tanitó ezen ugy segit hogy két órán foglalkozik ugyanazzal

*) Örvendünk hogy a Zsilvölgyi lap ily szépen nyilatkozik ott alakuló egyházunkról. Óhajtása helyes. Jobb lenne hogy hiveink inkább ott szaporodjanak mint tul az oceanon vagy Praedealon, hol senki sem gondozza. Szerk.

a tárgygyal. A serdülő ifjuság vallásos érzésének és bibliai tudásának akar szolgálni az ifju szerző, a ki ezért elismerést érdemel.

Az udvarhelyközi Dávid Ferenc f. egylet jul. 25-én tartotta közgyülését Homoród-Szentpálon nagyszámu közönség jelenlétében. Minthogy éppen lapunk zártakor, csak a tárgysort ismertethetjük. Gyülekezeti ének után imát és beszédet tartott Kovács Imre, h.-keményfalvi lelkész. Elnöki megnyitót Demeter Dénes egyl. elnök. Szavalt Sándor Ilonka k. a. Felolvasott Tiszt. Kisgyörgy Sándor esperes. Szavalt Ürmösi Jenő tanitó. Elnöki zárszó után gyülekezeti ének és az iskolában mult gyülés jegyzőkönyvének felolvasása, pénztári számadás bemutatása. Inditványok, javaslatok.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Kenessey Béla ev. ref. püspököt a genfi egyetem a Calvin ünnep alkalmából „honoris causa" theologiai doktorsággal tüntette ki. Gratulálunk a megérdemelt ujabb kitüntetéshez. Hasonló kitüntetés érte a többi református püspököket is hazánkban.

Genfben a Calvin ünnepélyek alkalmával az unitáriusoknak nyilvános szerepet is juttattak. Amerikából Guild Curtis, Angliából Harríson a Brit és Külf. Unitárius társulat elnöke részesültek ebben a szerencsében, amiért némely orthodox egyházak képviselői, a kik „szorosabb szellemi kapcsolatban állanak Kálvinhoz, neheztelnek is váltig. A genfi tudósitás a jövő számra marad.

Uj ügyvédek. Junius hónap utolsó napjaiban Marosvásárhelyt ügyvédi vizsgálalot tett dr. *Májai* Dezső néhai Májai István tanár fia, *Dr. Ürmössy* Sándor, aki Dicsőszentmártonban fog irodát nyitni. Üdvözöljük a törekvő jeles ifjakat és kivánunk részökre az életben is jó sikert.

Érettségi vizsgálat az unitárius kollegiumban. Julius 1-én végződött, Kozma Ferencz isk. felügyelő gondnok elnöklete alatt Máthé György budapesti áll. főgymn. tanár, kormánybiztos jelenlétében. Jelen volt a vizsgálaton Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok ur kezdettől végig a nála megszokott meleg érdeklődéssel. Ezuttal is 200 kor. jutalmat tüzött ki a tiszta jelesen érettnek Bartha Miklós lett e szép dij nyertese. Jelesen érettek még: Dengyel Lajos, Módi Mihály, Nemes Nagy Lajos, Stern Vilmos. Jól érettek: Beregi Endre, Gálfi Pál, Incze Gábor, Pereki János, Széchy László. Egyszerüen érett 14. 2 hóra viszszavettetett 13. Egyévre 4.

Az angol unitáriusoknak nagy küldöttsége járt Németországban s elragadtatással beszélnek a szivélyes fogadásról, melyben részesültek. A látogatás nagyban elősegitette a nézeteltérések tisztázását.

Az ámérikai egyesült államok senatusa egzházi szónokává az elhúnyt Dr. Hale Edvard helyéhe Taft elnök Dr. Piérce waschingtoni unitárius papot nevezte ki.

Az angol király Lakin és Scott urakat bárósággal tüntette ki. Mindkettő unitárius és tagja a Britt és Külföldi unitárius társulat Tanácsának.

50 éves találkozó. Amint már mult számunkban emlitettük, az 1859-ben végzettek jul. hó 2-án 50 éves találkozóra gyültek össze. A találkozó lelkes rendezője báró Konradsheim Oszkár sajnos — nem jelenhetett meg, mert betegsége

ágyba döntötte. Tusnádfürdőről azonban egy kedves levéllel és sürgönnyel üdvözölte volt — osztálytársait, akik közül 5-ön jelentek meg: Kiss Sándor esperes. Sándor Mózes nyug. kir. tanfelügyelő, Létai Máté és Hadházi Jóssef lelkészek és Ferenczi Lajos áll. iskolai igazgató-lanitó. Az osztálytársak fölkeresték a főtisztelendő püspök urat, szivből üdvözölték őt és állandó jó egészséget kivántak nehéz teendői végzésére. Megjelentek a Kollégium-igazgatójánál is, kifejezve e tényuel és szavakkal is az intézet iránt való hálás szeretetüket és ragaszkodásukat. Elhatározták, hogy találkozásuk örömére s hálájuk kifejezésére az intézet internátusa javára alapitványt tesznek s a begyülő adományokat a főtisztelendő püspök úrnak adják át, hogy tetszése szerint a legjobb célra való felhasználás iránt intézkedjék.

És végül egy szomorú kötelességet teljesitettek. Testületileg vettek részt néhai Sándor János nyug. igazgató-tanár temetésén, melyet a fájdalmas sors épen erre a napra rendezett. Ugyanerről a találkozásról egyik osztálytárs Kiss Sándor esperes tudósitásából átvesszük a következőket:

Julius 2-án reggel 9 órakor a Veteránok értekezésre gyültek össze a főtanoda egyik tantermében, hogy egymással ismertessék családi és társadalmi viszonyaikat; megvitassák hogy miképp ünnepeljék meg együtt az érdekes napot, azután tisztelgő látogatást tettek Ferencz József püspök urnál és főgimnaziumi igazgató Dr. Gál Kelemennél, meghatározva hogy a gimnaziumi internatusi alap gyarapitására egymásközt gyüjtést tesznek — erre megbizva egyik osztálytársat — megebédeltek együtt a központi szállodában.

Kis Tamás vargyasi áll. isk. tanitó elhunyt junius 2-án 66 éves korában. Szép családot, jó nevet hagyott hátra. Mindenki szerette és becsülte, mert hiven, békességgel és jó kedvel teljesitette munkáját először (1868) H.-Szentpéteren, azután Ujszékelyen és bevégezte Vargyason Volt vargyasi kartársa Tarcsafalvi Albert a baráti szeretet érzelmeit köftői sorokban tolmácsolja lapunkban. Mi az elismerés és tisztelet koszoruját küldjük sirjára.

Uj papjelöltek: Györfi István, Kelemen István és Szathmári Miklós nagyon szép sikerrel kiállották a papi szakvizsgálatot junius 23.

Doktor papjelölt. Szathmári Miklós, szindi papunk fia junius hónapban a hittani intézetben a szakvizsgálatot az Egyetemen az államtudományu tudori vizsgálatot szép sikerrel kiállotta. Reméljük hogy lelkész karunk jeles tagot fog nyerni benne.

Egy vak unitárius pap szolgál már négy éve Angliában. Hall Fred Congleton régóta van papi szolgálatban, de először westleanus volt, s azután lett unitáriussá. Közelebbről a Van missio gyülésen prédikált. Nagy közönség hallgatta és bámulta. Hall lelkész azt mondja, hogy az élet kevés embernek nyujt több derüt mint neki.

Dr. Carpeszter a Manchester Collegium oxfordi unitárius theologiai akadémia igazgatója s genfi egyetemtől tudori kitüntetést kapott.

Egy unitárius pap is kapott genfi doktorságot. Wendte Károly, a nemzetközi unitárius szabad gondolkozók és munkálkodók tanácsának fáradhatlan titkárát, bostoni unitárius lelkészt, a genfi egyetem hittudományi tudorsággal tüntette ki a nemzetek közötti vallástudományi kapcsolat megteremtéséért s számos theologiai és hittani müvéért. A személy érdemeitől eltekintve, ez a kitüntetés önmagában is örvendetes és becses.

Amerikában 156 theológiai intézet s azokban 9583 hallgató van, köztük 500 nő. A theológiai tanárok száma egy év alatt 112-vel szaporodott.

Római katholikus papok Amerikában föltünő számmal lépnek ki egyházukból és protestánsokká lesznek.

Dávid Ferencz Emlékére Pek Emil Ágost nyug. százados ur alapitványt teszen a Dávid Ferencz Egylet javára. Célja hogy a Dávid Ferenc nevét hirdető s szellemét ápoló Unitárius Közlöny fönnállását biztositsa a jövőre. Kiválóan jó alkalom lesz a Dávid Ferencz születésének 400 éves és a Dávid Ferencz Egylet fennállásának 25 évi jubileuma. Az idén megindult buzgóság növekedik. Ugy legyen.

Szerkesztői üzenetek.

N. M. Az értékes felszólalás lapunk zártakor érkezett. Ezuttal nem adhattuk. Feddőzésre jogosult, igy a távolból nézve, de vajjon helyes lesz-e szellőztetni ha a célt személyesen valósitod meg? **Mné.**

Szabott árak! Jutányos árak!

A nyári idényre ajánl:

NEUMANN M.

Cs. és királyi udvari szállító.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Tennis-öltönyöket
Vászon- és lustre-öltönyöket
Créme és csikozott tennis-flanell nadrágokat

Turista-öltönyöket
Turista-gallérokat
Eső- és porköpenyeket
a legszebb és legcélszerübb kivitelben.

Nagy választék gyermek- és fiu-öltönyökben.

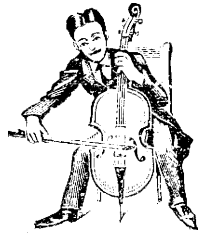
Minták és képes árjegyzék kivánatra ingyen és bérmentve.

Megrendeléseknél elegendő mértéknek egy régi öltöny beküldése. Gyermekruhák rendelésénél elegendő, ha a gyermek korát, a kivánt szint és árt velem közlik.

Mindenféle könyvnyomdai munkákat, modern kiállitásban, gyorsan és jutányos árakért készit az

„Ellenzék"- Nyomda

Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

Az orsz. iparegyesületi ezüst disz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: *HANGSZERKÉSZITŐ MESTER,* ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállitója.

Kolozsvár,
Wesselényi Miklós-u. 18.

Finom hegedük, violák és csellók készitési müterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készitményü forgott hurok.
A legnehezebb javitások müészies kivitelben elkészittetnek.

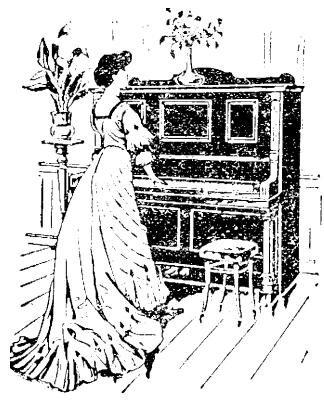
SIMON LÁSZLÓ orgona és harmonium készitő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz.

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.
Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészitve.
Szives pártfogását kéri
mély tisztelettel **SIMON LÁSZLÓ,** orgonakészitő.

TRISKA J.

◎ Erdély első nagy zongora-raktára. ◎

Ajánlja hires bel- és külföldi cégektől eredő zongoráit, pianinóit, saját gyártmányu cimbalmát és ujonnan berendezett **hangoló és javitó**

mühelyét, melyben használhatatlan, régi zongorák a technika legujabb vivmányai alkalmazásával javittatnak szakszerüen, gyorsan és pontosan. — Olcsó bérlet. — Telefonszám 419.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállitók.

Erdély legnagyobb butorgyára

(a legnagyobb butorbevásárlási forrás)

Teljes menyasszonyi kelengyék. Függőnyök, ágy- és asztalnemüek, futó- és szalonszőnyegek, vas- és rézbutorok, matrácok, stb. — Hazai gyártmányok! — Kivánatraköltségvetést és müvészi kivitelü rajzokat küldünk. — Meghivásra szakembereink mintagyüjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt Széchényi-tér 41, Korzó-káv. mell. **Kolozsvárt** Unió-utcza 7. szám Telefonszám: 661.

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, Mátyás-tér 7. sz. **MÜSZERÉSZ**

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállit discretio mellett. Szemüveg és csiptetők 1 K-tól.

TELEFON 776. ELEFON 776

Akinek böröndkell, ne tévessze el az igazi böröndkészitőt - - -

Wesselényi Miklós-utca 5. sz.

Ajánlja saját készitésü utazó és kézi böröndeit és kosarait olcsó árakban. **Kühlstock Máté** bőrönd-gyáros.

Órát és ékszereket ::

legmegbizhatóbban és olcsón készit

Szilágyi Márton müórás,

Wesselényi Miklós-utca 80.

IZSÁK MÓR

: férfi szabó czég. :

Mátyás király-tér 19. (Emelet)

Törv. bejegyzett és 20 éve fennálló czég, ajánlja dusan fölszerelt hazai és angol kelméit. — Szolid kiszolgálás. — Pontos és jó munkáért felelőséget vállal.

ERDÉLYI BANK

és Takarékpénztár Részvénytársaság.

Kolozsvár, Mátyás király-tér 32. szám.

A bank elfogad betéteket
takarékpénztári könyvekre, folyó számlára, azokat visszafizeti felmondás nélkül.

Leszámitol váltókat
utalványokat, járadékokat, cheekeket, kisorsolt értékeket stb. stb.

Értékpapirokat és idegen pénznemeket elad és vásárol,
előleget ad folyószámlán és előre meghatározott időre.

Értékpapirok, betétikönyvek és más értékek őrzését és kezelését (nyitott letét) dijtalanul elvállalja.

Dijmentesen beváltt
szelvényeket és elvállalja a sorsjegyek revizióját.

Kibocsát utalványokat,
checkeket, hitelleveleket bármely külföldi piacra.

Rendelkezésre tart a felek zárjai alatt
tüz és betörésmentes páncélszekrényt. (Safe deposits

Nagyobb ládákba csomagolt és a fél pecsétjével ellátott
ezüst és aranynemüek, vagy más értéktárgyak külön e célra berendezett tüz és betörésmentes szobában őriztetnek.

M. kir. szab. osztálysorsjegyek főelárusitó helye.

Üzleti órák:

Délelőtt fél 9-től fél 1-ig, délután 3—4-ig.
Május 1-től szeptember 1-ig d. e. fél 9-től fél 2-ig.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Augusztus. 9. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 133
Dávid Ferencz ünnepe 135
Az Andesek Krisztusa Perczelné K. Fl. 136
A Genfi utról. Ürmössy Miklós.. 140
A vallás és az ember. Pénzes Mihályné szül. Simó Mária 145
Imádkozz Z. S. 147
Egyházi és iskolai mozgalmak .. 148

Blouz, alj, pongyola, női divatcikkek, rövidáruk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő

Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választásul is küldök. — Árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon szám: — 720. —

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Alföldi dolgok.

Az egyházi élet vizének a tüköre nem mindig sima. Néha szél kavarja föl még a mélységeket is. Néha futó vihar zavarja meg csöndjét. Néha pajkos fiuk dobálnak beléje apró köveket, mert tetszik nekik hogy olyanforma gyürücskék alakulnak utána mintha nagy vihar bántaná.

Még arra is van eset hogy ebbe a vizbe olyanok ugranak bele, a kik nem tanultak uszni, s kapkodásukkal és vergődésükkel fölriasztják a kőzelben levőket.

Füzesgyarmaton ilyesmi történhetett, mert a Sárréti Ujságban a tavasz óta többször esett szó egy ifju tanitóról, a ki néhány év óta ott az unitárius iskolát vezeti s a lelkészt némely dolgokban helyettesiti. Ez az ifju keresztül akarta uszni az egyház tavát, s mert elfeledte hogy csak a korláton belül volt szabad mozognia, elveszitette az egyensúlt és sülyedni kezdett. A ref. egyház ottani vezetői, közelben lévén, megmutatták neki a mentő csónakot, de csak akkor küldötték utána a mikor a hitét megtagadta.

Ez az eset annyira föltünő volt, hogy a „Sárréti Ujság" ref. vallásu szerkesztője állást foglalt az ellen hogy a füzesgyarmatiak magok közé fogadják és fizetéshez juttassák. Ez ifju tanitó szépen kezdette volt pályáját, megis nyerte a hiveket. Megörökitette nevét a füzesgyarmati unilárius templom és egyházközség ismertetésével. De igen gyengének bizonyult a nagyobb dolgok elviselésére. A dicsőség elkábitotta fejét, s azután erejét fölül muló és állásával össze nem férő lépéseket tett.

Egy haszna volt a tanitó miatti vesződségnek. Sürgősen kellett szervezni a papi állást. Taar Géza lelkészjelölt pár hónap alatt szépen uj irányba terelte az egyház dolgait. Azután Kiss Sándor akadémia lelkészjelölt vette kezébe. Neki kellett megkisérelni a hékehelyreállitását s ő alatta dölt el a tanitó sorsa ugy a mint fönnebb jelezve van.

Hogy a füzesgyarmati helyzetet mindenki megitélhesse „Titokzatos események" cim alatt egy füzetbe foglalva, Kiss Sándor elmondja mik és hogy történtek. Szépen méltányolja a földmüvelő munkás emberek gondolkozását és kitartását. Megmagyarázza mi a különbség a hit és az egyház között s ki nevezhető hitehagyottnak.

Ifju lelkész barátunk elismerést és méltánylást érdemel azért a higgadt megfontoltságért a melyel e füzetet irta. Mind azok a kik az egyházi élet iránt érdeklődnek érdekes olvasmánynak fogják találni. Minthogy a közügy érdekében készült igen helyes dolgot tesznek, a kik egy pár füzetet megrendelnek. Egy füzet ára 60 fillér.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. AUGUSZTUS 9. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Theologiai intézetünk életében 1909 nevezetes esztendő lesz. Az intézet tovább fejlesztése ügyét az Intézet bizottsága a mult évben terjedelmes fölterjesztésben szorgalmazta az E. Fő Tanácsnál. Az egyházköröket kihallgatta a Fő Tanács. Ezek lelkesen csatlakoznak az ügyhez. Most már remélni lehet hogy négy rendes és önálló tanári szék fog szerveztetni s egy része már most beállittatik. Bizony hosszu idő és sok panasz előzte meg ezt az eredményt. 1847-ben önállósittatott a theologiai intézet két éves tanfolyammal, azután kibővült háromra és négyre, de önálló rendes tanára mindig csak egy volt. A tanitást a püspök, a kolozsvári papok és a gymnasiumi tanárok kisegitésével végezték. Reméljük hogy most már illőképen befog helyezkedni a felsőbb tanintézetek közé.

Unitárius Theologiai Akadémia lesz ezentul a Papnevelő Intézet neve. Ez haladást és erősödést jelent. Négy rendes tanára és segédtanárai lesznek. Nemcsak benn, hanem kifelé is sok jót várunk a főtanácsi határozattól.

*

Augustinovich Pál, Berde Mózsa, Kovács Dénes és Dersi János nagy jóltevőink lelke az unitárius egyház kormányozó háza fölött szállong. Kérdezik vajjon hibáztak-e vagy jót cselekedtek midőn a magyar földből egy-egy jó darabot leszögeztek egyházuknak, hogy hasznát élvezzék a tudomány és a hit muzsái. A mult évi főtenácsi gyülés döntetlenül hagyta ezt az égető kérdést. Reméljük hogy az idén immár lefognak csendesedni a kedélyek is, a lelkek is, s nem lesz okunk szemrehányásra hogy hűtlen sáfárok voltunk a reánk bizottakban.

*

Az egyházi nagyhét gyorsan közeledik, s midőn lapunk napvilágot lát immár itt is lesz. A főtanácsi bizottság előljáró munkája több izben szerzett élénkséget és hevületet. A főtanácsi gyüléseknek most is lesz bő tárgyuk. Első helyen érdekeli a nagy közönséget az állami segély szép összegének jó fölhasználása. Az egyházkörök és az E. K. Tanács fölfogása pompásan összetalálkozott. Számos helyre és sok irányba eljut a segitség. Hisszük hogy a fölszabadult erők uj és ható életet fognak kezdeni.

*

Minthogy Mozes patriárkával még a legvénebb rabbi s annak a századik s még ötszázadik előde sem találkozott, kénytelenek az irásokra támaszkodni, ha tudni akarnak valamit a hires ősről. Ám de itt is az a baj, hogy nemcsak a Mózes irása, hanem még az 500-ik utódáé is elveszett. Mit tehet hát a tanulni vágyodó utód, elmélkedik, okoskodik, találgat s rá fogja hogy „akkor éppen ugy volt," „csak is ugylehetett" „ugy kellett lennie." Nagyon valószinü hogy a teljes való soha ki nem derül, de a munka nem vész kárba, mert a vizsgálódás erősiti az elmét, növeli a régiek iránti tiszteletet, s ma ezis nagy eredmény.

*

50.000 elhagyott gyermeket mentett meg a magyar állam. Mészáros Andrásnak hivják azt a szerencsés szerencsétlen kis fiut, a kinek anyja meghalt, atyja teljesen elszegényedett, s a kis, jól fejlett négy éves gyermek kenyér és gondozó nélkül maradt. A budapesti gyermekmenhelybe beiktatták a kis fiut, s szerencséjére éppen az 50.000-ik ő volt. Ezzel országoshirüvé lett. A gyermekmenhelyek jótékonyságát talán fölösleges hirdetnünk.

*

Lelki pásztor lehet a fel nem szentelt pap is. Mindenki a ki az embereket személy-válogatás nélkül szereti. Minden pillanatban nyilik alkalma a lelkek gondozására. Ha valakit hatalmába keritett a harag, egy szelid tekintettel, egy jó szóval lecsillapitja és megszabaditja a gonosztól. Ha a gyermeket rosz tetten kapja, nem sajnál egy pár intő szót tőle. Ha a szerencsétlen útjába akad, nem kerüli ki, hanem a maga dolgát félre téve fölsegiti. Soha sem kell azt mondani hogy nem érdemes fillért adni, ha koronát nem adhatunk. A fillér, ha jókor és jó helyen adjuk, gyakorta többet ér a koronánál, mert ha nemis fedezi a szükséget, lelki bátorságot ad a szegénynek hogy bízzék mert jó az Isten s vannak jó emberek.

*

Szaporodnak a tengeri szörnyek, vagyis Dreadnaught-nak nevezett olyan hadi hajók, a melyek milliókba kerülnek, s milliókat pusztitnak el. Németország megfenyegette Angliát. Anglia megmutatta hogy egy félesztendővel hamarább tudott vizre bocsátni egyet, s a többi is készül. Se szere se száma. Franciaország szövetséges Angliával, de ő neki is van gondja hogy egyiktől se maradjon hátra. Most már szegény Olaszország is kezd erősködni. Austria csak nem maradhat el a „nagyhatalmaktól" miután Magyarország is hozzá tartozik. A népek milliói izzadják ki a sok milliót, és Carnaggie az Ámerikai milliomos elé áll s azt mondja, miért a versengés? Te szegény ország dugd össze kezedet, szerelj le, mondjad: te nem leszel öngyilkos. Ha a nagyok fölakarnak falni, probálják meg. Én nem mozdulok. Az okos ámerikai azt hiszi hogy egyik sem merne mozdulni a másiktól való féltében, s a gyengébb az alatt meggyüjti erejét népei javára.

Dávid Ferencz ünnepe.

Minél jobban porladoz a dévai vár romja, annál nagyobb területen kezd élni a Dávid Ferencz kiszabadult lelke. Akár mely irányban szemlélődünk, mindenütt seregével látjuk az ő szellemében élő és munkálkodó embereket.

A türelemnek és megbocsátásnak nemes lelke soha sem volt nagyobb próbára téve egy emberben, mint Dávid Ferenczben.

Honfitársai, kik egy ideig jó barátjai és segitő társai voltak, ádáz haraggal, pokoli szitkokkal támadtak ellene. Nem volt az a gúnyszó, a melyet rá ne mondottak volna. Nem volt olyan fogás, a melyet elveszitésére meg ne kisérelték volna. Ő nem felelt hasonlóval, mert tudta hogy a mindeneket megitélő igazságos biró előtt, tiszta fényben áll ügye. Ő csak arra törekedett hogy mindenek lássák és értsék meg, mily igaztalan vádakkal sujtolják ellenfelei. Sokszor, talán mindig győzött, hol az élő szóval, hol a tollal, de győzelme csak négyszáz esztendő elmultával lett teljes, most, a midőn akkori ellenfeleinek utódai emlék oszlopot emelnek Setvetnek s elismerő szeretettel hivják maguk közé a Dávid hitörököseit.

1910-ben, midőn születése 400-ik ünnepére összegyülünk, nekünk könnyü lesz méltatnunk Dávid Ferenczet, mert csaknem elég lesz, ha összefoglaljuk a hitben most megnyilatkozó szabadszellemü vallomásokat. Ezekből megfog tetszeni hogy bizony a hit nem a zsinatok, nem is a papi gyülések határozatai, sem tantételei, hanem „Isten ajándéka" melyből mindenki részesül,

a ki igaz buzgósággal arra igyekezik. Bizonyossá lesz, hogy az igaz vallás a Jézus Krisztus evangeliumában benne foglaltatik.

Ugy van! A mai kor szellemének egyik lelkes apostola Dávid Ferencz volt.

De a korszellem csak akkor nyer értéket, ha azt a népek millioi helyesen fogják föl és jól értelmezik.

Az unitárius hitörökösökre vár az a föladat, hogy a Dávid Ferencz szellemét, mely a haladás, a türelem, a tanulás a bátorság, a Jézus szeretete, az Isten igaz imádásának szelleme, apostoli buzgósággal hirdessék, terjesszék és magyarázzák. Ha ahoz hívek maradnak mindenféle megpróbáltatás mellett is, ugy lesz igazán nagy ünnep a Dávid Ferencz ünnepe.

Az Andesek Krisztusa.*)

Áhitatos megilletődés fog el, midőn a mai háboru-hírektől izgalmas, lázongó, örökösen versengő és egymáson nyerészkedő világ közöpette rá esik pillantásom az előttem fekvő kis francia füzet Krisztus-képére, melynek mását szerencsés vagyok bemutathatni az Unitárius Közlöny tisztelt olvasóinak.

Daczára materialisztikus és a keresztény eszmét lekicsinylő „túlhaladt" korszakunknak, merem állitani, hogy nem tudunk és nem fogunk tudni soha felemelőbb és nagyszerübb benyomást nyujthatni épen e cinikus világ ssámára, mint amilyent ellen súlyozásul egy tipikus és kifejező Krisztus-alakkkal nyújthatunk. Ábrázolja ez akár az áhitatos rajongás isten-emberét — akár a tudományos higgadtság felekezetiségen felül emelkedő isteni-emberét.

De az összes Krisztus-alakok közül a legfenségesebb e most bemutatott szobor, mely a Cordillerák legmagasabb csúcsán áll — és Chilét Argentina köztársaságtól elválasztja — 3900 méter magasságban a tenger fölött, és e két köztársaság feleslegessé vált ágyúinak bronzából készült.

Szédületes magas és meseszerü — a mai viszonyok között — még gondolatnak is; hát még ha az előttem fekvő füzetből, mint tényállásról győződünk meg róla. E szobor előtt el kell némulnia korunk mindenre kiterjeszkedő — már szinte unalmassá és közönségessé vált — skepticizmusának, mely szerint soha semmi rosszan változtatni nem lehet: mert szentesitett és megpecsételt öldöklések, erkölcstelenségek, lelkiismeretlenségek stb „mindig

*) Először „Nemzeti Nőnevelés"-ben jelent meg.

voltak és mindig lesznek". Szánalmas, de épen ennélfogva nagyon elterjedt és lépten-nyomon citált felfogás! Valamint e gyönyörü és szent tényállásnál fel kell függeszteni az örökös keresztény vitát is. Mindegy itt, hogy e fenséges modell tulajdonképen a theológia „logosa"-e, vagy a reálisabb gondolkodás béke apostola — elég, hogy Jézus szobra egyetlen egy helyen legalább az emberiség igazi békéjét és igazi szeretetét jelképezi!

De hadd beszéljen maga e kis füzet.

*

A XIX. század utóbbi hatvan éve alatt, Chile és Argentina gyakran háborúskodtak egymással; és miután a háború szüli az elkeseredést és gyülöletet melyek ismét újabb háborúk előkészitői — e két nép javithatatlan ellenség gyanánt gyülölte egymást. Különbön igy is kivánta ezt a „nemzeti becsület" és méltóság. Régebbi határozat szerint a közöttük lévő határvonalat meg kellett huzniok s e fölötti viszálykodásuk könyü ürügyül szolgált nekik, hogy szabad folyást engedjenek haragjuknak. 1900 elején tehát, álig fegyverkezve, ismét háborúra készülték; országaikra új adókat vetettek ki hadi készletük kiegészitése céljából s azzal dicsekedtek, hogy ép oly tökéletes. óriási páncélos hajókkal birnak, mint amilyenekkel a régi, óvilágbeli civilizált birodalmak. Csak arra vártak még, hogy hadseregük teljes számú legyen, hogy aztán egymásra üthessenek, midőn 1900 husvétján San Juan de Cuyo püspöke, Mgr. Benavente, Buenos, Ayresben tartózkodva, a szent hét tartása gyanánt tüzes felhivást intézett az argentinaiak keresztény érzületéhez a béke érdekében s azon óhaját fejezte ki, bárcsak egy napon Krisztus képmása lenne elhelyezve a két országot elválasztó hegylánc csúcsán, mely örökre megszüntetné egymás gyülölését és öldöklését. Felhivására az Andesek másik oldaláról Chile güspöke, Mgr. Jara felelt; a két prelátus kezdte bejárni országát és hirdetve a békét és kiengesztelődést, járt városról városra, faluról falura, nagy tömeg által hallgatva. Kezdetben csak a papság és a nők pártfogolták őket, de lassankint a férfiak is hozzájuk csatlakoztak. Mindenfelől kérvények érkeztek a parlamenthez és a közvélemény hatása alatt a két kormány kénytelen volt egy tartós béke alapjának együttes tanulmányozását megbeszélni egymással. Az első szerződés a határ feletti viszályt az angol király itélete alá rendelte; a lehető leggyorsabban érkezett itélet mindkét nemzetnek egyenlő részt juttatott a kérdéses területből. Megelégedve az eredménnyel és valami ellenállhatatlan érzéstől ösztönözve, a két kormány 1903. év julius havában szerződést kötött (ez az első szerződés a világon, mely nem tartalmaz semmiféle kikötést) mely szerint kötelezik magukat, hogy öt év tartamára minden közöttük felmerülő vi-

Az Andesek Krisztusa.

szályt itélő bíróság alá fognak vetni. Azonkívül megegyeztek abban, hogy hadseregük feloszlatják, munkában levő hadihajóik készitését abbanhagyják és megkisebbitik hadi tengerrészetüket. Ezóta annyira csökkentették hadseregük számát, hogy az csupán mint nemzeti rendőrség müködik és hadihajóikat eladták vagy kereskedelmi hajókká alakitották át. A chilei nagy fegyvertárból iparískola lett és a megmaradt, eddig hadügyre szánt pénzösszeggel közhasznú dolgokat létesitettek; pl. óriási gátat épitettek Valparaiso kikötőjében az Andeseket vasútvonallal szelték át (Chile fővárosa tehát ma 18 órányira van Buenos Ayrestől; (továbbá utakat terveztek, számtalan egészséges és kényelmes házat épitettek stb. De az anyagi jólét növekedésénél nem kevésbé értékes eredmény azon változás, mely a két ország lakóinak kölcsönös magatartásából eredt, és ama barátság, jóakarat és bizalom, mely a régi ellenségeskedést felváltotta,

Hasonló szerződést kötöttek a legfőbb nemzetekkel is s igy gyakorlatilag megvalósitották a béke eszméjét: „ne az erőhez folyamodjunk, de azon itélő birósághoz, mely az internacionális összeütkezések elintézésére és megszüntetésére alakult."

Most még azon óhajnak kielégitése maradt hátra, melyet 1900-ban Mgr. Benavente fejezett ki, t. i. hogy bár egy nap Krisztus uralná a két kibékült nemzetet. Ez eszmének kivitelét egy nő, Sonora de Costa, a Jézus Anyja Szövetségének elnöke kezdeményezte. Ezen egylet közremüködésével gyüjté egybe a szükséges összeget és midőn 1903. év május havában Chile képviselői Buenos Ayresbe érkeztek az Argentina köztársággal kötendő békeszerződés végleges aláirása végett, megmutatá nekik Krisztus szobrát, melyet e város fegyvertárában az immár felesleges ágyúk bronzából készitettek. A szobrot a buenosayres Lacordaire kollégium udvarán helyezték el; most már csak rendeltetési helyére való elszállitása (3900 méter magasságra a tenger szine fölött) maradt hátra; ezt a kormány vállalta el. Először vasúton vitték Mendonzőig, innét ágyútalpon azon csúcsig, melyen aztán feállitották. Midőn az út használhtatlaná vált már az öszvérek számára, melyeket a szakadékba való lezuhanás veszélye fenyegetett, a tengerészkatonák húzták tovább kötélen. A felszentelés 1909 márczius 13-án ment végbe óriási tömeg és mindkét ország lakóssága jelenlétében. Chile lakósai argentinai területén, ez utóbbiak viszont Chile földjén táboroztak. A hegyek visszhangozták a katonazenekar harsogását, az ágyú is dörgött, de békét és nem háborút hirdtve! Azután a legünnepélyesebb csendben leplezték le a szobrot. Midőn a nap lenyugodott, a szertartás megható imával végződött, melyben a két kibékült nemzet kérte Istenét,

hogy e föld minden nemzete kövesse egy napon az ő testvéries és szeretetteljes határozatukat.

A szobor a következő felirást tartalmazza: „Elöbb dőlnek romba és lesznek porrá e hegyek, semmint Chile és Argentina köztársaság lakói elfelejtenék azou ünnepélyes fogadalmat, melyet Krisztus lábainál tettek egymásnak.“

Vége köv.

Perczelné K. Fl.

A Genfi utról.

Budapest, aug. 4.

Kedves szerkesztő barátom!

Szives felszólításodnak eleget ohajtva tenni, a mult hónapban lefolyt genfi ünnepélyekről ezennel rendelkezésedre bocsátom e közleményt.

Genfbe Párisból utaztam junius hó végén. Szivemből örvendtem, hogy elhagyhattam a francziák republikánus hazáját. Furcsa Köztársaság az hol a nemzet geniusza a letünt császárság biboros rongyait ölti magára, hogy élethivatását büszke gőggel hirdethesse a világnak. Valóban nem tudom, hogy ama túltengő Napoleoni-Kultusz, melyben a franczia nemzet ma is még nyakig uszik, az ős gall-erőnek kitörni készülő forrongását, vagy pedig e nemzet lassu dekadenciájának beteges lázát jelképezi-e? Egy respublika, mely császári tradiciókból és reményekből él és a hol mindenki kitüntetésre, rangra, czimekre és rendjelekre vadász!

Mily más respublika Svájcz, az ö puritán polgári és családi erkölcseivel! E kis, szabad hazában talán azért tünik fel áz idegen előtt oly impozáns fenséggel a természet czodás nagysága, mivel a polgárai oly igényteleneknek, egyszerüeknek látszanak! Vagy talán megforditva is álhat e föltevés? Annyi tény, hogy a svájczi ember rajongva imádja a természetet.

Genfbe érkezve érdekes volt mindjárt az első ismeretségem is, melyet az egyik utcza sarkon kötöttem egy kis borotvált képü, ősz haju emberkével. A rendező-bizottság irodájának hol létét tudakoltam tőle. Midön a kis öreg szóváltás közben megtudta, hogy Magyar vagyok és Unitárius, oly öröm fogta el, hogy majdnem könnyezett. Minden szabadkozásom ellenére, nőmmel együtt lakására czipelt és borral kezdett traktálni. Névjegyét át adta, de a nevét elhallgatom nehogy inquisitio

alá kerüljön. Megmutatta aztán szép könyv- és képtárát. Dühös ellensége Romának. A magyaroknak nagybarátja. Az Unitárizmust tartja a világ jövő, egyetemleges vallásának. Ő lélekben már annak vallja magát. Többé nem találkoztam a lelkes kis apóval.

Alig tértem vissza a hotelembe, ujból alkalmam nyilt egy kedves ismeretségre. Ernest Rochat pasteur várt már reám. A lapból olvasta megérkezésemet, sietve keresett föl hogy felajánlja szolgálatait. Melegen tudakozódott Boros dékán és Józan esperes után, kiknek jó ismerőse. Meglepett, mikor elmondta, hogy ő a Kálvin templomának egyik predikátora, — de hitbeli felfogására nézve teljesen Unitárius. E nyilatkozat hallatára önkéntelen arra gondoltam, hogy mily más világ van itt, mint minálunk! Egy pap a Kálvin szószékén, ki Unitáriusnak meri vallani magát. Engem pedig otthon a sajtóban azért támadnak, hogy a Dávid Ferencz egyletbe református theol. tanárokat is meghivni merek felolvasóknak.

De ideje már, hogy rátérjek az Ünnepélyek leirására. Engedj meg azonban Szerk. barátom, hogy referádámat az elhangzott beszédekről s az ünnepélyek külső lefolyásáról szük keretbe foglaljam, mert hazatértemben az a famozus pech ért Lugánoban, hová az Olasz tavak megnézése végett utaztam, hogy három nemzetközi zsebtolvaj a vonatról való leszállásomkor vaderőszakkal reám támadt s elrabolta a tárczámat, mig segély érkezhetett volna. Jegyzeteim egy része is a tárcza-könyvemben volt. De máskülönben is rövid lehetek, mert mint idehaza hallottam, magyar lapjaink az Ünnepségek minden actusáról terjedelmes és részletes tudósitásokat közöltek már még a mult hónapban.

Mondanom sem kell, hogy a lefolyt egyházi ünnepélyek kimagasló alakja Kálvin személye volt, kinek születése 400 éves fordulóját nemcsak Genf ünnepelte meg nagy fénnyel, de a kegyelet és erkölcsi elismerés őszinte érzelmeivel ünnepelte meg azt, az egész protestans világ.

A jubileum fénypontja vagyis „clou"-ja amaz emlékbeszéd volt, melyet jul. 2-án este fél kilenczkor tartott meg a Cathédrale de Saint-Pierre-ben (Kálvin temploma) a montaubani theologiai fakultás doyenje, E. Doumergure tanár Kálvinról. A nagytudományu férfiu, ki egyszersmind jeles egyházi szónok s ki lelkes bámulója és erős meggyőződésü tanitványa Kálvinnak, kiről több művet is irt, behatólag és nagy részleteséggel ismertette Genf egykori prédikátorának egész élete lefolyását, lelkészi és reformátori működését.

Terjedelmes részleteket olvasott fel Kálvin hátrahagyott kéziratairól, magán levelezéseiből és müveiből, hogy ugy lélektanilag az embernek, mint történelmileg kora férfiának s theolo-

giai szempontból, mint az egyház nagy reformátorának teljes egyéniségét és képét adja. A szónok Kálvinban a tetteknek és a hősöknek nem oly alakját bámulja, mint amilyen egy Cézár vagy Nagy Sándor volt, sem nem lát benne oly nagy szellemet, mint Platon vagy Kánt. De ezek nem is végeztek oly munkát, mint Kálvin. Ő Kálvinban a szónak (Parole) isteni hivatásu nagy mesterét tiszteli. Az Isten szava inspirálta a reformátort, a melylyel meggyőzte a lelkeket. Kálvin, a beteges, mankón járó lelkész 25 éven át élt a szó hatalmával, ugy beszédeiben, melyeket a templomokban, egyházi tanácsokban és gyülekezésekben tartott, mint a különböző irataiban, egyéni intéseiben, bizalmas levelezéseiben s mindama müveiben, melyek az egész keresztény világban el vannak terjedve. Ő a szó hatalmával győzte meg a XVI-ik század kereszténységét. Mint predikátor nagyon népszerü szónok volt s példabeszédei, melyeket a népajkáról vett, igen gyakran nyersek és erős kifejezésüek voltak. Több oly citátumot olvasott fel a szónok Kálvin jellemzéséül, melyek élénk derültséget okoztak. Ama vád ellen is mentegette, mintha türelmetlen, zsarnoki hajlamu lett volna. Egy szóval, hatalmas, nagy tanulmány volt Doumergure tanár felolvasása.

Másnap, jul. 3-án délelőtt a delegátusok disz-ülése volt a Salle de la Reformation-ban. A kőlönböző egyházaknak mintegy 100 hivatalos küldöttje jelent meg ezen. A jelentkezett szónokok számát 32-re redukálták. Az angolok közül 4-en szónokoltak, az amerikaiak kőzül ketten. Az osztrákok s mi magyarok 1—1 szónokkal vettünk részt a disz-ünnepélyben.

Azon delegátusok, kik egyházaiktól irott adresset hoztak magukkal, ugy irásban, mint szóval is fel lettek szólitva, hogy azt, minden szónoklás mellőzésével az elnökségnek nyujtsák át. Ez adresseket az „Actes du Jubilé“ számára ki fogják nyomatni.

Ez alkalommal nyujtottam át én is Egyházam adressét s velem együtt Zsilinszky Mihály nyug. államtitkár a magyar evang. egyház iratát M. Guillot elnöknek. Megköszönve Egyházam és püspököm nevében a testvéri meghivást, kijelentettem: hogy mi magyar unitáriusok is, kik hű őrzői vagyunk a protestans eszméknek, mi is — kik lélekben teljesen egynek érezzük magunkat protestans testvéreinkkel — méltányolni tudjuk Kálvinnak a protestantizmns fejlesztése érdekében kifejtett nagy és örök érdemeit s ennélfogva igaz kegyelettel veszünk részt az ő emlékünnepélyén.

Az elnök hálás, meleg szavakban mondott köszönetet Egyházunknak a megemlékezésért és azért, hogy küldött által képviseltette magát az Ünnepélyen. Felkért egyszersmind, hogy legszivesebb üdvözletét adjam át ugy Egyházam fejének, mint a

magy. unit. Konsistorium tagjainak. Az elnök még a disz-ülés folyamán felolvasta mindazon egyházak neveit, melyek küldőik által neki adresset nyujtattak át. Természetesen a mi Egyházunk nevét is fölemlitette.

Az ülés folyamán elhangzott disz szónoklatok Kálvin emlékével foglalkoztak, feltüntetve reformátori működésének nagy sikereit. Több szónok részletesen ismertette a Kálvin egyházának állapotait saját hazájukban. De az összes szónoklatok jellemzéséül el lehet mondani, hogy azokból gyönyörü összhangban csendült ki a protestantizmus haladásának nagy eszméje. Az angolok általában igen szabadelvüen beszéltek. Köztök két unitárius szónok volt. Az egyik M. John Harrison a londoni unit. társulat elnöke s a másik Hon. Curtius Guild, az amerikai unit. Alliance elnöke. A magyarok részéről az egyetlen disz szónok Dégenfeld gróf volt, ki a hazai protestans egyházi viszonyokat ismertette, magvas, szép beszéd keretében.

Jul. 4-én, vasárnap, ünnepélyes urvacsora-osztás volt, különböző nemzetiségü lelkészek által a Szent-Péter templomában. Délben ugyan e templomban Antal Gábor püspök magas szárnyalású, mélyen átérzett, gyönyörü magyar beszédben emlékezett meg Kálvinról. E szabad gondolkozásu, nemes szivü főpap, e beszédében is hü maradt szabadelvüségéhez s a protestántizmus jövőjét az eszmékben s nem a személyes kultuszokban keresi. Midőn Kálvin nagy templomában ez alkalommal vagy 200 magyar ajkáról felhangzott erőteljes, hatalmas akkordokban a nemzeti hymnusz dallama, szem alig maradt szárazon.

Jul. 5-én a Temple dy L'andisoir-ban franczia nyelvü előadásokban ismertették Pruzsinszky és Kovács budapesti theol. tanárok a magyar protestantizmus fejlődését s mostani átlapotát. Volt magyar ének és szavallat is. Végül az egész gyülekezet meghatottan énekelte el a szózatzt.

Jul. 6-án a reformáczió-emlékmüvének alapkő-letétele volt. Ünnepélyes formák és lelkes szónoklatok közt ment végbe e jubiláris actus is. Jul. 8-án pedig a genfi egyetem ünnepélyei kezdődtek, alapitásának 350-ik év fordulója alkalmából. Szakadó esőben indultunk el az egyetem kertjéből a Szent-Péter templomába. De azért igy is impozáns benyomást tett a hatalmas menet. A különböző egyetemek és tudományos testületek, valamint az egyetemi és főiskolai ifjuságok küldöttjeinek a száma 800 körül járt. A templomban folyt le az ünnepély egyrésze, mikor is Rosier W. a genfi canton közoktatásügyi vezetője, valamint Chodat R. egyetemi rektor és Deutscher M. a svájczi köztársaság elnöke tartottak nagy beszédeket. Itt adtuk át, nemzetiségek szerint csoportositva küldőink adressét az elnökségnek. Én

a kolozsvári theol. akadámiánk iratát nyujtottam át. Ez üdvözlő iratok is meg fognak jelenni nyomtatásban. Déli 1 órakor pedig a genfi egyetem, magyar tanulói egyik szabadság hősünknek, Klapkának az emlék-tábláját koszoruzták meg, mely ama házat ékesiti, melyben a szabadságharcz után lakott. E kegyeletes nemzeti ünnepélyen, mi magyar küldöttek is mindnyájan részt vettünk. Az ünnepély lelkes hangu bankettel végződött.

Különben egész genfi időzésünk alatt, a pazar fénynyel rendezett bankettekből, disz-ebédekből, estélyekből, hangversenyekből, hajó-kirándulásokból, történelmi menetekből s illuminácziókból, melyet egyesek, hatóságok, testületek s különböző rendező-bizottságok lelkes vendégszeretettel halmoztak el, ugy kijutott a részünk, hogy a szó teljes értelmében agyon voltunk csigázva.

E társas érintkezések közben, sok europai és amerikai hirneves és érdekes egyéniséggel volt alkalmam megismerkedni. S legtöbbször vallásos kérdésekről lévén szó, ekkor nyilt alkalmam tapasztalhatni: hogy az unitárizmus külföldön mily hatalmas hóditást tett mindenfélé az emberi gondolkodásban. Még a különböző felekezetek papjai is — kikkel beszéltem — elfogulatlan hangon ismerték el az Unitarizmus jövőjének nagy és átalakitó missziójá t. Dr. Piepenbring Strassburgi lelkész is nyiltan bevallotta, hogy az elszászi papság körében szintén erős Unitárius mozgalom észlelhető.

Rev. Mr. Charles W. Wendlé bosztoni unit. lelkész is fölkeresett — ki Borosnak és Józannak szintén ismerőse s kért, hogy bemutathasson az angoloknak és amerikaiaknak s köztök Dr. F. E. Carpenter Oxfordi akadémiai igazgatónak. De a tömérdek ünnepi meghivások folytán annyira szét voltunk tagolva, hogy lehetetlen volt privát helyen összejönnünk. Egy hollandi pap is többször keresett, de ezzel sem tudtam találkozni.

Hogy az unitárizmus Genfben is mennyire terjedőben van, két esetről emlékezem még meg. Az egyik ez volt: — Egy nyilvános kerti-ünnepély alkalmával, a nőmmel az egyik kioszkban leültünk ebédelni. Az asztal körül több ismeretlen férfi és nő ált. Midőn minket megpillantottak, hirtelen összesugtak s felénk fordulva tapssal üdvözöltek minket. E taps a magyar unitáriusokat illette. Mert a társaság minden tagja Genfből és a vidékéről Unitarius volt. Egy lelkes, tüzesvérü franczia is ült köztük, ki majdnem megölelt örömében. Auguste Reyss pasteur volt. A párisi unitáriusok lelkésze. Nagy rajongással beszélt a missziójáról s ha még nincs is templomuk, de a pereire Boulelevárd egyik termében már unitárius isteni tiszteletet tartanak.

A másik esetem az volt, hogy Rochat lelkész uővére egy

délutánra meghívott a nyaraló villájába, mely Genfhez közel feküdt. Antal Gábor püspök is hivatalos volt. Rajtunk kivül a többi férfiak és nők idegenek voltak. Midőn bucsuztam, a házi-asszony mosolyogva adta értésemre, hogy a magyar püspökön kivül, a társaság többi tagja mind unitárius volt. Különben nem egy genfi embertől hallottam ama véleményt. hogy az ottani liberális protestánsok teljesen egynek tartják már magokat velünk.

De ideje hogy ne éljék továbbra is vissza már e lapok szives olvasóinak türelmével. Még csak szabadjon annyit félemlitenem, hogy mielőtt a szép és szabad kis Svájczot elhagytam volna, nőmmel együtt egy-egy virágszálat tettünk Genfben Servet, Zürichben Zwingli és a bádeni herczegségben fekvő Konstánzban Husz János emlékszobraira.

Egy családból valók ők a mi Dávid Ferenczünkkel.

Ürmössy Miklós.

Nők világa.

A vallás és az ember.

Sok tapasztalatot szereztem életemben a felől, hogy tulajdonképpen mi lehet az emberi élet legelső és legfőbb java. Mi lehet az életnek igaz értéke? Kutattam és keresgettem e tárgyban mindenfelé. Kerestem a választ régi és uj könyvek irásaiban, kerestem azokban az emberekben, a kikkel érintkeztem és a magam saját lelkében. Az ember sok mindenféle múnkában fáradozhat egy élten át, de őszintén mondhatom, hogy semmi fáradság nem nyujt annyi hasznot, mintha azt keresi az ember, hogy életét mimódon teheti áldasos és értékes életté. E keresésben sok igazságra rá jön az ember, rá jön arra, hogy igen sok dolog nem jó az embernek amit előbb jónak gondolt. Rá jön arra, hogy a világ futhat ugyan sok mindenfajta jóért, de igaz jó mégis, csak egy van az ember számára. Én azt mondom, hogy az embert sok mindenre tanitják, oktatják és rászoktatják, de kevés haszna van a sok oktatásnak, ha arra nem tanit meg, hogy ezt az életet mi módon lehet jó életté, kedves életté tenni.

Különös dolog az a mi egész nevelési rendszerünkben, hogy a rajtunk kivül, tőlünk messzeeső dolgok megismerésére temérdek fáradságot forditunk és a magunk megösmerésére jóformán semmit se. Lépjünk hát most közelebb magunkhoz, és

foglalkozzunk magunkkal. A saját életünk legfontosabb kérdésével. Én ösmerek egy olyan erőforrást, melyből ha meritünk, csodás változást fogunk magunkon észlelni. Ösmerek egy olyan titokzatos gépet, a melyet ha müködésbe hozunk, fényt és világosságot áraszt ki és fényével besugározza egész belső lelki világunkat. Ez az erőforrás, az a titokzatos gép a vallás. A mi unitárius vallásunkban ösmertem fel minden erőm kutfejét és azt a tényezőt, a mely az élet titkainak mélységeibe világosságot hinteget. Itt ösmerem meg a saját gyarlóságomat, erőtlenségemet, romboló és kárhozatos tulajdonságaimat. Itt ösmerem meg a magam és más emberek élete nyomoruságának, boldogtalanságának valódi okát, de viszont itt látom meg életem nagy erősségét, itt szemlélem a hatalmas Istent, a ki nekem teremtőm és atyám is, és mint ilyen oltalmam, segitségem, támászom, vigasztalóm, bátoritóm, üdvösségem és győzelmem. Valóban látom, hogy nem vagyok egyedül, nem vagyok magamra hagyatva. Sorsom hatalmas és szerető kezekben van. Szemeket veszek észre, melyek vigyáznak rám, kezeket, melyek támogatnak, erősitenek, előre visznek, értem harcolnak. Tudom, hogy nagy hűségü és örökké való szeretet áll mellettem. Ez a tudásom minden más tudásom legbecsesebbje. E nélkül a többinek semmi értéke rám nézve. Innen tudom, hogy bár voltaképpen semmi vagyok, mégis a hatalmas nagy Isten gondviselésének és gondjainak tárgya vagyok.

Magamban, bár semmi, hitvány — por, de Isten által — nagyméltóságra emelt teremtmény. Igen de éppen ebben az állapotban van a nagy felelősségeket is hordozó vallásnak nagy áldása, hogy Isten közelébe helyez. Istennel belső összekötetésbe hoz, de nem kisebb áldása az, hogy a személyes felelőség tudatára felemel. Mi az a személyes felelősség?

Annak állandó tudata, hogy életem minden munkájáért, egész magaviseletemért felelős vagyok Isten előtt, felelős mindazokért amiket teszek. Mindazokért amiket elmulasztok és elhanyagolok. Felelős vagyok mindenekelőtt saját lelki és erkölcsi életemért. Felelős annyiban hogy Isten sok ajándékait lelkem nemesitésére, javitása megszentelése érdekében használom-e vagy nem. Kiváltképen Isten szent igéjével ugy éltem-e, hogy ez által lelkem üdvössége, életem boldogsága növekedjék és biztositassék.

Azt hiszem senki nincs az olvasók kőzött, a ki nem hallotta hogy már magához szólitotta Isten az ő igéjében, ám az a kérdés, hogy befogadtuk-e az igét, vagy ellöktük magunktól, mert én nagyon sok olyan embert ismerek, aki hallja de elveti sőt kisebbiti ócsárolja, birálgatja és ha az ő földi érdekeinek, bünös romlott szivének nem tetszik, meg is tagadja az igét. Itt ezen a

ponton áll már a nagy felelősség sulya elébünk. Itt hangzik hozzánk az Ur szava; életet és halált adtam előtökbe, válaszszatok. A választás joga nekünk adatott, de egyszersmind a felelősség is. A választás eredményeért azt mondtam tehát hogy nincsen nekünk drágább kincsünk a mi unitárius vallásunknál. Kimondhatatlan nagyok ennek hasznai, de mert ilyen nagyok, élni is kell tudni ezzel a vallással. Szivünk nyugalmát, örömét, boldogságát biztositja, de csak ugy ha mi javait növekedő tiszta érzelmekkel, növekedő engedelmességgel, növekedő jósággal, növekedő áldással, munkával fogadjuk. Minden nap több-több öröm és boldogság van számunkra biztositva, de minden nap több kötelességet kell hiven elvégezni Istenünk Urunk dicsőségére s testvéreink javára. Én azt tartom hogy ez a vallás az igazi vallás, amelyben nekünk épülni és gyarapodni érdemes és hasznos.

Pénzes Mihályné,
szül. **Simó Mária.**

Ezt a cikket a következő sorok kiséretében kaptuk egy messze élő székely unitárius nőtől, A levél is szép megnyilatkozása a vallásos léleknek.

Mélyen tisztelt szerkesztőség. Sokat gondolkoztam ezen hogy beküldjem-é. Ha meg fog felelni, akkor még irok. Jól esne az én magányban élő lelkemnek, ha valamivel hasznára lehetnék szeretett vallásunknak, mert igazán magam vagyok egyedül a viharos hullámok között. Nekem nem szólnak a harangok, nem nyilnak templomok. Messze van tőlem az én szeretett vallásom. Oh Istenem pedig de szeretem eljárni a templomba, és megyek, de református templomba, minden vigaszom az én kis imakönyvemben találom, Ezer bocsánatot kérek hogy bátor voltam irni.

Imádkozz!

Hogyha a sors karja megnehezül rajtad
S a szivedbe fájó, emésztő érzés ül:
Tekints az ég felé, nyiltsd imára ajkad
S a teher, mit viselsz, bizton megkönnyebbül.

Ha örömben úszik lelked,
Azt, kiadta, el ne feledd;
Titokban, hol senki nem lát,
Imádd a legjobbik Atyát.

Z. S.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Három uj állás. Kolozsvárt a f. évben három uj állás fog betöltetni. A főgymnásiumi vallástanári állásra Vári Albert székelyudvarhelyi lelkész van kijelölve. A városi képezdék és más iskolákhoz vallástanitói állás szerveztetik, a kolozsvári papság mellé egy segédpapi állás, melynek munkakörébe esik a népiskolákba járó tanulók vallásos oktatása.

Két uj rendes theologiai tanár választását fogja ajánlani az E. K. Tanács a mostani Főtanácsnak. E tanárok egyike lesz Csifó Salamon ki eddig pap is volt, de most már teljesen a theologiának fogja szentelni munkásságát. A másik Gálfi Lőrinc főgymn. oklevelés tanár lesz, a ki felszentelt pap s három évig tanult az oxfordi unitárius theologián és egyetemen. Mindkettő kipróbált munkaerő és lelkes egyházi férfiu.

250 unitárius ifju tanul nem unitárius középiskolában Legtöbb Tordán, a most már állami főgymnásiumban. Tekintélyes számmal szerepelnek a budapesti, brassói székelyudvarhelyi, sepsiszentgyörgyi középiskolák. Érdekes összehasonlitást tehetünk ha figyelembe vesszük hogy a kolozsvári főgymnasiumban 156 s a Kereszturiba 104 unitárius ifju tanul. 259-el szemben ugyan annyi van más tanintézetben, mert valószinü hogy az E. K. Tanácshoz beérkezett kimutatások nem szólnak minden únitárius ifjuról. Elismerőleg emlitjük föl hogy ref. és ev vallástanitó lelkészek püspökünk megbizásából készséggel vállalkoznak arra hogy tanulóinkat az unitárius tantárgyakból oktassák. Ennek viszonzásául az unitárius gymnasiumok mindig nagy szeretettel fogadták a nem unitárius tanulókat s vallásuk miatt bántódásuk soha sem volt.

Udvarhelymegyében a kir. tanfelügyelő számos helyen készittetni akar kisdedovót Homoródalmás, Székelymuzsna községben rövid idő alatt meglesz. Kőrispatak, Felsőrákos, Okland, Nagy-Somlyós, H-szentpál, Korond, Karácsonfalva, H-szentmárton, Siménfalva, Alsóboldogfalva kőzségekben tervbe van véve. A csehétfalvi unitárius iskola helyiségét tarthatlan rosznak nyilvánitja. — Korondon a községi iskola fejlesztése elodázhatatlan. — A kereszturi áll. tanitóképezde igazgató tanácsába a néhai Sándor János helyébe Borbély Sámuel nyug. igazgató neveztetett ki.

Killyéni Erzsébet hosszufalusi áll. polg. isk. tanárnő a nyári szünidejének java részét Londonban töltötte. A kedves Sharpe kisasszonyok, leányaink lelkes pátronái, hivták magukhoz, hogy fölujitsa emlékeit és tanulmányozza a folyton újuló vén óriási várost.

Az unitárius egyház birtokai kezelése sok gondot ad a vezetőségnek. Az 1908 evi Főtanács egy pár szavazattal elodázta a rendszer megváltoztatását, de minden nap jobban kidcrül hogy 5—6000 holdnyi birtokot egy ember felelősségével jövedelmezőleg kozelni nem lehet. Öt nagy birtokunk egy, két, háromszáz kilométerre van egymástól.

Elhunytak. Aug. 12-én Kálnokon id. Bedő Lajos széles körben ismert kedves ember, kitünő családfö, jó hazafi, és áldozó egyháztag. Népes család, abban, Bedő Gábor M-sárosi lelkész és Deák Mózes H-ujfalusi tanitó neje édes atyjukat gyászolják. — Péterfi Lőrincz kir. járásbirósági irodatiszt elhunyt Nagyajtán élete 44-ik évében. Az életnek nemes harczossa, a társadalomnak munkás tagja volt. Szülői és rokonai fájlalják korai elhunytát.

Gombos Sámuelné Lengyel Róza váratlanul elhunyt Székelykereszturt aug. 10-én. Fájó érzéssel közöljük ezt a szomoru hirt, mert a néhai jóságos asszony, nemcsak családjának volt élete, boldogsága, hanem a társadalomban. a jótékonyság számos terén hasznosan munkáló kedves nő volt. Férje és gyermekei fájdalmát a kiterjedt rokonság és baráti kör igyekszik enyhitni részvétével.

Szabott árak! Jutányos árak!

A nyári idényre ajánl:

NEUMANN M.

Cs. és királyi udvari szállitó.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Tennis-öltönyöket
Vászon- és lustre-öltönyöket
Créme és csikozott tennis-flanell nadrágokat

Turista-öltönyöket
Turista-gallérokat
Eső- és porköpenyeket
a legszebb és legcélszerübb kivitelben.

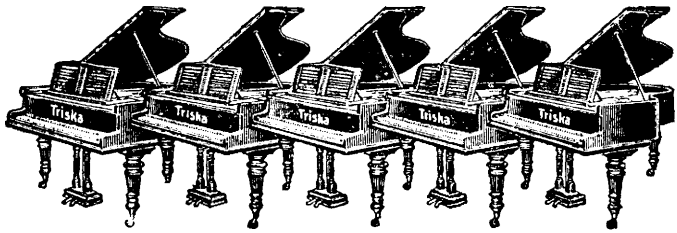
Nagy választék gyermek- és fiu-öltönyökben.

Minták és képes árjegyzék kivánatra ingyen és bérmentve.

Megrendeléseknél elegendő mértéknek egy régi öltöny beküldése. Gyermekruhák rendelésénél elegendő, ha a gyermek korát, a kivánt szint és árt velem közlik.

Zongorák, Pianinók, Cimbalom és Harmoniumok.

— Csak elsőrendü gyártmányok. Legszolidabban vásárolhatók és bérelhetők:

TRISKA J. hirneves zongoratermében Kolozsvárott. — Alapittatott 1870-ben.

Hangolásokat és javitásokat szakszerüen készit.

Szakképzett hangolót vidékre is azonnal küld.

RADICS SÁNDOR KOLOZSVÁR

KÖNYVEKET MAGAS ÁRBAN VESZ
ÉS FÉLÁRÉRT AD.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállitók.

Erdély legnagyobb butorgyára

(a legnagyobb butorbevásárlási forrás)

Teljes menyasszonyi kelengyék. Függönyök, ágy- és asztalnemüek, futó- és szalonszőnyegek, vas- és rézbutorok, matrácok, stb. — Hazai gyártmányok! — Kivánatraköltségvetést és müvészi kivitelü rajzokat küldünk. — Meghivásra szakemberünk mintagyüjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt Széchényi-tér 41, Korzó-káv. mell. **Kolozsvárt** Unió-utcza 7. szám Telefonszám: 661.

Akinek böröndkell, ne tévessze el az igazi bőröndkészitőt - - -

Wesselényi Miklós-utca 5. sz.

Ajánlja saját készitésü utazó és kézi böröndeit és kosarait olcsó árakban. **Kühlstock Máté** bőrönd-gyáros.

Órát és ékszereket ::
legmegbizhatóbban és olcsón készit
Szilágyi Márton müórás,
Wesselényi Miklós-utca 80.

IZSÁK MÓR
: férfi szabó czég. :
Mátyás király-tér 19. (Emelet)
Törv. bejegyzett és 20 éve fennálló czég, ajánlja dusan fölszerelt hazai és angol kelmeit. — Szolid kiszolgálás. — Pontos és jó munkáért felelőséget vállal.

Az orsz. iparegyesületi ezüst disz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: HANGSZERKÉSZITŐ MESTER, ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállitója.

Kolozsvár,
Wesselényi Miklós-u. 18.

Finom hegedük, violák és csellók készitési müterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készitményü fonott hurok.

A legnehezebb javitások müvészies kivitelben elkészittetnek.

SIMON LÁSZLÓ orgona és harmonium készitő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz.

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.

Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészitve.

Szives pártfogását kéri

mély tisztelettel **SIMON LÁSZLÓ,** orgonakészitő.

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, Mátyás-tér 7. sz. **MÜSZERÉSZ**

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállit discretio mellett. Szemüveg és csiptetők 1 K-tól.

TELEFON 776. ELEFON 776.

MATTAY és HUTTER BORKERESKEDÉSE
Kolozsvárt. — Telefon 190.

Kitünő asztali borok 72 f.-től 90 f-ig.
Pecsenyeborok .... 96 f.-től 2 K-ig.
Piros bórok ..... 1 K-tól 2.40 f-ig.
.....

Szászvesszősi borok a mélt. gróf Degenfeld Lajos úr terméséből ....1,20 f-től 2 K-ig.
Hegyaljai tokaji borok 1.60 f-től 6 K-ig.

Vigalmi meghivókat, táncrendeket, eljegyzési kártyákat legizlésesebben és leggyorsabban készit az **„Ellenzék" - nyomda.**

ERDÉLYI BANK

és Takarékpénztár Részvénytársaság.

Kolozsvár, Mátyás király-tér 32. szám.

A bank elfogad betéteket
takarékpénztári könyvekre, folyó számlára, azokat visszafizeti felmondás nélkül.

Leszámitol váltókat
utalványokat, járadékokat, checkeket, kisorsolt értékeket stb. stb.

Értékpapirokat és idegen pénznemeket elad és vásárol,
előleget ad folyószámlán és előre meghatározott időre.

Értékpapirok, betétikönyvek és más értékek őrzését és kezelését (nyitott letét) dijtalanul elvállalja.

Dijmentesen beváltt
szelvényeket és elvállalja a sorsjegyek revizióját.

Kibocsát utalványokat,
checkeket, hitelleveleket bármely külföldi piacra.

Rendelkezésre tart a felek zárjai alatt
tüz és betörésmentes páncélszekrényt. (Safe deposits

Nagyobb ládákba csomagolt és a fél pecsétjével ellátott
ezüst és aranynemüek, vagy más értéktárgyak külön e célra berendezett tüz és betörésmentes szobában őriztetnek.

M. kir. szab. osztálysorsjegyek főelárusitó helye.

Üzleti órák:

Délelőtt fél 9-től fél 1-ig, délután 3—4-ig.
Május 1-től szeptember 1-ig d. e. fél 9-től fél 2-ig.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. Október. 10. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 149
Ima, Kovács Lajos..... 151
A Dávid Ferenc Fgylet XXV-ik közgyülése 153
Elnöki megnyitó..... 154
Titkári jelentés 157
Dávid Ferenc emlékére 164
Egyházi és iskolai mozgalmak .. 164

SIMON LÁSZLÓ orgona és harmonium készitő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz.

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.
Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészitve.
Szives pártfogását kéri
mély tisztelettel **SIMON LÁSZLÓ,** orgonakészitő.

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Szabott árak! Jutányos árak!

A nyári idényre ajánl:

NEUMANN M.

Cs. és királyi udvari szállitó.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Tennis-öltönyöket
Vászon- és lustre-öltönyöket
Créme és csikozott tennis-flanell nadrágokat

Turista-öltönyöket
Turista-gallérokat
Eső- és porköpenyeket
a legszebb és legcélszerübb kivitelbeu.

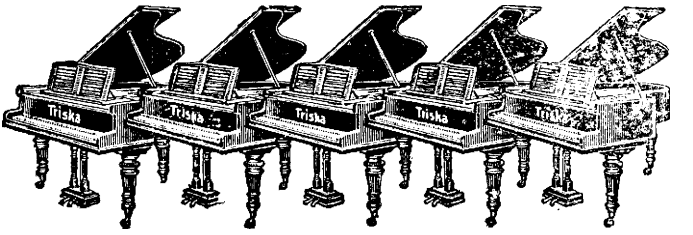
Nagy választék gyermek- és fiu-öltönyökben.

Minták és képes árjegyzék kivánatra ingyen és bérmentve.

Megrendeléseknél elegendő mértéknek egy régi öltöny beküldése. Gyermekruhák rendelésénél elegendő, ha a gyermek korát, a kivánt szint és árt velem közlik.

Zongorák, Pianinók, Cimbalom

és Harmoniumok. — Csak elsőrendü gyártmányok. Legszolidabban vásárolhatók és bérelhetők:

TRISKA J. hirneves zongoratermében Kolozsvárott. — Alapittatott 1870-ben.

Hangolásokat és javitásokat szakszerüen készit.
Szakképzett hangolót vidékre is azonnal küld.

RADICS SÁNDOR KOLOZSVÁR

KÖNYVEKET MAGAS ÁRBAN VESZ

ÉS FÉLÁRÉRT AD.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállitók.

Erdély legnagyobb butorgyára

(a legnagyobb butorbevásárlási forrás)

Teljes menyasszonyi kelengyék. Függőnyök, ágy- és asztalnemüek, futó- és szalonszőnyegek, vas- és rézbutorok, matrácok, stb. — Hazai gyártmányok! — Kivánatraköltségvetést és müvészi kivitelü rajzokat küldünk. — Meghivásra szakemberünk mintagyüjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt Széchényi-tér 41, Korzó-káv. mell. **Kolozsvárt** Unió-utcza 7. szám Telefonszám: 661.

! **Akinek böröndkell,** ne tévessze el az igazi böröndkészitőt - - - **Wesselényi Miklós-utca 5. sz.** !

Ajánlja saját készitésü utazó és kézi böröndeit és kosarait olcsó árakban. **Kühlstock Máté** bőrönd-gyáros.

Órát és ékszereket ::
legmegbizhatóbban és olcsón készit
Szilágyi Márton müórás,
Wesselényi Miklós-utca 80.

IZSÁK MÓR
: férfi szabó czég. :
Mátyás király-tér 19. (Emelet)

Törv. bejegyzett és 20 éve fennálló czég, ajánlja dus raktárról választott hazai és angol kelméit. — Szolid kiszolgálás. — Pontos és jó munkáért felelőséget vállal.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. OKTÓBER 10. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Bebizonyult hogy az unitáriusokban az egyházi ügyek iránti érdeklődés fokozódik. Aug. 28—31 ig oly sokan voltak egybegyűlve Kolozsvárt, a mennyien talán egyszer sem. A levegő villamos volt. Erős áramok kavarogtak a különböző levegőrétegekben. Még cikázást is láttunk. Minthogy holmi jóslás csigázta föl a várakozást és a képzelődést, sokan kezdették emlegetni a „végitéletet," de becsületére legyen mondva az unitáriusságnak, nem szaladtak szét hanem éppen összegyültek, hogy szembe nézzenek a bajjal és elintézzék.

*

A „Ne temere" pápai decretum visszhangja az unitárius Főtanácson a püspöki évi jelentésben ujból hallható volt. Méltán, mert ámbár a hatályát visszavonták, de a papságot a vegyes házasságok üldözésére fölhivták, fölbujtották, mert „az egyház" papsága még nem hiszi el, hogy a korszelleme erősebb a „pápák kardjánál" és nem fél az átoktól. Az a tény hogy Magyarországot ujabban minden oldalról ostromolják, mutatja hogy itt fogantyut kap, itt még mindig jó talaja van az ultramontanizmusnak. A historia tanunk hogy a mely országban a pápai szellem hóditani tudott, az az ország politikailag sülyedőben volt. Magyarország gyöngeségét a hasonló jellegü pápai kiáltvanyok számarányából könnyen meglehet itélni.

*

Az Unitátius egyháznak sok szép birtoka van. Mindeniket szegényesen élt gazdag szivü emberek ajándékozták. Biztositni akarták a sokat nélkülözött egyház jövőjét. Ők tudták mi a szegénység: Augusztinovics Pál, Dersi János, Kovács Dénes, Berde Mózsa, Koncz Judit, debreczeni Szabó Sámuel, a Sala Gál-

falvi nevek előtt tisztelettel állunk meg, s jogos érdeklődéssel kérdezzük: elérték-e céljukat? Gazdagodott-e az egyház, enyhült-e a szükség? Igen ha a birtokok jövedelmeznek. Az utóbbi években a jövedelemmel senki sem volt megelégedve, mert 1%, 1½, 3 s ritkán emelkedett 4%-ra egyik-másik birtoké. Ezt nagyon szembeötlően kimutatta Szentannai Sámuel gazd. szaktanár, egyháztanácsos. Nem keztyüs kézzel járt a bajok körül, s a miatt sok keserüséget és nagy izgalmat idézett elé, miután ez már évek óta amugy is fokozódott.

*

A Gazdasági bajok miatti küzdelem a főtanácson nem fejeződött be. A gazdasági bizottság a főtanács bevégzése után azonnal gyülést tartott és az egész bizottság lemondott mivel bizalmatlanságnak minósitette magával szemben azt a határozatot, hogy a birtokok bérbeadandók. Olvasóink előtt ismeretes, hogy mi ez iránt a bizottság iránt a legnagyobb tisztelet és elismerés hangján szóltunk. Bámulattal emlegettük mult évi elhatározásukat, hogy a birtokok kezelését egy-két évre személyes felügyelettel és felelősséggel maguk fogják végezni. Az E. K. Tanács fölfogásában osztozunk hogy a bizottság esetről esetre helyes intézkedéseket tett, de a végrehajtás nem volt megfelelő. Olyan kitünő egyházi férfiaknak ismerjük Báró Petrichevich Horváth Kálmán, Molnár Sándor, Daniel Lajos, Ürmössy Jenő, Pataky László, Hadházy Sándor afiait. hogy elhatározásuk megváltóztatásában bizunk, mert hisz a főtanács többségi határozata csak kisérlet, de nem itélet.

*

Az unitárius lelkészek versenyén immár harmadszor vitte el a dr. Bedő Albert pályadiját Kelemen Árpád kaáli ifju lelkész. Az egyszerü, igénytelennek látszó, de kitünő tollu irónak gratulálunk, s egyben csodálkozva gondolunk arra hogy azok a jeles szónokok a kik a kololozsvári főtanácsot évről évre elragadják, miért nem vesznek részt hasonló sikerrel. Az idei szónok Németh István torockói lelkész oly általános tetszésben részesült, hogy büszke lehet rá egyháza.

*

Nagy jelentőséget tulajdonitnnk két határozatnak a jövő érdekében. Egyik a Dávid Ferencz Emlékalapnak fölszabaditása és irodalmi s missiói célra forditása, másik az „Ezred évi alapnak" theologiai tanulók külföldi segitésére rendelése. Mindkét alapot a főt. püspök ur teremtette, elismerés és hála a fáradságért és kitartásért.

*

Az unitárius Theologiai Intézetnek korszakalkotó nagy esztendeje 1909. A Kolozsvárt tartott főtanács kimondotta, hogy

négy rendes tanárt kiván beállitni s háromról, köztük két ujról azonnal gondoskodott is. Ezzel immár belépet a nagykoruság jogaiba, s megkezdi épitő és kiható munkáját, olyan erőből a milyet eddig nélkülözött. Az E. Főtanács tagjait megnyugtatta hogy ide is eljutottunk. Mi reméljük hogy a jövő igazolni fogja hogy az áldozat jó befektetés volt, s gyümölcsét élvezni fogja a jövő unitárius egyháza. Üdvözöljük: Csifó Salamon és Gálfi Lőrincz uj tanárokat.

*

Dávid Ferencz tanácsosainak neveznők azt a 44 uj tagot, a kiket az augusztusi Főtanács beválasztott. A püspök ur inditványozta hogy növeljük a tagok számát. A Főtanács helyesnek tartotta és beválasztott 44 derék ifju unitárius férfiut. Velök együtt számos nő jutott be az érdeklődők közébe, hiszen minden jó feleség részt vesz férje örömében és munkájában. Nagy jelentősége van ennek a választásnak, mert a Dávid Ferencz 400 évi emlék ünnepén mindenik érvényesitheti szózatát és szavát. Ez ugy is kell hogy legyen. Uj egyházat nem kell alapitni, de a meglevőben uj és tartós munkát végezni lehet is kell is.

Ima.

„Nagyok és csodálatosak a te dolgaid mindenható Ur Isten. Igazak és tökéletesek a te utaid, oh szenteknek Királya! Kicsoda nem félne tégedet, Uram és ki nem dicsőitené a te nevedet, mert csak egyedül vagy szent; mert mindenek eljőnek és te előtted lehajolnak.“ (Jel. XV. 3. 4.) Megcsendül lelkünkben e hang jó Atyánk, midőn a buzgóság és szeretet által vezéreltetve eljöttünk, hogy előtted meghajoljunk. A hit és reménység által táplálva emelkedik fel hozzád lelkünk megszentelt imája, midőn e nyugalmas és örömteljes pillanatban felhangzik ajkainkon a vallomás: nagyok és csodálatosak a te dolgaid, igazak és tökéletesek a te utaid, mindenható ur Isten!

A lélek; mely keresi és vizsgálja még a te mélységeidet is örök Isten; *a szív*, melyből kiindulnak s hová visszatérnek az indulatok, az érzelmek; *az ész, értelem*, mely megnézi a csodás magasságot s a föld mélységeinek titkos rejtekeiből is hoz elő drága kincset; *a hit*, mely megfejti a kérdéseket, melyek az ész előtt bezárva maradnak s föltárja azt a világot, mely a tudás határain túl esik; *az emlékezet*, mely könnyü madárként szabadon repüli át a multat s meg, megáll és elmereng annak szépséges tájai fölött s megható történeteinél me-

lyeknek elgondolására, megujulására fölébred az ősi hit, megujul a lankadó erő, megerősödik a meggyőződés — minden de minden, ami testi és lelki szemeink előtt feltárul, hirdeti, beszéli nekünk: nagyok és csodálatosak a te dolgaid mindenható Ur Isten, igazak és tökéletesek a te utaid, oh szenteknek Királya!

Mily fenséges erő száll lelkünkbe e pillanatban, midőn hitünk hiveinél közeli és távoli tájakról egybegyült seregével tehetjük-e jóleső vallomást s az együttérző sziv, egyért lelkesedő lélek fölemelő tudatában az imádkozás hangjain kereshetünk tégedet nagy Isten s kérhetjük erődet és áldásodat egyházunk előhaladására vallásunk fejlődésére, eszméink hirdetésére, hitünk boldogitására. Mily fenséges hit és bizalom, szeretet és elhatározás hatja át keblünket, midőn tudjuk, hogy erőnk és tehetségünk, hitünk és tudásunk, látásunk és képzelődésünk a te nagy lelkednek drága ajándékai. örök jóságodnak örökkétartó, soha meg nem szünő kifolyásai. Mily áldott a te lelked, mely forrása minden szellemi erőnek, a legszentebb eszméknek, a hit és lelkiismeret szabadságnak a népek jólétének, az emberiség eszményeinek, boldogulásának! „Kicsoda nem félne tégedet, Uram! és ki nem dicsőitené a te nevedet, mert csak egyedül vagy szent; mert mindenek eljőnek és te előtted meghajolnak!

Nem csupán a testi és lelki erő tudatában jövünk hozzád szent Atyánk, de erőtelenségünk érzetében is; nem csupán a boldog órákért és szép reményekért áldunk, de a próbákért, a kisértésekért és csalódásokért is; nem csupán a lelkesedésért. a föllángolásért, a nagy és szép tettekért, de a közönyösség, a buzgóság-hiány éreztetéseért is hálát várunk; nem csak azért magasztalunk, hogy a vallási és erkölcsi igazságokat a szivekbe plántálhatjuk, hanem azért is, hogy abban a plántálásra alkalmas talajban a hibák és vétkek helyét fölismerhetjük, mert igy mindenkor szemünk előtt lebeg, hogy mit tettünk és mit kell tennünk; mulasztásunk érzete, buzgóságunkat fokozza.

Te látod mindenható Istenünk, a mint munkálkodunk országod valósulásáért, a Jézus példájának követhetéseért, a sziv nyugalmáért, a lélek békességéért, az eszmények megvalósitásáért s tévedéseink megvallásáért és megjavulásunkért. Te mütasd az irányt, mely felé haladnunk kell. Világositó lelked most is égő szövétnek gyanánt lebegjen előttünk. Buzditt a mindennapi kenyér keresésére, de ne engedd felednünk, hogy lelkünk is éhezik és szomjuhozik akárhányszor. Cselekedd, hogy mindenekben megelégittessünk. Cselekedd, hogy az a szellem erő, mely hatalmába hajtotta a földet, a végtelen tengert és beláthatatlan levegőt, tudjon már egyszer győzelmet venni a sziveken, diadalt aratni az érzelmek, indulatok és cselekedetek felett. Lelkednek

ereje lakozzék a hivőkben és hirdetőkben, a vezetőkben és tagokban. Add, hogy a mit e kicsiny egylet sok odaadással, nagy buzgósággal negyedszáz év lefolyása alatt elért, az megsokszorozódva hintse áldásait a népek keblébe. Add, hogy a kinek nevét zászlójára irta, annak eszméi mind nagyobb erővel hassák át a sziveket s hite gyujtson világot az emberiség lelkében. Tedd erős meggyőződésünkké, hogy más fundamentumot senki nem vethet, mint a melyet vetett a nagy mester, az Ur Jézus s a melyen állva határtalan lelkesedéssel hirdette vallásunk nagy apostola: „Egy az Isten." s „a hit Isten ajándéka"!

E legszentebb igazság, legigazabb eszme hadd ujitsa fel lelkünk előtt most is mindazokat a küzdelmeket, végtelen megpróbáltatásokat, örömöket, és keserveket, melyeken hirdetői és vallói átmentek s melyekből mindig uj erőt meritettek, vajha uj erőt merithetnénk mi is, most is, a jelen s jövőre nézve, hogy látszodnék meg mirajtnnk s egész egyházunkon a te szereteted, hatalmad, bölcseséged és dicsőséged mindenható Ur Isten, kinek nagyok és csodálatosak dolgaid, igazak és tökéletesek utaid minden időben. Halgass meg. Ámen.

Kissolymos, 1909. aug. 27-én,

Kovács Lajos.

A Dávid Ferencz Egylet XXV-ik közgyülése.

Tartatott 1909. évi augusztus 28-án. Elnök: Mélt. Báró Petrichevich Horváth Kálmán egyleti elnök. Jelen vannak: Ferencz József, Fekete Gábor tiszt. elnökök, Ferencz Józsefné alelnök. Nagyszámu egyleti tag és vendég. Jegyzett dr. Boros György előadótitkár.

1. A gyülekezet énekli Erős várunk nekünk az Isten kezdetü egyh. éneket.

2. Imádságot mond Kovács Lajos kissolymosi lelkész. (Közölve van.)

3. Elnök ur gazdag gondolatait ás buzditó intelmeit gyönyörü megnyitó beszédben adja elő. Ürmössy Kálmán egyleti tag méltatja az elnök ur lelkes munkásságát, magasan szárnyaló gondolatait s beszédének jegyzőkönyvbe vételét inditványozza.

A közgyülés lelkes éljenzéssel tüntet elnök ur melllett. Beszédét egész terjedelmében jegyzőkönyvre venni határozza.

Elnöki megnyitó.

Tisztelt hölgyeim és uraim!

Huszonötödik közgyülésünket nyitom meg. Isten kegyelméből egyletünk egynegyed századra, ily hosszu időre pillanthatván vissza, magunk iránti kötelességünk megvizsgálnunk, hogy megismerjük magunkat és lássuk felhasználtuk-e ezen nagy utat annak elérésére avagy megközelitésére, melyet ezen egylet munkásságának irányelvéül maga elébe tűzött. Most csak a helyesnek megösmert teendőnek pontos betartása, összes tagjainkban rejlő buzgóságnak odaadásnak és munkásságnak ezen célt szolgáló tömöritése képezik együttesen azon hatalmas erőforrást, mely a vezetők okosságával, előrelátásával párosulva puszta letarolt mezőből is virágos kertet képes varázsolni.

A vallásos, erkölcsös élet terjesztésére alakultunk.

Ily szándékkal indultunk meg és ebben maradtunk. Tehát helyes uton.

A budapesti D. F. egylet és összes vidéki egyleteink e célt irták zászlóikra és kitartással erre törekedtek.

Nem döntöttük le Jerichó falait, mert arra nem is volt szükség, de csendes munkásságunkban hirdettük a vallásos türelmesség, a társadalmi béke magasztos eszméit és ezzel testvéri egyetértésben, szent vállásunkhoz való hű ragaszkodásunkat. Elvetettük a magot, melyből csemete lett és itt-ott terebélyes fává növekedett, melynek árnyékában már most sok hivő lélek megtalálja lelkének nyugalmát és a támogató, biztató szózatot további küzdelmeihez az életben.

Munkásságunk nem volt meddő. Ebben megnyugodhatunk.

Csak haladjunk előre, nem csüggedve, mint hegyi forrás — az akadályokat megkerülve és majd eljön az idő, midőn utódjaink lent a völgyben, a már megnőtt folyam hátán nagyobb könnyüséggel fognak jelentős eredményeket felmutathatni, olyanokat, melyekről a mi időnkben szó sem lehetett.

Kitartás, buzgóság, csudákat müvelhet.

Ily gondolatokkal megerősödve elménkben és szivünkben, bizalommal nézhetünk elébe a jövő huszonöt évnek.

Átlapozván multunk eseményeit, engedjék meg, hogy egy kevés időre igénybe vegyem szives türelmüket, mely alatt a hála és a hazafiság érzéséről kivánok pár szóban szólani.

Mily szép, nemes érzés a hála, mily édes, lelket megnyugtató örömöt szerezhet annak, kinek egész valóját azon érzés hatja át azon személy, intézmény, avagy társadalmi alakulat iránt, melynek támogatását, istápolását tapasztalva, melynek segitő karjára támaszkodva jutott oda abba a tisztességes, megbecsült állásba, a hol szorgalmas munkálkodásnak gyümölcseit élvezheti és

előtte nyitva áll a tér feljuthatni oda a hová képességeinek kellő megbecsülésére és jogos ambicióra igényt tarthat; míg ezek támogatása nélkül — maradott volna ottan, a honnan kiindult, szegény sorsban, lehet nyomorusággal, nélkülözésekkel küzködve.

A gyermek meghálálja a szülőknek áldozatkészségét, az édes anyjának ápoló gondosságát, éjjelét, nappalát nem kimélő fáradozását, melyet részére csecsemő korában juttatott. Az azután jövő hosszas évek aggodalmai, személyes áldozatai vagyonban, gyakran saját egészségének rovására csakhogy gyermekének jövöjét biztosithassa — viszhangra — megemlékezésre találnak-e már emberré lett, támogatásra nem szoruló fiuban vagy leányban?

Válaszom nem biztató. Mit szóljak ehhez? Mert szomoru de igaz, hogy a hála kevés embernek szivében van. Számüztük onnan, mint oly dolgot, milyen a mai modern korban nincsen szükség. Midőn az emberek mindent kivánnak másoktól, a nélkül, hogy magukban az elvett jók ellenében — valamely kötelezettséget éreznének. Ugy tekintik azt, mint köteles tributumot, melylyel a társadalom tartozik azoknak, kik arra szorultak. De hogy honnan vették ezen eszmét, mely részükre ily kellemes, kényelmes felfogást állapit meg, azt nem tudnák megmondani. Spenczer, Hegel — avagy Spinoza, vagy ép Nietsche filozofiájából? azt maguk sem tudnák megmondani.

Első az, hogy ténnyel állunk szemben.

Avagy nem látunk-e lépten, nyomon gyermeket, kl nem tiszteli apját, anyját, kinek csak dédelgetett bálványa van saját tisztelt személyében? Nem látunk-e naponta ifjakat, kik elhagyva az iskola padjait, az utcán nem ösmerik meg volt tanáraikat, előljáróikat és nem köszöntik őket, pedig egyrészük azon iskolának, azok jótevőinek köszönik azon állást, melyben most vannak, azoknak kötelességteljesitése — nemes szive — és sajnálkozása, melylyel nyomorult helyzetüket felösmerve, támogaták őket nemcsak jó tanácscsal — hanem anyagilag, biztositva részükre valamely stipendiumot, hogy elkezdett tanulmányaikat bevégezhessék és a müvelt társadalomnak hasznos tagjaivá lehessenek? De mit mondjunk még azon esetről, midőn az illetőknek, kikről szólunk, nemhogy hálával telnék el szivük azok irányában, kik hozzá oly jók voltak — hanem egy neme az ellenszenvnek, a rossz indulatnak lesz urává lelküknek. Jelen helyzetükben pirulva gondolnak arra, hogy ők kénytelenek voltak a más támogatását elfogadni és ez váltja ki belőlük ezen nemtelen érzést.

S az állam hány száz — meg száz tanulónak teremti meg — biztositja életpályáját, a nélkül, hogy azok részéről legkisebb elösmerésben részesülne.

Hát rendén van-e ez?

Arra kérem fiatalságunkat, gondolja meg a miket mondottam és midőn néha napján — a magábaszállás óráiban — ha életének főbb mozzanatait maga előtt lefolyni látja — ne engedje megjegyzéseimet nyomtalanul elhaladni lelki szemei előtt.

De mit szóljak a hazafiasságról, ezen szóról, mely mostani ugynevezett nemzeti korszakunkban mindenkinek ajakán van. Vajjon olyanná lett az a mai embernél, mint a mindennapi kenyér, mely nélkül nem lehet megélni, vagy mint ruha, melynek hiányában ki nem járhat. Én nem tudom, hogy van, de tény az, hogy a hazafiasságnak mentől gyakrabban mentől gyorsabban és minél feltünőbb módon hangoztatása sok embernek utját egyengette meg a siker felé: és adott kezébe kenyeret és reá uri ruhát.

Most hazafiasságból mennyünk mulatni, estélyeket, ünnepi bankettet rendezünk, midőn a szinház felé vezet utunk — a hazafias felbuzdulás nyelvünk müvelésére, indit arra; midőn a korzón sétát teszünk, szórakoztatásunk végett, vagy a sétatér árnyas helyeit keressük fel egészségünk gyarapitása céljából — mindig a bennünk lakozó hazafias érzés nyomásának engedünk: Nem tehetünk egy lépést ennek szuggeráló ereje nélkül.

Valóban dobzódunk a hazafiasságban, annak külső, fitogtató nyilvánitásában, anélkül, bogy csak sejtelmünk is lenne ezen igazán szent szó értelméről és anélkül, hogy az emberek megkisérlenék megtenni, vagyis megtennék mindazt, mi őket méltóvá tehetné e diszes jelző felvételére és annak a mindennapi életben használatára.

Lássuk ép azért, hogy olyan sok ember kapkod utánna, mi is az a hazafiasság?

Az a szent láng, mely valónkat áthatja. Midőn e szót: haza kiejtjük, annak megnyilatkozása. Emlékszem, a forradalom idején, mint gyermekek két idősebb fivéremmel, hátunkon fapuskákkal felfegyverkezve, a fellegvárra mentünk háborut viselni, gondolva, hogy mi is honvédek vagyunk. Akkor keblünkben a hazafiasság tüze lobogott.

A ki a honért, a csata térségén életét teszi koczkára, a hazafiasságnak legdicsőbb tényét cselekszi meg.

Hazafiasság a köznek munkálni minden fizetés és gyakran elösmerés nélkül. Nem sajnálni az anyagi áldozatot. Minél nagyobb a vagyoni állásunkhoz mérten, annál hazafiasabb cselekedetünk. A szegény, ki pár napi munkájának bérét ajánlja fel a haza oltárára, gyakran hazafiasabban cselekszik, mint más, ki két, három százszorosan többet ád, mert ő szoros megélhetési eszközeiből adott.

Feláldozni népszerüségünket, midőn ki mondjuk véleményünket — az általános felfogás ellenében is, ha azt látjuk, hogy abból származhatik hazánknak haszna. Közügyekben mindig a haza, a köz érdekét tekinteni, háttérbe szoritván személyes érdekünket.

Szép és egyszerü programm annak, ki igazságáról meg van győződve és azt követni is kivánja, de nehéz azokra nézve, kik ellenkező véleményben vannak.

Valóban a hazafiasság megnyilatkozásának, mindnyájunknál, a magunk körében — annyi utja, módja van, csak legyen komoly akaratunk arra lépni. Én őszinte szivből kivánom, hogy minél gyakrabban mondhassuk el mi, kik mostan összegyültünk őszinte lélekkel és meggyőződéssel: „Most hazafias dolgot tettem.«

Csak arra kérem Önöket, hogy hazafiságuk tettekben, nem szavakban nyilvánuljon, mert teljesen egyetértek Gyulai Pállal, ki igy szól: „Nem szeretem a hazafias frázisokat. A hazafiasságot érezni kell s nem beszélnünk róla. Ha a hazafiság elhagyja a szivet, rendesen ajkunkra száll.«

A D. F. egylet perselye ki van téve, kérem szives adományaikat. Magam részéről 50 koronát felajánlok.

Kérem a titkár és pénztárnok urakat jelentéseiket olvassák fel.

A gyülést megnyitom.

Bezáró. Az egylet nevében megköszönöm mindnyájuknak, hogy közremüködésük által gyülésünk belbecsét növelni szivesek voltak és kérem jövőre is támogatásukat. A Dávid Ferencz neve, mely minket egyesitett legyen ezután is a mi vezetőnk szent vallásunk eszméinek hirdetésében és a közjó gyakorlásában. Ezen óhajommal jelen huszonötödik őszi közgyülésünket bezárom.

4, Titkár felolvassa a Választmány évi müködéséről szóló jelentést:

Titkári jelentés.

Ma 25 esztendeje! Megilletődéssel irjuk le e három szót. Ma 25 esztendeje hangzott el az első szó: alakitsunk magunknak egyesületet. Sokan már ieg pihenik örök álmukat, akik akkor őszült fővel, de ifju szivvel lelkesen fölfogták a hangot és tovább adták. Egy teljes évig érlelődött az eszme, kialakult a gondolat és megszülettek a vezérek és küzmunkások. A jövő esztendő föladata lesz, hogy szép és diszes ünneppel fejezze be egy előkészitő és 25. tevőleges egyesületi év müködését. Mi most nem ünnepelni, csak ünnepre előkésziteni akarunk. Mi a Dávid Ferencz Egylet választmánya kiadjuk a jelszót: készüljünk a Dávid Ferencz ünnepére, a mely Egyletünk negyed százados ünnepe lesz. A négyszáz és negyed száz szépen összecsendül, és kiegészíti egymást, mert az öreg négyszáznak csak emléke, de az ifju negyedszáznak élete is van. Ez megeleveniti amazt. Ez átveszi a multat és élővé teszi a jelenben,

A Dávid Ferencz nevét a jövő év végén 2000 tagból álló egyesület fogja viselni. Ma már oly közel vagyunk ehez a szép,

nagy számhoz, hogy bizonyosra vesszük esztendő multára. Huszonöt év óta működő és ujabb tagtársaink ez alatt az esztendő alatt *kivétel nélkül mindnyájan tegyenek valami szépet, jót és hasznost a* D. F. Egyletért, s akkor nagyszerü és dicső lesz ünneplésünk. Már is megindult a gondolat. Mi tudjuk, hogy lesznek uj alapitóink, tudjuk, hogy több szép eszme ez alatt az esztendő alatt fog megvalósulni. Hisszük, hogy az alaptőkénk nagy összegre fog fölemelkedni. Ezt meg kell tennünk a nagy emlékünnep dicsőségére.

Most pedig rövidesen beszámolunk arról, amit az elmult esztendő alatt végeztünk.

Elmondhatjuk, hogy választmányunk székhelyén az egyik legmunkásabb, legküzdelmesebb, de talán legeredményesebb esztendő volt. Rendező bizottságunk tartotta kezében a vezetést, azzal a merész elhatározással, hogy Kolozsvár közönségét ujra meghóditja a Dávid Ferencz Egyletnek. Négy teaestélyt rendezett müsorral, és az ifjuság részére tánccal. November, december, február és március hónapokban voltak összejövetceleink. Harmincnál több közremüködő vett részt. Mindig, mindenki olyan szépet és jót nyujtott felolvasásból, énekből, zongorából, szavalatból vagy más zenéből, hogy bármily concertnek dicsőségére vált volna. Hálás köszönettel emeljük ki, hogy Kolozsvár mivelt közönsége mind a közremüködésben, mind a megjelenésben kitüntető előzékenységet tanusitott.. A jelenlevők megelégedése és az általános elismerés mellett az anyagi siker is igen szép volt. A rendező bizottság és a háziasszonyok buzgósága és fáradsága megvolt jutalmazva.

Nehéz és sulyos próbára volt téve a választmány, s elsőhelyen a szerkesztő titkár a kolozsvári nyomdák betüszedői között 1908. dec. 31-én váratlanul kiütött strike miatt. Lapunk januáriusi számát egy gyötrelmes hónapnál tovább nem tudtuk kinyomatni, holott a hónap utolsó felében teljesen készen állott a nyomda kezében. A három hónapig tartó harc miatt nekünk is, de bizony Magyary Mihály nyomdatulajdonosnak is rendkivül sok kárunk volt. Olvasó közönségünk egyrésze türelmét majdnem elveszitette, de legyen hála érette, a nagy többség megértette a helyzetet és igen sokan gyönyörü támogatásban részesitették, 70 adakozó kevés hijján 700 koronával járult egyletünk alapjaihoz. Igy sikerült ezideig megadnunk a 2 kor. tagdij mellett a lapot.

Legyen megengedve valasztmányunknak, hogy a fiókegyletek buzgóságát e helyről fölkeressük és igénybe vegyük, azért is mert a tagdij 40 százalékát pénztáruknak átengédjük de azért is, mert a Dávid Ferencz Egylet főfigyelme arra irányul, hogy községeinkben és a távoli helyeken szétszorva élő hiveink lapunk az Uni-

tárius Közlöny utján, velünk állandó kapcsolatban legyenek. Ismerjük az élet terheit, de mégis azt hisszük, hogy ha a buzgóságból és az ügy szeretetéből több volna, a szegénység sok helyen gazdagsággá fokozódna. A mult év folyamán lapunk mellékletén kiadott jelszót minden tagtársunknak szivére kötjük és kérjük: *fogjunk kezet.* Tagjaink száma 125-el szaporodott. Fűzesgyarmat, Polgárdi, Petrozsény és Budapest szerepel legtöbb uj taggal. Női és férfi tagjaink némelyike eredményesen buzgolkodott.

A kilépett és elhunyt tagok száma is jelentékeny. Első helyen öszinte mély fájdalommal emlékezünk meg *Gyulay László* választmányi tagtársunkról, aki kezdet óta velünk munkálkodott minden áldozatra kész szivvel és önzetlenséggel. Hozzá hasonló lelkes embert adjon Isten minden nemes ügynek. *Sándor János* a kereszturköri f. egylet kiváló elnöke lapunknak sok időn át buzgón munkáló „öreg székelye" mélyen lesujtó halálával sok időre nagy ürt hagyott a mi körünkben is. Gombos Sámuelné a kereszturi választmány tagja, Veress György brassói lelkes tagtársunk, Kis Tamás vargyasi tanitó, és a kit legelőször kellett volna emlitenünk *Albert* János ny. tordai lelkész az élet végső határánál bucsut mondott. Ügyünknek mint minden jó ügynek hive volt.

A fiók-egyletek munkásságáról a jelentések alapján, általában azt mondhatjuk, hogy a már megvert uton haladott tovább. A tagok távolsága miatt a gyülésezés és érintkezés nehezen ment, de mégis szép munkásság volt csaknem mindenikben.

Az abrudbányai egy választmányi gyülést tartott, tagjait 10-el szaporitotta.

A küküllői első püspökünk lobogóját az ő szellemében lobogtatta. E szellemben tanitott minden lelkész nov. 15-én a templomban, hol nemcsak az egyl. tagjai, hanem a község kicsinye nagyja részesült a megelevenitő, fölemelő lelki táplálékban. Az Egylet valóban tanulságos kiadványait egyházközségeink minden egyes tagjával igyekezünk megértetni, s annak vezérlő elvei szerinti életre és munkásságra mindenkit buzditottunk." A fiókegylet tagjai szaporodtak, a tagdijak rendesen befolynak az egyleti pénztárba. Diszgyülést tartottak máj. 15-én Haranglábon.

A jövő nagy évre a munkaterv készülőben van. Tagok száma 37. Pénzvagyon 470 K.

A marosi tartott 2 választm. és 1 közgyülést. Évközi összejövetelek voltak: Ny. Gálfalván, Jobbágyfalván. Közgyülésünkre kénviselői Kelemen Albert tiszt. elnök és Fazakas Lajos lelkész, egyleti tag.

Pénzvagyona: 1184 K 44 f.

A kereszturi három munkakörre oszolva munkálkodott. A nyikómenti 2 közgyülést a gagyvizementi egy népes gyülést tartott, a *ravai* őszi közgyülésre készül. A f. egylet fájdalmasan érezi elnöke Sándor János elveszitését.

Az udvarhelyi kör szép tervvel, lelkes tagokkal működik. Közgyülést nyári vasárnap délután tartatott. A kisérlet jól bevált. Egyházi beszéd, felolvasás, szavalat foglalkoztatta. A Kör inditványáról külön előterjesztésünk lesz.

A f. egylet pénzvagyona ez évben 131 K-val gyarapodott.

A háromszéki kör f. é. választmányunk felhivása alapján az összes egyházközségekhez buzditólag szólott, hogy az U. K.-re előfizessenek s illetőleg tagokká legyenek. Kőkösön nagyszabásu ünnepélyt tartott gazdag műsorral, s akkora közönség előtt a mely a templomba nem fért be, s igy Isten szabad ege alatt a templom előtti térségen.

A felsőfehérköri Datkon a templomot teljesen elfoglaló közönséggel ünnepelte a Dávid Ferencz emlékezetét, egyházi beszéd, felolvasás, ének szavalat emelte a sziveket a nagy vallásreformátor iránti kegyeletre.

A budapesti testvér egyesülettel a kapcsolatot az eddigi módon főnntartottuk. Lapunkat tagjainak küldjük s évi munkásságában győnyörködünk. A mult évben tartott 6 nagyszabásu felolvasó gyülésen a protestáns testvérek rokonszenve főttünően nyilatkozott meg ujból. Volt is némi keserü visszhangja a sajtóban, de nem hisszük, hogy megbonthatná a testvériség egyesitett erejét, a mire hazánkban oly nagy szükség van. Kitünően sikerült estélyt is rendezett nagy közönség előtt.

Örvendezzünk. hogy nemcsak Kolozsvár, hanem Budapest közönsége is immár teljesen méltányolja a Dávid Ferencz Egylet szabadelvü valláserkölcsi munkálkodását.

Az ifjusági kör ifj. Sándor János elnöklete alatt buzgó munkásságot fejtett ki. Tartott 13 rendes gyülést. Az egyesület tagjai tudományos és szépirodalmi felolvasásokkal, szavalatokkal, ének és zeneszámokkal vettek részt. Föltünő jelenség volt, hogy többen nagy érdeslődéssel fordultak néprajzi tanulmányok feldolgozásához. Voltak unitárius egyh. történelmi felolvasások is. Tartott egy diszgyülést kiválóan szép műsorral, 62 K. bevétele volt. A tagok száma 74.

Pál Ferenc egyleti tag elismeréssel veszi tudomásul a jelentést s inditványozza hogy a Választmánynak és a tisztviselőknek sikeres munkájukért köszönet nyilvánittassék.

A jelentés elfogadása mellett a küzgyülés az eredményes buzgóságért elismerését jegyzőkönyvbe iktatja.

5. Pénztárnok Gálfi Lőrinc felolvassa számadását. Titkár jelenti, hogy a számadást a választmány megvizsgáltatta és mindent rendben találta.

Pénztárnoki jelentésemet a következőkben vagyok szerencsés megtenni: Összes bevételünk volt 13418 K. 94 f., melyből 9824 K 14 f a megelőző évről jött át s igy a f. évi bevétel 3594 K 80 f. Ez összeg a megelőző évi bevételnél 743 korona, 16 fillérrel több. E lényeges javulás oka részint az önkéntes adományokból befolyt jelentékeny összeg, részint a választmány által sikerrel rendezett estélyek jövedelme volt.

Kiadásaink összege 1854 K 88 f., mely a megélőző évinél 1068 K 40 f-rel kevesebb. E kevesebb kiadás oka egyfelől azon körülményben van, hogy egyleti évünk csak 10 hónapból állott, mig a megelőző 14-ből, másfelől kiadványaink terjedelmében is ez évben takarékosabbak voltunk, mint a megelőző években. Bevételeink összege a kiadásnál igy 1739 K 92 fillérrel nagyobb.

Az egylet meglevő vagyona 11564 K 06 f., mely összeg a mult évi közgyülés határozatával tőkésitett 10349 K 73 f-nél 1214 K 33 f-rel több. Tekintettel a kedvező pénzügyi helyzetre, választmányunk ajánlja, hogy ez összegből tőkésittessék alapszabályaink értelmében 150 K befizetett alapitói dij és 180 K mint a f. évi bevétel 5 percentje. E tőkésités a házi alapot illeti. A Nők Világa alaphoz csatoltassék 100 K., mint Deréky Gyuláné Br. Gnörffy Róza urasszonynak e célra tett adomáaya. A persely alaphoz is csatoltassanak az e célra adott összegek 123 K 27 f. összegben. Tőkesitendő ezek szerint 553 K 27 f. E határozat végrehajtása után tőkésitett alapjaink a következők lesznek:

1. Brassai alap	400 K.
2. Hajós János alap	200 K.
3. Nők Világa alap	2100 K.
4. Persely alap	1700 K.
5. Házi alap	6403 K.
Összesen:	10803 K.

Bevételeink részletei a következők:

Rendes tagok dijai	405·00 K;	a megelőző évben		734·00 K
Előfizetők dijai	240·00 K	„	„	288·00 „
Fiók egyletek dijai	435·84 K	„	„	622·08 „
Nyomtatványokból	75·64 K	„	„	71·00 „
Kamatokból	483·10 K	„	„	425·73 „
Ajándékokból	636·52 K	„	„	242·13 „
Segélyekből	184·59 K	„	„	188·48 „
Estélyek jövedelme	784·11 K	„	„	—·— „

Alapitók dijai	150·00 K	„	„	80·00 „
A budapesti D F E. dijai	200·00 K	„	„	200·00 „
Összesen:	3594·80 K	„	„	2851·64 K

A segélyek cimén azon összeg áll, melyet a helybeli gyermeknapot rendező bizottság juttatott egyletünknek.

A kiadások részletei a következők:

Nyomtatási költség	1192·00 K	a megelőző évben		2065·50 K
Postadijak	337·18 K	„	„	523·10 „
Képek dijai	41·01 K	„	„	74·16 „
Ügykezelés	35·79 K	„	„	15·72 „
Misszio	14·90 K	„	„	4·80 „
Tiszteletdijak	234·00 K	„	„	240·00 „
Összesen:	1854·88 K	„	„	2923·28 K

A fiók egyletek évi járulékai egyenkint a következó összegek voltak.

Abrudbányai fiókegylet	36·00 K	a megelőző évben		73·20 K
Aranyos Tordaköri „	37·44 K	„	„	60·48 „
Felső Fehérköri „	22·80 K	„	„	12·00 „
Háromszékköri „	49·20 K	„	„	45·60 „
Kereszturköri „	39·60 K	„	»	81·60 „
Küküllőköri „	28·80 K	„	»	22·80 „
Maroskörí „	80·40 K	„	»	174·00 »
Udvarhelyköri »	141·60 K	„	„	152·40 „
Összesen;	435·84 K	„	„	622·08 K

Tisztelettel kérem, hogy jelentésem tudomásul vétele és jóváhagyása után engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni sziveskedjenek.

Kolozsvár, 1909. augusztus hó 27-én.

Gálfi Lőrinc
pénztárnok.

— Közgyülés a számadást tudomásul veszi pénztárnoknak a felmentést megadja s egyben köszönetet mond pontos munkájáért.

7. A Választmány mély fájdalommal jelenti, hogy egyik legrégibb választmányi tagja, az Egylet alapitója s kiválóan buzgó munkássa, Gyulay László elhunyt.

— Közgyülés részvéttel iktatja jegyzőkönyvébe Gyulay László halála fölötti részvétét.

8. Titkár eléterjeszti, hogy a Választmány jónak látná, hogy titkár afia mellé a férfiak közül is egy segitő alkalmaztassék, hogy

a szerkesztésben és a jövő évi ünnep előkészitésében részt vegyen. Ajánlja Tarcsafalvi Albert választmányi tagot.

— Az inditványt közgyülés elfogadja és Tarcsafalvi Albertet titkárnak, dr Boros Györgyöt főtitkárnak megválasztja.

9. Titkár jelenti, hogy a Választmányból, a három év leteltével kilép a harmadik csoport s egyben megteszi javaslatát.

— Közgyülés a Gyulay László helyébe Weress József táblabirót, a Tarcsafalvi Albert helyére Páll Ferenc s. tanfelügyelőt, továbbá választmányi tagoknak három évre megválasztja: Benkő Mihályné, Dr. Engel Gáborné, Pákei Lajosné, Végh Mihályné, Zsakó Istvánné urnőket, Arkosi Lajos, dr. Gál Kelemen, dr. Mikó Imre, Pálfi Márton, dr. Tóth György urakat.

10. A Választmány inditványozza: mondja ki a közgyülés, hogy 1910. évben Dávid F. születésének 400-ik évfordulóját megünnepeli. Ebből a célból az egyházi ünnepéllyel egyidejüleg diszközgyülést tart, az egyesület 25 évi munkásságát bemutatja s gondoskodik hogy az Egylet szellemének és törekvéseinek megfelelő olyan könyv adassék ki, a melyből az unitárius vallásnak az életre, a társadalomra, az erkölcsre, a nemzeti érzésre irányuló fölfogását, eszméit és törekvéseit az egylet tagjai és mások is megismerhessék.

Az inditvány köztetszéssel találkozván elfogadtatik s a keresztülvitel a Választmányra bizatik.

11. A Választmány jelenti, hogy az udvarhelyi f. egylet fölterjesztette Ürmösi József inditványát, melyet a f. egylet elfogadott és magáévá tett, melynek lényege az, hogy Dávid Ferencnek 20—24 nyomtatott oldalra terjedő életrajzát irassa meg, és adassa ki a D. F. Egylet, s terjessze ingyen annyi példányban, hogy minden értelmes unitárius családhoz eljuthasson.

A Választmány a maga részéről helyesli az inditvány célzatát és ajánlja a közgyülésnek: bizza meg és utasitsa a Választmányt, hogy Dávid Ferenc rövid életrajzát a nép számára irassa meg és adja ki lehetőleg még a f. évben, hogy a téli összejöveteleken már ismertetni és fölhasználni lehessen. Ezzel elérnők azt hogy fiók-egyleteink népünket előfogják készitni a nagy ünnepélyre, hogy azon már tájékozva legyen a nagy reformáció életéről és érdemeiről.

Bizza meg a Választmányt, hogy a fiók egyletekkel egyetértőlep járjon el a szétosztásban. A költségek fedezését intézze ugy hogy a füzet lehetőleg ingyen adassék a nép kezébe.

— A közgyülés a javaslatot és előterjesztést magáévá teszi s határozattá emeli.

12. Ürmössy Miklós, a budapesti Dávid Ferencz Egylet elnöke személyesen nem lévén, jelen felolvasását Hadhazy Sándor

választmányi tag felolvassa. Vári Albert egyl. tag meleg szavakban méltányolja a szellemes és tartalmas felolvasást s köszönetet mond a felolvasónak.

Közgyülés lelkes éljenzéssel fejezi ki elismerését és köszönetét a felolvasónak, kiben egyszersmind a testvér budapesti Dávid Ferencz egylet lankadatlan, buzgó és áldozó elnökét tiszteli.

(A felolvasás a megelőző számban megjelent.)

13. Elnök ur a közgyülést szép szavakkal bezárja s a jelenlevőknek köszönetet mond.

Dávid Ferencz emlékére.

A Dávid Ferencz szellemének élő hirdetője, a békességnek és szeretetnek hűséges munkássa a Dávid Ferencz Egylet is készül a 400 évi ünnepre. Együtt fogja megülni a hazai és külföldi nemes gondolkozásu emberekkel. De a D. F. Egylet a megkezdett munkát azután is állandóan akarja folytatni a nagy közönség segitségével és támogatásával. Ezt az évet erőgyüjtésre és előkészületre használjuk föl.

Mindenki, valaki e sororokat elolvassa, tegye magáévá a föladatot, s növelje az Egylet alapját tehetségéhez mért adománnyal.

Az adakozás immár megkezdődött, jöjjön csatlakozzék mindenki.

Adakoztak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán 50 kor.
2. Deréki Cyuláné báró Győrffy Róza 10 kor.
3. Dr Boros György 10 kor.
4. Jakab István kir. tbiró Déva, álapitott tagságdijul 40 kor.
5. Pek Emil Ágost Budapest, 100 kor.

A főtiszt. püspök urnak ezt irja:

Célom hogy az unitárius egyházi irodalom fejlődését csekély alapitványommal is előmozditsam s abból énis minél több olvasmányhoz juthassak.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Uj unitárius egyházak alakultak a f évben Aradon, Tiszabőn és Balázsfalván. A szabályaikat az E. Fő Tanács jóváhagyta. Müködésük iránt melegen érdeklődés mutatkozik.

Brassó, Fogaras, Segesvár—Medgyes maholnap rendes unitárius lelkipásztort kapnak. Hisszük, hogy a karácsony ünnepén mindenik helyen hallani fogják evangeliumunkat.

Unitárius lelkészek nyugdiját 1910-től kezdve 40 évi szolgálat után 1400 koronában állitotta meg az Egyházi Fő Tanács.

Krisztianiában unitárius templomot akarnak épitni az ottani unitáriusok. Tervökhez idegenek segélyét is kérték. A magyar unitárius egyház Ferencz József püspök ur inditványára 1000 koronát küldött, a mit rendkivül hálásan fogadtak. Az érdekes köszönő levelet a jövőben közölni fogjuk.

Székelyudvarhely uj lelkészévé Bölöni Vilmos sepsikőröspataki lelkész neveztetett ki. Az egyházközség szavazatai Benzédi Pál lelkészjelölt, Bölöni Vilmos és Boor Jenő lelkészek között oszlott meg. Legtöbb szavazata Benzédinek volt, a ki nagyon megtisztelőnek találta e kitüntetést, de készséggel meghajolt a főtiszt püspök ur döntése és a kipróbált, gyakorlott szónok előtt. Gratulálunk az uj lelkésznek és kivánunk jó sikert a szép állásban.

Elismerés. A lelkészek, tanitók minden üdvös, jó dolgot a nép között megvalósitani tudnak. Darányi miniszter 26 papot és tanitót kitüntető jutalomban részesitett közerdekü munkásságáért. Ezek között vannak az unitáriusok közül Szász Elek tanitó Ujszékely, Nagy Ferenc tanitó Énlaka, Péter Sándor lelkész Városfalva, Ürmössy József lelkész Homoródszent-Pál, Lőrinczy Dénes lelkesz Bözödujfalu,

Az egylet pénztárába f. évi junius 21-től szeptember 26-ig rendes tagsági dijat fizettek: Ütő Sándor, Izsopallaga, Major Domokos Zsibó, Bardoc Gyula Kézdivásárhely 909-re, Kilyéni Endre Hosszufalu 906 915-re, Hadnagy József Csokfalva 901—907-re, Gr. Wass Ottilia Kolozsvár 909-re, Székely Mózes Déva 907—911-re, Imreh József Verespatak 907—910-re, Kovács Margit Székelykeresztur, Marosi Ferenc Zombor, Szentiványi István Alaror 909-re.

Előfizetői dijat fizettek: Császár János, Kozári János Polgárdi, Orbók Lajos Héjjasfalva 909-re, Dr. Náduvari Dezsőné Dézma 903—909-re, Bohacsek Józsefné Zsidve 907-re, Weress József Kolozsvár, Özv. Gál Sándorné Válaszut, Kovács Mózes Szilágysomlyó 909-re, Ürmössy Kálmán Körmöcbánya 908-ra.

A maroskörі fiókegylet pénztárába fizettek: Nagy János Nyárádszent-László 903 905-re, Dániel László Székelyvál 904—908-ra, Tób Zsigmond Jobbágyfalva 903—909-re, Török Elek Nyárádgálfalva 907—908-ra.

A kereszturkörі fiókegylet pénztárába fizettek: Kovács Sándorné Zilah, Gombos Sámuelné, Borbély Sámuel, Barabás Lajos Székelykeresztur, Geréb Sándor Alsóboldogfalva, Geréb Zsigmond Fiatfalva 909-re, Bencédi Ferenc Bencéd 905—909-re

A háromszékköri fiókegylet pénztárába fizettek: Lőfi Gyula Sepsiszentgyörgy 907-re, Unitárius Egyházközség Kökös 907—908-ra, Ütő Lajos Árkos 906 908-ra, Kádár Sándor Sepsikőröspatak, Török Sándor Brassó 908-ra, Simon László Sepsiszentgyörgy 907-re, Veress György, Benedek Lajos Brassó, Unitárius Egyházközség Nagyajta, Szentiványi Miklós Sepsiszentgyörgy 908-ra, Kiss Sándor Sepsiszentkirály 906 ra, Kisgyörgy Tamás 908-ra, Unitárius Egyházközség Kálnok 907-re, Unitárius Egyházközség Sepsiszentkirály 908-ra, Gábor Dénes Kökös, Ütő Gábor Kálnok 905—908-ra, Took Baiázs Sepsiszentgyörgy 908 ra, Tana János Bölön 907 re, Gergely Sándor Brassó, Barabás Ferenc Árkos, fj. Székely Elek Sepsiszentgyörgy 908-ra, Albert Lőrinc Bölön 907—908-ra, Marosi Ferenc, József Lajos, József Lajosné Sepsiszentgyörgy 908-ra, Barabás Károly Árkos 907—908 ra, Özv. Gönc Mihályné 908 909-re, Szabó György 907—908-ra.

A küküllőköri fiókegylet pénztárába fizettek: Ütő Lajos, József Dénes, Emke Daloskör, Székely György, Székely Samu, Id. Miklós Samu Dombó 909-re, Molnár János Ádámos 909-910-re

Aranyostordaköri fiókegylet pénztárába fizettek: Létay Máté Aranyosrákos 902—096-ra, Fülöp Mózes Szent-Mihályfalva, 908-ra, Özv. Solymosi Miklósné Torda 909-re, Unitárius Egyházközség Alsójára 901—909-re, Tö-

rös János, Bardoc László, Fodor Domokos, Fekete Ferenc, Horváth Józsefné, Nagy Balázs, Székely Dénesné. Székely János, Tóth Olivérné, Varga Dénesné, Székely László, Veress Ferenc, dr. Lőrinczi Ákos, Lőrinczi Dénes, Unitárius Egyházközség Torda 1909-re.

Az egylet perselyébe ajándékozott Br. P. Horvath Kálmán 50 koronát. Az U. K. költségeire Ütő Sándor Izsopallagá 2 K, Major Domokos Zsibó 10 K, dr. Boros György Kolozsvár 10 K, dr. Hintz György 5 K, Id. Simon István Nagyajta 1 K-t. Olvasmány-alapitványra Pek (Peck) Emil Agost százados és irodatiszt Budapest 100 koronát. Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1909. szeptember hó 26-án.

Gálfi Lőrinc,
pénztárnok.

Az Egyházi Főtanács uj tagjai: Adám Dénes, Csongvay Géza, Ürmösy Kálmán, dr. Tóth György törv. birók. Dr. Lukácsi József Várady Aurél ügyvédek, Tarcsafalvi Albert ig. tanitó. Tanka Sándor orvos, Sikó Lajos birtokos, dr. Borbély Sámuel korház ig., Borbély Máté, Ürmösy Sándor D.-Szt.-Márton ügyvéd, Pap László áll. főnök, dr. Pálfi Ferencz ügyvéd, Járai Béla birt. Szatmári Gyula jár. számvevő, Sikó Géza jbiró, Csipkés Árpád törv.bi ó, Zagy Zsigmond birtokos, Szentkirályi Ferenc ny. ezredes, Márkos András egyh. gondnok, dr. Gombos János ügyvéd, Péterfi Albert jbiró, Mátéffi Domokos p. ü. titkár, Németh Albert p. ü. titkár, dr. Kovács Sándor orvos, Botár János postatávirda felügyelő, Bo bély Sándor igazgató, dr. Sándor Balázs ezredorvos, Páll Miklós szaktanár, dr. Bedő Arpád városbir , Páll Ferenc s. tanfelügyelő, dr. Balázs Ferencz posta titkár, Bölöni Vilmos, Lófi Ödön, Demeter Dénes, Péterfi Mihály, Nagy Béla, Adámossy Gábor, Antonya Mihály lelkészek, Kisgyörgy Tamás, Györfi István, József Dénes, Szabó Lajos tanitók.

Az E. K. tanácsba ujonnan beválasztott tagok: 6 évre 1910 jan-tól Csifó Salamon, Péterfi Dénes, Albert Dénes, Pákei Lajos, Zsakó István, Csegezy Mihály, Ürmössy Miklós, Vári Albert, Lőrinczi Dénes, Weress József Hivatalból tagja lett Pap Mózes a székelykereszturi gymnesium igazgatója. Az E. K. Tanács gyüléseit mindenik hónap második szerdáján délután 3 órakor tartja s reméli, hogy nemcsak kolozsvári, hanem vidéki tagjai is megjelennek.

Kolozsvári egyházközségünk továbbra is két lelkészt óhajt, s erre megnyerte az E. K, Tanács támogatását. A főt. püspök ur előterjesztésére a városi valléstanitói állás a lelkészivel kapcsolatba hozatik. Az E. K. Tanács hat egyént jelölt. kik közül az egyházközség választ: Adámossy Gábor, Balázs András, Kiss Sándor (füzesgyarmati) Kovács Lajos, Lőrinci István, Ürmössi Károly a jelöltek. A választás okt. 4-én lesz. Az egyházközség tagjai között rendkivül élénk érdeklődés mutatkozik.

A Dávid Ferencz Egylet Választmánya Kolozsvárt Ferencz Józsefné elnöklete alatt gyülést tartott. Jelen voltak: Dr. Barabás Abel, dr. Boros Györgyné. Csifó Salamonné, Kelemen Lajos, dr. Mikó Imre, Dr. Nyiridi Gézáné, Linczky Julia, dr. Boros György titkár. A bizottságok megalakultak, az évi programmot megkészitették és a fiókegyletekhez rövid idő alatt kiküldik.

Az orsz. iparegyesületi ezüst disz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: HANGSZERKÉSZITŐ MESTER, ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállitója.

Kolozsvár, Wesselényi Miklós-u. 18.

Finom hegedük, violák és csellók készitési müterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készitmény ü forott hurok.

A legnehezebb javitások müvészies kivitelben elkészittetnek.

Blouz, alj, pongyola, női divatcikkek, rövidáruk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő

Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választás sul is küldök. — Árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon szám: — 720. —

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, Mátyás-tér 7. sz. **MÜSZERÉSZ**

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállit discretio mellett. Szemüveg és csiptetők 1 K-tól.

TELEFON 776. ELEFON 776.

MATTAY és HUTTER BORKERESKEDÉSE Kolozsvárt. — Telefon 190.

Kitünő asztali borok 72 f.-től 90 f-ig.
Pecsenyeborok .... 96 f.-től 2 K-ig.
Piros bórok ..... 1 K-tól 2.40 f-ig.
.....

Szászvesszősi borok a mélt. gróf Degenfeld Lajos úr terméséből ....1,20 f-től 2 K-ig.
Hegyaljai tokaji borok 1.60 f-től 6 K-ig.

Vigalmi meghivókat, táncrendeket, eljegyzési kártyákat legizlésesebben és leggyorsabban készit az **„Ellenzék" - nyomda.**

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. Érvényes 1909. okt. 1-től

I	Gy.	655	Sz.	820	Sz	540	Gy.	910	ind	Budapest k. p. u.	érk.	Sz.	720	Gy.	730	Sz.	640	Gy.	955
	Sz.	526	„	832	„	727	„	553	érk	Kolozsvár	ind.	„	605	„	1110	„	649	„	1106
	„	540	„	854	„	832	„	611	ind		érk.	„	510	„	1050	„	610	Sz	1256
	„	658	„	1016	„	1017	„	726	érk	Ar.-Gyéres A)	ind.	„	344	„	930	„	443	„	1146
	„	725	„	1054	„	1115	„	747	érk	Kocsárd B)	ind.	„	307	„	900	„	415	„	1119
	„	811	„	1143	„	1232	„	824	érk	Tövis	ind.	„	157	„	812	„	325	„	1029
	„	831	„	1206	„	133	„	829	ind		érk.	„	132	„	755	„	224	„	1000
	„	904	„	1239	„	208	„	853	érk	Küküllőszög C)	ind.	„	1253	„	727	„	153	„	930
	„	953	„	127	„	308	„	930	érk	Kis-Kapus D)	ind.	„	1146	„	643	„	100	„	842
	„	1120	„	300	„	447	„	1034	érk	Segesvár E)	ind.	„	1004	„	525	„	1136	„	713
	„	—	„	326	„	532	„	1054	érk	Héjasfalva	ind.	„	937	„	459	„	1113		—
	„	—	„	708	„	856	„	144	érk	Brassó F)	ind.	„	620	„	214	„	740		—
II	Gy.	655	Sz.	800	Gy.	200	Sz	930	ind	Budapest k. p. u.	érk.	Sz.	605	Gy.	115	Sz.	725	Gy.	955
	„	1212	„	329	„	654	„	607	érk	Arad	ind.	„	930	„	818	„	1125	„	416
	„	1222	„	404	„	704	„	632	ind		érk.	„	850	„	808	„	1050	„	403
	„	307	„	902	„	1001	„	1052	érk	Piski α)	ind.	„	412	„	508	„	615	„	1255
	„	406	„	1030	„	1103	„	1217	érk	Alvincz β)	ind.	„	248	„	407	„	448	„	1142
	„	427	„	1049	„	1105	„	1237	érk	Gy.-Fehérvár γ)	ind.	„	225	„	354	„	423	„	1119
	„	—	„	1125	„	1137	„	110	érk	Tövis	ind.	„	200	„	333	„	355	„	1057
A.	Sz.	732	V.	1032	V.	715	Sz	1025	ind	Ar.-gyéres	érk.	Sz.	430	V.	955	V.	329	Sz.	912
	„	754	„	1054	„	737	„	1047	érk	Torda	ind.	„	410	„	935	„	309	„	852
B.	V.	201	Sz.	805	Sz	315	Sz.	910	ind	Kocsárd	érk.	Sz.	740	Sz.	240	Sz.	834	V.	1231
	„	249	„	846	„	356	„	951	érk	M.-Ludas B[1])	ind.	„	700	„	156	„	754	„	1143
	„	436	„	1025	„	531	„	1127	érk	M.-Vásárhely	ind.	„	526	„	1210	„	615	„	935
	„	450	V.	1037	V.	553		—	ind		érk.		—	V.	820	V.	552	„	920
	„	622	„	1201	„	725		—	érk	Szász-Régen	ind.		—	„	655	„	437	„	754
	„	803	„	124	„	905		—	érk	Déda	ind.		—	„	534	„	325	„	617
B[1]	V.	345		—		—		—	ind	M.-Ludas	érk.	Sz.	730		—		—		—
	„	919		—		—		—	érk	Sajó-Magyarós	ind.	Sz.	127	„	625		—		—
	„	1016		—		—		—	érk	Beszterce	ind.	„	1240		530		—		—
C.	V.	302	Sz	934	V.	225		—	ind	Küküllőszeg	érk.	V.	844	Sz.	1243	V.	654		—
	„	828	„	250	„	850		—	érk	Parajd	ind.	„	411	„	745	„	130		—
D.	Sz.	228	Sz	950	T.	522	V.	650	ind	Kis-Kapus	érk.	V.	918	T.	252	Sz	605	Sz.	1230
	„	358	„	1126	„	725	„	856	érk	Nagy-Szeben D[1])	ind.	„	726	„	100	„	434	„	1113
	V.	812	V.	548		—		—	érk	Fogaras	ind	„	333		—		—	„	442
D[1]	V.	521	V.	145	„	831		—	ind	Nagy-Szeben	érk.	V.	700	V.	322	Sz	1009		—
	„	527	„	221	„	913		—	érk	N.-Disznód	ind.	„	627	„	248	„	935		—
E.	V.	244	V.	1052		—		—	ind	Segesvár	érk.	V.	848	V.	602		—		—
	„	316	„	1122		—		—	érk	Héjasfalva	ind.	„	820	„	533		—		—
	„	544	„	142		—		—	érk	Sz.-Udvarhely	ind.	„	616	„	250		—		—
F.	Sz.	515	Sz.	858	V.	305	T.	700	ind	Brassó F[1])	érk.	Sz.	816	Sz.	159	Sz.	633	Sz	1008
	„	630	„	1025	„	430	„	823	érk	S-Szt-György F[2]	ind.	„	656	„	1241	„	505	„	848
	„	759	„	1209	„	616		—	érk	Kovászna	ind.	„	535	„	1111	„	333		—
	„	1015	„	228	„	856		—	érk	Bereczk	ind.	„	324	„	855	„	103		—
F[1]	V.	600	V.	826	V.	400	V.	933	ind	Brassó	érk.	V.	732	V.	157	V.	720		—
	„	737	„	952	„	525	„	1049	érk	Zernest	ind.	„	610	„	1240	„	612		—
F[2]	„	650	V.	1035	T.	1244	V.	500	ind	S-Szt.-György	érk.	V.	620	V.	1205	V.	425	Sz.	838
	„	906	„	101	„	523	„	803	érk	Mádéfalva	ind.	„	342	„	833	„	205	„	619
	„	1116	„	316	„	913		—	érk	Gy.-Szt. Miklós	ind.		—	„	514	„	1200	„	418
α	Sz.	610	V.	1125	V.	402	V.	1112	ind	Piski α[1])	érk.	V.	425	V.	1035	V.	300	Sz.	820
	„	1006	„	358	„	755	„	420	érk	Petrosény	ind.	„	1201	„	715	„	1036	„	505
	T.	1157	„	601	„	924	„	623	érk	Lupény	ind.	„	1033	„	540	„	848	T.	301
α[1]	T.	620	V.	1135	T.	425	V.	1105	ind	Piski	érk.	V.	448	T.	1025	V.	250	T.	810
	„	732	„	1244	„	537	„	1216	érk	V.-Hunyad	ind.	„	339	„	913	„	141	„	658
β	V.	200	V.	740	Sz.	421		—	ind	Alvincz	érk.	V.	645	Sz	1122	V.	858		—
	„	655	„	1224	„	821		—	érk	N.-Szeben	ind.	„	152	„	743	„	350		—
γ	V.	437	V.	940	T.	426		—	ind	Gyulafehérvár	érk.	V.	723	T.	1103	V.	614		—
	„	733	„	1232	„	747		—	érk	Zalathna	ind.	„	455	„	820	„	343		—

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. November. 11. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztalárói 165
Christianiai levelek 168
Uti emlékeimből (Ürmössy Miklósné) 170
Sepsiszentgyörgy 173
Nőink Dávid Ferenc Emlékére 176
Levél Törökországból (Ajtai Kovács Albert)..... 177
Dávid F. Egylet Választmánya 179
Tiz éves találkozó (Szentmártoni Kálmán 181
A hódmezővásárhelyi unitárius Egyházközség alapitási idejéhez (Hermann Béla)..... 182
Egyházi és iskolai mozgalmak 183

SIMON LÁSZLÓ orgona és harmonium készitő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.
Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészitve.
Szives pártfogását kéri
mély tisztelettel **SIMON LÁSZLÓ,** orgonakészitő.

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Az orsz. iparegyesületi ezüst disz éremmel kitüntetve.

Braun Mihály

:: HANGSZERKÉSZITŐ MESTER, ::
a kolozsvári zeneconservatórium szállitója.

Kolozsvár, Wesselényi Miklós-u. 18.

Finom hegedük, violák és csellók készitési müterme. Valódi olasz, német quint tiszta bél és csak saját készitményü fonott hurok.

A legnehezebb javitások müvészies kivitelben elkészittetnek.

Blouz, alj, pongyola, női divatcikkek, rövidáruk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő

Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választásul is küldök. — Árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon szám: — 720. —

DEUTSCH MIKSA KOLOZSVÁRT, Mátyás-tér 7. sz. **MÜSZERÉSZ**

Francia különlegességeket tucatonként 2 K-tól feljebb szállit discretio mellett. Szemüveg és csiptetők 1 K-tól.

TELEFON 776. ELEFON 776.

MATTAY és HUTTER BORKERESKEDÉSE

Kolozsvárt. — Telefon 190.

Kitünő asztali borok 72 f.-től 90 f-ig.
Pecsenyeborok .... 96 f.-től 2 K-ig.
Piros bórok ..... 1 K-tól 2.40 f-ig.
.....

Szászvesszősi borok a mélt. gróf Degenfeld Lajos úr terméséből ....1,20 f-től 2 K-ig.
Hegyaljai tokaji borok 1 60 f-től 6 K-ig.

Vigalmi meghivókat, táncrendeket, eljegyzési kártyákat legizlésesebben és leggyorsabban készit az **„Ellenzék" - nyomda.**

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. NOVEMBER 11. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Nyomott hangulat uralkodott a nyárvégi egyházi főtanácson. Jó része el is enyészett ugyanott, de nem egészen. Még egyszer (nov. 21.) összegyűlnek a tanácsosok, hogy véglegesen lebonyolitsák a gazdasági bajokat. Gyorsan, sietve intézkedjenek az atyafiak, mert 1910-ben az eszméknek kell élnünk. Nagyon szomoru lenne ha ebben az évben nem az ünnepi hangulat, a mult emlékei és a jövő reményei foglalkoztatnák az összes unitáriusokat.

*

„*A főtanácsi bizottság.*“ Immár fogalommá nőtt ez a kilences tanács. Föladata abból áll, hogy az E. K. Tanács évi összes munkásságát a jelentések és jegyzőkönyvek alapján megvizsgálja és az E. Fő-Tanácsnak jelentést tegyen az eredményről. Dicsérendő buzgósággal teljesitette ezt a föladatát, de még többet is tett: általános érdekü s mindig értékes észrevételeivel és javaslataival előre lendítő eszméket, néha birálatokat is terjesztett kiküldője a Fő-Tanács elébe. Az E. Képviselő Tanács évi munkássága hosszu gyülések huzamos tárgyalásain, sok gonddal és aggodó figyelemmel szokott végbemenni, de észrevételnek még mindig van helye. Ez a főtanácsi bizottság megtette és tegye meg ezután is hogy mindennek annál ékesebb és jobb rendben folyjanak. A bizottság mult évi tagjai voltak: Dr. Ferenczi Géza, Kelemen Albert, Benkő Mihály, Gvidó Béla, Bedő Ferencz, Józan Miklós, Lőrinczi Dénes, Vári Albert. Tudtunk szerint kezdet óta mindig tagjaivoltak Dr. Ferenczi és Kelemen Albert. Az elnöke Dr. Ferenczi egyházunknak teljes elismerésére érdemesitette magát.

Az unitárius lelkészek megértették egymást és elhatározták, hogy ezentul az épitő munkára forditják minden erejöket. Nagyon helyesen! Az Unitárius Szószék czimü beszéd gyüjteményből 1910-ben önálló kötetet adnak ki, amely tartalmazni fogja Dávid Ferencztől Derzsi Károlyig az elhunyt jeles papok ismertetését és egy-két papi dolgozatát. Ezen az uton a régi jelesek emléke felujul s a most élők látni fogják őseik dicsőségét. Ez a vállalkozás megérdemli minden unitárius érdeklődését, s igen kivánatos, hogy az ünnepi kötetre már most jegyeztessék elé magukat. (Balázs András lelkésznél, Kénos u. p. Székel Udvarhely).

*

70 unitárius lelkész hiányzott Sepsiszentgyörgyről. A jelenvolt 38 hiven elvégezte a föladatait. Az unitárius és idegen közönönség is meg volt elégedve azzal a mit cselekedtünk. Vajjon a távol maradott többség mit gondol és hogy itél meg minket a jelenlevőket? Vajjon azt godolják-e hogy rájok nem tartozik az a mi ott történt? Azt hiszük, hogy magukévá teszik határozatainkat, s igy hát mehetünk tovább, de mi azt szeretnők ha ezentul a kisebbség maradna távol s ez hajolna meg a többség előtt.

*

Egy londoni egyházi lap azt a nagy felfedezést tette, hogy a vizözőn előtt élt emberek életkorát nem a napévei, hanem a hold hónapjai szerint számitották. Ezzel a módszerrel kiszámitja, hogy a Matusálem 969 esztendeje csak 80 év és 9 hónap volt, mivelhogy tizenkettővel osztva annyit ad. A jámbor ujság annyira meg volt elégedve a fölfedezéssel, hogy sem előre sem hátra nem tekintett s nem vette észre, hogy a zsidók idöszámitásában szerepelt a szököhónap (veádar,) tehát némelyik év tizenhárom hónapból állott. Mé nagyobb hibája a számitásnak az hogy e szerint Ádám öt éves volt a mikor harmadik fia Seth született. Ide vezet ha okvetlenül igazolni akarjuk a bibla szavait.

*

Amerikában az unitárius vallás előtt oly kedvező tér kinálkozik, a milyen még soha sem. Ha az alkalmat jól föllhasználjuk, — irja a Christian Register — az unitárius vallás olyan erős szervvé fog nőni, a melynek hatását az ámerikai nemzet életében, általánosan fogják érezni. Az a szabdelvű vallásos felfogás a mely egykor megvetés tárgya volt, most mindenik egyházban előtérben áll és uralkodni kezd. Az emberek ezrei és százezrei érezik és tudják, hogy igy van, de nem tudják honnan jött és hová vezeti őket. Elég legyen nekünk, hogy ez a tény. Most immár gondoskodjunk alkalmas és jó vezérekről a kik mutassák a helyes irányt és a jó utat.

Nem kell protestáns. Hodoson, Marostordamegyében Gr. O. rom. kath. pap julius 24-én a délelőtti istentisztelet alkalmával szent beszédet mondott s minden hosszab bevezetés nélkül igy szolt hiveihez: „ne engedjétek gyermekeiteket szolgálatba unitárius, református és zsidó házhoz, mert nem engedik őket vasárnap istentisztelet alkalmával a templomba. A helyett. hogy elengednék ütik, verik és vallásos buzgóságokért kigunyolják. A katbolikusok ne társalogjanak az unitáriusokkal és reformátusokkal, mert azok hitetlenek és őket az erkölcstelen utra vezetik.“ Az idézett szép mondásokat a helyszinén jegyezte föl egy jelen volt unitárius ember, aki saját állitása szerint„ rettenetesen megvolt botránkozva és fel volt mérgesedve,“és szégyelte magát mert a kik körülte ültek mind tudták, hogy unitárius. Jót állunk arról, hogy a mit leirtunk tény és való. Már most azt szeretnők tudni, hogy Gr. Majláth püspök, aki nem is olyan régen barátságosan társalkodott dr. Kenessey ref. püspök urral a gyulafehérvári residenciában és meg is vendégelte, mit szól az ilyen papi beszédhez. A hódossi pap beszéde bujtogatás és békebontás, a miért megérdemelné a biróí fenyitést, annál is inkább mert légből kapott ráfogás. Hiszen ha csak egy esetet tudna, bizonnyal nem hagyná megtorlás nélkül. Ez a gyümölcse a „Netemere“ és „Provide“ pápai leveleknek és a püspöki utasitásoknak.

*

Az ember is repül. Immár nem csoda a csoda. legalább háromszázezer magyar ember a saját szemével látta, hogy Bleriot, a szerencsés párisi mérnök szárnyat vett magára s a nagyobb madarak szokása szerint a lábán (gépének három lába van) futott egyett s azután belefuródott a levegőbe, s repült, valósággal repült gépe szárnyával és kormányozott a farkával. Egy ideig közelben, azután magasan megkerült egy óriás nagy területet s végül leszállott a magyar főherczeg (József) páholya előtt. A sok ember pénzéből neki szép összeg (nyolczvanezer korona) jutott, de a tüdőbetegek szanetoriumának is. — A biblia azt modja, hogy Ilyés tüzes szekeren vitetett fel midőn meghalt volna, most immár tudjuk, hogy az emberek főképpen azért szállanak föl a levegőbe, hogy onnan tüzet szórjanak az ellenség seregére. Mi vallásos emberek hiszük, hogy a tudománytól több jó várható mint rossz, azért hát most hadd repüljenek az adók.

*

A tisztaságot minden jóravaló ember szereti. Mindenki tudja, hogy a műveltség kezdetét jelenti ha a ruha, a ház s a ház környéke tiszta. Régen a rómaiak s a görögök nem tudtak élni, ha házi vagy közös fürdőjük nem volt. Tehát elmondhatjuk, hogy a test tisztaságára mindenkinek gondja van. De nem annyira a

lelki tisztaságra. Sokan nem hiszik, vagy ilyesmire tán nem is gondolnak, hogy a lélek beszennyezése épen olyan könnyen lehetséges. A ki piszkos dolgokat tartalmazó könyvet olvas, vagy ilyen beszédet folytat, az az ebédjét a disznók vállujából kellene hogy egye s a reggelijét az utczán levő ökörlábnyomból kellene hogy igya. Ez talál az izléséhez.

Christianiai levelek.

A főt. püspök ur értesülvén arról, hogy Christianiában (Norvégiában) az első uniárius templomot szándékoznak felépiteni ottani uniáriás testvéreink s e célból angol és amerikai testvéreink is gyüjtést inditottak az ők segélyezésükre, a Dávid Ferenc-alapnak az ő kezelése alatt álló részéből az egyh. főtanács jóváhagyásával felajánlott részökre 1000 koronát, a mire ezt a levelet kapta Christiániából 1909. szept. 24-ről:

Ferencz József urnak, a magyarországyi unitárius egyház püspének.

Kedves uram.

Az Ön levelét szept. 18-ról, a rokonszenvnek és bátoritásnak szavaival, tegnap vettük és a mi christianiai unitárius társulatunk nevében őszintén köszönöm azt az érdeklődést, a mely mindannyiunknak kedves. Az Önök 1000 koronáját a mi épitkezési vállalkozásunk segélyezésére mély hálával fogadjuk magyar hitsorsosainktól és ez az adomány mindig szivünkben lesz bevésve. Tanulmányaimból ismerem hazájukban az unitárius egyház történetét s vallási vezéreinknek és hőseinknek nagy tisztelettel adózom. Ezek az Önök nemzetének és egyházának voltak ugyan a tagjai, de most hasonlóan a mesterhez, a mienkek, más országok tagjai is, a kiket szavaikkal és tetteikkel lelkesitenek, hogy a szabadságért és igazságért munkáljunk. Példájok vezet az Isten seregében küzdeni. Beszédeimben és vallásos tárgyakról irt cikkeimben alkalomszerüleg gyakran megemlékeztem a szabadelvü kereszténységnek magyarozszági előharcossairól és igy nevök valamint az emberiségnek tett szolgálatuk ismeretes hazánkfiai között. És most, midőn azt mondhatom hivataltársaimnak, a mi norvegiai unitárius egyházunk tagjainak és barátjainak, hogy a Dávid Ferenc és Kossuth hazájának fiai segitni kivánnak minket örvendeni fognak annak, hogy a mi kicsiny gyülekezetünk egy része annak a nagyobb unitárius egyháznak, a mely ma befolyását a világra kiterjeszti, testvéri szeretetben egyesitve a világosság barátait különböző országokban és nemzetekben.

A mi engem személyesen illet, az Ön szivélyes levele uj erőt öntött lelkembe folytatni törekvésemet Norvégiában egy keresztény egyházat szervezni, a mely a józan értelmen az Isten és ember szereteten alapszik, nem ugy mint a mi államegyházunk észszerütlen dogmákon, konfesszikon és hitvallásokon. A munka, a mit magunk elé tűztünk, nehéz és ellenfeleink számosok, de hitünk van ügyünkben s teljesen meg vagyunk győződve arról, hogy a jövőben győzelemre jut.

Ismételten köszönve magyar testvéreinknek irántunk tanusitott szivességöket, mindnyájukat testvéri szeretettel üdvözölve, vagyok

őszinte hive

Hangerud Herman

a christianiai unitárius egyház lelkipásztora.

Erre a levélre a püspök ur elküldvén a Christianiában épitendő elsö unitárius templom épitési költségeire az 1000 koronát. Okt. 6-ról a következö levelet kapta:

Kedves Uram.

Vettem az Ön levelét szept. 29-ről és egy chequet 750.22 k.ról norvégiai pénzben, a mely egyenlő 1000 koronával magyarországi pénzben, mint az önök egyháza részéről nyujtott segélyt hazámban egy unitárius templom épitésére. Fogadja a nemeslelkü adományért s a jó kivánatokért, melyekkel azt küldötte, a mi legmelegebb köszönetünket. Az önök szivessége mélyen áthatotta a mi szivünket és azt éreztette velünk, hogy a mi szabadelvü vallásunk különböző nemzetiségü és nyelvü népek közötti felebaráti szeretetnek egy erős kapcsa. Mi megvalósulva látjuk azt, hogy a testvériség eszménye nemcsak puszta elmélet, nem csak szép álomkép, hanem tény és ez a tudat uj erőt és lelkesedést önt belénk elöre haladni és örömmel kitartani munkánkban. Kérem, mondja meg unitárius barátainknak hazájában, hogy mi nagyra becsüljük rokonszenvüket és viszonozzuk szeretetüket. Isten áldja meg Önöket mindnyájokat.

Örömömre fog szolgálni ha értesithem Önt, a mint az évek telnek, a mi egyházunk haladásáról is. S talán eljő az idő, hogy alkalmam lesz meglátogatni Magyarországot és személyesen megismerkedhetem az én unitárius testvéreimmel ott.

Szives üdvözlettel gyülekezetem s a vallásban közös munkatársaik részéről.*)

Hangerud Herman

a christianiai unitárius egyház lelkipásztora.

*) Erről az adományról az angol lapok is nagy elismeréssel tesznek említést. *Szerk.*

Uti emlékeimből.

E lapok szerkesztője azt hiszi hogy az ember azért utazik: hogy ismereteket gyűjtsön a külföldön. Igy fogva fel a dolgot logikusnak látszik ama pretenziója, hogy az utat irja is meg, tehát uti élményeit a mit tapasztalt és tanult, mások okulására. Csakhogy mi háztartást vezető nők inkább azért utazunk, hogy otthonunk gondjai és bajaitól meneküljünk és kissé pihenjünk. No persze a benyomások mégis megtöltik a lelkünket melyeket a nagy természet csodái és az emberi kulturának vivmányai nyujtanak.

E benyomásokról óhajtanék röpke halvány vonásokban számot adni, kis lapunk olvasó közönségének, a szerkesztő Úr szives felszólitása következtében.

Utazásom egyik céija volt Párist meglátni. Münchenben megálltam, hogy megtekintsem a nemzetközi képkiállitást a Glaspalastban. E hatalmas épületben, minden Európai nemzet külön volt osztályozva. A magyar festők közül különösen Benczúr Gyula arcképei tüntek ki. Az őszmester e kiállitáson is Európa első Portrait-festőjének bizonyult. Ugyan az nap körül hajóztam a bajor fennsikon fekvő Starenbergi tavat is, melyet vagy 12 szép nyaralóval ékitett falu övez körül. A helyet, hol Lajos király a tóba fúlt kis kápolna jelöli.

Végre megérkeztem a városok városába, a mint a franciák az ő Párisukat még mindig nevezni szeretik. Páris azonban nem tette reám azt a nagyszerü külső benyomást, amint reméltem. Lehet ennek oka, az, az óriási embertömeg, mely a tereket és boulevardokat, utcákat ellepte, hogy sokszor mozdúlni alig lehetett.

A kocsik és főleg a száguldó-automobilok, tramwayok és társaskocsik rengeteg sora pedig életveszélyessé teszik az átjáró helyeket. Páris igazán nagy, ha a múlt emlékeit nézzük. Például a Bastille helyét, hol a guillotin Mária Antoinetta és annyi mások életét kioltotta. Érdekesek a temetők is, mint a Pere-Lachais, hol Chopin, Börne, Scribe, Moliére és más jelesek nyugosznak. A Monmartre, hol Dumas fils emlékszobra is áll, melyen az általa készitett emléksorok állnak. „Je me constatué dans ma vie et dans ma mort qui uninteresse bién plus que ma vie car cell ci ne fait partere que du temps et celle la est l'eternité. Mort, 886.

Páris és a világ egyik legszebb muzeuma a Louvre óriási épület mely hajdan királyi lakhelyül szolgált. Néhány órát vesz igénybe termeinek végig sétálása melyek tömve vannak műremekekkel, melyek között leginkább a festészet van képviselve. A Louvre mellett a Tuilleriák hatalmas kertjei terülnek el. A Bois

de Boulogne mely óriási nagyságú és át van szelve gyalogjáró kocsi és lovasoknak való utakkal kiterjed a — Champ-Elysee-ig. Mély benyomást tesz még a Pantheon a Szajna balpartjának legmagasabb helyén, melynek sirboltjában feküsznek Rousseau, Viktor Hugo, Zola és több nagyok. A nagy császár emlékét költi fel az Invalidusok templomában I. Napoleon sirja egy nyilt köralakú kripta vörös barna kő-sarcophágban, melyhez a követ az orosz cár ajándékozta. Érdekes még női szempontból a rue dela Pair, a mely a Párisiaknak az, a mi a Budapestieknek a Váci utca. Tele van gyönyörü kirakatokkal, melyekben mesés árú ékszerek ragyognak. Itt vannak a hires nőszabók műhelyei is, mint Wohrts., Paquin stb. mondanom sem kell, hogy e cégek előtt tömérdek kocsi és automobil áll, melyek Páris előkelő hölgy világát szállitják ide a ruhák felpróbálása végett.

Versailles, A. Denis és Fontaineblau, a Lajos korabeliek nagyszerű nyaraló helyeket ne mulassza el megnézni egy párisi utazó sem. E kastélyokba felhalmozott kincsek és mestermüvek mind Franciaország letünt nagyságáról beszélnek. Párisból, utazásom másik célja felé, Svájcba utaztam. Genfben maradtam mind addig, mig a Calvin-féle ünnepélyek lefolytak és ez idő elég volt arra, hogy ez érdekes kis várost valóban megszeressem. Sok természeti és müvészeti szépséggel lehet itt találkozni. A Lac-Lahman ketté választja a várost és mig ennek bal felén még a régi Genffel találkozunk, addig a tó túlsó partján, már sok uj palota és hotel diszlik. Ipar tekintetében a Genfi órakészités ma is első helyen áll Európában. Az idegenek forgalma állandóan oly rendkivüli nagy, hogy a nagy számban lévő hotelek mindig tömve vannak. A Lahman vagyis a Genfi-tó partján vannak, mint első rangú légkura helyek Montrex, Eriém les Bains, Vevey, Clarence stb. Ott van a többek közt Chilon egy régi vár a tóba épitve, hol a 7 Bonivard testvér volt bebörtönözve. E kastély nevét Byron gyönyörű költeményben örökitette meg. Napoleon ugyan e várban 100 napig volt fogoly. A körül fekvő helyiségek közül még emlitésre méltó, hol néhai Erzsébet királynénk szeretett tartózkodni, és a hol a place de Rozan egy szép kivitelü szobor őrzi az emlékét.

Genfből Chamonixba utazva fogaskerekün mentünk fel többen magyarok a Mont-Blancra hol terjedelmes jégmezők verik vissza a nap ragyogó fényét és e fény az alpesi-rózsáktól néha rózsafénybe megy át.

Sweiznak egyik érdekes központja, Interlaken melynek taváról érdekes hajó kirandulásokat lehet tenni. Az örök hóval fedett Jungfrau (4000) láb magas és innen közelithető meg legkönnyebben. Érdekes látvány a Grieszbachi hatalmas vizesés is,

mely óriási sziklák közt surran le a Gletserek magaságából a Brienzi tó mélyébe.

Zürich nemcsak a technikai tudományoknak, hanem az iparnak is egyik hatalmas emporiuma. Főleg selyem és csipke ipara világhirű. A Henneberg cégnek, négy utcára nyiló három emeletes palotája rakva van mesés áru csipke és selyem holmikkal. A Zürichi tó partján fekszik Rapperswill kis városka is, mely a lengyelek által alapitott múzeumáról hires. Egyik szobája Copernikus emlékével van tele. A szabadság hősök képtárában ott van Kossuth Lajos arcképe is.

Emlitésre méltók még Svájc déli részén a Como, Luganó a Lago-Magiore tavak, melyeket nyaralók és virágos falvak vesznek körül égbe meredező sziklák közt.

A vierwaldstädti tó szintén egyik legimpozánsabb tava a Svájcnak. Hét elágazása van, melyeket óriási hegyek foglalnak gyönyörű keretbe. A Rigi és Pilátus hegy-vasutak világhirüek maga Luzern is mely a tó partján terül el, érdekes város, régi fa hidjaival s ama muzeumával mely az alpesi kő és növényvilág csodás fejlődését mutatja be.

Sweiz társadalmi életét a sok hotelekről, melyek europai conforttal és mesés fénnyel vannak berendezve alig lehet megfigyelni. A nők általában elegánsan öltözködnek, de kevés izléssel. A leggazdagabbak is igen szerények föllépésükben. De ami az idegent első percre is meglepi, az a nevelésügy. A legszebb épületek, kertekkel övezve mind iskolák és nevelő intézetek. Egyik Canton tanuló-ifijusága nyáron át, zászlókkal és hangos dobszóval keresi fel a másik Canton vadregényes helyét. Ugyszólván az egész Sweiz ily ifju nő és férfi turistákkal van tele. Ott szabály hogy a Sweizi ifju addig nem megy külföldre, mig saját hazáját meg nem ösmeri.

Sweizot ott hagyva ép akkor érkeztem a bodeni tóhoz Constáncba, mikor Gróf Zeppelin Friedrichshafenből léghajójával nagy körutat tett a tó felett. Óriási közönség volt jelen, köztük a badeni nagy herceg is. Mancellben közelről láthattam a léghajó műhelyeket, és azokat a hatalmas tartályokat melyek alól a léghajók, mint a selyem hernyó a gubojából kivedlettek, hogy felszáljanak a magasba.

Tehát nemcsak a föld, a viz hanem ma holnap a levegő is az emberiség szolgálatában fog állni! Vajjon boldogabbak leszünk-e akkor?

Ürmössy Miklósné.

Sepsiszentgyörgy.

Erős vonásokkal vésődött be emlékezetünkbe e város és az abban lefolyt unitárius lelkészköri közgyülés. Mintha előre éreztük volna, hogy nagy, nevezetes emlék lesz az október 7-ik nap. Mintha sejtettük volna, ez egyenliti ki az ellentéteket, oszlatja el azokat a hullámokat, melyek jó egy pár év óta, zavarták, kisértették kis körünket. Jöttek mindenfelől. Még a végekről is. Egyenként – tömegesen. Hogy együtt lehessünk egy akarattal. Hogy együtt alapozzunk a jövőnek . . .

A különböző vonatokkal érkezők (6-án) Brassóba találkoztunk. A szepsisztgyörgyi állomáson vártak háromszékköri lelkésztársaink, kiknek nevében Kiss Sándor esperes üdvözölt egyszerü szavakkal, szeretettel. A város és ref. egyház nevében Gödri Ferencz polgármester fogadott szivélyesen, szerettel. A beszédekre dr. Boros György elnökünk válaszolt.

A közgyülés és ünnepély 7-én volt. 9 órakor gyülekeztünk. A jelenlevők közül sikerült följegyeznünk a következőket: Dr. Boros György, Csifó Salamon, Gálfi Lőrincz theol. tanárok, Kiss György Sándor, Józan Miklós, Osváth Gábor, Kiss Sándor esperesek, Nagy Béla, József Lajos, Ürmösi József, Ütő Béla, Péter Sándor, Papp Gyula, Ajtai János, Ürmösi Károly, Veres György, Varga Dénes, Székely Zsiga, Kovács Lajos, Balázs András, Kőkössy Mihály, Geréb Zsiga, Katona Ferenc, Göncz Mihály, Lőrinczi István, Vaska Béla, Végh Benjámin, Boor Jenő, Kovács Imre, Kiss Károly, Pap Zsiga, Ádámossy Gábor, Kiss Aladár, Bülöni Vilmos, Szász András, Löfi Ödön, Bedő Gábor, Gál Miklós lelkészek.

Elmaradásukat kimentették: Demeter Dénes, Gvidó Béla, Vári Albert, Deák Miklós, Lörinczi Dénes, Végh Mihály és Pál Ferencz lelkészek.

Az ünnepélyen, a banketten ott láttuk a többek között. Dr. Király Aladár alispánt, Gödri Ferencz polgármestert, Malik Loránd h. polgárm., Dr. Bene István, Dr. Ferenczi Géza orsz. gy. képviselőket, Szentiványi Miklós ny. alispán, Koréh Endre ref. lelkész, Fejér Manó kanonok, Neumann József rabbi, Kilyéni Endre polg. isk. igazgató, Szentiványi József, Csia Pál, Csutak Vilmos, J. Szán Béla gymn. tanárok, Ütő Áron szoigabiró, dr. Kiss Árpád ügyvéd, dr. Kovács Sándor (Brassó), Pálmay Lenke Képezdei ig. nö., Csia Béla járásbiró, Kónya Miklós főszolgabiró stb. stb.

A közgyülést dr. Boros Gy. nyitja meg, meleghangu üdvözlő beszédjével. A főtárgy az évek óta huzodó alapszabály módositása. Végre most tárgyalás alá kerül. Ha a megnyilatkozó érdeklődés után itélünk, kimondhatjuk: szükség is volt erre. De nagy! Higgadt, komoly megfontolással, s a legnagyobb tárgyilagosság-

gal állapitatott meg egyik tétel a másik után. Az ellentétek elsimultak. Ha nem is mindenütt a legnagyobb könnyüséggel. De hiszen Istenem — azt mondják tüzben tisztul az arany is. S a lehet igaz is. Mikor végre az alapszabály utolsó pontja is megvolt szövegezve, bizony önkénytelenül jött ajkunkra a szó: hát ezért kellett évekig egymásnak kellemetlen pillanatokat — és milyeneket?! — szerezni?! . . . Lám, hiszen az egymást megértés és a szeretet mindeneket kiegyenlit. Még az érzékenységet is. Oh mert nem olyan rebellis ez a mi népünk, mint a hogy mutatódik! S ha néha szól, nem mindjárt személy ellen szól! A minthogy az elmult évek demonstrációja a régi alapszabályok tarthatatlansága ellen irányult. Hinc illae lacrimae!! És a régi tisztikar iránt való bizalmának és szeretetének legszebb bizonyitékát adta közgyülés, midőn egyhangu lelkesedéssel őket ujra választotta. Ha volt pillanat, mikor a vezetük azokban a *bizonyos forgatagokban* azt mondották, hogy bizony ez az iga se nem könnyü, se nem gyünyörüséges (a minthogy hát ugy is volt) — most az igaz, közvetlen bizalomnak ez a megnyilatkozása viszont azt kell mondassa velük: elfelejtjük a félreértéseket. Adja Isten, ugy legyen!

Most már a legszebb reményekkel várjuk, hogy egyházi főhatóságunk alapszabályainkat jóváhagyja. Hiszen mindnyájunk reménye, hogy ez által születünk majd mi is ujra. Ez lesz az uj élet kezdete. A jövő! A mikor valóra válthatjuk szép ábrándjainkat. Közös, egyetértő munka által szeretett egyházunk kiépitését. Ha csak a mi körünkbe is. Hiszen nem halt meg talán már ama bizonyos leányzó? . . . Talán csak alszik? még bennünk is, — papokban . . . talán?! . . .

Gyülés után a ref. templomban mentünk. Milyen szép, fölemelő látvány! A nagy templom zsufolásig tele. Helybeli és vidéki diszes közönség gyült össze ünnepre. Mert ünnep volt ott. A szabad szellem hirdetésének ünnepe! A lélek ünnepe! Összekapcsolva a szeretet evangeliumával. — Égfelé emelte a lelkeket József Lajos buzgó imája, hogy onnan nyert ihlettel halgathassuk Csifó Salamon theol. tanár egyházi beszédjét. Voltak talán a kik szónoktól többet vártak. És ez a legdicsérőbb birálat reá nézve. Mert a mit adott az olyan szép, olyan egész volt, olyan megkapó, hogy milyen lehet akkor a — több!? Közéneket énekeltek Göncz Mariska, Cserei Irén kisasszonyok, Gyöngyösi József tanitó-jelölt és Végh Benjámin árkosi lelkész. A szép áhitatos quartett gyönyörködtetett, fölemelt.

Istentisztelet végzetével következett a Dr. Boros Gy. ugynevezett üdvözlő beszédje. Vagyis jobban mondva, a gyülés fénypontja. Mert nem volt ám az üdvözlő beszéd. Hanem egy föl-

rázó, s irányt jelölő — trombita harsagás! Igy csak az szólhat, a ki kicsinyes, szük látkörü néző pontból fölemelkedve, egy merész tekintettel eltekint körül, messze, messze. És a mit lát *meglátja.* És ajakára veszi nagy bátorsággal. Es megszólaltatja az igét....csak ugy röpködnek a merész, nagy igazságok! Hej de szép volna ha megszámithatatlan példánybau terjesztve olvashatná mindenki, akit illet azt a kiáltó szót! Mert bizony mondom nemcsak minket illet a papokat, unitáriusokat! Ujkor derengő hajnala. Mintha ezt láttuk volna.

Felolvasott Ádámossy G. Kövendi pap „a modern ponyva irodalom és egyh. népies iratok" czimmel. A nagy gonddal kidolgozott munka mindvégig élénken lekötötte a hallgatók figyelmét. (A felolvasó szives figyelmébe ajánljuk, hogy a felolvasás nem szónoklás,) felolvasása végén inditványt terjesztett elő, melyet a következö közgyülés tárgyal.

Ének következett Dr. Szász Izsákné urhölgy énekelte orgona kiséret mellett „Krisztus a tengeren" czimü éneket. Gyönyörü, iskolázott hang, erőteljes előadás juttatta érvényre a szép ének minden egyes részletét. Nagy lelki élvezettel halgattuk. Hálás köszönet. Veres György ajtai pap szavalta Pósa L. „Magyar nép" czimű versét a töle már megszokott erővel és hatással. A közönség „Isten áld meg a magyart" hymnuszt énekelve oszlott szét. Elvive mindenki a szent hajlékból egy felejthetetlen szép emléket s talán egy névtelen gondolatot is, mely kifejezve igy hangzanék: virrad — haladjunk!

Nem volna teljes beszámolóm, ha föl nem emliteném a fehér asztalt is. Illetve a pohárköszöntőket mik ott hangzottak el. A külömböző felekezetü és állásu emberek ajkairól. Önkénytelenül kiáltottam fel: Istenem, hát ez tényleg való!? Mikor az egész országban dul a felekezeti türelmetlenség, mert akár hogyan szépitsük is a dolgot, igy van ez — van e szerencsétlen országnak egy kis szöglete, a hól kivétel nélkül mindenki, a ki arra illetékes, azt a Krisztust prédikálja a ki nem szétválaszt, hanem egygyé forraszt, a ki nem a felekezet szük határai között van, hanem egyetemes, általános a testvéri szeretetben. „Mindnyájan egy Atyának vagyunk gyermekei" Avagy nem erről győztek-e meg mindnyájunkat azok a lelkes beszédek, mik Koréh Endre ref. lelkész, Fejér Manó kanonok, Neumann József rabbi, dr. Király Aladár alispán, Gödri Eerencz polgármester, Csia Pál ref. vallástanár, dr. Bene István országgy. képviselő, s mások ajkáról elhangzottak? Tartsa meg a jó Isten a jó egyettértést továbbra is, minörökké, mi csak ezt kivánhatjuk válaszképen. A jó emlékeket elhoztuk. Ápoljuk, fejlesztjük. Szép remények! Szép emlékek! olyan rosszul esett elszakadni azoktól a kik fölélesztették!

És aztán a ki legbüszkébb lehet e szép napra az József Lajos sepsiszentgyörgyi kollégánk. Nem akarom megsérteni semmi köznapiassággal. Legnagyobb és legméltóbb dicsérete neki a szép eredmény. Isten soká éltesse!

Szép hajnal köszöntelek! Légy valóban előhirnőke az óhajtott világosságnak!!

G. M.

Nőink Dávid Ferenc Emlékére.

A Dávid Ferencz, első unitárius püspökünk emlékünnepére készülünk. Készül az összes unitáriusság, és mindazok a kik a tiszta vallásnak, az igaz hitnek pártolói és követői.

Szeretnők, hogy unitárius nőink kivétel nélkül mindannyian tudják meg azt a mit a férfiak terveznek.

Necsak eziránt érdeklődjenek, hanem arra is gondoljanak, hogy a jövő nevezetes esztendőt tegyék emlékezetessé, vagy egy, vagy más formában, kinek mint tanácsolja szive és elméje.

Mi azt gondoljuk, hogy mindenik egyházközség urasztala, orgonája, szószéke vagy temploma kiván valamelyes diszt vagy javitást. Milyen szép és lelkesitő lenne, ha az unitárius nők „Dávid Ferencz első püspők emlékére 1910.“ irással mindenik anya- és leány-egyházközséget gazdagitná valamely emlékkel.

Ha egyesek tehetnek valamit a maguk vagy családjuk nevében, ha többen teszik együtt, egyenlőképpen becses és emlékezetes lesz.

A Dávid Ferencz Egylet lobogója alatt immár szép számmal vannak kedves nőink, de hányan lehetnének még!?

Szállja meg a buzgóság szivöket és lépjenek be sorainkba és toborzanak másokat.

* * *

Védjük vagyonunkat! Hogyan védhetjük? ugy ha pénzünket *csak hazai termékért* adjuk. ha csak hazait viselünk. minden itthon maradt fillér a miénk, minden kivándorolt juthat ellenségeink kezébe!

Levél Törökországból.

Konstantinápoly, 1909. október 18.

Mindazok, kik Törökország sorsát őszinte sympatiával kisérik, csak bámulattal adóznak annak az óriási energiának, a mely ebben a hanyatló és már-már haldokló nemzetben megnyilatkozott. Egy nehány lelkes katonatiszt, egy-két Európát beutazott kereskedő és polgár elég volt ahhoz, hogy a nemzetben szunnyadó, talán már az életnek utolsó kis szikráját felkutassák és belőle az egész világot bevilágitó lángot szitsanak.

Megszületett 1908, julius 23-án a török alkotmány; egyetlen egy puskalövés nélkül; de a kik a történelmi nagy igazságokat ismerik — nem biztak abban, hogy a szabadság meg ne követelné a maga adóját vérben és emberéletben. A detronizált szultánnak, Abdul Hamidnak – kinek zsarnokságáról kötetes regényeket tudnak török barátaim elbeszélni, megvolt az eszköze hozzá és a török nép fanatizmusához jól kiválasztott eszköz, hogy az alhotmány ellen izgasson: a vallás.

Abdul Hamid a kiről tudom, hogy a menetekben a softáknak nem engedte meg még a 200 éves Korán komentárokat sem olvasni, ő merészelte azt állitani az uj törökökről, hogy azok a vallás ellenségei és a próféta parancsainak nem hűséges követői.

Abdul Hamidnak meg is voltak a maga pretorianussai, hiszen uralkodása alatt egy egész generátió szokta meg a zsarnokságát és a jámbor török népnek elég volt a szultán zsoldjában álló papjának egy szava, hogy gyanus huzakodással fogadja az alkotmányt. E jól választott sakkhuzásra az uj törökök avval feleltek, hogy a vallásuk parancsolta külső formák betartását szigorubban ellenőrizték, mint eladdig maga a szultán. A török nők csak három napig jártak fátyol nélkül, a negyediken bekisérte a rendőr: kihágásért. Az iszlam vallása szép és azt hiszem, minden felvilágosodott keresztény ember elfogja ismerni; de a vallásnak szigoru külső formája minden társadalmi és politikai haladásnak annyira gátat vető, hogy a Török nemzetnek igen sokan megtagadják a fejlődés-képes modern állam kulturájára való emelkedésének a lehetőségét.

Az uj törökök evvel a teherrel jöttek át az uj korszakba és hogy még ma is mennyire betartják a külső formákat, annak igen érdekes esetét láttam a minapában. Szakadó esőben egy czukrászdába menekült két törökhölgy és ott leültek az eső szünését megvárni. Ez volt a bűnük és a rendőr, daczára hogy a czukrászda tulajdonos bizonyitotta, hogy a hölgyek nem fogyasztottak semmit, a mohamedán férfiak is a hölgyeket pártfogásukba vették, még is bekisérte őket, mert ő meg az állását koczkáztatta volna.

Azt a kérdést, hogy az iszlam vallás formaságai meddig vetnek gátat a modern eszmék térfoglalásának, véleményem szerint az „idő“ fogja megoldani. Ma már százával megy a török ifjuság Párisba, Londonba az egyetemekre, azelőtt még sulyos betegek, kiknek életkérdés volt egy európai gyógyhelyet felkeresni, sem kaptak utlevelet és a török kereskedők, kik ezt nagy protekcióval meg tudták szerezni, hazaérkezésük alkalmával a hajóról vagy pályaudvarról egyenesen a rendőrségre hajtattak, hol 2—3 napig bezárták, vallatták őket, mig kiderült róluk, hogy nem sántikálnak roszban. Igy nem csoda, hogy előkelő török körökben is olyan kevés a világlátott és a kik Európát az itt lakó európaiakról tudják csak megitélni. Van nekem egy nehány török-barátom — kivált katona tisztek — kik magukat protestánsoknak nevezik és esznek sonkát, isznak bort, de csak európaiak társaságában. A Ramazán alatt azonban ők nem czigarettáztak az utczán. A városi mérnöki hivatalban volt dolgom és a mikor a fómérnökkel akartam tárgyalni, nem mehettem tovább az előcsarnoknál; ott volt valamennyi tisztviselő és szolga, a kik a padlóra leteritett szőnyegen végezték a szomszéd mecsetből elhivatott pappal a déli imádságukat. És jó félórát kellett várnom, végig nézve a szertartást — a főmérnökre. Ugyanezt tapasztaltam a miniszteriumokban is nem egyszer; a kaszárnyákban meg vezényszóra — meg önként az udvarban végzik imájukat a katonák, a mig körülöttük söpörnek vagy gyakorlatoznak a többiek. Mindezekből csak az vonható le, hogy a törököknél a vallás parancsai elébb való minden profán kötelességnél, mig nálunk sürgős munka esetén vasárnap is berendelik a tisztviselőket és aligha fogadnák el mentségül a távolmaradást, hogy az istentiszteleten kellett részt vennie. Föltünt nekem, hogy a török a pénteket nem ünnepli, mint mi a vasárnapot és csak arról tudjuk, hogy péntek van, hogy a katonák parádéban járnak kelnek az utczán. A török dolgozik és árul pénteken is a boltjában, mig eljő a Ramazán: a böjt hónap: akkor azután van ünnepje 30 napon át. A Ramazán alatt a török 12 órát, naplementét, ágyu lövésekkel jelzik és akkor látnak hozzá az étkezéshez és dohányzáshoz, a mitől egész nap tiltva voltak. A lakomáknak reggel négy órakor ágyulövések vetnek véget és akkor aludni térnek. Igy minden üzleti élet pang, a hivatalokba is csak délfelé néznek el a tisztviselők és a legsürgősebb ügyben is csak az a válasz, hogy majd a Ramazán után.

Bizony nem egyszer ad okot bosszuságra az itteni üzletek után futkosó európaiaknak a mohamedán vallás, de ma még a török társadalmi és politikai élet teljesen össze van szőve a vallásos élettel, igen sokszor a gazdasági érdekek rovására.

Pár vonással kiséreltem meg vázolni a törökök vallásának nemzetgazdasági szerepét és a Szerkesztő Ur engedelmével a Ramazán és Bejrán ünnepéről majd egy pár sorral ujra felkeresem az „Unitárius Közlönyt.“*)

Ajtai Kovács Albert.

A Dávid F. Egylet Választmánya.

Az 1909/10. egyleti évre a saját kebeléből: 1. *missiói*, 2. *pénzügyi*, 3. *rendező*, 4. *irodalmi* szakbizottságokat küldött ki. Az összes bizottságokra vonatkozólag *általános szabályul* megállitotta: I. A bizottságok a maguk hatáskörében a választmány által megállitott szabályok szerint járnak el és eljárásuk eredményéről a Választmánynak jelentést tesznek. II. A bizottságok elnöke az egyleti elnököt értesiti, valahányszor a bizottság a kijelölt megbizásban eljárt vagy érdemi határozat hozásának szüksége forog fenn, mely esetben az elnök intézkedik a Választmány összehivása iránt. III. A bizottságok a Választmánytól véleményadásra vagy elintézésre kiadott ügyekben pontosan eljárnak, eljárásuk eredményét és javaslatukat a Választmánynak előterjesztik. IV. A bizottságok a saját kebelükből választanak jegyzőt, ki a határozatokat és jelentéseket szükség esetében irásba foglalja. *A szakbizottságok feladata*: A) *A missióbizottság föladata*: 1. A fiók-egyletekkel állandó összeköttetés létesitése, a fiók-egyletek tagjainak szaporitása és müködésének élénkebbé tétele érdekében. 2. Az elszórtan élő hiveknek levelezés és másnemü összeköttetés létesitése által összetartása és a hitbuzgóság élesztése. 3. Az egyleti kiadványok: Unitárius Közlöny és Nők Világa terjesztése. 4. Az unitárius irodalom terjesztése. 5. Gondoskodás arról, hogy mindenik egyházközségben fiók-egyletek, olvasó- és énekkörök alakuljanak. B) *A pénzügyi bizottság föladata*: 1. Egyleti tagok számbavétele, szaporitása. 2. Gondoskodás az egyleti vagyon gyarapitásáról. 3. Persely- és másnemü gyűjtések rendezése. 4. Gondoskodás az egyleti kiadványok árusitásáról. C) *Rendező bizottság föladata*: 1. A női énekkar összetartása és felügyelése. 2. Egyleti felolvasások és összejövetelek vonzóvá tétele. 3. Egyleti ünnepélyek előkészitése, felügyelete. 4. Estélyek rendezése. D) *Irodalmi bizottság föladata*: 1. Az irodalmi vállalatok ügyeinek intézése. 2. Felolvasások tárgyának megjelölése és gondoskodás felolvasókról. 3. Vidéki felolvasások érdekében javaslattétel. 4. A fiók-egyletek felolvasásainak figyelemmel kisérése.

*) Szivesen vesszük az igéretet és köszönjük ezt az értékes ismertetést. A kedves hitrokonnak később is lesznek érdekes tapasztalatai s mi mindig örömmel fogadunk minden levelet.

A) *Missiói bizottság tagjai*:

Elnökök: Ferencz Józsefné
Zsakó Istvánné.
Előadó: Tarcsafalvai Alber, titk.
Tagok: Csifó Sa amonné
Fangh Erzsébet
Pákey Lajosné
Gyöngyössy Béláné
Hadházy Sándor
Dr. Lehmann Róbertné
Nagy Gyuláné
Dr. Nyiredi Gézáné
Dr. Tóth György
Weress József.

B) *Pénzügyi bizottság*:

Elnökök: Br. Petrichevich Horváth Kálmán
Fekete Gábor
Weress József.
Előadó: Gálfi Lőrinc.
Tagok: Árkosi Lajos
Benkő Mihályné
Csifó Salamon
Dr. Engel Gáborné
Dr. Gál Kelemen
Hadházy Sándor
Haller Rezsőné
Végh Mihályné
Zsakó Istvánné.

C) *Rendező bizottság*:

Elnökök: Dr. Boros Györgyné
Dr. Engel Gáborné.
Pákey Lajosné.
Előadó: Fangh Erzsébet
Tagok: Árkosi Lajos
Dr. Barabás Ábel
Dr. Boros György
Csifó Salamonné
Gálfi Lőrinc
Gyöngyössy Béláné
Kelemen Lajos
Kovács Kálmán
Dr. Lukácsy József
Mikó Imre
Nagy Gyuláné
Nyirő Gézáné
Nyiredy Gézáné
Sinczki Juliska
Pálfi Márton
Dr. Tóth György
Végh Mihályné.

D) *Irodalmi bizottság*:

Elnökök: Kozma Ferenc
Fanghné Gy. Izabella
Előadó: Dr. Boros György.
Tagok: Csifó Salamon
Dr. Barabás Ábel
Fangh Erzsébet
Dr. Gál Kelemen
Gálfi Lőrinc pénzt.
Kelemen Lajos
Kovács Kálmán
Pálfi Márton
Páll Ferenc
Sinczki Julia
Tarcsafalvi Albert
Dr. Tóth György.

A t. bizottsági elnökök s illetőleg a bizottsági tagok szíveskedjenek megbizatásukat tudomásul venni s müködésüket megkezdni.

A D. F. E. Választmányának 1909. szept. 24-én tartott gyüléséből.

Ferencz Józsefné, elnök. *Dr. Boros György* titkár.

Kérelem. A fiók-egyletek sziveskedjenek választmányuk névsorát közölni a titkárral, ugy szintén az évi targysort is.

Tiz éves találkozó.

Azok, akik a kolozsvári unitárius kollégiumban az 1898—99. isk. évben tettek érettségi vizsgálatot f. é. augusztus 27-én összegyültek a kollégium tanári szobájában, hogy az elmult tiz év eseményeit számbavéve baráti frigyüket ujra megerősitsék. Az értekezlet elnöke Dr. *Gyergyai* Árpád orvos, jegyzője *Szentmártoni* Kálmán unitár. gimn. tanár volt. Jelen voltak: *Antonya* Mihály, *Katona* Ferencz, *Sándor* Gergely, *Ürmösi* József unitár. lelkészek, *Nagy* Lajos, *Pap* Domokos gimn. tanárok, Dr. *Kappel* Izidor orvos: egyet. tanársegéd, Dr. *Benczédi* Andor, Dr. *Farkas* Mózes, Dr. *Petersberger* Frigyes ügyvédek, *Miklós* Zzigmond adótiszt, *Czakó* László földbirtokos. Megjelent a régi osztálytársak közül Dr. *Ferenczi* Áron gyógyszerész.

Kegyelettel emlékeztünk meg eluhnyt tanárainkról és osztálytársainkról.

Az értekezlet elhatározta, hogy a kolozsvári unitárius főgymnásiumba járó jó tanulók évvégi jutalmazására egy alapot gyüjt. A pénz beszedésével Dr. *Farkas* Mózes kolozsvári ügyvédet biztuk meg. Határoztuk továbbá, hogy öt év mulva 1914. julius havában ujra összegyülünk *Székelykereszturon*, hogy az unitáriusok másik gymnásiumót is megismerhessük. Testületileg tisztelegtünk főtisztelendő *Ferencz* József püspök urnál. a hól *Antónya* Mihály mondott üdvözlő beszédet.

Az értekezlet utan közebéd és vacsora volt a „Központi szállódában."

Sajnálattal jegzezzük fel, hogy vannak olyan Kolozsvárt lakó osztálytársaink, akik a találkozóra nem jöttek el. Erről többet mondani felesleges. Ez a sajnálatos esemény a jelenlevők vidám baráti mulatságát és ünnepségteljes hangulatát nem zavarta.

Székelykeresztur, 1909. szept. 2-án.

igaztisztelője:
Szentmártoni Kálmán.

A hódmezővásárhelyi unitárius Egyházközség alapitási idejéhez.

Tek. szerkesztő Ur!

Az „Unitárius Közlöny“ ez évi julius hó 8-diki számában a Királyhágón inneni unitáriusok elszort helyzetükről és egyházközségeik alapitási ideiről egy közlemény jelent meg, melyben a hódmezővásárhelyi Egyház község megalapitási ideje 1887-ik évre van téve. Elhiszem, hogy Józan Mrklós esperes ur a legjobb hiszemmel és akarattal jelezte ott kisebb időre a nevezett egyházközség megalapitási idejét az 1887:ik évre; pedig az, az alapitó tagok által saját kezüleg aláirt alakulasáról felvett jegyzőkönyv tanusitása szerint 1879-ik év május nó 10-én alapitatott meg; tehát 8 évvel előbb. Ezen jegyzőkönyv egyik példánya a Főtisztelendő Püspök Urhoz felterjesztetvén, onnan az egyházközséghez leirat is érkezett, melyben a megalapitás jóváhagyással tudomásul vétetett. Igaz ugyan, hogy ekkor még csak fiók-egyház község — majd később leány egyházközség czimet viselt, de a megalakulás ténye 1879-ik évben történt.

Alólirott mint a nevezett Egyházközség egyik atapitó tagja és az alakulás idejétől kezdve kevés megszakitással ugy biszem 1903-ig jegyzője s maig is tagja — s ugy gondolom — velem együtt az Egykázközség hivei is igen sajnálnának, ha ezen 8 év, — Egykázközségünknek legküzdelmesebb, legzaklatottabb: de éppen ezért legkedvesebb, ezen időszaka olyan nagy tekintélyü egyén tollából eredő állitás nyomán — kiesnék a nevezett Egyházközség életéből. Mert habár a megalakulásról felvett jegyzőkönyv az Egyházközség levéltárában őriztetik, és habár az Egyházközség történetét az alakulás mozzanatairól és első éveinek küzdelmeiről alolirott megirtam is; de ezek napvilágot még eddig nem láttak — helyesebben — nyilvánosságra nem hozattak, végre hahár addig, mig az alapitó tagok küzül az a 4—5 életben lévő tag s a küzdelmes időszak alatt egyház tagokká lettek élnek és tudják az Egyházközség alakulási idejét és él emlékükben az a 8 év, mely az emlitett közleményben alapitási időül megjelölt 1887-ik év előtt is a hódmezővásárhelyi unitárius Egyházközség életéhez tartozik.

Féltett kincs gyanánt örizzük Egyházközségünk életének azon időszakát, mely alatt a 16 alapitó tagból álló fiók egyházközség ma már anya Egyházközsággé, fejlödött.

Ezen rövid helyreigazitás közreadását tisztelettel kérem.

Ujfazekas- Varsánd. 1909. évi aug. 18 án.

Hermann Béla,
nyug. közig. tisztviselő.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

A főt. püspök ur a fővárosba utazott. Az egyházközséget megfogja vizsgálni, részt vesz a Kálvin-ünnepen s csak november 1-én tér haza.

Még egy főtanács lesz, mert a gazdasági bizottság beadta lemondását s az ügyek vezetését csak folyó év végéig hajlandó végezni. Ilyen esetben az egyházi főtanács illetékes a döntésre. A rendkivüli főtanács nov. 25-én lesz

Az unitárius lelkészkör elnöke e helyen is köszönetet mond mindazoknak a lelkésztársaknak, a kik hozzájárultak ahoz, hogy a szabályok revisiója a rendes mederben megthörténhessék. Minthogy jó reménységgel van a főhatósági megerősités iránt, kéri az összes lelkészeket„ az erkölcsi kötelezettséget" vállalják és még a folyó évben küldjék be a 2 korona csekély tagdijat. A Dávid Ferenc ünnepi évében s azután is rendkivül sok nehéz föladat vár reánk, melyeket csak ugy oldhatunk meg, ha senki sem vonja ki magát a munkából. Az *Unitárius Szószék* önálló kötetben fog megjelenni s 400 év jeles unitárus lelkészeit fogja bemutatni rövid életrajzban és eredeti dolgozatok közlésével, Előrelátható, hogy a rendesnél nagyobb kötet lesz, szükséges tehát, hogy az érdeklődést fölébresszük iránta, s előfizetőket biztositsunk. *Boros György,* elnök.

A magyarországi két evangélikus egyházat közösen érdeklő ügyek tárgyalására egy bizottság van kiküldve, a mely okt. 15-én tartott ülésében a Ne temere és a Provide keletü pópai dekrotum, valamint a vonatkozó magyar kath. főpapi utasitással foglalkozott s tekinttel az utóbbinak a Ne temere-nél is sérelmesebb voltára, felhivni határozta a két evangelikus egyház illetékes főhatóságait, miszerint lehetőleg mielőbb dolgoznának s léptetnének életbe oly utasitást, a mely a vegyesházasságra lépő vagy abban élő hiveik fokozott lelki gondozását s a születendő gyermekek vallására vonatkozó, egyházaihoz közös megállapitások elleni védekezést a lelkészi kar imperativ kötelességükké tegyék s e kar teendőit részletesen körülirják. Mert „fel kell támasztani" — igy szól e határozott megokolása — azt a protestans hithüséget és önérzetet, mely gyermekeink hitét közönyösségből vagy éppen alacsony világi érdekből alkuba nem bocsájtja s szégyen bélyegét nyomja azokra, a kik e nemtelen alkura hajlandók; őrt kell állani mindazon hitsorsosunk mellett, a kik vegyes házasságra lépés előtt, vagy után annak a fáradságot nem ismerő leleményes« aknamunkának lehetnének kitéve. Nem a támadó, a jogos önvédelem nagy munkája az, melyben lelkészi karunknak vezetésre utasitásra van szüksége."

Erzsébetvároson megalakult az unitárius egyházközség Török Árpád törvényszéki biró lelkes buzgóságával. A medgyesi és segesvári egyházakkal együtt kérnek maguknak papot. Eddig 120 tagot irtak össze. A kebli tanács igy alakult meg: Gondnok: Török Árpád egyh. tanácsos. Pénztárnok: Pál Miklós. Jegyző: Kriza András. Egyházfi: Gyarmathi János. Presbyterek: Felszeghy Gyula, Székely György, Tamási Mózes, Herczeg Józzef, Egyedfi Péter, Antal Gergely.

A kötelező népiskolai oktatást Angliában 1870-ben léptették életbe. Akkor 1000-ből csak 148 nő nem tudta sajátkezüleg aláirni a házassági bizonyitványt. Ma csak 16 nem tud irni és olvasni, férfi 199 volt s ma 18. 1879-ben volt Angliában 1030 ifju bebörtönözve, 1908-ban csak 566 volt.

Köszönet és nyugtázás. Szentkirályi Ferenc nyugalmazott ezredes ur, mint a székelykereszturi „Dávid Ferenc fiókegylet" most választott elnöke, fiókegyletünk pénztára javára 20 koronát adott, mely adományért ez uton is fogadja a fiókegylet hálás köszönetét. Fiátfalva. 1909. okt. 18. *Geréb Zsigmond,* fiók-egyleti pénztárnok.

Az alábbi felhivást lelkészeink figyelmébe ajánljuk:

Át. 615. sz. 1909. **Felhivás.** Hazánkban a statisztikai kimutatás szerint több százra megy a tanköteles korig vak gyermekek száma. S ezen nagy számból alig egynehányan keresik fel nevelő és tanintézetünket felvételi folyamodványaikkal, jóllehet a felvételt nyert növendékek teljesen ingyenes oktatásban részesülnek az e célra tett alapitványok kamat jövevedelméből és az intézet edigi javadalmából. Oka ennek kétségtelenül azon körülményben keresendő, hogy a szegénysorsu szülők nincsennek tudatában annak, hogy a nevelő intézet mily áldást terjesztőleg működik, továbbá, hogy a gyermekek felvétele igazolt szegénység esetén teljesen ingyenes szokott lenni. A müvelt külföldi államokban foganatositott hasonló eljárás eredményes voltától inditva, tisztelettel kérjük a lelkészkedő papságot, sziveskedjenek a hiveknek tudomására adni, 1-szőr, hogy a vakok budapesti orsz nevelő és tanintézete (VII. István-át 95) 5—14 éves korig vesz fel oly vak gyermekeket, akik a vakságon kivül más testi vagy szellemi fogyatkozásban nem szenvednek, 2-szor, nevelés oktatásukról 8 éven át ingyenesen gondoskodik. Ezen idő alatt nemcsak szellemileg képezi ki őket, hanem tehetségükhöz képest zenében, iparban (kefekötés, harisnyakötés gépen, kosár és székfonás) és zongora hangolásban olymérvig ügyességet biztosit számukra, hogy ekkép keresetük után tisztességes módon való megélhetésüket lehetővé teszi. A felvételi okmányok szegénységi bizonyitvány alapján bélyegmentesek s ugy erre, valamint a felvételre nézve készséggel szolgálunk megfelelő ürlapokkal, illetően szabályzattal. Növendékeinkkel szeretetteljesen bánunk és őket későbbi éveikben is hivatásunkból kifolyóan támogatjuk. Kérjük ismételten a tisztelendő papságot, sziveskedjenek a szerencsétleneknek a felvétel módozataira nézve segédkezet nyujtani és őket a társadalomnak megmenteni. Nevelő intézetünk a folyó iskolai évben 210 vak gyermeket részesit oktatásban, kik mindannyian lelkileg és testileg a lehető legjobban vannak ellátva, kedélyük vidám, testileg pedig szembetünően gyarapodnak. Azon reményünknek adunk kifejezést, hogy a humanizmus szent munkájában Főtisztelendőségtek támogatni fognak, vagyok Budapesten, 1909. szept. 22-én Kiváló tisztelettel *Herodek Károly*, igazgató.

A felsőrákosi unitárius egyházközség. „*Arany könyv*“-ében az 1908. évről a következő kegyes adományok vannak följegyezve:

I. 1. *Felsőrákoson husvétkor* az urvacsorai kenyeret özv. Ferencz Jánosné Pál Rozália 3 kor. értékben, a bort baróti derék hivünk, özv. Pál István 8 kor.; *pünkösd* ünnepén a kenyeret Asztalos János egyh. gondnok és neje 3 kor; a bort Biró András és neje 8 kor.; a virágvasár napi konfirmálás alkalmával a kenyeret és bort Biró Mózes szorosi és neje 2 kor.; karácsonykor a kenyeret Sándor András egyházfi és neje 3 kor.; a bort Székely Mózes dombi és neje 10 kor. értékben ajándékozták.

2. Egy diszes urasztali leteritőt, Tiszteletes Varga Dénesné, sz. Gőncz Zsuzsika ajándékozott 40 korona értékben.

3 Pál Gy. András ids. és neje az őszi hálaünnepre „*Urvacsorai boralap*“ czimen két vékás föld haszonbérének kiegészitéséhes 20 koronát ajándékozotak.

II. 1. A *baróti leányegyház községünkben* Nagy Elek ref. és neje Hadik Mária unitárius vallásu szülők *Teréz* leányuk konfirmálása alkalmával egy sárga selyemmel himzett igen szép és csinos kivitelü urasz ali teritőt ajándékoztak 50 kor. értékben „*Szivemet hozzád emelem*“ felirással.

2. Méltóságos Daniel Gábor id. főgondnok ur 1907. és 1908. évekről templom alapra 40 koronát kegyeskedett ajándékozni.

3. Pál Sándor egyh. gondnok és neje Tana Záuzsánna négy izben ur-

vacsorai bort ajándékoztak 4 korona értékben.

4. A méltóságos és főtisztelendő 1908. évi E. főtanács 50 korona segély adományozott templom alapra.

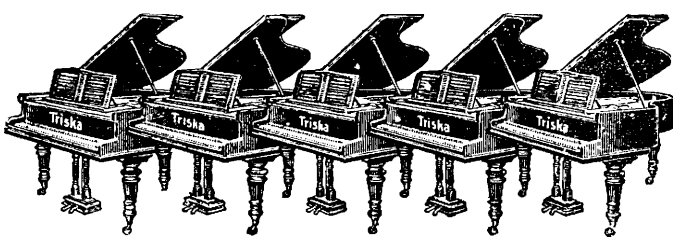
A kegyes adomanyok és ajándékozások kedvet találtak Isten és emberek előtt. Leljenek örömet a jó szivü ajándékozók is vallásos buzgóságból szarmazó áldozat készségökért.

Felsőrákos, 1909. szept. 23. *Varga Dénes,* unitárius lelkész.

Pályázat hirdetés. Az Unitárius Theologiai Intézet a Mlt és Főt. E. K. Tanács 1909. évi utasitása értelmében pályázatot hirdet az oxfordi Manchester Collegenál levő ösztöndijra. Pályázhatnak unitárius lelkészjelöltek. Az E. K. T.-hoz cimzett pályázati kérés a Theol-Int. bizottságához nyujtandó be f. évi december 1-ig. A kéréshez mellékelni kell érettségi és theol. szakvizsgálati bizonyitványt. A ki az ösztöndijat eln eri, az kijelölt föladatról angol nyelven irásbeli dolgozatot nyujt be 1910. május 1-én. 1910. junius havában az angol nyelvből és a kijelölt latin és görög irókból szóbeli vizsgálatot tesz.

Zongorák, Pianinok

és Cimbalmok. — Csak elsőrendü gyártmányok. Legszolidabban vásárolhatók és bérelhetők:

TRISKA J. hirneves zongoratermében Kolozsvárott. — Alapittatott 1870-ben.

Hangolásokat és javitásokat szakszerüen készit.

Szakképzett hangolót vidékre is azonnal küld.

RADICS SÁNDOR KOLOZSVÁR

KÖNYVEKET MAGAS ÁRBAN VESZ

ÉS FÉLÁRÉRT AD.

Mestitz Mihály és Fiai

császári és királyi udvari szállitók.

Erdély legnagyobb butorgyára

(a legnagyobb butorbevásárlási forrás).

Teljes menyasszonyi kelengyék. Függőnyök, ágy- és asztalnemüek, futó- és szalonszőnyegek, vas- és rézbutorok, matrácok, stb. — Hazai gyártmányok! — Kivánatraköltségvetést és müvészi kivitelü rajzokat küldünk. — Meghivásra szakemberünk mintagyüjteményünket személyesen bemutatja.

Marosvásárhelyt Széchényi-tér 41, Korzó-káv. mell. **Kolozsvárt** Unió-utcza 7. szám Telefonszám: 661.

! **Akinek böröndkell,** ne tévessze el az igazi bőröndkészitőt - - - **Wesselényi Miklós-utca 5. sz.** !

Ajánlja saját készitésü utazó és kézi böröndeit és kosarait olcsó árakban. **Kühlstock Máté** bőrönd-gyáros.

Órát és ékszereket ::
legmegbizhatóbban és olcsón készit
Szilágyi Márton müórás,
Wesselényi Miklós-utca 8.

IZSÁK MÓR
: férfi szabó czég. :
Mátyás király-tér 19. (Emelet)
Törv. bejegyzett és 20 éve fennálló czég, ajánlja dusan fölszerelt hazai és angol kelméit. — Szolid kiszolgálas. — Pontos és jó munkáért felelőséget vállal.

XXII. kötet. Kolozsvár, 1909. December. 12. szám.

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

☆

SZERKESZTI
Dr. BOROS GYÖRGY.

☆

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról 185
Pataky László gondnok beszéde .. 186
Miért . . .?!! (Berde Mária)..... 188
A nők munkaköréből (Kovács Sándorné 188
Rendkivüli unitárius főtanács 192
A protestantizmus haladása (Perczelné Kozma Flóra..... 195
A kolozsvári uj lelkész beiktatása 198
25 év után..... 199
Dávid Ferenc estély Balázsfalván .. 200
A Budapesti Dávid Ferencz Egylet őszi beköszöntő felolvasó Estélye P. H. F. 201
A hódmezővásárhelyi egyház alapitása (Józan Miklós) 202
Egyházi és iskolai mozgalmak 203

SIMON LÁSZLÓ orgona és harmonium készitő
KOLOZSVÁRT, Jókai-u. 5. sz.

Elvállalok bármily kivitelü uj orgona készitést, átalakitást, kibővitést és hangolást, valamint iskolai harmonium készitést.
Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett szilárd anyagból és a kitűzött időre pontosan elkészitve.
Szives pártfogását kéri
mély tisztelettel SIMON LÁSZLÓ, orgonakészitő.

NYOMATOTT AZ »ELLENZÉK«-KÖNYVNYOMDÁBAN KOLOZSVÁRT.

Dávid Ferencz emlékére.

A Dávid Ferencz szellemének élő hirdetője, a békességnek és szeretetnek hüséges munkássa a Dávid Ferencz Egylet is készül a 400 évi ünnepre. Együtt fogja megülni a hazai és külföldi nemes gondolkodásu emberekkel. De a Dávid Ferencz Egylet a megkezdett munkát azután is állandóan akarja folytatni a nagyközönség segitségével és támogatásával. Ezt az évet erőgyüjtésre és előkészületre használjuk föl.

Mindenki, valaki e sorokat elolvassa, tegye magáévá a föladatot, s növelje az Egylet alapját tehetségéhez mért adománnyal. Az adakozás immár megkezdődött, jöjjön, csatlakozzék mindenki.

Adakoztak:

1. Báró Petrichevich Horváth Kálmán 50 kor.
2. Deréki Gyuláné báró Győrffy Róza 10 kor.
3. Dr. Boros György 10 kor.
4. Jakab István kir. tbiró Déva, alapitó tagságdijul 40 kor.
5. Pek Emil Ágost Budapest, 100 kor.

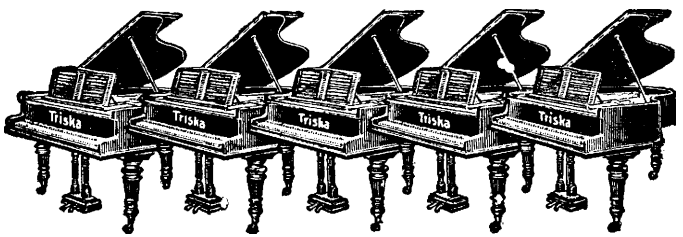
A főtiszt. püspök urnak ezt irja:

Célom, hogy az unitárius egyházi irodalom fejlődését csekély alapitványommal is előmozditsam s abból én is minél több olvasmányhoz juthassak.

6. Báró Bornemissza Károly Kolozsvár 10 kor.
7. Deréki Gyuláné báró Győrffy Róza 10 kor

Zongorák, Pianinok

és Cimbalmok. — **Csak elsőrendü gyártmányok. Legszolidabban vásárolhatók és bérelhetők:**

TRISKA J. hirneves zongoratermében Kolozsvárott. — Alapittatott 1870-ben.

Hangolásokat és javitásokat szakszerüen készit.

Szakképzett hangolót vidékre is azonnal küld.

XXII. KÖTET. KOLOZSVÁR, 1909. DECEMBER 12. SZÁM.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja: A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti: Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára: 24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra. – Hirdetések jutányos árban fölvétetnek. — Kéziratokat nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

A karácsony megünneplése még a kereszténység előtti időből származik. A napimádassal áll kapcsolatban. A nap ujra születése ekkorra esett. Hozsánnával fogadták, éppen mint mi a kereszténység napjáét, a Jézusét. Készüljünk a nagy jelenetre. Nem elég csak magas hangon kiálltani az üdvözlő szót, szükség készen lenni az ünnepre is, amely telve van minden vigsággal és jó kedvvel. Ne találjon készületlen, mert ugy még örvendeni sem lehet. Lehet hogy a külső világ nem lesz nagyon örvendeztető. Legyen jó rendben a belső, a sziv világa. Minthogy pedig a kis gyermekek szive tiszta, tegyük őket az ünnepség közepebe s éljünk velük és nekik, hej mert oly jó lenne ha velük hasonlókká lehetnénk!

*

Midőn azt hallom és tapasztalom, hogy a magyar nép, tehát a magyar nemzet szive, veti le eredeti nemzeti öltözetét, elfog a szomoruság, mert ugy itélem meg, hogy minden ilyen lépés a nemzet sirja felé vezet. Mi lenne a természetből, ha a virágok egy tavaszi reggelen azt a határozatot hoznák, hogy mindenik elhagyja a maga szinét, mert megunták a tarkaságot, ők is a nemzet, vagyis természetközi zöld szinben fognak járni. Már pedig ez a veszedelem szörnyüképpen fenyeget. A házi ipar javarészben megszűnt. A lakásokba beköltözött az egyforma sárgás barnára festett városi butorzat. A mostani menyasszonyok nem magok szövik sem varjak a párnacsupot, asztalteritőt. Még a kenderszövet is lassanként átengedi helyét a rossz gyapottasnak. Erre van gondjuk a piacokat járó vigéceknek. Talán az iskola, talán a szószék tehetne még valamit! Oly nagyon busitó az őszi hervadás! Temetés ez, de a feltámadás reménysége nélkül.

A jövő évi Dávid Ferenc ünnep alkalmával az unitárius egyház befogja mutatni legjavát annak a mije volt és mije van. Gondolatokat és eszméket termelt, szép és nagy, hasznos és tartós tetteket hajtott végre. Könyvek beszélnek azokról, épületek, műemlékek, hagyományok ezekről. Innen a messzi távolból nézve emlékünk szemlencséjében egységes tarka képben rajzolódnak le. Minden mozdulatra uj hatást tesznek lelkünkbe.

*

Némelyeket, bizony sokakat kedvesen fog meglepni, hogy ősei, ezelőtt két vagy háromszáz esztendővel, életük és vagyonuk kockázatával védelmezték templomukat. Mások ott látják följegyezve a curatorok között a dédapa nevét. Némelyeknek őseitől gazdagodott az urasztala. A szószék takaróján a családi név kezdőbetüje lelkesitő hatást tesz. Lesznek olyanok is, a kik csak annyit tudnak meg, hogy nagyapáik munkások voltak a templomépitéseken. Azok a kik szegénységre jutottak örömmel hallják, hogy a család egykoron java részt a maga erejéből épitett templomot, vagy iskolát.

*

A lelkészek szorgosan gyüjtik az adatokat, mert az egyházi főhatóság elrendelte, hogy az egyházközségek történetét irják meg és küldjék be. Minden utódnak érdekében áll, hogy a mit családjáról, vagy a családi levéltárból megtudhat bocsássa rendelkezésére lelkészének. Az a mi egykor nagyon csekély dolognak tetszett, ma értékes lehet, mert az idő nemcsak nyáron érlel, hanem mindig. Különösen a müvelődési eszközök olyan természetüek, hogy az idő hatása alatt uj értéket nyernek. A XVI-ik század végén használt tankönyvek ma nem használhatók, de azok nélkül a mai tankönyv-irodalom értékét nem tudnók fölismerni.

Pataky László gondnok beszéde.

Tartotta a balázsfalvi első unitárius ünnepélyen 1909. nov. 6-án.

Szerencsésnek érzem magamat, hogy a Balázsfalván és vidékén lakó magyar Unitáriusok s az őket rokonszenvvel kisérő müvelt közönség ilyen első nyilvános összejövetelét megnyithatom s itt önöket először e helyen üdvözölhetem.

Hazafias tisztelettel, valásos érzülettel, testvéri szerettel üdvözlöm az itt megjelenteket.

Én az egyházat, a vallásosságot s az ezekből táplálkozó hitet minden nemes ügy előforrásának tartom. Megtalálom ezekben azt

a hatalmas kapcsolatot, mely a müvelt lelkeket összehozza, megtalálom az emberiség egyetemének közös találkozási pontjait, a melyeken öszpontosulnak s viszont szét áradnak a szocialis, humánitárius elvek sugarai. Itt látom az elevenitőerőt az ujitó erőt ugy az Isten szerint való életre, mint a hazafias és társadalmi sikeres munkálkodásra. Szerintem itt is megtalálhatók azok az eszközök, melyekkel az emberiség ideális és reális céljait a leghathatósabban szolgálhatjuk, előbbre vihetjük. Szerintem az az egyesületi élet, az az egyesületi erő, mely egészséges szervet ad egyháznak vallásnak, hitnek; értékesiti a munkát, a tudást, az igyekezetet, a jóra való törekvést ma is csak a mindent átölelő szeretet. Kerete az a békesség mely a testvériség érzelmeit üdén, tisztán tartja. Munka tere pedig a boldogitás, a melyhez ugy az egyén, mint a sokaság megtalálja az utat itt a könyörületben, az irgalomban, amott az áldozatban, a közügyek szolgálatában, a jótékonyságban.

Én az egyházias életben és szellemben mindig megtaláltam az emberi jogok és kötelességek alapelveit.

Jogot és szabadságot mutat és ad, de munkára és kötelességre is tanit.

Istent és hazát dicsőit lelkemben, a türelem és lojálitás érzelmeit fokozza szivemben. Ugy élni Istennek, hogy a emberekkel az emberiségért éljünk, ez a legszebb feladata a vallási, az egyházi életnek. Én azt tartom, hogy az egyház akkor tejesit hivatást, ha azokat a szálakat keresi, melyek az emberiséget közös, együttes munkára vezetik, s nem pedig azokat melyek elkülönitenek s az általános, az egyetemes ügyek iránt közönyössé tesznek.

Ohajtásom, hogy e szép összejövetel ezen a vidéken is legyen bármely kis mértékben, erőforrása a hazafias és társadalmi együtt élésnek, együtt munkálkodásnak. Azt óhajtom uralkodjék itt nemcsak az unitáriusokat, de a más vallásuakat érdeklő kérdésekben is az alkotó szeretet, a megtartó béke s az erőt biztositó összetartás!

Ezek legyenek a mi jövőnknek, a mi küzdelmeinknek fegyverei, munkálkodásunknak eszközei, s hiszem, hogy akkor fogjuk aratni a legszebb győzedelmet, a legdicsőbb diadalt!

Ismételten a legmélyebb tisztelettel üdvözlöm e kedves közönséget s az estélyt megnyitom.

A gyermekek sokszor olyan kérdést tesznek, a melyre csak egy felelet talál — a hallgatás.

NŐKVILÁGA

Miért . . .?

Mikor jó vagyok:
Mikor a szivem mélyiből beszélek
Ihlődve suhan ajkamra a lélek.
Mikor szememben könnyes láz ragyog
Mikor iramló szárnyat bont hitem,
És szebb jövendők álmát épitem
A lelkem lobogását forrón
Pazarul mindenkire szórom,
Mikor szivem nyitott kapu
S szerelmem százezer karu
Tüze mindenkit egyformán melenget,
Mikor uj megváltásokról merengek
Mikor szemembe izzó köny bugyog
Hogy tenni az emberért nem tudok
Hogy nincs erőm, nincs hozzá, hogy megváltsam
Pedig szivemmel ugy megváltanám
— Te lopva nézel, szomoruan reám,
Sajnálsz? Miért.... ?!Anyám....

Berde Mária.

A nők munkaköréből.

(Felolvasás.)

Mélyen tisztelt hallgatóság!

Nagy örömemre szólgál, hogy szerencsés lehetek e diszes közönség jelenlétében, egy igénytelen felolvasást tarthatni, s midőn ennek kifejezést adok, szivből üdvözlöm önöket.

Igen; — mert mindig öröm hála érzés kél szivemben valahányszor a Dávid Ferenc egyleti gyülésen megjelenhetek, mert a vallásos érzületnek azon boldogitó megnyilvánulását látom, amely ott lakozik minden igaz hivő ember szivében és nékem is mindig ujabb és ujabb erőt kölcsönöz és remélnem engedi, hogy szellemi

és anyagi erőink e szent ügy — a vallás eleven erőivé alakulnak át. E nagy gyülés egy eszmét képvisel, s az általa megjelölt munkamezőn mi nők a vallásosság virágait ápoljuk, — ami a nőnek legszebb ékessége, mert abból származik minden nemesebb gondolat, minden jó cselekedet, s ebből kifolyólag szólni fogok valamit a nők munka köréről.

Egy francia közmondás azt mondja, keresd a nőt, vagy keresd az asszonyt.

Egy kissé nehéz témát választottam felolvasásom tárgyául, mert minden embernek más és más a felfogása a nőket illetőleg. A tapasztalat azt mutatja, hogy a nők minden emberrel szemben más és más módot nyilvánítanak, igy hát nehéz nekem a nők munkaköréről oly képet rajzolni, ami a valóságnak megfelel, vagy jobban mondva — a magam véleményét a mások véleményével össze egyeztetni, mert ez alkalommal csakis szerény véleményemnek adok kifejezést az alábbiakban.

A férfi életében rendszerint a nő játsza a főszerepet és csendes önfeláldozásával a boldogság tanyájává teszi a kicsiny hajlékot; de családja gyilkossává is teheti férjét és a nagy igazság szól „keresd a nőt".

Én utobbi eshetőségre gyüjtött megfigyelésemről kivánok ez alkalommal röviden szólni:

A rossz utra tért férjeket, a barátok, a jóakarók, nem tudják a jó utra vezetni, nem tudják megmenteni, mert az illetőnek mindég egy keserü gondolat van lelkében, egy fájó érzés szivében, midőn látja hogy szivét teljes szeretetével egy olyan nőnek adta, aki őt megcsalta és kigunyolta, aki apró kedveskedéseire kacagással felel és igaz szerelmét gunnyal viszonozza. Nem csoda hát ha vakon roham az örvény felé, mely elnyeléssel fenyegeti. És ilyenkor megint csak azt mondják:

„Keresd a nőt".

Sajnos; — A magukat kereszténynek nevező családokban nem egy ilyen esetet látunk és ilyenkor ismét és ismét csak azt mondja a keserü igazság:

„Keresd a nőt".

Megtörténik ugyan azis, hogy a feleség gondatlansága által taszitja családját a romlásba, ugy gondolkozván, hogy első személy saját maga. Könnyelmüsége elfeledteti vele férje és gyermekei iránti kötelességeit, megfeledkezik arról, hogy a nőtől azt kivánják, hogy valóban nő legyen.

Nem törödik férjével, nem inti szeretettel a jóra, nem ügyekszik a békét, a csendes életet megh onositani házánál, nemtörödömséggel viseltetik minden iránt és igy lassan kihül a kölcsönös szeretet, megszünik a bizalom a házasfelek közt, a családi

élet pokollá lesz mindketőjükre nézve és ilyenkor kiszenved legtöbbet?! a gyermekek! A férfi elhanyagolja feleségét, ott keres szórakozást ahol éppen talal, a családja körében keveset időzik, a lehető legkönnyelmübb életet éli. A szülők saját magukkal vannak elfoglalva, saját üres vágyaik kielégitését keresik, s a gyermeknevelés édes, sulyos terhe, sutba kerül. Az oly gyermek, ki nem tapasztal szülei részéről gondoskodást, szeretetet, hogyan tisztelje szüleit, hogyan engedelmeskedjék azoknak? bizony! — ezáltal bizalmatlanság, fejlődik ki szülő és gyermek közt, ami aztán sok keserüségnek a kut forrása, s itt az igazság — bár más alakban szól:

„Keresd az asszonyt".

Ugy hiszem ezen a téren minden ember szerzett magának tapasztalatokat, ha nemis saját magán, de valamelyik jó barátja, vagy ismerőse életéből meritette azokat, s talán szentül meg van győződve, hogy minden nő kivétel nélkül egy forma.

Oh nem!

Nézzük meg most a nemesebb lelkületü nőket, kiknek, szivük, lelkük tele van vallásos buzgósággal, kik minden dolgok kezdetén Istent hivják segitségül, kiknek mély és igaz vallásosság lakozik lelkükben. Nézzük meg, az ilyen nők mit tudnak teremteni otthonunkban?!

Minden szépet, jót és nemeset. Feltudnak emelkedni a nőiesség magaslatára. A rossz utra tévedt férfival is tudnak bánni, át tudják alakitni. Vissza adják az életnek, a társadalomnak.

Megismerletik vele kötelességét, önérzetet, büszkeséget ébresztenek egész valójában, vissza vezetik arra az utra melyen haladnia kell és amelyen vissza szerezheti az emberek becsülését, tiszteletét, s családjának szeretetét.

Mind ez nagy munka, de elvégezheti a nő, ha jó akarattal és szeretettel családja jó létét munkálja, csak a szeretet és türelem legyen erős, s az őszinteség jó akarattal párosuljon.

Isten segitségével és saját erős akaratunkal mindig tudunk győzelmeskedni. „Mert van az erős feltételben, az erős akaratban, oly hatalom, oly szivósság mit semmi sem képes megrenditeni".

A nő megfigyelő képességével, érzö szivének szeretetével tüstént észre veszi a vad hajtásokat s önfeláldozással nyesegeti azokat, — nefeledjük, hogy a hősiesség nemcsak a harcmezőn nyilvánul, hanem az önfeláldozás kicsiny hajlékában is. A forma változik, a lényeg marad, itt „keresd az asszonyt".

A nőre bizta Isten a legtöbbet, legyen házának disze, neveljen a hazának és egyházának hű fiukat és hű leányokat.

Igen, neveljen hű gyermekeket, jó férjet és jó feleséget. Ültesse gyermekei szivébe a vallás és hazaszeretet virágát, tanitsa meg

őket békén tűrni a sors csapásait, mert ezek próbálják meg a hitet, Istenben való bizodalmat, ezek teszik Isten szeretét, erős szeretetté.

Felemelő vigasztalás, élő reménység, igazi boldogság, valódi megelégedés, békességes türés, a vallás adományai. Ezt a vallást oltsátok gyermekeitekbe ti anyák — és mindent megtettetek. Az ilyen nevelés meglátszik egy hosszu életen keresztül.

Találkozunk az életbe olyan egyénekkel is, akiknek nem volt alkalmuk, vagy körülményeik nem engedték, hogy magasabb tanulmányokat végezzenek, csak szorossan a szerető szülők gondos nevelésére voltak utalva, s a finom lelkületü anya, a legjobb gyermekeket nevelte az életnek.

Hogy valaki vallásának, egyházának kész örömmel tegyen szolgálatot, azt szellemi, vagy anyagi erejével elősegitse, ahoz nem szükséges a magas képzettség. Egyszerü vallásos lelkü nőnek finom érzéke megsugja, tudja hol és mit tehet vallásáért, egyházáért.

Nem feltünési ügy ez; hanem lelkünknek megnyugtatása, s annak egy boldogitó érzéssel való gazdagitása. Ezt mindenki megteheti ha lelkében és szivében mély, igaz vallásosság lakozik.

Hiszen ha figyelemmel kisérünk egy épületes egyházi beszédet, ha szivünk teljes érzelmével mondunk imát, ezek mind szebbnél-szebb gondolatokat és érzelmeket ébresztenek bennünk, s mily boldogok vagyunk, ha vallásos gondolatainkat közölhetjük a hozzánk tartozókkal, remélvén, hogy azok megértenek minket.

Nagy feladat vár az anyára gyermeke nevelésénél. Igaz, odaadó szeretettel kell végeznie nagy munkáját, éber figyelemmel őrködni gyermeke fejlődésén, arra törekedni, hogy az oly irányba, oly uton haladjon, hogy bármilyen körülmények között is állja meg a helyét, hittel nyugodjék meg az élet minden változásán, tudva azt, hogy Isten mindent egyformán javunkra ád.

Egy szorgalmas biblia-olvasó feljegyezte, hogy a bibliában 366-szor van megirva ez a szó: Ne félj, vagy ne féljetek. Igy tehát az évnek minden napjára esik egy ilyen biztató szó s bármilyen munkába is kezdjünk, ha Isten nevében kezdjük el, mindig eszünkbe jut ez a bibliai mondás: Ne félj! Igy tehát bátran felvehetjük a harcot, mert velünk van az a hatalmas, jóságos, mindenható Isten, ki hatalmas karjával biztos uton vezet, megsegit minden igaz munkánkban és megtart minden körülmények között.

Egy igen kedves dal cseng fülembe, vallásos léleknek a hitvallása; igy hangzik:

Ne félj és ne rettegj én veled vagyok,
Ez a szó utamra csillagként ragyog.
Felhők közt, mint napfény tör által szavad,
Ne félj! veled vagyok, soha nem leszesz magad,

Nem soha magam, nem soha magam,
Az Ur igy igérte ezt meg,
Soha nem leszek magam.

Ennek az éneknek minden soraiból kiolvasható az a végtelen szeretet, az a kibeszélhetetlen jóság, Istennek áldó kegyelme, mely az embernek egyedüli öröksége és erőssége. Minden dolgunkhoz bátran foghatunk, mert tudjuk jól, hogy mindig közelünkben van a mi jó Istenünk, s valahányszor segitségül hivjuk őt, mindannyiszor érezzük közellétét.

Legyen a nő mlnden körölmények közt méltó önmagához. Jó cselekedetei által buzditson másokat is a jó cselekedetre, környezetében, családjában tartsa fent a békét, szeretetet, az egyetértést. S akik figyelemmel kisérik szavait és tetteit — jobban mondva — életét az olyan nőnek, ki férje számára otthont teremt, gyermekei számára édes atyai házat, ismét csak a régi igazsághoz fordulunk:

Keresd az ilyen asszonyt!

Mélyen tisztelt hallgatóság!

A nőkről és munkaköréről egy oly képet akartam lelkiszemeik elé varázsolni, a mely legalább némi részben megközelitse a valót.

Azonban tudom, hogy nagyon hiányos, annál is inkább, mert a mint felolvasásom kezdetén is emlitettem, minden embernek más és más nézete van a nőkről, mert mindenkinek a lelkivilágában más és más tulajdonsággal biró nő él, ez az oka, hogy mindenki saját nézete és tapasztalatai szerint itéli meg a most felmutatott képet.

És éppen ezért kérem nagyérdemü hallgatóimat, jöjjenek el szerető lelkeikkel és pótolják ki a hiányt.

Kovács Sándorné.

Rendkivüli unitárius főtanács.

November 27-én rendkivüli gyűlest tartottak az unitárius egyházi tanácsosok Kolozsvárt. Az érdeklődés is rendkivüli volt. A püspök ur által szombat délutánra jelzett előértekezleten már 106 tagot olvastunk meg.

Az érdeklődés onnan származott, hogy az augusztusi Főtanács a gazdasági számadásokat nem fogadta el, hanem egy vizsgáló bizottságot küldött ki. Tagjai: Lőrinczy Dénes nyug. tábornok, dr. Elekes Dénes ügyvéd, Gál Lajos uradalmi intéző, Iszlai Gábor uradalmi intéző, László Domokos nyug. táblabiró. Ezzel kapcsolatos

volt a gazdasági bizottság lemondása. Báró Petrichevich Horváth Kálmán elnöklete alatt tagjai: Daniel Lajos, Hadházy Sándor, Molnár Sándor, Pataky László, Ürmössy Jenő.

A nyári főtanácson Szentannai Sámuel tanácsos terjedelmes előterjesztése alapján határoztatott meg a felülvizsgálat. A vizsgálók nagy munkát végeztek, sok irányban kiváló buzgóságot fejtettek ki. A számadások tételeit számszerüleg nem kifogásolták, ellenben gazdasági nézö pontból nem voltak megelégedve több tétellel. Egy párt megemlitünk: A tej eladása Bányabükkön igen olcsó árban történt 16 fillérrel, mert 20 fillérrel lehetett volna eladni. — A jószágfelügyelők rámutattak arra a tényre, hogy nagymennyiséget, egész évre oly magas árban eladni nem lehet. Alamoron egy waggon fa elszámolása kifogásoltatott, de jószágigazgató előadása szerint nagy eladásnál kiselejtezett fa visszaszállitása forog fen, miről elszámolás van.

Kifogást tettek az ellen, hogy a jószágigazgató több állatot tartott a szerződésben kikötött mennyiségnél, de felvilágositásul azt hozta fel, hogy korábbi években kevesebbet tartott, s az utóbbi két évben betegsége miatt nem járhat lóháton, négy hámos lovat kellett tartania két fogathoz. Több hasonló kifogás tétetett, de mindegyikre megadatott a felvilágositás is. Az E. K. Tanács megvizsgálandónak tartotta mindkét előterjesztést s ajánlotta, hogy a jogügyi bizottságnak adassanak ki az összes iratok. Dr. Nagy György orsz. képviselő azt inditványozta, hogy a felülvizsgálás bizassék világi biróságra. Dr. Ferenczi Géza orsz. képviselő az E. K. Tanács javaslata mellett tartott értékes beszédet s a javaslat egyik pontjához módositást ajánlott. Névszerinti szavazással döntetett el a kérdés. 14-en szavaztak a dr. Nagy György, 79-en az E. K. Tanács inditványa és dr. Ferenczy G. módositása mellett, tehát az egyház jogügyi birósága fog dönteni a felől, hogy fegyelmi eljárásnak, vagy kártéritési pernek van-e helye.

A kiküldött bizottság a jószágigazgatónak azonnali felfüggesztését javasolta, de a főtanács ezt mellőzte, miután szolgálata amugy is csak december 31-ig terjed, tehát az átvétel azonnali megkezdését rendelte el.

A bizottság a számvevőség megdorgálását is javaslatba hozta, de a számvevőség önérzetes felszólalása után az E. K. Tanács javaslata alapján az inditvány nem fogadtatott el, miután a számvevőség az 1908. évi s a megelőző évi számadásokra is mindig elismerésre méltó buzgósággal megtett minden kifogást.

Ennyiben a főtanács munkálkodása egyetértéssel folyt, de Szentannai Sámuel a nyári főtanácson fölsorolt vádjait megismételte. Három óra hosszat tartott előterjesztése s miután a vádak és

kifogások a kiküldött bizottság előtt voltak s azoknak nagy részét figyelembe is vette, a tanácsosok türelme csakhamar megszakadt, s annak többször kifejezést is adtak, miután érdemi határozatot vagy ítéletet hozni nem akartak, s nem is lehetett a jogi szakbizottság véleménye nélkül. Sajnos jelenetek is fordultak elő, miután Sz. S. személyekre vonatkozólag könnyen félreérthető és sértőnek tekinthető kifejezéseket használt. A tárgyalást meg-megkellett szakitani, hogy a kedélyek lecsillapittassanak. Mindenki mélyen sajnálta, hogy ilyen szokatlan dolgok is előfordultak, mert abban mindenki egyetértett, hogy ha hiba esett, azzal érdeme szerint el kell bánni.

A főtanácsi bizottság két elbocsátott gazdatiszt visszahelyezését javasolta, s ebben az értelemben többen meleg szavakkal szólaltak föl, nehogy igaztalan sérelem érjen valakit ártatlanul, miután az elbocsátást a jószágigazgató inditványozta. Az ellen senki sem szólott, hogy a két tiszt a legszigorubb vizsgálat alá vettessék, de jelen esetben, midőn a jószágok átodása van napi renden, régi alkalmazottak jelenléte nélkülözhetetlennek itéltetett. A hosszas tárgyalást szavazás döntötte el, 42 szavazat állott 42-vel szemben. Fekete Gábor elnök a visszahelyezés mellett döntött. Óriási lelkesedés és tüntetés tört ki a kitünő biró humánus megnyilatkozásáért

A lemondott gazdasági bizottságnak a főtanács egyhangulag köszönetet és elismerést szavazott.

Jövőre egy három tagu igazgató-bizottság szerveztetett, a melynek tagjaivá titkos szavazással megválasztattak: Benkő Mihály. Ürmössy Jenő, Hadházy Sándor, akik mindhárman müködtek a felügyelő bizottságban s jól ismerik a gazdaságokat.

Meg kell emlékeznünk a főtiszt. Ferencz József püspök ur elnöki megnyitó szózatáról, melyben békességes türésre, szeretetre és egyetértésre hivta föl hiveit. A megnyitó nagy hatást tett mindenkire. Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnokot a püspök ur inditványára táviratban meleg szeretettel üdvözölte a főtanács.

Reggeli fél 9-től este fél 10-ig egy órai megszakitással állandó nagy érdeklődés mellett folyt a tanácskozás. Az ebéd egy óránál alig tartott tovább, s a püspök ur inditványára a pohárköszöntők elmaradtak.

Nagy köszönettel tartozik az egyház Fekete Gábor főgondnok urnak, a ki a gazdasági kérdések fölötti tanácskozást kitünő tappintattal és körültekintéssel vezette.

A protestantizmus haladása.

Irta: **Perczelné Kozma Flóra.**

Két nagy momentum emelkedik ki a protestantizmus mostani életéből: az a felmentő és rehabilitáló itélet, melyet Zoványi sárospataki theol. tanár ügyében hozott a kálvinista egyház és gróf Tisza István hatalmas beszéde, mely a Protestáns Irodalmi Társaság közgyülésén lett elmondva.

Zoványi ellen tudvalevőleg az volt a kifogás, hogy Kálvint egyéni nézete szerint rideg, zsarnok, hatalmaskodó embernek jellemezte irásban, ki nem typusa az igazi reformátornak. Továbbá hogy Jézust csak egy magasabb és tökéletesebb szellemü embernek tekinti s ennélfogva ugy a szent háromságot, mint a kálvinizmus egyéb dogmáit tagadja. A felmentő határozat pedig határozottan kijelenti, hogy Zoványi ezen egyéni hittel és tanitással *nem lépte tul a protestantizmus határait.*

Gróf Tisza István nagyszabásu beszéde szintén ismeretes. Szerinte amit Kálvin korának befolyása alatt tett és határozott, az a mai előrehaladottabb korban már nem kötelező a protestantizmusra nézve. Nem az hű követője Kálvinnak, ki mereven ragaszkodik az általa meghatározott dogmához, hanem aki *korának szellemét megértve* — mint Kálvin a maga korát — merész bátorsággal szabadabb irányban viszi a hitéletet. A dogma emberi mü -- tehát gyarló alkotmány — azért az egyház ne ragaszkodjék oly mereven hozzá, hanem tárja ki kebelét minden jézusi alapon nyugvó modern eszme előtt! A protestantizmus különösen a papoknak és vezetőknek engedélyezze, hogy egyéni lelki ismerettel tanulmányozhassák és magyarázhassák a bibliát, mert nem lehet retteneteseb állapot, mint midőn a lelkesedéssel választott lelkészi hivatás képmutatókat kénytelen nevelni.

Ime e két egymásután következő esemény fényesen bizonyitja, hogy a protestantizmus egy uj fordulópontnál van, melynek horderejét *eléggé* megbecsülni alig lehet.

Midőn a fent idézett hivatalos itéletben kimondatott, hogy a protestantizmus embere nyiltan és saját belátása szerint mondhat kritikát egyházának alapitójáról, dogmáiról, sőt Jézus istenségét is nyiltan tagadhatja (ha amugy tanait és jellemét *követésre méltónak* hirdeti) — kétségbe vonhatatlanul meg lett pecsételve az az igazság, hogy a *protestantizmushoz tartozik minden theista alapon nyugvó, Jézust tisztelő áramlat,* még ha nem a lutheránus vagy kálvinista egyház kebeléből indul is ki.

Midőn a közgyülési beszéd kimondotta, hogy Luthernek és Kálvinnak az az igazi hű követője, ki e nagy férfiakhoz hasonlóan *korának szellemében* magyarázza a vallást és hogy éppen

ilyen lelkiismeretes és modern vezetőre van a legnagyobb szükség, egyuttal azt is kimondotta, hogy azon egyházak, melyek már régebb idő óta modern alapon hirdetik az evangeliumot és modern szellemben vezetik a kereszténységet, igazság szerint *mindig a protestantizmus kebelébe tartoztak*! Ezzel hallgatag, de teljes elégtétel van adva Servet Mihály és Dávid Ferenc követőinek is.

Az „Alkotmány" egyik száma azzal vádolja Tisza István gróf beszédét, hogy ezzel a liberalizmussal, vagyis a dogmák félretevésén alapuló eszményi kereszténységgel, éppen a féktelen és forradalmi szabadságnak egyengeti az amugy is megkezdett utját. Ezt maga a katholicizmus sem hiszi. Mert különben mikor veszélyeztetve látja az egyház tekintélyét — mint pl. a szabadtanitás pécsi kongresszusán — miért hivatja azonnal azokat a liberalisabb gondolkodásu, modernebb szellemü főpapokat, kik azután a reformáció hangját megütve éppen *a dogmát kerülő magasabb keresztény eszme erejével kivánják a materializmus hiveit lefegyverezni.*

Különben is szomoru tapasztalatból tudhatjuk, hogy éppen az elfogult bigottizmus kergeti a legtöbb embert a teljes hitetlenségbe. Ha a protestantizmus megakarja a reformáció számára tartani embereit, csakis gróf Tisza István liberális programmjával érheti azt el.

Csak egyre nem terjeszkedhetett ki természetesen Tisza István. Ugyanis midőn Luther és Kálvin *koruk körülményeitől* ösztönözve megreformálták a kereszténységet, nem a rég elavult katholikus dogmákba vezették a haladás szellemét, hanem a korhoz képest mindjárt célszerübb és szabadabb formákról is gondoskodtak!

Különben is, ha a reformációnak nem volnának szabadabb szellemü vallásalapitói, mint Luther és Kálvin, ugy természetesebb volna, hogy a jövőre nézve is az ezek által megállapitott dogmákba kivánjuk a haladás szellemét bevezetni, — már a reformáció iránti kegyeletből is! De mikor még a XVI. századból eredő olyan alakjaink vannak, mint pl. Servet Mihály és Dávid Ferenc, kik már az akkori korban is majdnem a mai kornak megfelelő alakba öntötték a reformáció hitét — akkor a jövőtől nem volna elég méltányos és logikus, hogy a prostestantizmus *legrégibb formáin* keresztül vezesse a legujabb szellemet s ez által a reformáció legliberálisabb embereinek emlékét korunk cselekvő életében teljesen mellőzze. Sohasem válik egy friss áramlatnak előnyére, ha régi épitményeken vezetik azt keresztül, mert esetleg egy kevés kriptaszerü illatot mindig vihet ezekből a nagy világba.

De ez az egyéni megjegyzés világért sem akarja — és hiába is akarná — a nemes és apostoli lelkületü szónok magasztos beszédét kisebbé tenni; mert éppen mi unitáriusok csak a legmélyebb hálával és tisztelettel lehetünk e merész de igazságos egyéniség

iránt. És ha a protestantizmus bármilyen alapon, de tényleg e most kimondott szabadelvü zászló alatt tömörülne, óriási hatalmat képképviselne ugy korunk orthodoxiájával, mint materiálizmusával szemben. Ez lenne az az igazságot képviselő okos középut, mely logikus és lelkiismeretes kezelés mellett óriási erőt képviselne nemzetünk boldogulására nézve.

(Ezt a cikket régi kedves és nagyrabecsült munkatársunk szivességéből közöljük, mert irja — szeretném ezen gondolatokat minél tágabb körben ismertetni. Utána illesztjük az alábbi cikket is.

Szerk.

A gyulafehérvári „Közmüvelődés" az unitáriusokról azt hirdeti a sepsziszentgyörgyi lelkészköri gyűlés alkalmából, hogy kezdenek atheisták lenni. A gróf Tisza István fennebb ismertetett beszédét ugyanez a lap tüzetesen méltatja a maga fölfogása szerint. Ezeket irja: Fontos okmánya a magyar protestántizmus történetének. Nem mintha ujat mondott volna. A miről beszélt eléggé köztudat protestáns körökben. De ő formulázta s juttatta a maga márkáns egyinéségével a nyilvánosság elé a köztudatot. Amit Ritschl óta gondol s érez a német protestántizmus jó része, ami Harnack „Wesen des Christenhums"ában nyert hangot s alakot annak törekvése egy intelligens protestáns szerint ez a beszéd, Ebben rejlik jelentősége is. Ki áll a protestántizmus a nyilvánosság elé s egy Tisza István becsületesen nyilt ajkával kibeszéli a nagy világ előtt hitét és vallásos gondolatait. Mi nem mondanók el e beszédet. Más a mi világunk s a filozófiai, meg theológia fogalmakkal sem küzdenénk. De a mi laikusainktól is szivesen hallanók, ha azt hangoztatnák, mindenkinek meg kell alkotnia hit dolgában *saját egyéni meggyőződését.* Mindenkinek otthon kell éreznie magát az egyházban.

Még azt is hozzá teszi: mikor Tisza István egyháza egyik föladatául tűzi ki a hitetlenség és a materiálizmus ellen való harcot *érezzük, hogy közös érdeket és föladatot emleget s hogy ez ember jót akar a kereszténységben.*

Minő hangok ezek? Avagy talán csak hallucináció? Képzelődés! Hiszen ezek olyan szokatlan szavak, hogy ámulatba ejtenek Midőn az erdély róm. kath. egyház lapja érezni kezdi egy protestans vezér szavait, bizony nehéz fölismerni a helyzetet. Ha őszinte hajlandóságunkat követhetnők, tapsolnánk örömünkben, hogy idáig elvezérelt a XX-ik száz. De nem ringatjuk magunkat illuzióban. Ugyanaz a tanult és jól tájékozott iró, nem tudja megérteni miért a nagy animozitás éppen Tisza lelkében a dogmákkal szemben? Mit emleget lenyügöző uralmat? Miért emleget a dogmákkal szemben emberi tekintélyt? Mi a dogma? Megformu-

lázott hitigazság..— Amint értelmetlen dolog neheztelni a fizikai tételekre, éppen olyan félszeg türelmetlenkedni a vallásnak tételekben megformulázott hitigazságai miatt."

A „Közművelődést" odavezeti okoskodása, hogy a meggyőződés szerint fölépült hit „végső állomása (a haldoklás utján) némelyek számára az atheizmus".

Sajátságes hogy csaknem egy lélekzetvétellel atheizmussal vádolja, avagy attól félti az unitárius lelkészeket is a református főgondnokot is, mert „a nagy világforgásban mindig több marad el a protestantizmus pozitiv tartalmából s végül kiderül, hogy haladáse csak a züllés."

Ez a befejezés nem lep meg oly nagyon mint a bevezetés. Ezt a hangot ismerjük. Azt is tudjuk, hogy a positiv tartalom dogmát jelent. S mind a mellett is, nem ijedünk meg a jóslattól, valameddig számithatunk arra, hogy Tisza Istvánok lesznek és kellő időben fölébresztik az alvó öntudatot és mozgásba hozzák az épitő hitet „a saját egyéni meggyőződést".

Állitsanak fel minden esztendőben uj tantételt vagy dogmát, legyen abban akkora igazság mint a legmagasabb hegyek, ha az emberben nincsen egyéni hit és meggyőződés, semmi ő és összeomlik mint az a vár a mely alól a fundamentumot kimosta az áradat.

B. Gy.

A kolozsvári uj lelkész beiktatása.

November 7. nevezetes és szép napja volt a kolozszári unitárius anyaegyháznak. Uj lelkésze Ürmösi Károly kö·zöntött be abban a nagyszerü templomban, a mely csak pusztán magára is meghat és fölemeli a lelkeket. Telve van a nagy mező. Férfiak és nők egyenlően foglaltak helyet. Hallani óhajtották uj lelkészüket. Ürmösi Károly 35 év körüli ifju ember. Jó közép magassága, megnyerő arca és kellemes hangja első pillanatra jól hangolják a közönséget. Jelzi, hogy ő modern lelkész. Beszéde a szokottnál hosszabb, de kerek egész és átlátszó. Minden mondatában van tartalom, s mingen gondolata összhangzó. Nem csak állandóan leköti hallgatói figyelmét, hanem fokozza is, mert gondolatot ad és ébreszt. „Az én életem is többé nem az enyém". Ezt az alapigét is oly közetlenséggel tárja föl a hitben, szeretetben és cselekedetben, hogy mindenki hiszi, hogy a mit mond akarja is, tenni is fogja.

Előadása nem csapongó, de kellő erő és jól alkalmazott tűz van benne. Szépen csengő hangja betölti a nagy templomot. Általános a tetszés, a megelégedés. Ürmösi Károly az első lépésével megnyerte a kolozsvári közönséget. Hisszük, hogy meg is fogja tartani.

Itt nincs gyakorlatban a beiktatásnak rendes módja, mert itt a papok rendesen tanárok is voltak, de kifejezte a közönség is a püspök ur is, hogy jövőben ugy kell lenni.

A kebli tanács gyülésén Gyöngyössy Béla gondnok üdvözölte, este népes vacsora volt tiszteletére, amely nagyon sok jó eszmét vetett szönyegre az egyházi élet javára. Jelen voltak a főt. püspök ur, Fekete Gábor főgondnok ur és csaknem mindenik unitárius férfi. Az uj pap itt is szép beszédet mondott Jelen volt Ürmösi Kálmán szentgericei jeles lelkészünk, a beiktatott édes atyja. Nagy öröme telhetett fiában, kinek sok sikert kivánunk.

25 év után.

Nem csupán a tagok számánál, de az egyéneknél fogva is kiváló osztály volt az, a mely 1884-ben kolozsvári főgimnáziumunkban érettségi vizsgát tett. 25 év előtt 43-an távoztak el intézetünkből telve reménységgel és ambitióval. Mult hó 31-én 20-an jöttek össze 25 éves találkozóra. Minden esetre oly szám ez, a milyennel ritkán találkozunk az ujabbi összejöveteleknél. A barátság, a hála és kegyelet a mai, földhöz ragadt emberek közül csak keveset mozgat meg. Annál szebb volt, hogy a jelzett osztálytársak olyan számosan jöttek össze 25 év után is. Megjelentek: Dr. Ferenczi Géza ügyvéd orsz. képviselő, Gámán Béla egyet. m. tanár, Székely Nándor mérn. iroda irodaigazgató, Heltai Nándor szinészegyl. pénztáros, Bihari Ödön főerdőmérnök, Gábor Dénes máv. ellenőr, Barabás András árvaszéki elnök, Simay Miklós bank igazgató, Raffaj András bányamérnök, Darkó Gábor főerdőmérnök, Tutsek Béla máv. ellenőr, Fekete Ferenc bankigazgató, Deák Gerő körjegyző, Máté Sándor énekvezér, Botár István máv ellenőr, Antonya János irodatiszt, Gothárd József erdőmester, Moricz Károly, tkpt. igazgató.

A megjelenteket Ferenczi Géza üdvözölte. Az osstálytársak közül 12-en meghaltak s 11-en kimentették távolmaradásukat. Pap nem lévén a találkozók között Boros György theologai intézeti dekánt kérték föl, hogy imédságban is tolmácsolja érzelmeiket, a ki megható fohászkodásban emelte a sziveket Istenhez. Ez

után 470 koronás alapitványt tettek a zenében kiváló tanuló jutalmazására. Elhatározták, hogy 1914-ben ismét összejönnek.

Miután az élők egymással elintézték dolgaikat, a temetőbe vonultak, hogy hallottaikal is találkozzanak. Itt az Ozsváth Árpád Bordi István és Vas György sirjánál a baráti szeretettől sugalt emlékbeszédek hangzottak el s mindenik sirt megkoszoruzták. És áldoztak elhunyt tanáraik emlékének is.

Estve a New-York külön termében vacsora volt, a melyen az osztálytársakon kivül Nagy Lajos tanár, Boros György dekán, Gál Kelemen igazgató, Végh Mihály titkár, Hadházi Sándor pénztáros és Vári Albert tanár vettek részt, mint vendégek és tiszteletbeli osztálytársak. Mondanunk sem kell, hogy a vidám hangulat és jókedv uralkodott a társaságon, melynek diszét a nők: Darkó Gáborné, Barabás Andrásné, Vári Albertné, Antonya Jánosné, Raffay Andrásné és Gábos Dénesné adták meg.

Az osztálytársak csak öt évre bucsuztak, de adja Isten, hogy ötven éves találkozójuk is legalább ilyen népes legyen. it.

Dávid Ferenc estély Balázsfalván.

Nagyjelentőségü napja volt 1909. november hó 6-án a balázsfalvi leányegyház községnek. A maroknyi magyar unitárius gyülekezet ezen órákban a megerősödésnek óráit élte át. Letétetett a fundamentuma egy a Dávid Ferenc szellemében munkálkodó egyesületnek ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetben s nem a kisebb emberek munkálkodásával történt ez meg, mint. D. ifj. Pataky László országgyülési képviselő, dr. Boros György dékán, Hadházy Sándor pénztárnok és Guidó Béla egyházköri esperes. Ezen kiváló egyénök közremüködése vonzotta az embereket a szent cél elérése érdekében. Valláskülönbség nélkül jöttek Dicsőszentmártonból, Hosszuaszóról, Csapóradnótról, Tövisről s még számos szomszédhelyiségbül. Talán nem is reméltünk ilyen szép sikert épen az oláhok legtürelmetlenebb helyén.

Dr. Boros György és Hadházy Sándor urak 6-án d. u. 2 órakor érkező vonattal jöttek, kiket a leányegyházközség küldöttsége fogadott az állomásnál. Dr. Boros György Máté Albert állami iskolai igazgatónak, Hadházy Sándor Hadházy Béla gondnoknak volt a vendége. Este 8 órakor az „Univers" szálló nagyterme megtelt a vidékről összegyült közönséggel, midőn D. ifj. Pataky László vallásos szivétől áthatott, lelkes s valóban szép elnöki megnyitójával üdvözölte jelen levőket s az estélyt megnyitotta.

Dr. Boros György dékán ur tartotta meg széleskörü ismeretekben bővelkedő, mindnyájunkra kellemesen ható szabad előadását. Bedő Gábor magyarsárosi lelkész mesterileg szavalta el a „Bünös éjszakát". Imre Mariska kisasszony cimbalom játékával gyönyörködtette a közönséget. Zoltán Gyula humoros felolvasása szintén arra mutatott, hogy illető az emberi hangulat felkeltésében gyakorlott munkás. Következett aztán a Hadházy Sándor pénztárnok müvészies szavalata, mely alatt a közönség lelkesen tapsolt és nevetett. Végezetül Gvidó Béla esperes lépett az emelvényre. Szavaitól csengett a terem s meggyult a lelkesedésnek tüze az egyesek szivében. Lelkesedve lelkesitett. Nemcsak az unitárius szellem, hanem a magyar érzés, a hazaszeretetnek szent lángja is hatalmas erővel tört fel esperes ur bezáró beszédében.

A műsor végeztével kezdődött a jókedv mellett a tánc. Jól mulattunk, kedves időt töltöttünk. Tiszta jévedelem 243 korona 78 fillér volt.

Ngy.

A Budapesti Dávid Ferencz Egylet őszi beköszöntő felolvasó estélye.

A B. D. F. E. nov. 13-án nagyszámu közönség előtt tartotta meg ezidei első felolvasó ülését. A megbetegedett elnök helyett *Józan* Miklós esperes üdvözölte a megjelenteket és a vallási szabadság klasszikus hazájából megjelent előadót: Lőrinczi Dénes esperest. Örömmel veszi tudomásul az eszmék folytonos naladását és *fordulását*, biztositva a jelenvoltakat, hogy a hol ezen áramlatok életrevalóan jelentkeznek, ott mi is mindenkor jelen vagyunk. A nagy tetszéssel fogadott bevezető beszéd után *Lőrinczi* Dénes tartotta meg *Dávid Ferenczről, a lelki szabadság apostoláról* szóló lelkes és tartalmas felolvasását. A történelem szerinte nem más mint ama nagy és kiváló szellemü emberek munkájának története, kik folytonos haladásra vezették a világot. A mi a vallási fejlődésben Buddha, Loace, Confucius, Zoroaster, Mózes és Jézus, az a költészetben Homer, Shakespeare és Goethe, a bölcsészetben Plato, Aristoteles és Kant, a tudományban Galilei, Kepler, Laplace, Newton és Darwin. Ezek utóda a haladás és lelki szabadság egyik legnagyobb mestere Dávid Ferencz. Eleven szinekkel vázolja azután ezen apostoli lélek egész belső világát, tanitásait, véghetetlen liberális tiszta felfogását; ezen eszmékért szenvedett tragikus élet történetét, üldöztetését és halálát. De nem ezzel a szomoru bukással végzi

az előadó felolvasását, hanem a minden *nagy ssabásu* és *nagy jelentőségü* halál diadalmas feltámadásával: a lassu de következetes ébredéssel és különösen korunk protestantizmusának azon *gyökeres* eszmefordulatával, melyet legfényesebben gróf Tisza István nem rég elhangzott hatalmas beszéde bizonyit. „A magyar protestáns világ" végzi előadónk „ezzel a beszéddel ért el oda, a hova a mi Dávid Ferenczünk már *ezelőtt 3 és fél századdal* eljutott!"

Ime ebből az utolsó reflexióból tűnik ki, hogy a mennyire örülhetünk a protestantizmus mostani — *egy-egy nagy szellemü ember jóvoltából történő* — fordulatán, annyira megdöbbenhetünk azon rettenetes lelkiismeretlen *idő pazarláson*, melyet a konservativizmus idézett elő hátráltató, sőt *visszavivő*, tulajdonságánál fogva.

A mélyen járó előadás osztatlan tetszést és lelkesedést keltett a közönség előtt. Nagy György képviselő helyett *Józan* Miklós olvasta fel „Ki volt Dávid Ferencz!" cimü gyönyörü költeményét, mely nagy lelkesedést szült a hallgatóságban. Az előadások között *Talapkovich* Andrea hangverseny énekesnő *Krausz* Ervin K. orgona kisérete mellett Händel „Largo"-ját és Károly „Bujdosok éneké"-t adta elő szintén nagy tetszést aratva.

A felolvasó ülés után közösvacsorára gyültek össze a tagok, hol *Faluvégi* Áron alelnök emelkedett beszéd kiséretében ürítette poharát Lőrinczi Dénes esperesre.

P. K. F.

A hódmezővásárhelyi egyház alapitása.

Tekintetes Szerkesztő Ur!

Hermann Béla hitrokonunkat és a közvéleményt megnyugtatni kivánom affelől, hogy a „magyarországi unitáriusok *helyzete* és *jövője*" c. cikkemben nem akartam históriát irni, s az anyaegyházközségek után zárjelben odavetett dátum nem az alapitást jelenti, hanem azt időt, amióta itt állandó fungens lelkészeink vannak.

Az alapitási éveket hiven őrzik jegyzőkönyveink és a Jakab Elek által szerkesztett budapesti „Emlékirat" 1890. okt. 26.

Az „altera pars" nevében szives üdvözlettel

Budapest, 1909. nov. 8.

Józan Miklós.

— Hálára erkölcsi törvény kötelez. Azt nem lehet az emberekre reá erőszakolni, mi szivünk mélyéből önkénytelenül, belső ösztönünk sugalatából tör ki és óhajt érvényesülni, gyakran a legnagyobb szükség idején. Mint nem kél ki a legjobban elkészitett földben elvetett mag, ha kellő meleg és nedvesség nem állanak rendelkezésükre. S sajnos gyakran is a belső ösztönünk sugalata nincsen meg bennünk. Vizsgáljuk meg ezen egyik legmagasabb érzésünk vándor utját társadalmunkban és vonjunk le abból következtetéseket. Lépjünk be a szülői házba. Mit észlelünk?

(Ez a szép részlet az elnök ur beszédjéből az U. K. 155 lapjáról kimaradt. Kérjük a t. olvasókat illesszék be a 155. lapon: A gyermek meghálálja stb. kezdetü bekezdés elébe.) **Szerk.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Változások az unitárius lelkészi karban. Székely-Udvarhelyre beköszöntött *Bölöni* Vimos. Megérkezése ünnepélyes volt, székfoglalása sikeres Meghóditotta hiveit szép hangjával, tartalmas beszédével és kellemes fölléptével. — *Sepsiköröspatakra* beköszöntött Gál Miklós volt datki lelkész. Kedves szavu, megnyerő föllépésü, jó lelkipásztort kapott az egyházközség. Hisszük, hogy mindkettő épitő munkával fogja gyarapitani egyházközségét és hivei lelki boldogságát. — *Homoródjánosfalván* Péter Ödön és Bemzédi Pál kaptak nagyobb számu szavazatot, *Datkon* f. hó 27-én fog dönteni az egyházközség, a fogarasi brassói és Segesvár—Medgyes-Erzsébet-városi uj állások betöltése is immár csak napok kérdése.

Uj egyházköri gondnok. A kereszturi egyházkör november 8-án gondnoká választotta Lőrinczi Dénes nyug tábornokot, aki közelebbről vissza vonult a katonai pályától. A lelkes hazafi szereti egyházát, s az uj gondnok a népes körben sok munkára talál. Az esperesi vizsgálátok jó alkalmul fognak szolgálni, hogy mindenik egyházközség belső életével és állapotával megismerkedhessék. Üdvőzöljük az uj pályán és sikert kivánunk.

A Dávid Ferenc egylet választmányának rendező bizottsága dr. Boros Györgyné elnöklete alatt gyülést tartott nov. 15-én. Jelen voltak: Fangh Erzsébet titkár, Mikó Imréné, dr. Nyiredi Gézáné, Pákey Lajosné, Végh Mihályné, Árkosi Lajos, Dr. Boros György, dr. Barabás Ábel, Gálfi Lőrinc, dr. Mikó Imre, Sándor János, dr. Tóth Hyörgy. A bizottság elhatározta, hogy dec. 18-án, február 6-án és március 5-én Dávid Ferenc Estélyeket fog reudezni a mult évieknek megfelelő módon szép müsorral, az Unitárius kollégium tornacsarnokában. Fölhivjuk rá az egyleti tagok és olvasóink szives figyelmét.

A Dávid Ferencz Egylet uj tagjai. 1. Kovács Margit, 2. Gr. Wass Ottilia, 3. Létai Gábor, 4. Jeney Mózes, 5. Jeney Dezső, 6. Rend Tihamér, 7. Vályi Elek, 8. Czupor Miklós, 9. Özv. Végh Mihályné, 10. Weress Vilmos (Brassó), 11. Nagy Ilonka, 12. Székely László (Déva), 13. Fodor Ferenc, 14. Darkó Sándor, 15. Kálmán János, 16. Bakó Lézárne, 17. Benedek Mihály. Üdvözöljük uj tagtársainkat, a kik a Dávid Ferencz nagy ünnepe évében csatlakoztak hozzánk. Kérve kérjük összes tagjainkat teljesitsék szép lelkesitő kötelességüket. *Nyerjenek meg mindnyájan csak egy embert uj tagnak.*

Az egylet pénztárába szeptember 10 től november 25-ig rendes tagsági dijatt fizettek: Dr. Kovácsi Sándor Óradna 1907—909-re, Bedő Sándor Segesvár 1908—910-re, Gombos Gábor Székelyszenterzsébet 1907—909-re, Kozma Pál Kolozs 1910-re, Mózes András Temesvár 1910—911-re, Bedő Imre Szászújós 1908-ra, Székely László Fodor Ferenc, Darkó Sándor Déva, 909-re, Albert Lőrincz Bölön 909-re.

Előfizetési dijat fizettek: Csegezy Pál Marosvásárhely 1908—909-re, Thorockay Vencel Guraszáda, ifj. Bálint Lajos, id. Csányi András Füzesgyarmat, Berekméri Ferencné Marosujvár 1909-re.

Alapitói dijat fizettek: Jakab István Déva, Pál Ferenc Kolozsvár.

Az udvarhelyköri fiókegylet pénztárába fizettek: Deák Lajos, Barabás András Székelyudvarhely 1909-re.

A kereszurköri fiókegylet pénztárába fizettek: Kálmán János Fiátfalva, Bakó Lázárné Ujszékely, Benedek Mihály, Lőrinci Isván Székelykeresztur 1909-re, Raffaj Dániel Titel 1909—910-re, Firtos Áron Gagy 1909—911 re, Gálfalvi Sámuel Székelykeresztur 1908—909-re, Gálfalvi János Gagy 1907-re.

Az U. K. költségeire ajándékozott Br. Bornemissza Károly 10 K-t, Devéky Gyuláné Br. Györfy Róza 10 K-t. Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1909 november hó 25.

Gálfy Lőrinc,
pénztárnok.

Hermann Béla, kitől a megelőző számban a Hódmezővásárhelyi egyház multjáról tájésozást közöltünk, ez egyházközség megalakitásában buzgó részt vett. Az egynázközségnek kezdet óta jegyzője, az első időben a kántori és papi teendőket végezett. Egyházi beszédeket tartott, temetések alkalmával az éneket vezette, magánházaknál tartott összejöveteleken felolvasást tartott és más módon terjesztette az unitárius vallást s az unitáriásokat nagy hálára kötelezte. Közelebbről egy pár éneket küldött be szerkeztősegünkhez, melyekről később még lesz szó lapunkban.

Elhunyt. Lászlóczki György a kolozsvári mészáros társaság felügyelője hosszas betegség után elhunyt október 28-án 54 éves korában.

Unitáriusok a Budapesti Kálvin-ünnepen. A magyar református konvet októbor 31-én ünnepélyes gyülést tartott a Kálvin János emlékére. Báró Bánffy Dezső elnök és dr. Kennesey Béla püspök nagyszabásu beszédben méltatták a nagy reformátor érdemeit. Az ünnepélyre hivatalos volt az evangélikus egyház és az unitárius. Az evangélikusok három, az unitáriusok hét képviselőt küldöttek, Ferenc József püspök ur vezetése alatt.

Genfben a nyári Kálvin-ünnepen Angliából feltünő sokan vettek r. szt. Érdekes hogy a jelentkezők között legelső volt a Brit és Külföldi Unitárius Tá·sulat elnöke, vagyis az unitáriusok legfőbb bizalmassa, a ki a genfi gyülésen beszédet is tartott. Ezt a nevezetes eseményt a Társulat őszi közgyűlése örömmel vette tudomásul, mert ebben kitünő bizonyságát látja az idő változásának és a haladásnak.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárnoka figyelmezteti a t. tagtársakat a tagdijak azonnali beküldésére.

Nagy papjaink dolgozatait és rövid jellemzését fogja tartalmazni az »*Unitárius szószék*« jövő évi kötetes kiadása. Fölhivjuk olvasóink, főleg lelkészeink és tanitóink figyelmét a következő nevekre: Dávid Ferenc, Enyedi György, Árkosi Benedek, Koncz Boldizsár, Szentábrahámi Mihály, Agh István, Gezja József, Kozma Mihály és Gergely, Lázár István, Silvester György, Szász Mózes, Sándor István, Kiss Mihály, Gyöngyössi István, Koronka Antal, Kriza János, Farkas György, Albert, János, Derzsi Károly, Rédiger Géza. Ezektől szándékozik egyházi dolgozatot közölni rövid életrajz kiséretében, a mely főleg a lelkészt fogja jellemezni. Az életrajzokat lelkészeink fogják irni. Nagy papjaink utódai szolgálatot tesznek a szép célnak, ha birtokukban levő papi dolgozatokat beküldik az „*Unitárius szószék*“ egyik szerkesztőjéhez, Vári Albert tanárhoz Kolozsvárra.

A dévai várban egy bizottság járt künn: Kozma Ferenc, Pókey Lajos és lapunk szerkesztője. Keresték a Dávid Ferenc börtönét és sirját. A klaszszikns hatásu vár romjai sok regét beszélnek el, sokat el is hallgatnak, de leginkább a tényeket. Dávid Ferencről is némán hallgatnak. A bizottság utja mégis sikeres volt mert egy teljesen ép, nyolcszögletü szobát találtak, a mely a Dávid Ferenc börtöne lehetett. Itt pombásan elhelyezhető az Emlék-tábla, s ha ajtóját helyre állitjuk, olyan lesz mint egy csinos kápolna, hová unitáriusok és masok évszázakon át zarándokolhatnak

A segesvári unitárius leányegyházban a főtanácsi határozat következtében megindult a mozgalom Márkos Anprás gondnok vezetésével, hogy a körlelkészt Medgyessel és Erzsébetvárossal együtt beállithassák. Egy kis nehézséget okoz, hogy Segesvár a kereszturi, Medgyes és Erzsébetváros a küküllői egyházkörhöz tartozik. Segesvár a legnépesebb és legrégebben szervezett egyházközösség. Az 1900. évi népszámlálás Segesvárt 344 unitáriust talált. Most van 42 család mintegy 120 lélekkel, szolgálatban van 201, tehát 300 unitárius állandóan van Segesvárt.

A vidéki lelkészkörök szivesked-jenek elnökük nevét közölni a választmánynyal, s a tagdijak beküldéséről in'ézkedjenek.

Taft az amerikai Egyesült Államok elnöke Washingtonban az ottani szép és tágas unitárius templomba jár, de ha uton van fölkeresi a helység unitárius templomát s kész szivvel együtt imádkozik hitfeleivel a legelrejtettebb kis templomban is.

Apróhirek. Lausanne sweizi városban az a szokás, hogy mikor a városi bizottság közgyülést tart, imával nyitja meg, most elakarták törölni, de egy fiatal ügyvéd felállott és heves beszédet mondott. Beszéde közben eléadta hogy ő protestáns, de egyszer a katholikus primás meglátogatta iskolájukat s igy szólt: katholikus fiuk, én megáldlak titeket mivelhogy primástok vagyok, protestáns fiuk, én megáldlak titeket is, mivelhogy szürkehaju öreg ember vagyok s ez az áldás — mondá a szónok — nekünk nem ártott. No hát itt sem fog ártani az áldás, sőt a munkánkat nemesebbé és sikeresebbé teszi. Az inditványt óriási többséggel elfogadták. -- Londonban három évi sulyos börtönre itéltek egy embert, mivel a kis madarak szemét kiszurta „hogy jobban énekeljenek.“ — Angliában a bűnösök és elitéltek száma apadóban van, ellenben minden más országban növekedik, főleg Franciaországban.

Szivemet hozzád emelem imádsagos könyv nőknek. Családi körben jól használható, de magános nőknek nélkülözhetlen. Sok sebzett szív talált benne enyhűletet és megnyugvást. Leányoknak leghálásabb ajándék. Kiállitása elegáns. Tiszta vászon kötés 2 K 40 f., bőr 5 K, bársony, selyem, csont nagyon elegáns 10 K. Kitünő szép kiállitásu bőrkötés 14 K. Kapható lapunk szerseszőjénél.

Blouz, alj, pongyola, női divatcikkek, rövidáruk és női kézimunkák legelőnyösebben és :: legolcsóbban ::

Sipos Jenő
Kolozsvár Mátyás-téri áruházában szerezhetők be.

Vidékre választás is küldök. — Árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon szám: — 720. —

UNITÁRIUS FÜZETEK
VII. SZÁM.

A szabadelvü hit öt elve.

Irta: **Casson W. Charles.** ▭ ▭ ▭ Fordította: **Ferencz József.**

1. Isten atyánk.

Egy csecsemő bölcsőjében fekszik. Amint atyja bölcsőjénél megáll, eleinte csak egy nagy alakót lát benne egészen öntudatlanul. Nézi és csudálkozik. Később már megtudja különböztetni, mint minden másoktól különálló személyiséget. Nézi és kezdi megismerni. Végre bekövetkezik az az idő a gyermek fejlődésében, amikor ragaszkodni kezd hozzá s ajkára veszi ezt a szót: »Atya«. Ettől kezdve igy nézi, ismeri és szereti.

Az emberiség gyermekkorában az emberek szintén valamely titkos hatalmat sejtettek Istenben. Ezt kövelőleg rájöttek ők is arra, hogy Isten egy különálló, fenséges és egyeduralmi lény. A további fejlődésben hasonlóképpen bekövetkezett az az idő, amidőn Isten személyisége mint atya jelentetett ki s az ő hatalma és ereje atyaságában foglaltatott egybe.

Mi hiszünk az Isten atyaságában. Mi hisszük, hogy ő végetlen, mindenható, egyetemes. Mint teremtőt, fenntartót és gondviselőt imádjuk. Elismerjük fönségét, hatalmát és titokzatos voltát. De fönsége fénye alatt érezzük szeretetének melegét; hatalmának nagyságában megismerjük az ő gondviselésének jóságát és az előttünk titokzatos tények között is bizonyosnak tartjuk az ő atyaságát.

Mi ezt teljesen valódi értelemben hisszük. Több ez, mint meghatározás, hasonlatosság, képes kifejezés. Ez tény. Mi Isten gyermekei vagyunk születésünknél, lényünknél fogva. Nem vagyunk csak a föld teremtményei, hanem rokonai a végtelen szellemnek. Isten a mi atyánk, ki életet s isteni örökséget adott nekünk. Ugy létünknek, mint a szeretetnek köteléke által hozzá vagyunk füzve. Amint emberi atyánk igazán atyánk testben, Isten oly igazán atyánk szellemben.

Csak a szabadelvü egyház hihet állhatatosan az Isten atyaságában, mint valódi és az életre kiható tényben. Az orthodoxia

szerint Istennek »csak egy szülött« fia volt. Ha ennek a frázisnak van valami értelme, ő egyedül volt Istennek törvényes gyermeke, akinek ehhez a címhez teljes igénye van. Születésénél és lényénél fogva egyedül ő tartozik a családhoz. Ami az emberiséget illeti, ennek származása a gonosztól van. Minden ember bünben fogantatott és gonoszságban született. Ha ez igaz, az emberiség kivül áll az Isten családi körén, csak reménye lehet arra, hogy kegyelmébe fogadja és gondját viseli egy gondviselő atya.

De az elnevezésnek ezzel a korlátolt meghatározásával az elv nem érdemes a hirdetésre. Ez lealacsonyitja az emberiséget és fajunkra homályt vet. Engedélyt ad nekünk hinni azt, hogy mi Isten gyermekei vagyunk. De mi Isten gyermekei vagyunk nem pusztán elnevezés szerint, hanem a természet rendjénél fogva. Mi nem befogadott, hanem a családban szülöttek vagyunk. Mint szabadelvüek, mi ezt az elvet a maga teljességében hirdetjük.

Ezen hitnél fogva a mi Istenfélelmünk egybeolvad a mi hitünkkel. Isten nincs távol és nem idegen hozzánk. Ő nagyon közel van hozzánk és nagyon kedves nekünk. Nem ugy közeledünk hozzá, mint alattvalók a királyhoz, min koldusok a jóltevőhöz, hanem mint gyermek az Atyához, akiknek teljes jogunk van az ő szeretetére és gondviselésére. Könyörgésünk nem az Istennek isteni szereteteért való alku, ez a mi isteni jogunkért való folyamodás.

Egyszer három testvér járkált sötétben az uton s lépteket hallottak, mintha valaki közelednék feléjök. Megrettentek, és amint egy alak feltünt a homályban, az ifjabb kiabálni kezdett. De a legidősebb, aki bátrabb volt, szemeit a közeledő alakra meresztette és amint közelebb jött, megismerte s kisebb testvéreihez fordulva, örömmel kiálta fel: »Ne féljetek, ez a mi Atyánk.« A mult idők sötét napjaiban, midőn az emberiség félt Istentől, amint magát magát elrejtetve tünt fel, volt egy, a Jézus, ki tisztább látásával megismerve Istennek ábrázatát, testvéreihez fordult és kihirdette nekik Istennek atyaságát. És mi, századokkal utána, ugyanazon igazság dicső ismeretéhez jutottunk.

2. Az emberek testvérek.

Egy napon egy kis leánykával menvén haza a vasárnapi iskolából, a testvériségről beszélgettünk, amiről ugyanazon nap tanult. Nyilván mély hatást tett reá, amit tanult, mert beszélgetés közben igy szólt hozzám: »Ön tehát az én testvérem«. »Igen«, felelém. »És az az ember«, az utca másik oldalán levő emberre mutatva, »szintén testvérem.« Ezt is helyben hagytam. Ekkor egy darabig hallgatva mentünk tovább. Éppen egy rut és idegen

arcu kinai jött velünk szembe. A leányka hosszasan megnézte s egy kis gondolkozás után mondá: »Tehát ennek is testvéremnek kell lenni.« Ebből meggyőződtem róla, hogy ez a kis leányka megtanulta a testvériségről szóló leckét.

Mint unitáriusok ezt igyekszünk mi is megtanitni. A testvériségről szóló elv biztos következménye az atyaságról szóló elvnek. Akik ugyanazon atyának a gyermekei, szükségképpen testvéreknek kell lenniök. Nincs másképp. Ez elől a következtetés elől nem lehet kitérni. Ha Istent atyánknak nevezzük, az embereket testvéreinknek kell tartanunk. A mi második elvünk kapcsolatban van az első igazsággal és szétválasztani semmi esetre sem lehet.

A testvériség széles körü fogalom. Annak nagy keretében az egész emberi faj bele van foglalva. Kivételek nincsenek semmi szin alatt. Nem szoritkozik azokra, akiket szeretünk és ismerünk. Nem zárhatjuk ki abból, akiket megvetünk és gyülölünk. Ez a keret nagy, mint az emberi élet. E földön nem él sem szinre, sem hitre, állapotra, jellemre nézve oly ember, akit abból joggal kizárhatnánk és akinek teljes igénye ne lenne az emberek közötti testvériség jogaira.

Ilyen a testvériség, amely embert emberhez köt. Nem nézi a fokozatban és tanban való különbségeket, eltörli az ebből származó korlátokat; áthatja a forma felszinét és tényben nyilvánul; félre tolja a faji és vallásos előitéletek szánandó osztályosait s az egész emberiséget közös testvériségbe forrasztja egybe. Minden ember egy családtag és az egész világ egy otthon lesz.

Egy szövetséges katona a tüzvonalban volt az amerikai polgárháboruban. Fegyverét megtöltve tüzelt a közelgő ellenségre. Az ellentábor közelebb jött s a katona célba vett egy alakot. Éppen akkor a füst egy pillanatra szétoszlott és megismerte, hogy akit célba vett, hogy lelőjjön, az az ő testvére, aki délen élt és a szövetségesekhez csatlakozott. Éppen jókor történt. Fegyverét nem sütötte el és az imént hadakozó felek, mint testvérek ölelkeztek.

A mai élet küzdelmeiben igen gyakran mint ellenfelek állunk egymással szemben. Azt hisszük, hogy az élet a létért való küzdelem s jogositva vagyunk önző törekvéseinkben felebarátainkra törni. Az üzlet csatamező lesz és a szeretet egy angyal, amely az előcsarnokban repdes, hogy szánakozzék, amikor a csata megszünt. De ha a testvériségben hiszünk, az elvnek társadalmi következményeit is el kell fogadnunk. Az ellenfélben barátunkra ismerünk. Ily módon egy uj társadalmi eszményhez jutunk, amidőu az emberek nem fognak többé mint önhasznukat keresők egymás ellen küzdeni, hanem mint barátok és testvérek együtt munkálnak a közjó érdekében.

3. Jézus vezérünk.

Egy társaság napi kirándulásaiban egy alkalommal egy igen mély és veszélyes üregbe szállott. Miután bejárták az üreget, hiába keresték az utat, hogy kijussanak. Felettök magasan, egy nyiláson látták a kék eget, de a kivezető ösvényt nem kapták meg. Sokan sopánkodva vagy elmélkedve töltötték idejöket. Nehányan már kétségbe voltak esve. De egy vállalkozóbb és okosabb közülök neki indult, minden zegzugát az üregnek bejárta s végre talált egy keskeny ösvényre, amélyen a szabadba kijutott. Visszatérvén, társait erről értesitette és az ő vezérlete alatt csakhamar mindnyájan szerencsésen kijutottak a mély üregből s örömmel élvezték az áldott nap fényét.

Husz századdal ezelőtt az emberiség az önző élet mélységében élt. A légkör fagyos, a tér szük, a korlátok nyomasztók voltak. A mélység felett a nemesebb és szentebb élet eszményének és szépségének egy-egy fénysugara törte át koronként a sötétséget. Végre egy ifju elhatározta, hogy ő a világosságra vergődik. Embertársaitól elvált és sok évi keresés után megtalálta azt az ösvényt, amelyen a napfényre jutott. Visszatért a sokasághoz, megmondotta felfedezését és megkisérlette, hogy követésére birja. De a sokaság nem hitt szavainak s halálra adta Meghalt, de hiradása megmaradt s a jövő nemzedéknek meg volt jelölve utja a magasba. Ez az ifju Nazarethi Jézus volt. Keveset használ, ha a világ az ő halála felett jajong, isteniti őt, számtalan templomot emel nevében és érdemül tulajdonitja nemes halálát! Keveset használ, ha a kereszténység őt a magasba emeli s Istent csinál belőle, ha nem jár azon az uton, amelyet ő megmutatott s amely a bűnből erényre, a sötétségből napfényre s a nemtelen életből istenes életre vezet? Ez az ut a szeretet utja. Aki akar, ráléphet, s aki Jézust követni akarja, rá is kell hogy lépjen.

Jézus vezérhivatása többet jelent az unitáriusnak, mint bárkinek másnak. Akik őt istenné tették, egy megoldhatatlan feladatot tüztek az emberiség eleibe. Ha egy emberre egy cölönköt kötsz és a másikra egy léggömböt s azt kivánod, hogy mindketten emelkedjenek fel, nem vagy igazságtalanabb, mint azok, akik azt követelik a véges embertől, hogy a végtelen Isten példáját kövessék. De hinni Jézusnak hozzánk hasonló embervoltában annyi mint reményt és bátorságot önteni az emberek keblébe az ő követésére. Amit ő tett, mi is megtehetjük, amit ő elvégezett, mi is elvégezhetjük. Csak ezzel a tudattal lehet ő a mi vezérünk.

Egy olasz városban az utca szegletén egy gyermek állott hegedün játszva. A gyermek kicsi, a hangszer rosszul volt han-

golva, a zene nem vonzott. A nép elment mellette anélkül, hogy ráhallgatott volna. Történetesen egy hires hegedümüvész jött s megszánva a gyermeket, elvette tőle a hegedüt s felhangolva, játszani kezdett rajta. Amint igy a hegedü szép hangja betöltötte a levegőt, a néptömeg megállott, körülte gyült a müvésznek s a gyermek uj reménynyel vette azt kezébe. Hogy azzal a régi hangszerrel ily elragadóan lehessen zenélni, sohasem álmodta.

Jézus mutatta meg az összhangot, amire az emberi természet hangszere képes. A szeretetre hangolva azt, oly édes hangokat csalt ki abból, hogy annak szépsége most husz század után is visszahangzik. Ha Jézust követjük mi is hasonló sikert érhetünk el s életünket a szeretet által összhangzóvá tehetjük.

4. A jellem üdvözit.

Egy virág nyilik a nyilt mezőn. Benne bizonyos ható erők vannak. Benne van az az erő, amely élteti és növeli. Ott van létének törvénye, amely benne a legkisebb sejtre kihat és fejlődését bizonyos módon irányitja. A virág ment a tökélytelenségtől, a benne levő törvénynek engedelmeskedve, teljes virággá lesz.

A lélekben, mint egy magban bizonyos veleszületett erők vannak. Az embereknek is, mint a virágoknak, meg van határozva az általok elérhető tökély. Hogy az ember ezt elérje, az Isten törvényének kell engedelmeskednie. A vallás szolgál arra, hogy megóvjuk magunkat attól, ami tökélytelen. Az üdv jellemünknek a legjobb és Isten szándéka szerint kiformálása.

Az üdv e szerint természetes müfolyam. A törvény szerinti élet munkálása. A jellem kifejlesztése. Nincs benne semmi mesterséges. Nincs valamely természetfeletti büverő, ami által egy elszáradt koró egyszerre teljes virágzásra jusson, vagy egy megromlott lélek egy pillanatra megmenthető legyen az aljasságtól. Az üdv növekedés és a növekedést az Isten törvényeinek való magunk átadásával érjük el. Az üdv tökéletesség és tökéletesek teljes engedelmesség által leszünk. Ez az erő, a növekedés és a tökéletesség a jellemben nyilvánul.

Az üdv ennélfogva kevésbé a hitnek, mint az erőnek, kevésbé valamely hitvallásnak, mint a jellemnek eredménye. Nem harmat, amely aláhull. A jócselekedeteknek mindennapi munkálása az. Az a müfolyam ez, mi által erős, jó és nemes jellemekké formáljuk magunkat.

A különböző felekezetek beléptijegy árusitókhoz hasonlithatók. Az egyik azt mondja, hogy csak veres jegygyel lehet a menny dicsőségébe jutni. A másik ezt hasonlóan a fejér jegyhez köti, mig a harmadik arra figyelmezteti hallgatóit, hogy csak

kék jegygyel boldogulnak. Ha nekünk van valami részűnk segítségére lenni az aggodó embereknek, hirdessük nekik egyszerüen ezt: »Barátaim, nem a beléptijegy színe számit, hanem a bebocsátásért kopogtató kéz tisztasága«.

5. Az emberiség haladása.

Mi hisszük az evolutiot, mint egy örökkévaló erőt az életben s ezért hisszük az emberiség haladását. Az élet ezen a földtekén megszámlálhatatlan millió évek óta küzd, tör előre új és magasabb formákért. Egy nap sem telik el, hogy valamiben haladás ne történnék. Végetlen lassusággal, de végetlen biztonsággal munkálja egy láthatatlan erő a földön a tökéletesedést. Minő haladást mutat az emberiség amióta a földön megjelent.

És ma, a modern emberek életében, ez az elv szintén tevékenységben van. Az Isten ellenállhatatlan ösztönzésénél fogva az emberiség folyvást fennebb, nemesebb életre tör. Örökös haladás célja és kiváltsága az életnek. A mily bizonyosan követi az apályt a dagály, ép oly bizonyos, hogy az emberiség ellent nem állhat az emelkedés iránt Istentői lelkébe oltott vágynak.

Innen van, hogy az ember kötelessége az új feltételeket, új parancsolatokat elfogadni. A vallás a jelennel foglalkozik. Az igazság nem annyira a rég múlt idő visszhangja, mint inkább az új idő életadó szava. A kijelentés nem pusztán reflexió, hanem közvetlen fénysugár. Mindennap új igazságot hoz és új feladat eleibe állit. Egy más korszak tényei és hite nem elégítnek ki minket. Az igazság új formákat ölt, hogy az ember értelmi nevekedésére alkalmas legyen. Az életadó igazságot nem lehet egy hitvallás mécsessére szorítani. A hitvallások csak a tölgymakk élettelen héja, amelyből a mag eltünt, hogy élőfává legyen.

Mi hiszünk azon isteni elégedetlenség bölcseségében, amely minket folyvást új és nemesebb életre indit. Mi megtehetjük azt, amit a múltban tettek és még többet is tehetünk. Vallásos kötelességünk a gondolkozásban, az életben, a szabadságban és a szeretetben folytonoson előhaladni.

Mi hisszük a halhatatlanságot és a lélek örök haladását. Ez a jelen lét az egész életnek csak egy korszaka, egy része. A halál csak kapu, amelyen át a lélek az öröklétbe jut. Az ösvény, amelyen járunk, végtelen. Lábaink csak, azért érintik a földet, hogy magasabbra készüljünk. A jelen élet gyökeréből a halhatatlanság virága hajt ki. A halál a tél, amely elhervasztja a levelet, de nem érintheti az életet, amelyből a levél hajtott ki és újakat hajt a nyárban, mely reá következik.

Úgy látszik gyakran, mintha az élet üres, cél nélküli lenne. Jönnek krisisek, pusztulás, leveretések, zürzavar uralkodik. Nemzetek pusztulnak el a társadalmi forradalom hullámaiban és a régiek elenyésznek. De mi hisszük. hogy a társadalmi, politikai és ipari élet minden hullámverése által Isten célja valósul meg és az evolutionak, vagy forradalomnak minden korszaka által az emberiség újabb meg újabb haladást tesz mindörökké.

Unitárius Füzetek

1. sz. Józan fölfogás a bibliáról. Irta Street Kristóf J., fordította dr Boros György. (Elfogyott.)
2. sz. Jézus az evangeliumban és a történelemben. Irta Carpenter Estelin J., fordította Józan Miklós.
3. sz. A keresztény hit öt pontja. Irta dr Martineau Jakab, fordította Gálfi Lőrinc.
4. sz. A keresztyénség és szociális munka. Stopford Brooke nyomán Józan Miklós.
5. sz. Unitárius keresztyénség és polgári kötelességeink. Irta Dendy John B. A. Fordította Ferencz József.
6. sz. Az unitárius vallás története és főbb vonásai. Irta dr Crooker, átdolgozta dr Boros György. Ára 30 fillér.
7. A szabadelvűhit öt elve. Irta Casson W. Charles, fordította Ferencz József.

Az *Unitárius füzeteket* azért bocsátjuk ki, hogy a vallás igazságainak jobb megismerését elősegitsük. Ezt a számot azzal a kéréssel küldjük, sziveskedjék gondosan elolvasni s egy ismerősének átadni, vagy a Dávid Ferenc Egylet titkárát értesíteni, hogy kinek küldjük meg. E füzeteket, a jó emberek áldozatkészségéből adjuk, s igy szabhattunk érettük oly csekély árat.

A 7 füzet ára 50 fillér.

Kaphatók az »Unitárius Közlöny« szerkesztőségénél Kolozsvárt, az Unitáriás Lelkészi Hivatalnál Budapesten, Koháry-u. 4.

UNITÁRIUS FÜZETEK

IV. SZÁM.

AZ UNITÁRIUS VALLÁS TÖRTÉNETE ÉS FŐBB VONÁSAI

IRTA

DR CROOKER H. JÓZSEF

ÁTDOLGOZTA

:: DR BOROS GYÖRGY ::

AZ

UNITÁRIUS KÖZLÖNY MELLÉKLETE

ÁRA **30** FILLÉR

„ELLENZÉK"-KÖNYVNYOMDA, KOLOZSVÁR.

UNITÁRIUS FŰZETEK

1. sz. Józan fölfogás a bibliáról. Irta Street Kristóf J., fordította dr Boros György. (Elfogyott).
2. sz. Jézus az evangeliumban és a történelemben. Irta Carpenter Estelin J., fordította Józan Miklós.
3. sz. A keresztény hit öt pontja. Irta dr Martineau Jakab, fordította Gálfi Lőrinc.
4. sz. A kereszténység és szociális munka. Stopford Brooke nyomán Józan Miklós.
5. sz. Unitárius kereszténység és polgári kötelességeink. Irta Dendy John B. A. Fordította Ferencz József.
6. sz. Az unitárius vallás története és főbb vonásai. Irta dr Crooker, átdolgozta dr Boros György. Ára 30 fillér.

Az *Unitárius füzeteket* azért bocsátjuk ki, hogy a vallás igazságainak jobb megismerését elősegítsük. Ezt a számot azzal a kéréssel küldjük, szíveskedjék gondosan elolvasni s egy ismerősének átadni vagy a Dávid Ferenc Egylet titkárát értesíteni, hogy kinek küldjük meg. E füzeteket, a jó emberek áldozatkészségéből adjuk, s így szabhattunk érettük oly csekély árat.

Kaphatók az »Unitárius Közlöny« szerkesztőségénél Kolozsvárt, az Unitárius Lelkészi Hivatalnál Budapesten, Koháry-u. 4.

Az unitárius vallás története és főbb vonásai.

A vallás kezdete. Az unitárius vallás akkor kezdődött, amikor fölfedezték, hogy az ember egy nagy világban él. E fölfedezésnek első, alaptétele volt az Isten egysége. Az, amit a tudomány rendre fölfedezett: az életerő egysége, az emberiség egysége, mind amaz első állitás igazságát bizonyitják.

A zsidó próféták. A biblia nagy prófétáinak irásai, az Amos, Hozseás, Mikeás és Ézsaiásé, az ó-testamentum szellemi vezérei, melyekben állandó és örök igazság foglaltatik. Midőn ezek a próféták az áldozás, a képimádás és tisztelés, a bálványozás, külső formaságok, igazságtalanság, erkölcstelenség és önzés ellen szólnak, amikor Isten egységét, szentségét és jóságát tanítják, ugyanazt hangoztatják, amik ma az unitárius vallás főelvei.

Jézus. Az unitáriusok főtörekvése, hogy azt tanítsák, ami a Jézus küldetésének fő és lényeges föladata volt. Mi fősúlyt helyezünk Jézusnak a boldogságról (Máté 5. r. 3—11. v.) szóló tanítására, az aranyszabályra (Máté 7. r. 12. v.) és a szeretet törvényére (Máté 22. r. 34—40. v.). Mi az üdvösség útját megtaláljuk a Jézus példázataiban, melyekben az örökélet megnyerésének föltétele a tisztaság, módszere a haladás, indítója a szeretet, gyümölcse a jellem és mindennapi kelléke az embereknek való szolgálat.

Az apostolok. Mi az evangeliumokat nem tekintjük sem egyedül álló, sem csalhatatlan tekintélyü iratoknak; azt sem állítjuk, hogy az unitárius vallás az apostolok tanításának egyszerű visszhangja volna. De azt hisszük és hírdetjük, hogy ez a vallás az evangéliumok és az apostoli tanítás szellemét és eszméjét igyekszik kifejezni. Midőn Péter így szólott: »Bizonnyal látom, hogy az Isten nem személyválogató, hanem minden nemzetben kedves neki, aki őt féli és igazságot cselekszik«, (Csel. 10. r. 34—35.) midőn Pál azt prédikálta: »Mi Istenben élünk, vagyunk és mozgunk«; amidőn azt irta: »Megmaradt pedig a hit, a remény és a szeretet, ez a három és ezek között legnagyobb a szeretet« (I. Kor. r. 13.), unitárius elveket hirdetett.

Midőn János, vagy valaki az ő nevében azt irta: »Szeressük egymást, mivel a szeretet Istentől van, és valaki szeret, az Istentől született és ismeri az Istent« (I. Ján. 4. r. 7.), az unitárius felfogást írta meg.

Az új-testamentomban más helyek is vannak, de az első kereszténység dicsőségét és erejét ezek az idézetek fejezik ki s az ezekben foglalt dolgok örök igazságok és mi ezeket hordozzuk szívünkben.

Az első egyház. Az eredeti egyházakban többen hittek a Messiásban és a Jézus második eljövetelében. A keresztelésről és az ó-testamentum használatáról babonás nézeteik voltak, amelyek a mi vallásunkban nem foglaltatnak benne, de azt az újkori tudósok általánosságban mind elismerik, hogy az eredeti kereszténység nem valamely Credora vagy hittételre volt alapitva, hanem a Jézuséhoz hasonló lélekre. Az első egyházak szervezete demokratikus volt, mindenik függetlenül állott. Nem voltak rendszeresen megállitott szertartásaik, nem volt éles különbség téve a papok és a világiak között.

Nagy és hírneves írók, kik különböző felekezetekhez tartoznak, egyetértenek abban, hogy a Jézus istenítése, amint az a niceai és a trinitárius hittételekben ki van fejezve, nem bir bibliai alappal, nem felel meg az eredeti hitnek, hanem lassanként fejlődött filozófiai utógondolat, amelynek gyökere nem a Jézus tanításából, sem a tanítványok hitéből táplálkozott, hanem az alexandriai filozófusok titokzatos spekulációiból.

Ma nincsen egyetlen egyház is, amely tisztán és szorosan az eredeti egyházi hit, egyházi élet és szertartás mellett állana s ez szorosan véve nem is szükséges. Az unitáriusok különös súlyt helyeznek a következő dolgokra: 1. hogy a keresztény dogmákban szereplő tételek nem alapulnak a Jézus tanításain; 2. hogy az unitáriusok az első keresztények tanításaiban foglalt szellemi és örök értékű elemeket magukénak vallják és hírdetik. — Ezek a tételek jórészt megtalálhatók a legelső és legrégibb egyházi iratban, a »Tizenkét apostol tanítása«-ban. (Megszerezhető Kolozsvárt, ára 40 f.)

Áriánusok. 325-ben az első egyetemes gyülésen Niceában Arius tagadta, hogy Jézus a fiu, vagy logos, igaz Istentől való igaz Isten volna; ellenben állította, hogy a Jézus több volt a közönséges embernél, Istentől különbözött, nem volt öröktől fogva való, hanem az időben teremtetett. A többség nem fogadta el az Arius nézetét, de az áriánusok nézetét később is sokan vallották s ezek lettek a későbbi unitáriusok előhírnökei.

Az áriánizmusnak hátránya volt, hogy a Jézus tiszta embervoltát nem vallotta s amellett az emberiségnek a végtelen Istennel, a mi Atyánkkal való közvetlen érintkezését sem segítette elő. Ellenben kitette az áriánusokat annak a vádnak, hogy ők teremtett lényt imádnak, minek következtében helyzetük tarthatatlanná vált

A reformáció A reformáció idejében sok protestáns reformátor megközelítette az unitárius felfogást, de különösen négy reformátor munkája biztosította, hogy a kereszténység szabad-

elvű formája diadalhoz jusson. *Servét* Mihály, spanyol származású tudós férfiu, akit 1553-ban Genfben mágyán égettek meg, »A kereszténység helyreállítása« című munkájában hírdette a keresztény hit egyszerűsítését. Ez a munka elősegítette a fölvilágosult, értelmes gondolkodást. *Socinus* Faustus hasonló irányban működött. Ez olasz származású férfiu Lengyelországban terjesztette el nézeteit (1576—1604-ig), ahol egyházunk száz esztendeig virágzott, de végül kegyetlenül kiirtatott. *Dávid Ferenc* Erdélyben még szabadabb elvű vallásos nézeteket hírdetett. Megalapította 1566-ban az unitárius egyházat, mely ma is fennáll. Tanítványa és pártfogója, János Zsigmond koronás fejedelem, a vallás szabad gyakorlatát 1568 ban törvényben biztosította. A vallásszabadságnak ez az első és legrégibb okmánya.

Socinus oly nagy befolyást gyakorolt eszméi elterjedésére, hogy a kereszténységnek felvilágosultabb és szabadelvű magyarázatát az ő nevéről *sociniánusnak* nevezték. Azokat, akik a Jézus teljes istenségét s az ember teljes megromlottságát tagadták, elnevezték sociniánusoknak. Ez a név már régóta nem talál az unitáriusokra.

Arius, Servet, Socinus és Dávid Ferenc abban megegyeztek, hogy a háromság tanát tagadták, de egymástól is különböztek, mert Arius azzal foglalkozott, hogy Jézust milyen hely illeti meg és Jézusnak milyen természete van. Szerinte Jézus az Isten és az ember között álló lény volt.

Servet egészen önállóan és szabadon gondolkozott. Ő a hibák és tévelygések bírálatára fordította figyelmét. Jézust nem annyira külön lénynek, mint inkább Isten különös megnyilatkozásának tartotta. Socinus a keresztény vallás rendszerbe foglalására törekedett. Jézust jóval emberiesebbnek tekintette, mint Arius és Servet. Jézust nem annyira magában álló külön lénynek, hanem inkább »isteni embernek« tartotta.

Dávid Ferencz. Dávid Ferencz külömbözött mindeniktől, mert ő Jézusban az erőt tartotta isteninek. Istentől származottnak. Hitte, hogy Jézus csodálatos módon Máriától született a szentlélek creje által, de nem Istennek, hanem embernek tartotta, olyannak, aki türt, szenvedett és meghalt, s a kit ezért nem illet isteni tisztelet, hanem buzgó követés, tanításainak hű megtartása.

Az a szabadelvü gondolkozás, amelyet később unitárius névvel neveztek, Magyarországon Dávid Ferencz korától (1566) kezdve a törvényesen bevett Unitárius Egyházban fenn maradott és tovább míveltetett. Az idők sokféle mostoha körülményei miatt lassan ugyan, de mindig haladott előre s ha voltak is üldözői és ezek miatt szenvedései, tisztelői is mindig voltak. Azok lassan apadtak, ezek fokozatosan szaporodtak.

Angliában 1600-ban kezdették felölelni a szabadelvű vallásos nézeteket. Ezek az angol szabadelvűek inkább áriánusok, mint socinianusok voltak, de oly kegyetlenül üldözték őket, hogy

csaknem lehetetlen volt erőhöz jutniok. Az unitárius könyveket elégették és a háromság tagadóit halállal büntették. Biddle Jánost († 1662-ben) fogságba vetették, azzal vádolván, hogy a háromságtan ellen tanított. Éhhalál lett a sorsa. Az utolsó eretnekek, akik életökkel fizettek unitáriusok voltak. Csak 1813-ban ismerte el a törvény az unitáriusokat s a háromság tagadása miatti halálbüntetést is ekkor törölték el. Mindezek mellett is a 17-ik száz három legnagyobb embere unitárius volt, árianus alapon. Ilyenek voltak, Milton a költő, Newton a természettudós és Locke a bölcsész.

A 18 ik században a presbyteri egyházakban kezdettek szabadabban gondolkozni, főképen azok, akiket nem kényeszerítettek valamely confessió elfogadására. Ezek közül némelyek a 18. sz. közepén unitárius nézetet kezdettek vallani. Pristley az oxigén fölfedezője ezek közé tartozott, inkább sociniánus, mint áriánus, aki 1780-ban Birminghamban pap lett. A kereszténység megromlásáról írt könyvével nagy hatást ért el. 1774-ben Lindsey Theophilus, aki megelőzőleg az angol püspöki egyházban pap vol, kilépett onnan s megalapította az első unitárius templomot Londonban. Ebből a templomból készült az unitáriusok mostani központi épülete az Essesx Hall.

A Brit és külföldi Unitárius Társulatot 1825-ben alapították.

Jeles unitáriusok. Az unitárius mozgalom sokakat vont magához az ország különböző részéből, de az ellenük irányuló üldözést is nagy mértékben fokozta. Mindamellett a legjelesebb emberek e kicsiny sereghez vonzódtak és sorakoztak. Bowring a költő, Adams Sára, aki »közelb Uram hozzád, mind közelebb« czímű egyházi éneket írta, Cobbe Franciska, a híres írónő, Nightingale, a humanus szívű nő és társai Sommerville Mária és Carpenter Mária. A tudományos férfiak közül Lyell, dr Carperter Vilmos, Newmann, Davidson, Brooke Stopford és dr Martineau Ezek és több más halhatatlan férfi és nő, kiknek száma egészen felülmulja az unitáriusok arányszámát.

Ámérika. Az unitárismus magvát a Mayflower nevü hajón vitték Ámérikába. Valahol egyház alakult, mindenütt ennek akadnak a csirájára. Az új települők *nem credot* fogadtak el, *hanem szövetséget* kötöttek.

Wise János lelkész 1715-ben egy könyvben hatalmasan kifejtette és fölébresztette a demokrácia, a haladás és a józan gondolkozás fontosságát az egyházi kormányzásban. Azt követelte, hogy minden gyülekezet tökéletesen független legyen, ne kösse magát se presbyteri, se püspöki szervezethez. Ezen az alapon dr Gay Ebenezer Hingham papja a szabadelvű theologia míveléséhez fogott. Mások az ő nyomdokaiba léptek. 1740-en Chauncy »Időszerű gondolatok« című könyvével ujabb lendületet adott. Ugyanő 1754-en »Minden ember idvessége« cím alatt oly

erős bizonyítékokat hozott a világ elébe, amilyent azóta sem láttak a »legfőbb reménységről«.

Mihelyt a szabadságharc lezajlott, azonnal nyíltan megkezdődött Massachusetts keleti részében az unitárius mozgalom. A háromságtan helyett fölvették az Isten atyaságában való hitet, az emberi természet romlottsága helyett az embernek jóra való tehetségét, a dogma helyett az igazságra törekvést, a Krisztus istensége helyett, a Jézus istenes jóságát kezdették tanítani. A bibliát szabadabban kezdették használni, s a Jézus emberi vonásait ujból figyelem tárgyává tették. A vallásban a nemes élet lelkét keresték s mindenben a szabadságot és a haladást követelték. Az unitárizmus most már benne volt a levegőben. Erre nagy befolyása volt az Angliában és Franczia-országban megindult szabadgondolkozásnak, a Harvard egyetem tanításának, de főképpen az új Angliába átültetett tiszta elveknek.

Az unitárius mozgalom határozott föllépését Freemen Jakabnak 1787-ben Bostonban a Király-kápolnába beiktatása jelzi. Ez volt uj Angliában a püspöki egyház, s ez lett az első unitárius egyház. Az Angliából menekült Priestley 1796-ban Philadelphiában megalakította az első tiszta unitárius gyülekezetet. 1805-ben, midőn Ware Henriket megválasztották a Harvard egyetem tanárává, az uj angliai papok kezdettek szétválni, s csakhamar megkezdődött a liberálisok és orthodoxok közötti vitatkozás. Rendről-rendre mindenik gyülekezet unitáriussá lett, anélkül, hogy nevét vagy szervezetét megváltoztatta volna. Ezalatt lépett föl egyik legnagyobb mesterük Channing Ellery Vilmos (1780—1842) bostoni pap. 1819-ben egy papi beiktatón tartott beszéde az unitáriusok függetlenségi nyilatkozata lőn. Ekkor már 450 körül állott az unitárius gyülekezetek száma.

Az unitáriusok ma. Ma Amérikában van mintegy 680, Angliában 450, Magyarországon 112 pap vezetése alatt 1250 unitárius gyülekezet.

Hasonló mozgalmak. Az unitáriusokkal sok helyen és sokan rokonszenveznek, anélkül, hogy a nevet fölvennék. Az universalista egyház Amérikában ugyanazokat a vallási és egyházalkotmányi elveket vallja s a legbizalmasabb benső barátságban működnek. A Penn Vilmos utódai, a Hicksite quakerek és a Pogressive Friends, általában jó összhangban vannak az unitáriusokkal. A franciaországi és sweizi liberális protestánsok gyakorlatilag ugyanazt a hitet vallják. Németországban is igen sokan vannak a lutheránusok és evangelikusok között s a Protestanten-Verein tagjai között, akik az unitárius nézetekkel egyetértenek. A szabadelvű és haladó judaizmus is lényegileg összhangban van az unitárius gondolkozással. Hollandiában a leydeni egyetemmel kapcsolatban egy hatalmas sereg csak abban különbözik, hogy nem vette föl az unitárius nevet. Indiában a Brahmo Somaj hívei, a theisták érdemes serege, amely ott a

vallásos haladás lobogóját tartja kezében, az angol és ámérikai unitáriusokkal a legszorosabb barátságban vannak. Japánban az unitáriusok száma állandóan gyarapodik. Jelenleg 12 pap hirdeti az unitárius elveket, akik csaknem mind az angol vagy ámérikai unitárius theologiákon végezték tanulmányaikat.

Külső barátok. Az egész világ minden részében lehetne találni számos jeles férfit és nőt, akik az unitáriusokat megértették s méltányolják. Stanley, a londoni Westminster apátja ezt irta: »az unitárius egyház a XIX-ik száz elején magába ölelte Ámérika egész tudományos világát és a mivelt kereszténységnek a nyugati kontinensen éppen a csúcsán állott«.

Castelár a nagy spanyol reformátor és államférfi ugyanazt fejezte ki, amire az unitáriusok törekesznek, midőn ezt mondotta: »a jövő vallása az az egyszerü vallás lesz, amelynek dogmájában az Isten létele és a lélek halhatatlansága lesz a két fő tétel, s a mellett a tiszta erkölcsiségre törekszik, olyanra, amely a jót önmagáért szereti és követi«.

Kossuth Lajos nyilatkozatában nagy erő és bíztatás van. Igy szól: De hát nem habozom bevallani, hogy a míg Byron ezen jóslata, a vallások váltakoznak, s más idővel más hitformák keletkeznek, teljesednék, az unitárius hitvallásnak volnék hajlandó legterjedtebb és legtovább tartó jövendőt igérni, mert a fősúlyt nem transcandentalis speculatiokra, melyeknek eredete az indus Védákra vezethető vissza (Frimurki) nem misztikus dogmáira, melynek egynémelyikéről írva van credo quia assurdum (hiszen mivel képtelenség), hanem Krisztus erkölcstanára, az emberszeretetre fekteti, mely a társas lénnyé alkotott emberiség tökéletesedésének törvénye, melynek uralma nélkül soha sem lesz megadva az emberiségnek az a nagy áldás, melyet Krisztus e szavakkal kivánt követőinek: »béke legyen veletek (Kossuth Lajos levele Kovács János tanárhoz Ker. Magvető 1884. 116 l.).

Jézus a synoptikusok (Máté, Márk, Lukács) felfogása szerint sem több, sem kevesebb nem volt, mint Isten szellemétől ihletett ember s éppen nem isteni személyiség« (dr Ballagi Mór Keresztyén Hittan).

Tolstoi, a 19-ik és 20-ik száz egyik legnagyobb szelleme ezeket mondotta: »Igaz, én tagadom a megérthetlen szentháromságot, mesének tartom az ember bűnesetét, ami ma absurdum. Igaz az is, hogy tagadom azt a szentségtörő tant, hogy egy Isten szűztől született az emberiség megváltására. Az isteni szellemet, az isteni szeretetet, az Istent, minden dolgok kútfejét, nem tagadom. Hiszek az örökéletben és hiszem, hogy az ember megjutalmaztatik érdemei szerint itt és mindenütt, most és mindörökké. Hiszem, hogy az Isten akaratát soha senki sem fejezte ki jobban az ember Krisztusnál. De a Krisztust nem lehet Istennek tekinteni, őtet nem lehet imádattal illetni a leg-

nagyobb szentségtörés nélkül«. Az unitáriusok ugyanezt vallották és ezért szenvedtek sok száz éven keresztül.

Az unitáriusokat jellemző vonások.

Az unitáriusok nem követelik, hogy, akik hozzájuk tartoznak, vagy oda akarnak csatlakozni valamely credot aláirjanak, vagy arra esküt tegyenek, mert szerintük a dogmák a vallásban nem elsőrendü dolgok, s az üdvösségre nézve nem lényegesek. De azért sem, mert helytelennek tartják, hogy a lélek szárnyai véges dologhoz bilincseltessenek. Mind a mellett a hittételeket nem vetik el. Az unitáriusok oly sokat hisznek, hogy nem szeretnék rideg, szük korlátok közé szorítani hitöket. A credo bárha nagy igazságot foglal magában, a vallásnak ártalmára van, mert ahelyett, hogy a tiszteletet fokozná, s az igazságérzetet növelné, egyszerüen a rideg véleményre, vagy a szavakra irányítja a figyelmet, holott ezek igen gyakran nagyon távol állanak az élettől. A credohoz való ragaszkodás leigázza a gondolkozást és megakadályozza a haladást és fejlődést. A mellett elősegíti a kétszinüséget és őszintétlenséget, mert gyakran olyant mondat az emberrel, ami ellenkezik meggyőződésével; mert régi kifejezést alkalmaz uj gondolatra, s igy a multat hibás színben tünteti föl s az uj kijelentést elrejti. Kárára van a vallásnak is, mert az embereket ahoz szoktatja, hogy a szavakkal foglalkozzanak, a helyett, hogy nyíltan, tisztán és őszintén szólják, amit szívök mond.

Az unitáriusoknak nagyon erős meggyőződéseik vannak, de ők arra törekesznek, hogy meggyözödésük gyakorlatias s az élettel összehangzó legyen. Valamint a tudományban, úgy a vallásban is, az élet haladást, a haladás tágasabb, tisztább látást és nemesebb fölfogást jelent. Az erkölcsben határozott elvekre, a theologiában mindig terjeszkedő fölfogásra van szükség. Ez a kettő karöltve halad, mint két jóbarát.

Az angol és ámérikai unitáriusok szeretik használni ezt a kifejezést: »az igazság iránti szeretetben, a Jézus Krisztus szellemében, egyesülünk az Isten tiszteletére és embertársaink segítésére«. Minden komoly, vallásos érzésü férfi és nő jól találhatja magát az ilyen elvekért lengő lobogó alatt. Az egyház magába kell, hogy öleljen mindenkit, aki jó akar lenni s jót akar tenni.

Mit hisznek az unitáriusok?

Erre a kérdésre nagyon nehéz kielégítő feleletet adni, mert az unitáriusok sokat hisznek, hitökhez nagyon erősen ragaszkodnak, de ezt a kérdést csak másodrendü dolognak tekintik, mert arról vannak meggyőződve, hogy sokkal életbevágóbb dolgok vannak a hitelveknél. A theologiai hitnézetek néha erősen

messze állanak az élettől, s az unitáriusoknak sok olyan vágyaik, törekvéseik, gondolataik, óhajaik és elveik vannak, amelyek a dogmáknál sokkal fontosabbak. Mi, a helyett, hogy ezt kérdeznők: mi a te hitvallásod? inkább szeretjük azt tudni: milyen az életed? Az unitárius a hitvallást ebbe a rövid tételbe is összefoglalhatja: »Hiszem, hogy az Isten atyám s minden ember testvérem«, de mégis nem ez dönti el, hogy ki és milyen ember ő, hanem az, hogy milyen életet él, s hogy végezi kötelességét. Az, hogy mennyire igyekezik a tiszta és becsületes életre s mások segítésére. Az unitárius nem akad fönn azon, ha hitfelei között eltérő véleményre talál, mert tudja, hogy a fő dolgokban teljes egyetértés van.

Haladás.

Az unitáriusok a gondolkozásban és az életben is a haladás hívei. Haladás van mindenben. Még azok is, akiket dogmák vagy más szabályok korlátoznak: haladnak. Haladás van mindenik egyházban. De köztünk s sok más egyház között az a külömbség, hogy mi a haladást tárt karral fogadjuk, míg némely más egyházak akadályozzák. Mi mindig figyelemmel kisérjük a tudomány ujabb vívmányait, mert reméljük, hogy azáltal az igazság ujabb erőt nyer, s a kötelességérzet is növekedik. Mi többre becsüljük azt, aki az igazság keresését elősegíti, annál, aki azt mondja, hogy neki meg van a maga véleménye s ő ettől nem tágít. A conservativ emberek ahoz a hithez ragaszkodnak, amely hajdan kijelentetett a szenteknek, mi azt hisszük, hogy az Isten most is állandóan közli velünk akaratát és szüntelenül jelent ki ujabb igazságokat, azért hát tiszteletteljes bizalommal tekintünk az égre és várjuk s hisszük, hogy még ujabb és dicsőségesebb evangeliumi kijelentést fogunk hallani.

A dogmák hívei hibáztatják az ujítást és őröket állítanak a régi egyházak várkapui elébe, de az unitáriusok nem bíznak a rozsdás fegyverben, s nem sokat törődnek a porladozó hagyományokkal, hanem kilépnek a nyílt mezőre s beállanak az előre haladók seregébe, mert úgy érzik, hogy legbíztosabb uton halad az, aki az igazságot keresi, s mert bíznak, hogy valamely helyen hajlékot építnek maguknak, azt az élő Isten meg fogja szentelni. A multak emlékeit megbecsüljük, tiszteljük s azoknak elavult szavait, mint őseink hagyományait, illő helyöken megtartjuk, de bízalmunkat a mindig előre törő isteni haladásba vetjük, mert az igazság és a szeretet táplálja lelkünket. Megszünnénk unitáriusok lenni, mihelyt megszünnénk haladni.

Nemcsak tagadunk, hanem állítunk is.

Az unitáriusok nem elégesznek meg a régi tanok birálatával, hanem arra törekesznek, hogy szilárdabb alapra állandóbb templomot emeljenek. Mi tagadjuk a kicsinyszerüt, hogy állít-

hassuk a nagyobbszerüt. Midőn Luther ledobta válláról a középkori nehéz terheket, nem apasztotta, hanem megsokszorozta erejét, mert felszabadította ujabb és nagyobb igazságok keresésére. Ami vallásos tételeink első hallásra talán sértőknek tetszenek némelyek előtt, mert ellene szólnak régi, kedvelt nézeteiknek, de ha azt akarjuk, hogy üdvösségünket a tiszta, jellemes élet által nyerjük meg, akkor föl kell hagynunk az engesztelő áldozattal. Ha megakarjuk győzni gyermekeinket arról, hogy az Isten égi atyánk, aki mindenik gyermekét szereti, akkor hagyjunk fel a kiválasztás és előre elrendelés tanával még ha Kálvin tanította is.

Gyakran szemünkre vetik, hogy mi keveset hiszünk és sokat tagadunk. Igaz, mi sok olyan dolgot elvetünk, amit régen lényegesnek tartottak. Mi oly erősen hiszünk Isten jóságában, hogy hisszük hogy nemcsak egy nehány ember, hanem az egész emberiség üdvözül. Mi annyira bízunk az erkölcsi törvényben, hogy azt tartjuk, hogy aki szent életet él, boldog leszen. Mi oly nagyon bízunk az isteni gondviselésben, hogy azt mondjuk: hordozza mindenki saját keresztjét, mert ezerszerte jobban cselekszik, mintha a Jézus keresztje mögé rejtőzik. Mi olyan nagyra becsüljük az emberi természetet, hogy egészen lehetségesnek tartjuk, hogy a názáreti Jézus emberi módon származott és élt.

Mi nem azért vagyunk unitáriusok, mivel tagadjuk a háromságtant, hanem azért, mert a tiszta ész parancsát követve, elfogadtuk a modern fölfedezések nagy igazságait: hogy egység van a természet világában s egység a lélek világában. Mi sokkal kevesebb súlyt helyezünk arra, hogy a háromságtant nem hiszszük, mint arra, hogy hiszünk Istenben és hiszünk az emberben. Nem mi, hanem maga a természet cáfolja meg a niceai hitvallást. Mi nem azért nem fogadtuk el ezt a hitvallást, mivel hamis, s nemis mintha nem bíznánk a mindenható Istenben, hanem azért, mivel e hitvallás szavai nem fejezik ki a mi vallásos meggyőződésünket.

Nem azért vagyunk unitáriusok, mivel tagadjuk a Krisztus istenségét, hanem azért, mert hiszünk a történelem egyetemes igazságaiban és az emberi természet isteni voltában. Ezek szerint mi a Jézust sokkal nagyobbnak tartjuk, mintha istenembernek, vagy emberistennek neveznők.

Nem azért vagyunk unitáriusok, mivel tagadjuk a szentírás csalhatatlanságát, hanem azért, mert mi a kijelentés igazságait, s az Istenség megtestesülését mindenütt és mindenben feltudjuk ismerni, s azt mondjuk, hogy amely dogma nem hirdeti, hogy Isten minden lélekben benne lakozik, amely bibliamagyarázó csak egy gondolatot ismer fel egyik-másik bibliai igében, az tagadja Istent és megveti az Isten lelkét. Mi nem vetjük el a bibliát, hanem csak azokat a téves magyarázatokat, amelyek Istent kiakarják zárni a jelen világból.

Unitárius hitelvek.

Az emberi természet. Az unitáriusokat leginkább jellemzi az emberről alkotott fölfogásuk. Az unitárius vallás főelveit, rendszerét és reménységét mind olyan tényekre alapítjuk, amelyek az emberi természetben gyökereznek és abból bebizonyíthatók. Mi az emberi tapasztalat tényeire támaszkodunk és azokban feltaláljuk az élet irányútjait, és az Isten atyasága bizonyítékait. A természettudóstól megtanuljuk azt, amit tudnunk kell az ember származásáról. A psychologustól fölvilágosítást nyerünk a lélekről, az öntudat növekedéséről, a képzelődés méreteiről, az érzelem erejéről és a józanész tekintélyéről. A történettudós megtanít arra, hogy az emberiség mit ért el a művelődés, a törvény, az irodalom, a művészet, igazságszolgáltatás, kereskedelem, tudomány és vallás terén. A tanítótól megtudjuk, hogy fejlődik az elme és a szív. Az emberbarát fölvilágosít a gyenge elméjüek és a gonosztevők lelkiállapotáról és megtanít, hogy kell őket megjavítni és növelni. Az összehasonlító vallás tanítója tájékoztat arról, hogy a világ bibliái mit tanítnak a reménységről, a hitről és miféle parancsolatokkal szabják meg az életet. Tanulsággal olvassuk tudósításaikból mindazt, amivel az emberek kifejezték a felsőbb lény iránti tiszteletüket és hálájukat.

Az ember. Midőn mindezeket összegyüjtve magunk előtt látjuk, meggyőződünk arról, hogy az ember lelkes lény s a teremtő erő legfőbb alkotása. Tökéletlen ugyan, de föl van ruházva minden tehetséggel az igazság, az erkölcsi haladás, a vallásos érzés fölismerésére és a bűn legyőzésére.

Az emberről így megalkotott alapigazságra építjük vallásos rendszerünket. Az ember nagyon tökéletlen volt, de a tudatlanság, tévelygés, a bánat és babona útjain sokszori megbotlásai után magasabb miveltségre és nemesebb jellemre tett szert. Az emberben több jó van, mint rossz, mert hiszen különben az ember teremtése oly rettentő botlás volna, amely meghazudtolná az isteni gondviselés bölcsességét és jóságát. Az emberiség összes nyelveiben fölfedezünk bizonyos rokonságot s ebből meggyőződünk arról, hogy az emberi természet lényegileg mindenütt egy és ugyanaz. Mi azt tartjuk, hogy a vallások történelmét nem lehet szétválasztani természetire és természetfelettire.

Az igazság bizonyos része mindenkinek kijelentetett, de tökéletes igazság semmiféle csodás úton-módon nem közöltetett senkivel. Az igazat, a jót és a szépet az Ember mindenütt, mindenkor fölismerte, szerette és a jellemben megtestesíteni igyekezett bizonyos mértékig. A bűn mindig és mindenhol bizonyos fájdalmat és büntetést von maga után, de mindig voltak megtérő bűnösök, mert a bűntől megszabadulás útja mindenütt nyitva volt mindenki előtt, ha a bűnbánó szív az isteni törvények szerint a békesség és boldogság jobb állapotára igyekezett. Szentek

is mindig és minden népek között voltak, mert az emberi lélekben meg van a veleszületett, jóra vezérlő tehetség.

Az istenesz me. Erkkölcsi és lelki életünknek elkerülhetlen föltétele az Isten eszméje. Ettől akarva sem tudunk megszabadulni. A gondolkozó elme okvetlenül rá kell hogy jöjjön. Azt mondhatja valaki, hogy nem fogadja el egyik vagy másik elméletet az Isten létezéséről, de a világegyetemről nem lehet úgy beszélni, vagy tanítani, hogy egyik vagy másik helyen, valamely név alatt rá ne jönnénk erre a legbizonyosabban létező valóságra. Az élet titkait kutatva, föltaláljuk a mindenek atyját. Ez a gondolat olyan, mint a hullámgyűrű a lélek nagy óceánján: mindig mozog, mindig változik, mert szünetlenül evolucióban van. De még akkor is, amikor istentagadóknak látszanak az emberek, az istenség gondolata ott és velük van, legfennebb csak azért van elrejtőzve, mert új alakot öltve fog megjelenni.

Azt is tudnunk kell, hogy az Isten emlegetése nem teszi azt, hogy az Isten valósággal jelen van az imádkozó lelkében. A nagy fénynyel berendezett templomban végzett istentisztelet nagyon közel állhat az istentagadáshoz, mert nem a fölemelt kéz, nem is a meghajolt térd fejezi ki Isten jelenlétét, hanem az a mélységes és föltétlen bizalom, amely mindig és minden körülmények között Istenre támaszkodik, mint erős kősziklára, az embereket átöleli önzetlen szeretettel, az égre tekint törhetlen reménységgel.

Amely lélek bele tudja foglalni az Isten gondolatát mindenbe, ami a természetben szép, fölfedezi az isteni kijelentést mindenütt, valahol az igazságot látja uralkodni s Isten tiszteletét találja minden jó cselekedetben, az a lélek mindig Istenben van, él és mozog. Az ilyen lélekben nincsen csirája, sem helye az atheizmusnak s valahol ilyesmire talál, mindonnan kiüzi azt.

Kijelentés, biblia. Ha helyes az emberről alkotott fogalmunk s ha az Isten az ember gondolatában mindig meg volt s meg is lesz, akkor a »kijelentés« olyan természetes, mint maga az élet s olyan örökké tartó, mint maga a világ. Minden felfedezés újabb kijelentés Istenről s minden haladás újabb inkárnációja Istennek. Amely irás isteni igazságokat tartalmaz, szent iratnak tekinthető, de azért sem nem természetfeletti, sem nem csalhatatlan.

A biblia. Mi elfogadjuk és becsüljük a Bibliát, mint amely legjobb minden más hasonló biblia között, de kifejezzük, hogy a többi is ugyanazon a módon s ugyanolyan törvények szerint készült. Ez a világon a legbecsesebb vallásos irat. Méltó, hogy állandóan és teljes tisztelettel tanulmányozzuk. Tanulmányoznunk kell azért, hogy életünk jobbá és lelkünk gazdagabbá váljék. A biblia igéit a gondolkozó ész világánál kell olvasnunk, de nem arra kell törekednünk, hogy hittételeket formáljunk belőlük, hanem arra, hogy jellemünket szilárditsuk velük és általuk.

A biblia nem kizárólagos forrása az igazságnak.

A bibliában sok nagy igazság foglaltatik, de vannak benne némely hibák is, van benne sok szép legenda s még több inspiráló esemény. Azért, hogy valami a bibliában van, még nem válik igazsággá, ha nincsen összhangban az emberi tapasztalattal és az meg az öntudat itéletével.

Kijelentés. A kijelentés állandó folyamat, amely megelőzte a bibliákat, átlengi az igazság igéit és túléli a dogmákat. A himnuszok iróit ez hatotta át, a szimbólumokat ez világítja meg, a próféta ettől kapja erejét, az intézményeknek ez ad tekintélyt. Ilyen magasabb nézőpontból tekintve, a biblia megszűnik a vallásos tételek gyűjteménye lenni, de lészen ehelyett olyan tágas mező, ahol a lélek biztosan és szabadon gyűjtheti virágait. A biblia nem lesz többé az igazságok zárdája, hanem a szellemi igazságok nyilt háza. Ezen túl már nem használjuk arra, hogy a szabad vizsgálódás kezeit megkötözzük vele, hanem gyönyörüséges igéivel felélesztjük a szív oltárának tüzét, hogy érzelme szárnyain emelkedjék föl a magas égig.

A biblia vizsgálása. A bibliát oly elvek szerint kell vizsgálnunk, hogy minden igazsága kiderüljön s oly módon kell használnunk, hogy elménk és öntudatunk is gazdagodjék belőle. A protestáns vallások alapítói legjobb igyekezettel jártak el, de minthogy nem ismerték a világ többi szentiratait, nem voltak tájékozva a vallások történelme felől, természetszerüleg csak olyan tökéletlen fogalmuk lehetett a kijelentésről is, a bibliáról is, mint amilyen tökéletlen a növénytani ismerete annak, aki csak egy fát tanulmányozott. A tudomány azt követeli, hogy minden fát s tehát minden írást vizsgáljunk meg s elméleteinket alkalmazzuk a tényekhez. A hittanok készítőit nem szabad kigúnyolni, de a tények előtt nem szabad szemet húnyni. A régi bibliamagyarázók iratait a muzeumokban gondos felügyelet alatt tartjuk, hogy olykor megvizsgálhassuk, éppen mint a kőkorszak szerszámait is. A biblia sehol sem követel magának csalhatatlanságot, tehát mi csak vétünk a biblia ellen, ha túlbecsüljük, mert akkor kénytelenek leszünk szemet húnyni más igazságok előtt.

Az unitáriusok a bibliai tudomány fölfedezett és bebizonyított igazságait elfogadják és a vallásos eszmék megvilágítására készséggel fölhasználják, mert meg vannak győződve, hogy minden új igazság csak növeli a vallásos kegyességet.

Az ész tekintélye. Az értelem és ész kezdet óta mindig sok fölfedezést tett. Enélkül az emberi természet éppen olyan hiányos volna, mint a szeretet nélkül. Az ész nem tud megmagyarázni minden titkot, de szabad megvizsgálnia mindent. Nem teremti a vallást, de jó irányba vezeti a vallásos érzést. A kegyességet nem bántja, csak fölvilágosít tévedéseinkről. Az unitáriusok követelik maguknak a szabad vizsgálódás jogát, mert másnak is

mindenkinek megadják. Igyekeznek összhangban tartani a vallást az értelemmel, ezért támaszkodnak a józanészre és az öntudatra.

A hagyomány, az irás, az apostolok és a zsinatok tekintélye is csak valamely emberektől származik. Tiszteletteljes figyelmet érdemelnek, de nem szabad megengednünk, hogy az embert elválasszák az élő Istentől. Az a nézet, hogy a hit és a szertartások dolgában az apostolok végleges tekintélyek voltak, történelmileg nem igaz és a lelki életnek ártalmára van.

Jézus. Ha az embert helyesen fogtuk föl, azt kell mondanunk, hogy a Jézus az emberi természet legérettebb gyümölcse. Midőn ezt mondjuk, iránta a legnagyobb tisztelet s az ember iránt a legnagyobb becsülés vezérel. Ha elfogadjuk a három első evangélium tanítását, a Jézus embervoltában hinnünk kell. Ha Isten az, aminek őt értelmünk és a kijelentés tanítja, az az állítás, hogy Jézus Isten volt, felfoghatatlan és érthetetlen.

Az egész világ kezdi mindjobban megérteni a názáreti nagyszerű és átható kiválóságát és nemességét, de a modern gondolkozó ember szive kezdi érezni és átlátni, hogy az a miszticizmus, melylyel az egyház Jézust körülhálózta, sok tekintetben merő tagadása az Isten atyaságának és az ember istenfiuságának, annak, amit maga Jézus tanított s az újkori tudományos fölfedezések megerősítettek.

Jézust nem szabad elszakítni az emberiségtől sem dogmai érdekből, sem az atheizmus elleni védelemből. Jézus legfőbb bizonyság amellett, hogy az emberben az isteni benne van. Jézusnak itt kell állani mint élő tanunak amellett, hogy az Isten mit valósíthat meg az emberben; mint bizonyságnak afelől, hogy mi is mikké lehetünk s mint szent jelleme által legfőbb segitőnknek abban, hogy olyanokká is lehessünk. A dogmák magyarázói Jézust mint valami természetfölötti közbenjárót az emberi lélek és az Isten közé állították, hogy csak a kiválasztottakkal érintkezzék. De ha a Jézustól valamely lelki szolgálatot várhatunk, az abból állhat csupán, hogy példájával és lelkének lehelletével megsegít minket, hogy mindennapi életünk legyen a szeretet munkája s ezáltal lépjünk közösségbe Istennel, a mi Atyánkkal s nyerjük meg szeretetét számunkra.

Akik azt tanítják, hogy Jézusban Isten a maga teljességében megjelent a földön s hogy Jézus Istennek egyetlen fia, magát Istent szorítják korlátok közé. Ez nem kijelentése, hanem tagadása Isten atyaságának. »Egyetlen« fia Istennek? Hát akkor a gondviselés csak a képzelődés műve s a »Mi atyánk« felséges imádság, csak ámítás és hiábavalóság? Hát csak egyetlen pont volna lehetséges, ahol az isten találkozhatik és érintkezhetik az emberivel? Ez a felfogás teljesen megcáfolná a tudomány tanítását, amely azt mondja, hogy a végtelen hatalom mindenütt állandóan jelen van.

A modern világ gyakorlati munkájában az isteni és az emberi mindig együtt vannak. A nevelő nem köti az istenfiúságot Jézushoz, hanem a lélek tehetségeit igyekszik fölébreszteni, hogy tanítványai teljesebb élethez jussanak és a végtelent minél jobban megközelítsék. Mi Istent nem kiengesztelni, hanem megközelíteni igyekezünk.

Határtalanul fontosabb föladat, hogy istenes életet gyakoroljunk a tiszteletben, szeretetben, engedelmességben és a jótevésben, minthogy azt mondjuk, hogy Isten megjelent a Krisztusban. Ahelyett, hogy az egész istenséget lefoglaljuk Jézusnak, inkább mutassunk rá arra, hogy valahol ember van, ugyanott van valami az isteniből is.

Ne válasszuk el az embert Istenétől, ne kényszerítsük az embert örökös árvaságra, s ne fosszuk meg az Istent az övéitől. Nekünk olyan Istenre van szükségünk, aki éppen úgy jelen van Indiában, mint Judeában, éppen úgy szereti a moslimot, mint a katholikust. Ő megbocsát a megtérő szívnek Afrikában is éppen úgy, mint Európában. Amely hit kizáró, önző és részrehajló, az már az istentagadás felé közeledik. Hol van az Isten munkásságának helye, ha nem minden lélekben? Hogy él az ember, ha nem abból az égi leheletből táplálkozik, amely a fogékony szíveket minden pillanatban fölhevíti, Miféle hatalom emelte a Parthenont, mivel gyógyította Buddha az emberi fájdalmakat, s s mi adott segítséget Sokratesnek, hogy a halál felett diadalmaskodjék, ha nem az, aki minden léleknek őriző pásztora.

Mi Jézus nélkül nem élhetünk, de a többi szenteket és hősöket, akik mind Istenről tesznek tanuságot, nem tagadhatjuk meg, mert nekünk ők is tanítóink és példaadóink. Az égnek összes csillagaira szüksége van, hogy teljes pompájában ékeskedjék, hasonlóképpen Istennek minden nagy és dicső fiát szeretnünk kell, mert ezek népesítik be lelkünk egét. Istennek irántunk való szeretetét legnagyobb mértékben Jézustól éreztük, de vajjon az anyai szeretet nem az Isten szeretetéből való-e?

Az unitáriusok nem dogmatizálnak a felett, hogy Jézus milyen helyet foglal el s milyen állást tölt be, mert ennél szükségesebbnek tartják az ő életében megnyílvánult szellemet mívelni és munkássá tenni. A Jézus közbenjáró tisztjét akkor tölti be legjobban, amikor legjobban indít istenes munkára. Midőn őt a titkos szentháromságba burkoljuk, egészen eltünik szemünk elől. Ha úgy gondolunk rá, mint aki bűneinkért engesztelő áldozat volt, megtagadjuk envangeliumát. Ha azt állítjuk, hogy csak az ő érdemei által juthatunk a menyországba, egyenesen lerontjuk azt a felséges szép tanítást, amelyben megtanított, hogy mi az atya gyermekei vagyunk. Mihelyt erre támaszkodunk, azonnal megsemmisítjük az erkölcsi törvényt és lehetetlenné tesszük, hogy nagyszerű életével hatást gyakoroljon ránk. Mi azt valljuk, hogy Jézus csak annyiban lesz eszköze ami váltságunknak, a

mennyiben buzdít és indít, hogy a szeretet szent törvényét teljesítsük mindennapi életünkben.

Jézus embervolta. Meglepő mily nagy haladást tett az emberiség az utóbbi nehány esztendő alatt a Jézus embervoltának tanulmányozásában, amiben az unitáriusok kezdet óta fáradoztak. Az amit egykor kárhozatos tannak nyilvánítottak, ma a legorthodoxabb körökben is köznapi tárgy. Egy pár kiváló férfi jellemző nyilatkozatát megismertetjük, s egyszersmind megjegyezzük, hogy ez a nagy haladás nemhogy csökkentette volna, hanem növelte az Isten iránti hitet, s a Jézus iránti szeretetet. Szavaikat idézvén, nem mondjuk, hogy mindannyian minden tekintetben unitáriusok volnának, de az való, hogy gondolkozásuk bizonyságot tesz az unitárius fölfogás helyessége mellett.

A (Jézusról) nem mondja a Csel. könyve, hogy eleve létezett, égi lény lett volna, hanem egyszerűen hogy ember volt, kit Isten megerősített és kiválasztott, hogy messiás legyen, azután fölemelte az úr méltóságára. (McGiffert C. A. tanár New-Yorkban, »Apostolic Age« című könyvében)

Miután Jézus imádkozott, el kell hinnünk, hogy *szükségét* érezte az imádkozásnak. Őszintén megköszönte, meghálálta Isten segedelmét. A maga akaratát alája rendelte a felsőbb akaratnak (Márk 14 r. 36 v.) Belső nyugalmát és erejét úgy biztosította, hogy az Isten akaratán megnyugodott. Mindezek Jézust úgy tüntetik föl előttünk, mint valódi embert. (Gilgert H. G. chicagoi tanár »Revealation of Jesus«).

A theologia kisérletei, hogy Krisztust az emberi élet viszonyain felül emeljék s hogy őt fizikai helyett, metafizikai nagysággal ruházzák föl, valósággal inkább csökkentették, hogysem emelték volna nagyságát az ember vallásos életében (Caird oxfordi tanár »Evolution of Religion«.

Most már, habár még sokan ragaszkodnak a régi nézethez, a thologusuk, gondolkozók, s egyházi tudósok hiszik, hogy Krisztus az emberi természet valódi korlátai között élt. Tudásban nem volt mindentudó. Ő is tanult, mint más emberek. Korának fölfogásával megegyezett az ővé is a világról, s más tekintetben is valóban emberi volt. Csodálatos mély belátása volt, de nem volt mindentudása (Harris G. Amherst College elnöke Amérikában »Moral Evolution«.

A három első evangéliumban nincs vonatkozás emberfeletti előrelétezésére, vagy a logos tanára. Olyan közbenjáróról szóló tan, aki megjelenik két elidegenedett fél között, hogy kiengesztelje őket vére ontásával, soha sem fordult meg elméjében (Jézusnak.) (Paine L. L. tanár Evolution of Trinitarianism).

Mi lehetne előttünk nagyobb az Embernél? Angyalokat soha sem láttunk, sem egyebet az Embernél felsőbb rendűt. Ezt tanította a Krisztus is; ezt értette, midőn minket testvéreinek s ugyanazon atya gyermekeinek nevez . . . Ő magáról így szólt: »elmegyek az én atyámhoz és a ti atyátokhoz«. Nem szabad ellenmondásba hoznunk önmagával. (Müller Miksa, oxfordi egyet. tanár).

A jövőre vonatkozó szavai látása határoltságát tanusítják. Más tekintetben is észrevehető, hogy korának volt szülöttje és kortársainak gyermeke. (Dr Brucse A. B. Encyclopaedia Biblica II. köt. »Jézus«).

A Logosnak Krisztussal azonosítása a görög filozofiának az apostoli hagyományra való befolyásából származott . . . Legtöbbünk ezt az azonosítást nem tartja megengedhetőnek, mert a világról és erkölcsről való fogal-

munk teljességgel nem vezet minket semmi logosra. (Dr Harnvack tanár, Berlin).

Jézus születése. Még egy nehány kérdésre reámutatunk, amelyek kevésbbé lényegesek ugyan, de mégis gyakran foglalkoztatják az embereket.

A Jézus születéséről nincsen tudósítás az evangéliumokban. Az a két leírás, amit a Máté és Lukács evangéliumában találunk, legenda, vagyis olyan csodás elbeszélés, amilyet a régi jeles nagy emberekről szoktak mondani, mert azzal megnagyobbították hősüket. Azt, amit Jézusról olvasunk, halála után írták s igen érdekes azért, mert mutatja, hogy Jézust a követői mily nagyra becsülték. Jézus Názáretben született egy törvényes házaspártól. Erről bizonyságot tesz Mária, midőn azt mondja: atyád és én kerestünk. (Lukács 2. r. 48. v.)

Jézus csodatettei. Ma már fölösleges a Jézusnak tulajdonított csodatettek fölött vitatkozni. Az akkori emberek nem nézték csodáknak, vagyis a természet törvényeivel ellenkező, azokon felül álló cselekedeteknek. Nagyon valószínű, hogy Jézusnak nagy befolyása volt a testi és lelki betegekre. Erre támaszkodva az akkori gondolkozás szerint élénken kiszíneztek mindent, miután az írásokban (ótestamentumi) hasonlókat bőviben találtak. Jézus maga is sok példázatot és hasonlatot talált ki és alkalmazott, hogy gondolatait és tanításait érthetőbbé tegye. Hasonlót míveltek tanítványai és követői, akik aztán a Jézus cselekedeteit színezték ki úgy a mint hitték és gondolták. Ma már általánosan kezdik így fogni föl s így magyarázzák az evangeliumi csodatetteket. Midőn mindenki rájő, hogy ez a helyes eljárás akkor fog a valódi Jézus a maga teljes fényében tündökölni és hatni a vallásos érzésre.

Messiás volt-e. Jézus nem volt az a Messiás, akit az ó testamentumi írók jósoltak. A jóslatok amugy is sokféleképpen fogták föl a Messiást, s egy személyre kevesen gondoltak. Jézus mérhetetlenül nagyobb, jóval eredetibb jellem volt, mint amilyenre a zsidók gondoltak. Jézus a judaizmus szülöttje volt, de azt teljesen felülmulta.

Halála. A Jézus keresztre feszítése az emberiség történelmében az egyik legszomorúbb és legmeghatóbb jelenség. Itt bizonyonyosodott be az emberi természetben mily jeles erők vannak, itt a kereszten jutott teljes diadalra a Jézus hatalmas lelki ereje. A kereszt nem azt mutatja hogyan szenvedett Jézus az emberek bűneiért, hanem arra tanít, hogyan győzedelmeskedhetik a lélek. E halál nem arra szolgál, hogy elfedje a bűneinket Isten elől, hanem arra, hogy segítsen legyőzni bűneinket. A Jézus szenvedése csak akkor ér valamit nekünk, ha arra serkent, hogy istenes életet éljünk és a mások életét is jobbá és gazdagabbá tenni igyekezzünk. Isten szeretetét nem a kereszt szerezte meg a mi számunkra. Ez a gondolat nem méltó az emberhez, s erkölcstelenségre vezet.

Testi feltámadás. A Jézus testi feltámadása elhihetetlen. A Csel. könyvében (2. r. 22—23.) csak az van mondva, hogy Jézus föltámadott a halálból (nem a sírból) és ül az Isten jobbján (Csel. 3. r. 15. 4. r. 10.) Az üres sirról szóló elbeszéléseket csak a keresztények képzelete teremtette meg. Nem a feltámadás hitén épült fel a kereszténység, hanem a tanítványoknak Jézus iránti szeretetén. Ránk is sokkal nagyobb és építőbb hatása van, ha így fogjuk föl, mert így fokozza a Jézus iránti szeretetünket és tiszteletünket s nem hoz ellenkezésbe korunk ismeretével és fölfogásával.

Csak egy pillanatig sem szabad azt hinnünk, hogy a Jézus vére Istent megengesztelhette, vagy hogy minket megszabadit a bűneink miatti büntetéstől. Mi tiltakozunk az ellen, hogy a Jézus halála engesztelő áldozat lett volna. Jézus arra soha sem gondolt, arról soha sem szólott, hogy neki vérét kell ontania azért, hogy majd azután Isten szeresse az embert. Amikor az első keresztények Jézus véréről beszéltek, *életére* · gondoltak, mert szerintök a vérben volt a lélek, az élet. Ignatius a Jézus Krisztus vérét és a szeretetét egynek mondotta.

Jézus ma. Mihelyt Jézusnak tisztán csak emberi jellemét vizsgáljuk ezek s más nehézségek is azonnal eltünnek. A mai kor jeles gondolkozóitól vett idézetek ezt mutatják, s az ilyen gondolkozók száma ezentul geometriai progressioval fog növekedni. Ezek mutatják, hogy a tényeknek milyen ellenállhatatlan befolyásuk és tekintélyük van. Előbb-utóbb minden vallásos nézet az igazsághoz és a valóhoz kell hogy alkalmazkodjék. Mihelyt az evangeliumi íratokban foglalt tényeket tudományos szellemben vizsgáljuk, mihelyt Jézust tisztán történelmi személynek látjuk; mihelyt ezzel a kérdéssel az emberi természetre alkalmazott szabályok szerint bánunk el, azonnal bizonyossá lesz, hogy Jézus ember volt.

Ezt az eredményt örömmel kellene üdvözölniök azoknak is, akik Jézusnak barátai, azoknak is, akik a kereszténységnek harcossai. A természettudós, ha Jézus iránt egyáltalában érdeklődik, a természet törvényei és rendje szerint kell hogy foglalkozzék vele. A historikust az emberi fejlődés történelmében szerzett tapasztalatai arra kötelezik, hogy Jézust is az emberi és történelmi erők természetes alkotásának nézze. A philantropus (emberbarát) akkor fog legnagyobb hatást elérni a bűnösök és szenvedők között, ha Jézusról úgy szólhat, mint aki az emberi lélekben rejtőző vágyakat és óhajtásokat megvalósítni segített. Egy szóval, ha a vallásnak megakarjuk nyerni a gondolkozó embereket, s ha megakarjuk valósítani a reformátorok munkáját, akkor Jézusról olyan tant kell hirdetnünk, amely emberi és történelmi.

Jézus ember. Most már olyan ellenállhatatlan és bizonyos kezd lenni *Jézus embervolta,* mint a nehézkedés törvénye. Mihelyt a régi fogalmakat félretesszük s az emberi életet magasabb néző-

pontból vizsgáljuk, azonnal új mező nyilik meg a vallás embere előtt. A vallás tanítója sokkal gyakorlatibb és jóval érdekesebb tárgyakat tanít. A Jézus nagyszerű küldetése, bölcs tanításai és szelleme a mindennapi életre oly jól s oly sikerrel alkalmazhatók! A három-egy-istenség titokzatossága helyett, mennyivel jobban fog hatni s mennyivel közelebb fog vezetni önmagunkhoz és Istenhez a Jézus istenes élete's az ő lelkének lehellete!

Az a mi jelenlegi föladatunk, hogy Jézusnak a jellemét és tanításait bevezessük az életbe s azáltal teremtsük újra az emberiséget. Az ő igaz személye fölébreszti nemcsak az alvó, hanem a meghalt lelkeket is. Az ő nevelői befolyása alatt rendre ki fogjuk irtani az emberben levő állati önzést. Az ő szelleme át fogja alakítani a társadalom szellemét. Tőle bátorítást fog nyerni az, aki nyomorban, kisértésben, s az is, aki bánatban van. Az ő élete hatással lesz az emberi szivekre s azok megtisztulnak, hőssé és jótevőkké változnak és szeretni fognak mindenkit. Jézus elvezet minden embert az Istenhez, a közös atyához s egymást szerető testvérekké avatja őket. Minden jel arra mutat, hogy ez az állapot közeledik. A valódi ember-Jézust jobban fogják szeretni, tisztelni és követni, mint a krédók Krisztusát.

Üdvösség. Mi az üdvösség? Nagyon nehéz megmondani, mert attól függ, hogy minek nézzük a világegyetemet. Ha a világ csodák tárháza s ha Isten a fellegek fölött ül s onnan őrizi és jegyzi a titkok könyvébe, ki vétkezik s ki cselekszik jót, akkor az üdvösség útja nagyon könnyű. Minthogy pedig ilyen világ nincsen, a régi, gyermekies gondolkozás is meg kell hogy változzék. A való világában az ember vétkezik, de meg is térhet a jó útra s az égi atya mindig kész megbocsátani a megtérőnek. A mi bűnünk saját gyarlóságunk eredménye, amit föl kell ismerni, le kell győzni és meg kell javítani. Jézus nem szabadít meg a bűneinktől, hanem segítséget nyújt, hogy megtérjünk és többé ne vétkezzünk. Az igaz megtérő előtt mindig nyitva van az ég. Az üdvösség útja itt, e mi világunkban a szellemi növekedés és jótékony munkásság útja. Jézus segítségünk, mert mindig ismétli hívó szavát: Kövessetek engemet.

Az az Isten, akinek engesztelő áldozatra van szüksége, nem a Jézus kegyelmes atyja, hanem egy szörnyeteg. Midön azt mondják, hogy Isten a Jézus érdemeit osztogatja szét a bűnösök között s a vérével jegyzetteket bocsátja a mennybe, már többé nem szerethetjük úgy, mint szerető és jóságos atyánkat. Az igaz Isten nem alkudozik önmagával, hanem minden embert egyaránt segít. Az üdvözülés nem vásári művelet, hanem az élet gazdaggá tevése; nem a büntetéstől való menekülés, hanem a tökéletesség felé haladás.

A bűneset. Ha igaz, amit a történelem tanít az emberről, akkor az Ádám bűnbeesése nem történt meg s minden olyan egyházi vagy vallási eljárás, amely erre vonatkozik, elveszíti alapját

s hiában való munka. Ha igaz, amit a nevelés és jótékonyság az emberrel elért, akkor igaz az is, hogy az embernek van veleszületett tehetsége a haladásra, javulásra és az Istennek tetsző szolgálatra.

A jellem. Mi unitáriusok azt a szép és dicsőséges evangeliumot hirdetjük, hogy a »jellem« biztosít üdvösséget. Tisztaság, szeretet, igazság, tisztelet és könyörület alkotják a vallás lényegét. Mi Isten fiai vagyunk, ha tudunk megbocsátani, segíteni, kegyesen és igazságosan élni. Mi mennyben élünk, valameddig istenes életet folytatunk. Üdvösségünk attól függ, hogy mennyire tudunk lelki életet élni.

Üdvösség. Meg kell jegyeznünk, hogy az unitáriusok ritkán beszélnek az *üdvösségről*, azért, mert sok téves fogalom tapadt e szóhoz, de főképpen azért, mivel akik e szóhoz ragaszkodnak, többet akarnak elérni annál, azt hogy a büntetést kikerüljék, ami sokaknál fődolog szokott lenni. Mi hirdetjük, hogy kerülni kell a rosszat s cselekedni a jót, de ennél többet is: azt mondjuk, hogy mindenki sáfárkodjék jól a neki adott isteni tehetségekkel.

Halhatatlanság. Mint Isten gyermekei, bizonyosnak érezzük magunkat a jövő élet felől. Isten megadta az embernek a halhatatlanság reménységét. Ez az emberi szívben kiolthatlanul élő és égő meggyőződés. Minthogy Isten adta, Isten gondoskodik a teljesítéséről. Isten a madárnak szárnyat adott a repülésre, de adott levegőt is, ahol repülhessen. Midőn a szívnek erre a nagy vágyára támaszkodunk, a világegyetem állandósága iránti bizalmunk adja nekünk az erőt. Isten nem lehet oly kegyetlen, hogy hiú reménységet ébresszen az emberben, hiszen a jó érzésű szülő sem ébreszt oly vágyat gyermekében, amely megvalósíthatlan. Az igazság kútfeje nem táplálhatja gyermekeit hamissággal. Az isteni lélek működésének főhelye, az ember egész lénye kötelez arra, hogy támaszkodjunk erre a reménységre, tehát bíznunk kell benne.

Mi mindig Isten színe előtt állunk. Sorsunkat életünk dönti el. Ha mi megbocsátunk, Isten is megbocsát.

Életünk minden pillanatban nehéz próba alatt áll. Mindig kisértetünk. Nem lehetséges, hogy a jövő életben csak próba és itélkezés várjon reánk. Aki itt kegyelmes atyánk volt, a halál után nem lehet kegyetlen kínozónk. Ha itt hallgatunk a megtérés parancsára, ott is meg lesz bocsátva nekünk.

A bánat mindaddig tart, amig a bűn, s habár az ég ajtai mindig nyítva állanak is, senki sem mehet be akinek szíve nem tiszta s nincs benne szeretet.

Ha az egész világ az Istentől van és az Istené, akkor nincsen helye benne a pokolnak. Aki hisz a pokolban, nem hihet Istenben. Isten nem büntet, hanem meggyőz hibáinkról, nem akar elveszíteni, hanem magának tetsző gyermekeivé akar nevelni. Azzal, hogy Istent jónak ismerjük és annak hirdetjük, nem

akarjuk könnyebbé tenni a bűnös szándékú ember munkáját, hanem jóra intjük őt és felakarjuk világosítni arról, hogy csak a nyugodt, tiszta szívben van boldogság és üdvösség. Az emberek nem építnének javító-intézeteket s még iskolákat sem, ha arra gondolhatnának, hogy az Isten amugy is büntetni és szenvedtetni fogja a megtérőket is, ha neki úgy fog tetszeni. Aki azt mondja, hogy maga az Isten sem tehet jóvá mindenkit, mert az emberek maguk elrontják az Isten jószándékú terveit, az az ember Isten ellen tör, s egyenesen arra irányítja munkáját, hogy kitörölje Istent az emberi lélekből, hogy az Isten helyét elfoglalja az ember.

Szentségek. Az unitáriusok a templomi szertartásoknak nem tulajdonítnak természetfölötti üdvözítő erőt. A külső formákra keveset adnak, annál többet a szellemi szabadságra. A lélek növelése és táplálása a fő. Az urvacsorával sok gyülekezetben élnek, de sem az angol sem az ámérikai gyülekezetek nem tartják kötelezőnek A keresztelést helyesnek, szépnek és hatásosnak tartják, mint a szülői öröm és boldogság kedves ünnepét. Vannak, akik nem ragaszkodnak egyikhez is, azért mert a régi időből sok babonás nézet tapadt hozzájuk.

Az egyházba fölvételkor az új tag rendesen beírja nevét a szövetség könyvébe és a lelkész testvéri jobbjával fogadja be. A fölvételt rendesen a gyülekezet előtt, de mindig többek jelenlétében hajtja végre a lelkész, hogy az illető azonnal érezze, hogy belépett a hívek seregébe és fölvétetett testvéries baráti kötelékükbe Az ifjakat a fölvételre a konfirmációval készítik elé, amit megelőz a vallásból való oktatás s az egyház történelmében való tájékozás.

Az unitárizmus terjedése.

Az unitárius egyház lassan nőtt, mert nem nagy súlyt helyezett a felekezetiességre. De az unitárizmus befolyása jóval felülmulta az unitáriusok számarányát, mert az volt a törekvése, hogy az emberiség általános életét tegye gazdagabbá. Az unitáriusok buzgólkodnak a missioi munkában, de nem azzal a szándékkal, hogy az egyházukat, hanem azzal, hogy nemzetüket erősítsék. Ezt a nagyobbszerű szolgálatot nem azért választották, mintha az egyházuk iránt nem érdeklődtek volna, hanem azért, mert számos tennivalót láttak, amit sűrgősebbnek tartottak, mint a theologiai vélemények megváltoztatását. Az is befolyással volt eljárásukra, hogy az egyházat nem tekintették az üdvösség egyedüli forrásának. A vallást szerették, ahhoz ragaszkodtak, de többre becsülték és mélyebbnek tekintették a dogmában való hitnél és az erős egyházi szervezetnél.

Áldozatok. Ha Ámérikában mindazt a pénzt, amit az irodalomra, a nevelésügyre és mindenféle reformra adtak, az unitárius egyház növelésére fordították volna, a Jefferson jóslata

szerint az unitárius lett volna az ország egyik legnagyobb egyháza.

Hatás. Az unitárius hit növekedése az orthodox egyházakban volt rendkivül nagy. A nem unitárius templomok ezereiben Channinget prédikálták, nemcsak Amérikában és Angliában, hanem Magyarországon is. A dr Martineau elveit a protestáns felekezetek gondolkozó papjai elfogadták s hirdetik. Ha egyházunk lassan is nő, eszméink gyorsan terjednek.

Szolgálataink. Az unitárizmus óriás szolgálatott tett a tisztult gondolkozás és a nemes humanizmus terjesztésében. Soha sem volt nagyobb szükség az unitárizmusra, mint most. Most nem a dogmatizmus, hanem a hitetlenség és világias felfogás ellen kell küzdeni. Mi unitáriusok tudni és teljesíteni fogjuk kötelességünket a társadalomban, a politikában, a családban és az egyházban is.

Az unitárius egyház feladata.

Egyik bölcs és tudós férfi, dr Brassai Sámuel azt mondotta: az unitárius vallás a jövő vallása. Mit jelent és mire kötelez ez a mondás? Arra, hogy az unitárius egyházat és vallását tegyük az új kereszténység szószólójává, szerves kifejezőjévé. Mi istentiszteletünk be leheljük Isten, a mindenek atyja iránti forró szeretetet. Himnuszainkban és imádságunkban kerüljük az önző vagy bántó intelmeket, dogmai vitatkozásokat. Legyenek ezek egyszerű, de őszinte megnyílatkozásai a bizó szíveknek és vezessenek minket személyes, benső érintkezésbe Istenünkkel. Mi kerülünk minden sértő és köznapi beszédet, ami a tiszteletet és az igaz alázatosságot bántja. Nem szándékozunk növelni a bánat és fájdalom súlyát, hanem inkább keressük a vigasztalás hangját. Inkább arra törekszünk, hogy terjedjen közöttünk és körülöttünk az igaz kegyesség és az erkölcsileg szép és szent dolgok iránt való lelkesedés. Istentiszteleteinket igyekszünk olyan egyetemessé, szeliddé, életheztartozóvá tenni, hogy velünk együtt az Isten szent színe előtt lelki békességben és jól érezze magát mindenki. Reméljük, hogy így járván el, a sirók könnyüit letörüljük, a megterheltek vállát megkönnyítjük, s a buzgóság magasztos és szent érzelmeivel megtöltjük a szíveket.

Uj kereszténység.

Istentiszteletünk.

Papjaink. Szószékeinken és a gyülekezetekben lelkipásztoraink tiszta őszinteséggel, tökéletes szabadsággal és erős meggyőződéssel szólnak. Nem azt keresik, amit nem fogadnak el és nem hisznek, hanem azt hírdetik, ami vígasztal és vidámit. A szószéket olyan messzelátó őrtoronynak nézzük, ahonnan észrevesszük az égnek új kijelentéseit s a földiek tudományának fölfedezéseit. Szívünk mélyéből fakadnak érzelmeink s azokkal igyekezünk jótékonyan, lelkesítőleg hatni a mások gondolkozá-

sára és érzelmére. A mi papunk arra igyekezik, hogy minél több tényt soroljon föl és alakítson át evangeliummá. Ő tanító, de nem annyira a hittételek beemléztetője, hanem inkább a bűnösök barátja, hogy megtérésre indítsa őket; a bánkódók vígasztalója, szivökbe bátorságot öntvén; az egészségesek és vidámak barátja, hogy örömüket növelje s jókedvüket nemes cselekedetek gyakorlására indítsa. Hírdeti a Jézus szellemét, hogy gazdagabbá és nemesebbé tegye az emberi életet. Hirdeti az ő csodálatos dolgait, hogy az emberek bátorságát növelje. Tanítja a bibliát, hogy az emberek megtalálják benne az életre és igazságra vezető igéket.

Az egyház. Az egyházat hasznos és elkerülhetlen intézménynek tartjuk, mert arról vagyunk meggyőződve, hogy az emberi természet alapjában véve vallásos. A vallás nemcsak elkerülhetlen tényezője az életnek, hanem olyan is, amelyet gondosan nevelni kell. Azt mondjuk tehát, hogy akik a templomot elhanyagolják, elhanyagolják lényök legnemesebb részét s a művelődés legfőbb eszközét. Aki közömbös az istentisztelet és a vallásos érzés iránt, az nem érdeklődik igazán az emberiség iránt sem. A lelki erők és kegyes indulatok is többé-kevésbé éppen úgy megkívánják a művelést, mint a zenei vagy a beszélőtehetség. Ha aratni akarunk, meg kell művelnünk a földet és el kell vetnünk a magot.

A vasárnap. A vasárnap csak úgy lesz megszentelő az életre, ha fölhasználjuk azokat a vallásos előnyöket, amelyeket nyújt; ha igazán arra törekszünk, hogy ünnepi hangulatot teremtsünk bennünk és körülöttünk s ha tehát nem úgy töltjük, mint más napokat, hanem egészen Istennek és lelkünknek szentelve. Ha a legszebb és legnemesebb emberi célokat meg akarjuk valósítani, akkor támogatnunk kell az egyházat, amely erre a célra áll fönn.

Vallásos nevelés. A gyermekek vallásos nevelésének elhanyagolása nemcsak ellenök, hanem az egész emberi nem művelődése elleni vétek. Sokkal nagyobb és súlyosabb kötelességünk, hogy jó, vallásos nevelést adjunk gyermekeinknek, mint az, hogy zenére vagy valamely tudományra megtaníttassuk.

Az unitárius föladata. A vallásos, humánus és emberbaráti érzelmek meggyökereztetése és az egész életben érvényesítése föladata minden unitáriusnak. Erre van elhíva és kötelezve minden igaz unitárius. Ő szabadságban született, szabadságot kell hogy biztosítson mindenkinek. Nem híve a felekezeties szükkeblüségnek, ellenben terjesztője a barátságos, bizalmas és testvéries érzésnek mindazok között, akik az igazságot keresik és becsülik. Az igazság megtalálásában az okossághoz és az észhez, a jó magaviselet irányításában a lelkiismerethez fordul s nem engedi meg, hogy akár hagyomány, akár valamely hittétel elhomályosítsa szemét, foglyúl ejtse szívét, hanem min-

dig arra igyekszik, hogy holnap bölcsebb és jobb legyen, mint volt ma.

Az igaz unitárius arról van meggyőződve, hogy jóval istenibb cselekedni valamit, mint ragaszkodni valamely hittételhez; azt hiszi, hogy az igazán vallásos ember lélekben imádja Istenét; ellenállhatatlanul követi az igazságot és minden alkalmat fölhasznál, hogy segítsen embertársainak. Ő Jézustól tanulja a megbocsátást, a kegyességet és a jótékonyságot.

Az igaz unitárius a természetet olyan törvény alatt látja, amely maga a szeretet; a természetben mindenütt fölismeri az Isten atyaságát s a lelkekben magát az Istent. Mindenütt, valahol megnyilatkozik az igazság, fölismeri az isteni kijelentést s hiszi, hogy az isteni gondviselés átöleli az egész emberiséget s hiszi, hogy végűl minden vándor egyszer, egy bizonyos napon megtalálja a végtelen isteni jósághoz vezető útat.

Ezek a mi alapigazságaink; ezek a mi uralkodó érzelmeink. Nem tartunk hozzájuk kiváltságos jogot. Látjuk hogy mások is nagy mértékben egyetértenek és osztoznak bennük velünk. Mi hisszük, hogy ezek segítni fognak hogy az életben tovább és előre haladhassunk; hogy a bántalmakat elviselhessük, a csapásokat el tűrjük, a veszéllyel hősiesen szembenézzünk, a kisértéseket legyőzzük, szeretettel segítsünk, reménységgel töltsük be ami számunkra kijelölt helyet, érezvén, hogy a jó Isten nekünk szerető édes atyánk és hogy a síron túl örök világosságban és boldogságban várakozik reánk a mi szeretteink serege.

KOLOZSVÁR